

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

330.148

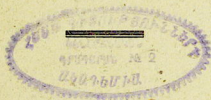
ՀԱՄԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՐՔ

ԳԵՈՒՂՅԵՐԻՏ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՅԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՇՐՋԱՆ
(ԻՄՊԵՐԻԱԼԻԶՄԻ ՇՐՋԱՆ)

Յերկրորդ բարեփոխված հրատարակություն

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ.— ՅԵՐԵՎԱՆ. 1930

A 22842
II
1721

Հր. № 1295.

Գրառեպոստ № 5132 (բ).

Տեքստ 4000.

Գեորգիայի առաջին տպարանի Վազգրդապետյան

Գառվեր № 60.

ՀԱՏՎԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՐԳԸ

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ Խ.Ս.Շ. ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այս հատվածում դուք կժանոթանաք կա-
պիտալիստական տնտեսության գլխավոր և բնո-
րոշիչ գծերի հետ: Համեմատեցեք այն խորհրդա-
յին տնտեսության բնորոշիչ գծերի հետ: Խորհրդային տնտե-
սությունը մի անցողական աստիճան է՝ սոցիալիստական կար-
գերին անցնելու: Վորոշեցեք, թե ինչու՞մե ե կայանում տարբե-
րությունը տնտեսական այդ լերկու սխտեմների միջև: Ընդհա-
նուր ծանոթություն ստանալով կապիտալիզմի մասին, դուք
միևնույն ժամանակ հասկացողություն կկազմեք նաև սոցիալիզ-
մի մասին, դեպի վորը զնում և վորը կառուցում են խՍՀ
Միության բանվորներն ու գյուղացիները Կոմունիստական Կու-
սակցության ղեկավարությամբ:

ՆԵՐԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԴԱՍԱԿԱՐԳԵՐԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

«Մինչև ժամյան բոլոր հասարակությունների պատմություն-
նը դասակարգերի կռիվի պատմությունն է... Պատմության նախ-
ընթաց շրջաններում մենք գրեթե ամենուրեք գտնում ենք
հասարակական դիրքի բազմապիսի աստիճաններ, տեսնում ենք,
վոր հասարակությունն անդամատկալած է զանազան դասերի...»

Մեր շրջանը սակայն նշանավոր է նրանով, վոր նա դասա-
կարգերի հակասություններին պարզ ձև ե տվել: Ամբողջ հա-
սարակությունը գնալով ավելի ու ավելի լե բաժանվում լերկու
մեծ, իրար թշնամի բանակների, լերկու մեծ դեմ առ դեմ կանգ-
նած դասակարգերի—բուրժուազիայի և պրոլետարիատի: Այս-
պես ելին գրում աշխատավորության մեծ ուսուցիչները՝ Կարլ
Մարքսն ու Ֆ. Էնգելսը իրենց «Կոմունիստական մանիֆես-
տում» սրանից դեռ 80 տարի առաջ:

Այսպիսի լեզրակացութեան ելին լեկել նրանք կապիտալիստական կարգերի մանրակրկիտ ուսումնասիրութեանից հետո: Ուրեմն կապիտալիստական հասարակարդում հասարակութեանն ավելի լի բաժանված լերկու բանակաների, լերկու դասակարգերի, քան նախկին հասարակարդերում:

Իսկ ի՞նչից և առաջանում այդ բաժանումը և ի՞նչ և դասակարգը:

Դասակարգեր կոչվում են մարդկանց մեծ խմբերը, վորոնք միանման տեղ են գրավում հասարակական արտադրութեան մեջ և միեւնույն չափով են ոգտվում արտադրական միջոցներից: Հասարակական մեկ դասակարգ աշխատում և չուրացնել մյուս դասակարգի աշխատանքի արդյունքը: Ժամանակակից հասարակարդերը բաժանված են դասակարգերի, վորոնց անդամները միեւնույն միջոցով են ձեռք բերում ապրուստի միջոցներ և ունեն միանման շահեր:

Այսպիսով դասակարգերն իրարից տարբերվում են նրանով, թե արդյոք ի՞նչ տեղ են գրավում արտադրութեան մեջ, արտադրութեան միջոցներ ունեն, թե վոչ, ի՞նչպես են նրանք իրենց հասույթները ստանում (իրենց աշխատանքներից, թե ուրիշների աշխատանքը շահագործելուց): Դասակարգերն իրարից տարբերող տմենագլխավոր հատկանիշը արտադրութեան մեջ ունեցած դերն է—շահագործող և, թե շահագործվող, արտադրութեան միջոցներ ունի, թե վոչ: Կապիտալիստական հասարակարդում լերկու հիմնական դասակարգեր կան՝ բանվոր դասակարգ և բուրժուազիա: Բացի այս լերկու դասակարգերից, կան նաև անցողական ու միջնադիր դասակարգեր:

Սա հասարակութեան այն մասն է, վորի ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳ, գոյութեան աղբյուրն աշխատավարձն է, վոր նա ստանում է կապիտալիստից՝ աշխատելով նրա մոտ:

Սրանք գործարանների, ֆաբրիկաների, հողի և կապիտալների սեփականատերերն են, վորոնք ոգտվում են բանվորների վարձու աշխատանքից, ստանում են նրանց աշխատանքից շահույթ և ապրում են այդ շահույթով: Սրանք կապիտալիստական հասարակութեան հիմնական դասակարգերն են:

Անցողական դասակարգի շարքին են դասում այն դասակարգերը, վորոնք կանգուն են մնացել նախակապիտալիստական ժամանակից: Որինակ՝ կալվածատերերը, գուղացիները, մանր առևտրականները, արհեստավորները և տնայնագործները:

Գլուղացիութիւնը, տնայնագործներին ու արհեստավորներին մենք անվանում ենք մանր բուրժուազիա, սրանք կանգնած են բուրժուազիայի ու պրոլետարիատի միջև։ Սրանք ունեն արտադրութիւն սեփական միջոցներ, ապրում են իրենց սեփական աշխատանքով։ Երբեմն կիրառում են վարձու աշխատանք շատ սահմանափակ չափով։

Ոոռը բուրժուազիայի ճնշման տակ կապիտալիստական հասարակարգի այս մասի խոշորագույն մասը ատիճանաբար կորցնում է իր արտադրութիւն միջոցները, քայքայվում ու պրոլետար է դառնում։ սրանց փոքրաթիւ մասին է հաջողվում վեր բարձրանալ, անցնել բուրժուական դասակարգի շարքերը։ Հասարակութիւն այս խավերը, շնորհիւ իրենց տնտեսութիւն միջանկյալ ու անկայուն վիճակի, միշտ տատանվում են յերկու հիմնական դասակարգի՝ բուրժուազիայի ու պրոլետարիատի միջև։

Մենք ասինք, Վոր գլուղացիութիւնը ևս անցողական մանր-բուրժուական դասակարգին է պատկանում, սակայն նա ներքուստ միատարր չէ։ Նա բաժանվում է յերեք խավերի՝ կուլակներ, միջակներ ու չքավորներ։

Գլուղացիութիւն վերին կուլակային շերտն ապրում է բատրակների վարձու աշխատանքով և գլուղի չքավորութիւնը շահագործելով։ Սա գլուղական բուրժուազիան է, վորը համեմատաբար և քաղաքի բուրժուազիայի հետ։ Միջակ գլուղացիութիւնը կանգնում է բուրժուազիայի և պրոլետարիատի միջև և կազմում է մանր բուրժուազիայի մի առանձին խմբակ։ Միջակ գլուղացիութիւնը ապրելով թր հողաբաժնի հասուցթով, իր աշխատանքով, բավականանում է իր ընտանիքի աշխատող ուժով։ Նա չէլ յերբեմն բատրակներ է վարձում, բայց այդ տեղի չէ ունենում վորպես բացառութիւն։ Որինակ՝ դաշտային աշխատանքների լեռուն շրջանում։ Միջակի տնտեսութիւն գլուղութիւնը կապատիալիզմի ժամանակ անկայուն է։ Նրա մի մասը վեր է բարձրանում դեպի կուլակը, իսկ մնացած խոշորագույն մասը թիկ դանդաղորեն, բայց քայքայվում ու չքավոր է դառնում։ Միջակ գլուղացիութիւնը տնտեսական այսպիսի անկայուն դրութիւն պատճառով շարունակ տատանվում է բուրժուազիայի և պրոլետարիատի միջև։ Զեպուր գլուղացիութիւն—սա գլուղացիութիւն կիսապրոլետարական խաֆն է, վորը չի կարողանում ապրել իր թուլ տնտեսութիւն հասուցթով և գնում է նաև վարձու աշխատանքի։ սրանք ապրում են վոչ այնքան ալն հասուցթով, վոր

իրենց հոգն եւ տալիս, վորքան ալն աշխատավարձով, վոր ձեռք են բերում դրսի այս ու ալն կողմնակի սեղոնային աշխատանքներից, կամ կուլակի տնտեսութեան մեջ աշխատելով: Գլուղացիութեան այս մասից են դատվում բատրակներն ու քաղաքի պրոլետարները. բատրակները բանվոր դասակարգի մեջ են ճշտունում. գրանք գլուղատնտեսական պրոլետարներն են:

Կապիտալիզմի ժամանակ չքավորները եւ բատրակները վոչ մի հուլս չունեն իրենց գրութիւնը բարելավելու, աղքատութեան ճիրաններից ազատվելու: Սրանք անդադար լրացնում են քաղաքի բանվորների բանակը: Գլուղացիութեան այս խավը գնում եւ պրոլետարիատի հետ ընդդէմ բուրժուազիայի:

ՄԻՋՆԱԴԻՐ ԽԱՎԵՐ. Մենք միջնադիր խավերի շարքը կդասենք ինտելիգենցիային, այսինքն մտավոր աշխատանքի գործիչներին (ճարտարապետներ, գլուղատնտեսներ, բժիշկներ, ուսուցիչներ եւ այլն): Ըստ իրեն սոցիալական (հասարակական) գրութեան ինտելիգենցիան գտնվում ե հրամայող ու շահագործվող դասակարգերի միջև, ըստ վորում սպասարկում ե (կապիտալիստական կարգերի որոք) գլխավորապես բուրժուազիային: Մա նույնպես տատանվող խավ ե, բուրժուազիայի հետից քարշ չեկող, ամեն ինչով նրան նմանվել ձգտող: Ինտելիգենցիայի մի մասը (որինակ, ճարտարապետներ, իրավաբաններ) ամբողջովին գոգվում ե բուրժուազիայի հետ ե կարող ե կոչվել բուրժուական ինտելիգենցիա: Մյուս մասը (որինակ, գլուղական ինտելիգենցիան, ուսուցչութունը, գլուղատնտեսները, տեխնիկները) իրենց մեծագույն մասով հարում են մա՞նր բուրժուական խավերին: Ինտելիգենցիայի միայն փոքրագույն մասն ե կապիտալիզմի որոք անցնում բանվոր դասակարգի կողմը:

Վերջապես կապիտալիստական հասարակութեան մեջ կան խմբավորումներ, վորոնք միանգամայն կտրվել են իրենց դասակարգերից, ապադասակարգայնացման են լինարկվել: Դրանց թվին են պատկանում մուրացկանները, ըսպակները, պրոֆեսիոնալ գողերը, վոճրադրոծները ե այլն: Այդ խավերը խիստ չարացած են լինում գոյութուն ունեցող կապիտալիստական կարգերի դէմ, ըայց նրանք չեն կարող ուժ հանդիսանալ շահագործման թագավորութունը տապալելու համար, վորովհետեւ նրանց ալլասերել ե բուրժուական հասարակակարգը, վորովհետեւ նրանք վորպես պորտաբուլժներ ապրում են հասարակութեան հաշվին, կտրվել են արտադրական աշխատանքից, կազմակերպվելու ան-

ընդունակ են, պրոլետարիատի հետ կապեր չունեն։ Այս խավը կոչվում է լուսավեն պրոլետարիատ, այսինքն բոսականալին պրոլետարիատ։

Այսպիսով բուրժուական հասարակության լերկու գլխավոր դասակարգերի—բուրժուազիայի և պրոլետարիատի կողքին մենք տեսնում ենք անցողիկ դասակարգերի ու խմբավորումների մի խախտարդետ կազմ։

ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՃՆՇՈՒՄՆ ՈՒ ՊԱՅԳԱՐԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Այժմ տեսնենք, թե ինչպիսի փոխարաբերությունների մեջ են լերկու գլխավոր դասակարգերը կապիտալիստական կարգերում։ Ամեն մի դասակարգ իր սեփական շահերն ունի, վորոնք տարբերվում չեմ հակադիր են մյուս դասակարգերի շահերին։

Բուրժուազիան, որինակ՝ ձգտում ունի վոչ միայն պրոլետարիատի շահագործման գոյություն ունեցող սխտեմը պահպանելու, այլ և արտադրությունից ստացած իր բաժինն ավելացնելու։ Այսինքն ուղում է բանվորներից ավելի շատ հավելյալ արժեք չլուծացնել։ Բանվորի շահերն ընդհակառակը պահանջում են վոչ միայն բանվորի բաժին արտադրանքի ավելացումը, այլ և կապիտալիստական սխտեմի լիակատար վոչնացումը։

Այսպիսով այդ լերկու հիմնական դասակարգերի միջև գոյություն ունի շահերի անլուծելի անհաշտեցնելի հակադրություն և անընդհատ պայքար։ Իր դրությունը հիմքից փոխելու համար բանվոր դասակարգը պետք է վճռական հաղթանակ տանի բուրժուազիայի հանդեպ և կապիտալիստների տիրապետությունը տապալի։

Բանվորն իր ժամը աշխատանքի համար ստանում է չնչին աշխատավարձ և ապրում է աղքատության մեջ։ Իսկ կապիտալիստը բանվորի այդ աշխատանքից ստանում է հսկայական շահույթներ և ապրում է շքեղության մեջ (թե ինչպես և նա ստանում այդ շահույթները—այդ կտեսնենք հետագայում)։

Ուրեմն դասակարգերի մեջ գոյություն ունի անհավասարություն։ Մեկ դասակարգը (բուրժուազիան) շահագործում է և շահույթներ է քանդում մյուս դասակարգից (պրոլետարիատից)։

Ինչից է առաջանում այսպիսի անհավասարություն ու շահագործումը։

կապիտալիստներն ասում են. այդ նրանից ե, վոր մենք ունենք կապիտալ, ֆարքիկաներ, գործարաններ, հողեր, վորոնց մենք ենք վաստակել:

Իսկ բանվորներն ասում են. միայն աշխատանքն ե, վոր ստեղծում ե բոլոր հարստությունները: Ֆարքիկաներն ու գործարաններն ստեղծվել են մեր աշխատանքով. միայն թե նրանց սեփականացրել են կապիտալիստները:

Սակայն ինչից ե, վոր կապիտալիստները հնարավորություն ունեն բանվորների աշխատանքով ստեղծված հարստությունները չուրացնելու:

Նախ նրանից, վոր բանվորները չունեն իրենց սեփական գործարաններն ու աշխատանքի միջոցները. դադգլահներ, գործիքներ, հում նյութ ե այլն: Այդ բոլորն աստիճանաբար կուտակվել ե կապիտալիստների ձեռքում: Բանվորին մնում ե միայն վաճառել իր բանվորական ուժը ե դրա փոխարեն ստանալ մի-միայն այնքան, վորքան անհրաժեշտ ե իր մնունդի համար: Յերկբորդ՝ վոր կապիտալիստական հասարակությունը հիմնված ե ե պահպանվում ե շահագործման, բռնության ու ճնշման միջոցով, վոր գործադրում ե բուրժուազիան պրոլետարիատի վերաբերմամբ: Գլուղի չքավորներն ու միջակները, արհեստավորները ե տնայնագործները ավել կամ պակաս չափով ես շահագործվում են կապիտալիզմի կողմից: Կապիտալիստների ձեռքում ե իշխանությունը, զորքը, վոստիկանությունը, դատարանը ե այլն: Այս բոլորը ծառայում են այն նպատակին, վոր կապիտալիստը կարողանա անարգել քամել բանվորների հուլթը: Նույն «Կոմունիստական Մանիֆեստում» Մարքսն ե Ենգելսը գրում են, վոր «Ժամանակակից պետական իշխանությունը վոչ այլ ինչ ե, քան յեթե բուրժուազիայի հասարակական գործերը վարող կոմիտե»: Այսպիսով՝ կապիտալիստական հասարակությունը հիմնված ե բանվոր դասակարգի նեման վրա՝ բուրժուազիայի կողմից:

Կարձղ ե արդյոք բանվոր դասակարգը հաշտվել կապիտալիստական շահագործման հետ. թույլատրել, վոր բուրժուազիայի մի խմբակ ճնշի իրեն:

Իհարկե վոչ, նա չի հաշտվիլ ե յերբեք ել չի հաշտվել: Կապիտալիստական հասարակության մեջ տեղի ունի անդադար պայքար կապիտալիստների ե պրոլետարիատի դասակարգերի միջև, քանի վոր նրանց շահերը, ինչպես մենք տեսանք, տարբեր են: Կապիտալիստներն ամեն միջոցներով ճնշում են պոթ

դնում բանվորներին վրա, աշխատավարձը պակասեցնելու և բանվորական որը լերկարելու նպատակով—չե՞ վոր ալդպիսով նրանք մեծ ոգուտներ կստանան։ Իսկ բանվորներն իրենց հերթին պայքարում են իրենց դրուժուկները բարելավելու, աշխատավարձն ավելացնելու և բանվորական որը կրճատելու համար։ Հաջող պայքարելու համար բանվորները միանում են և պրոֆեսիոնալ (արհեստակցական) միութույններ կազմում, գործադուլներ են կազմակերպում և ալլն։

Բայց կարճ էն արդյոք բանվորները կապիտալիստական կարգերում շոշափելի չափով բարելավել իրենց դրուժուկները։

Վճշ, չեն կարող, քանի վոր նրանց դրուժյան ալդպիսի բարելավումը կղրկեր կապիտալիստներին իրենց շահույթից, իսկ կապիտալիստները բավական ուժեղ են և իրենց հոժար կամքով ալդպիսի մեծ զիջումներ չերբեք չեն անի։

Դրա համար պրոլետարիատը միայն մի ճանապարհ ունի. օտալալել բուրժուազիայի իշխանությունը յեվ հաստատել այնպիսի հասարակարգ, վորտեղ չեմ լինի վոչ դասակարգեր յեվ վոչ ել մարդու օանագործում՝ մարդու ձեռքով։ Պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի վերջնական նպատակն է հաստատել ալդպիսի կարգեր, կոմունիստական հասարակարգ։ Տեսնենք այժմ, թե ի՞նչ է լինելու կոմունիստական հասարակարգը։

Ի՞նչ է ՍՍՏՄԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՐԳԸ ՅԵՎ Ի՞ՆՉ Է ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆԸ։ Այդ հասարակարգում ամենից առաջ չի լինելու մասնավոր սեփականություն։ Արտադրության բոլոր գործիքներն ու միջոցները—ֆաբրիկաները, գործարանները, հողը—բոլորը պատկանելու չե ամբողջ հասարակությանը։ Ամեն մեկը կաշխատի և իր բոլոր կարիքները կհոգա ամբողջ հասարակության կողմից ստեղծված բարիքներից։ Յեթե չի լինի մասնավոր սեփականություն և ամենքը կաշխատեն ու կապրեն իրենց աշխատանքով, ապա չի լինի և շահագործում, հետևապես չեն լինի և դասակարգեր։ Իսկ դասակարգերի բացակայությունը դեպքում պետք չի լինի նաև պետությունը. նա կմեռնի։ Չե՞ վոր պետությունը հարկավոր է նրա համար, վոր տիրող դասակարգը ճնշի մյուս, լենթակա դասակարգերին։ Կապիտալիստական հասարակության մեջ, որինակ, բուրժուազիան հիմնում է իր իշխանությունը, իր պետությունը պրոլետարիատին անարգել շահագործելու և բռնությամբ ճնշելու նրա փորձերը՝ կապիտալիստական շահագործումից ազատվելու։ Այս վերջին նպատակին են ծառայում պետական ա-

պարատը—գործը, վոստիկանութիւնը, դատարանը և այլն: Կոմունիստական հասարակարգում տիրելու չես լիակատար հաջողութիւն, չեն լինելու դատակարգեր, հետեաբար չեն լինի նաեւ վոչ բռնութիւն և վոչ մարդու շահագործում մարդու ձեռքով: Իսկ այդ դեպքում կվերանա նաեւ պետութիւնը, բռնութիւն և ճնշումի ալդ գործիքը, կվերանա նաեւ փողը, վորպէս շահագործման միջոց:

Այդպիսի կոմունիստական հասարակութիւնը մի անգամից չի հաստատուի: Առաջին աստիճանում կլինեն սոցիալիստական կարգերը, այսինքն կլինի սոցիալիստական հասարակութիւնը: Այս աստիճանը կվերանա այն ժամանակ, յերբ կվոչնչանա մասնավոր սեփականութիւնը և կվերանա մանր արտադրութիւնը, իսկ ամբողջ տնտեսութիւնը կվարի ինքը՝ ամբողջ հասարակութիւնը կուեկտիվ և կազմակերպված կերպով և պլանային կարգով, յերբ ամեն վոք իրան տնհրաժեշտ մթերքները կստանա վոչ թե շուկայում գնելով, այլ պլանաչափ բաշխման կարգով, քանի վոր հասարակութեան ամբողջ արտադրանքը կենթարկվի պլանային բաշխման (շուկայի փոխարեն կսահմանվի մթերքների պլանային բաշխում): Սոցիալիստական կարգերի տարբերութիւնը լիակատար կոմունիստական կարգերից կկայանա նրանում, վոր տնտեսութեան տեսիլիկան և արտադրողականութիւնն այնքան բարձր չեն լինի, վորպէսզի բավարարեն բոլորին ըստ նրանց պահանջներին—այդ պատճառով ամեն մեկը հասարակութեան ստացվածքից կստանա մթերքներ իր աշխատանքի, նրա քանակի և վորակի համեմատ: Նշանակում ե գեռ չի լինի լիակատար հաջողութիւն: Բացի այդ, սոցիալիզմի ժամանակ դեռևս բոլորովին վերացած չեն լինի նախկին կապիտալիստական կարգերի բոլոր մնացորդները, մարդկութիւնը դեռ բավարար չափով վերադաստիարակված չի լինի լիակատար ազատութիւնից ոգտվելու համար: Այդ պատճառով սոցիալիստական կարգերում դեռևս կշարունակի գոյութիւն ունենալ հարկադրանքը՝ տնտեսութեան կազմակերպութեան և նրա արտադրանքի բաշխման գործում, հետեապէս և կպահպանվեն պետական իշխանութեան վորոշ մնացորդները: Միմիայն այս բոլորը վերանալուց հետո կհաստատվեն կոմունիստական կարգերը:

Հաճախ սոցիալիստական հասարակարգը շփոթում են կոմունիստականի հետ: Լենինն իր «Պետութիւն և հեղափոխութիւն» գրքում սպառնիչ բացատրութիւն ե տվել այս հարցին: Նա

գրում է, վոր սոցիալիստական կարգը միայն առաջին աստիճանն է դեպի կոմունիստական հասարակութիւնն անցնելու, յերբ մարդկանց մեջ կսահմանվի լիակատար հավասարութիւն, յերբ կվերացվեն խորը տրամախիտ դժգոհութեան նախապաշարումները և յերբ գլխավոր կանոն կլինի—«ամեն վոք իր ընդունակութիւններէ համեմատ, ամեն մեկին իր պահանջներէ համեմատ»։ Սա նշանակում է, վոր այն ժամանակ վերացած կլինի տարբերութիւնը ֆիզիկական և մտավոր աշխատանքի միջև, վոր այս կամ այն աշխատանքով զբաղվելը կդառնա մոչ թե պարտականութիւն կամ արտոնութիւն, այլ հասարակական կարիք (պահանջ—потребность)։ Ամեն մեկը կաշխատի, կզբաղվի այն աշխատանքով, ինչ համապատասխանում է նրա հակումներին և ընդունակութիւններին, իսկ կտանա՞ այնքան, վորքան պահանջ ունի։ Ահա թե ինչ է լինելու կոմունիստական հասարակակարգը։

Պրոլետարիատը մեր յերկրում, դաշնակցած գլուկացիութեան հետ, հաղթող դուրս յեկավ բուրժուազիայի դեմ մղած դասակարգային կռոււմ, տապալեց բուրժուազիայի իշխանութիւնը և հաստատեց իր դիկտատուրան, խորհրդային կարգերը։ Կարող է արդո՞ք հաղթող պրոլետարիատը մի անգամից հաստատել սոցիալիստական կարգեր։ Կարելի՞ չէ արդո՞ք հաղթական հեղափոխութեան հենց հետեկալ որը վոչնչացնել դասակարգերը, վերացնել պետական իշխանութիւնը։ Վո՞չ, անկարելի չէ։ Նախ և առաջ անհրաժեշտ է վերջնականապես ճնշել բուրժուազիային, հակառակ դեպքում նա կարող է նորից գլուխ բարձրացնել և վերադարձնել իր իշխանութիւնը։ Հեղափոխական պրոլետարիատը, հաղթելով և իր ձեռքն առնելով իշխանութիւնը, սկզբում դեռ պետք է՝ վարի բացարձակ քաղաքացիական պատերազմ բուրժուազիայի դեմ, վորին վերջնականապես ճնշելու և սոցիալիստական շինարարութեան հնարավորութիւնն ապահովելու համար պրոլետարիատը պետք է կառուցի և ամրացնի իր պրոլետարական պետութիւնը։

Մեր հեղափոխութեան որինակի վրա մենք տեսնում ենք, վոր պրոլետարիատը հաղթանակեց մոչ մի անգամից ամբողջ աշխարհում, այլ միմիայն մի յերկրում, Ռուսաստանում։ Այդ պատճառով մենք պետք է մոչ թե վոչնչացնենք, այլ ընդհակառակն ամեն կերպ ամրացնենք մեր պետական ապարատը, դատարանները, մեր բանակը, վորպեսզի մեզ չտապալեն կապիտալիստական

պետութիւնները: Նշանակում ե պրոլետարիատը չի կարող մի անգամից, իր հաղթանակից անմիջապէս հետո, վերացնել պետութիւնը:

Շահագործման վրա հիմնված կապիտալիստական անկազմակերպ տնտեսութիւնը նոր սոցիալիստական տնտեսութեան վերակառուցելու (վերածելու—перестройки) համար կապահանջվի ժամանակ: Այդ տնտեսութեան ներկա դրութիւնն ու նրա տեխնիկայի մակերևութը վոչ մի կապիտալիստական պետութեան մէջ լիովին բավարար չեն, վորպէսզի իշխանութիւնը վերցնելով մեկ անգամից կառուցել լիակատար կազմակերպված սոցիալիստական տնտեսութիւն, վորը բավարարեւ հասարակութեան բոլոր պահանջներին: Կապիտալիստական հասարակակարգի տնտեսութեան վերակառուցման համար գլխավոր արգելքը հանդիսանում ե գյուղացիական մասնի սեփականատիրական տնտեսութիւնը: Հարկավոր ե միլիոնավոր մասնի գյուղացիական տնտեսութիւնները միացնել, կազմակերպել կոլեկտիւններ, հասցնել գյուղատնտեսութեան չափազանց հետամնաց տեխնիկայի իր անհրաժեշտ բարձրութեան, ջնջել բոլոր տարբերութիւնները քաղաքի ե գյուղի միջև: Այս բոլորը հարկադիր միջոցներով կամ լոկ գեղեցիկներով անկարելի չե անել: Այստեղ պահանջվում ե յերկարատե ու համառ աշխատանք՝ ամբողջ ժողովրդական տնտեսութիւնը վերակառուցելու, մասնի գյուղացիական տնտեսութիւնները միացնելու, գյուղատնտեսութեան մէջ մեքենաներ ե հողի մշակման կուլտուրական ձևեր մուծելու համար:

Պրոլետարիատը հաղթանակելով, խլում ե բուրժուազիայից ֆաբրիկաները, գործարանները, յերկաթուղիներն ու բանկերը: Տնտեսութեան այս գլխավոր բարձունքներին տիրելով, պրոլետարիատը հնարավորութիւն ե ստանում հաջողութեամբ առաջ տանելու դեպի սոցիալիզմն ամբողջ ժողովրդական տնտեսութիւնը, նույն թիւում ե նրա ամենայնտաճանց ճշուդերը: Առաջապահարգային հասարակութիւն կառուցելու համար անհրաժեշտ ե նուազութեան բարձր մակարդակ, հարկավոր ե վոչնչացնել բուրժուական կարգերից ժառանգութիւնն մնացած բոլոր նախապաշարութիւնները, հարկավոր ե նախապատրաստել դրա համար աշխատավորական նաև յետամնաց տարրերին:

Այս բոլորը ցույց են տալիս, վոր բուրժուազիայի իշխանութեան տապալման շրջանի ե սոցիալիստական կարգերի իրականացման միջև ընկնում ե տնտեսական ե կուլտուրական նա-

խապատրաստական մի մեծ շրջան: Պարզ է, վոր կապիտալիզմից դեպի սոցիալիզմն անցնելու այս անցողական շրջանում պետք է գոյութիւն ունենան նաև առանձին անցողական կարգեր:

Լենինն իր «Պետութիւն և հեղափոխութիւն» գրքի մեջ բերում է Կ. Մարքսի հետևյալ խոսքերը. «Կապիտալիստական և կոմունիստական հասարակութիւնների միջև ընկնում է մի շրջան, վորի ընթացքում առաջինը հեղափոխականորեն պետք է վերափոխվի յերկրորդին: Այդ շրջանին համապատասխանում է նաև քաղաքական անցողական շրջանը, վորի ընթացքում յեղած պետութիւնը չի կարող լինել մի այլ բան, քան պրոլետարիատի հեղափոխական դիկտատուրան»:

Ընկ. Ստալինն ըստ Լենինի այսպես է վորոշում պրոլետարիատի դիկտատուրայի նշանակութիւնը.

1. «Պրոլետարիատի իշխանութիւնն ոգտագործումն՝ շահագործումը ճնշելու համար, յերկիրը պաշտպանելու համար, մյուս յերկրների պրոլետարների հետ կապը կանոնավորելու համար և ըսլոր յերկրներում հեղափոխութիւնը զարգացնելու և նրա հաղթանակն ապահովելու համար:

2. Պրոլետարիատի իշխանութիւնն ոգտագործումն՝ աշխատավորներին և շահագործվող մասսաներին բուրժուազիայից վերջնականապես կտրելու համար, պրոլետարիատի դաշինքն այդ մասսաների հետ ամրապնդելու համար, այդ մասսաներին սոցիալիստական շինարարութիւնն գործին զբաղելու համար և այդ մասսաներին պրոլետարիատի կողմից պետականորեն ղեկավարելու համար:

3. Պրոլետարիատի իշխանութիւնն ոգտագործումն՝ սոցիալիզմի կառուցման համար, դասակարգերի վոչնչացման համար, դեպի ապագապարզային և պետականազուրկ հասարակութիւնն անցնելու համար:

Մրանք են պրոլետարիատի դիկտատուրայի, հետևապես և այդ դիկտատուրան իրականացնող խորհրդային պետութիւնն հիմնական գծերը»:

Հետևապես, Խորհրդային իրավակարգը (վորի մասին մանրամասնորեն կխոսվի հետագայում) դեպի սոցիալիզմն օճնող անցողակի իրավակարգ է, վորի օրջանում հիմնադրվում յիլ ամրապնդվում են սոցիալիզմի հիմքերը:

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՐԳՈՒՄ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ ԲՈՒՆԱԿԱՆ
ՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ:

Ներածութեան մեջ մենք քննեցինք կապիտալիստական հասարակարգի ընդհանուր շարժումը, ընդհանուր առմամբ Այժմ մենք կքննենք կապիտալիզմի տնտեսական հիմքը, նրա արտադրութիւնը, կծանոթանանք, թե ինչ գլխավոր հատկանիշներն առ ինչ, ինչպէս ե կառուցվում ե վորտեղից ե առաջանում կապիտալիստական շահութիւնը: Այս հարցերի քննութիւնը կպարզի, թե ինչի վրա յե հիմնվում կապիտալիստական շահագործումը ե վորտեղ ե թագնված նրա գլխավոր զսպանակը:

§ 1. Կապիտալիստական արտադրության բնորոշ գծերը.

ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՐԱՏԻՆ
ԲՆՈՒՅԹԸ

Յեթե քննելու լինենք, թե ինչպէս ե կատարվում արտադրութիւնը կապիտալիստական կարգերում, ամենից առաջ մենք կտեսնենք, վոր նա կատարվում ե արտադրանքը վաճառելու հաշվով (հոլստով): Կոշկակար-արհեստավորը կոշիկներ ե կարում վաճառելու համար, գործարանատերն արտադրում ե չիթ կամ մի այլ բան վոչ թե իր սեփական գործածութեան, այլ վաճառելու համար: Ամեն մի արտադրանք, վոր պատրաստվում ե վաճառելու համար, լինի կոշիկ, չիթ, գիրք կամ մի ուրիշ բան, կոչվում ե ապրանք:

Հապա ինչպէս ե ապրում կոշկակարը, յեթե նա միմիայն կոշիկներ ե արտադրում կամ գործարանատերը, յեթե նրա ձեռնարկը միմիայն չիթ ե պատրաստում: Վերտեղից են նրանք ստանում իրենց ապրուստի միջոցները, կենսամթերքներ, շոր ե այլն:

Նրանք ալ դ մթերքներն ստանում են իրենց արտադրանքը փոխանակելով իրենց համար անհրաժեշտ ապրանքների հետ:

Վերցնենք որինակ՝ կոշկակարին: Յենթադրենք նրա և նրա ընտանիքի ապրուստն արժե ամսական հարյուր ռուբլի. 10 ռուբլի բնակարանի վարձ, 60 ռուբլի նրանց սնունդը և 30 ռուբլի լեւ մնացած ծախսերը: Նշանակում ե, կոշկակարը մեկ ամսում պետք է պատրաստի այնքան զուգ լոշիկ, վորվաստակի հարյուր ռուբլի, յեթե զիցուք մի զուգ լոշիկն արժե տասը ռուբլի, ապա նա պետք է պատրաստի տասը զուգ: Կոշկակարը վաճառելով իր պատրաստած կոշիկները, ստացած փողով գնում և իր և իր ընտանիքի համար անհրաժեշտ մթերքները: Իսկ գործարանատերը վաճառում է չիթը և դրանից ստացած փողով գնում է ալն, ինչ անհրաժեշտ է իր հետագա արտադրության համար, վճարում է բանվորներին աշխատավարձ և ինքն ել ապրում ե:

Կապիթալիստական հասարակության մեջ արտադրության արդյունքները փոխանակվում են միմյանց հետ: Նրանք հենց նրա համար ել արտադրվում են, վոր փոխանակվեն: Սակայն թնչպես է պատահում, վոր կոշկակարը հավատացած է, թե կոշիկ փոխաբեն նա կարող է ստանալ հաց, շաքար, հագուստ և այլն իրեն անհրաժեշտ քանակությամբ:

Իսկ հնարավոր է շնորհիվ աշխատանքի բաժանման՝ հասարակության մեջ: Մի արհեստավոր կամ գործարանատեր արտադրում է կոշիկներ, մյուսները—չիթ, լերկորդը—ասենք՝ ամանեղեն, գլուղացիները—ուտեստի մթերքներ և այլն և այլն: Իսկ աշխատանքի գլխավոր բաժանումը—դա քաղաքի և գյուղի, ալսինքն արդյունաբերության և գյուղատնտեսական արտադրության միջև ե: Գյուղատնտեսությունն իր մթերքները փոխանակության միջոցով մատակարարում է քաղաքի ազգաբնակչությանը, իսկ հում նյութը—արդյունաբերությանը: Դրանց փոխաբեն գյուղատնտեսությունն ստանում է քաղաքից գյուղական տնտեսության համար պահանջվող արդյունաբերական արտադրանքներ:

Այսպիսով կապիթալիստական կարգերի առաջին հատկանիշը—դա ապրանքային ճեշտությունն է, այսինքն այնպիսի տնտեսություն, վորը կառուցված է աշխատանքի հասարակական բաժանման, փոխանակության համար արդյունքներ արտադրելու և նրանց փոխանակելու վրա:

Սովորաբար ասում են, վոր ապրանքային տնտեսության ժամանակ ամեն ինչ արտադրվում է շուկայի համար: Տվյալ դեպքում շուկան ալն սովորական վաճառանոցը (բազար) չէ, ուր գյուղացին տանում է իր հացը և վորտեղից նա գնում է իրեն հարկավոր իրերը:

Շուկան ալելի լալն հասկացողությունն է: Ապրանքային տնտե-

սության միջոցին ամեն ինչ վաճառում և ամեն ինչ գնում են։ Այդ բոլոր վաճառումներն և գնումները, բոլոր վաճառելու համար հանվող ապրանքները միասին—գա կլինի շուկա։ Շուկան, ուրիշն, ապրանքային ճնշեսություն բոլոր փոխանակական գործառնություններն են միասին վերցրած։ Այդ պատճառով, լեբը ասում են արտադրվում և շուկայի համար, գա չի նշանակում, թե մոտակա վաճառանոցի համար և, այլ արտադրվում և առհասարակ վաճառքի, փոխանակության համար։

Տեսնենք այժմ, թե ինչպես են փոխանակվում ապրանքները շուկայում։

Ասենք, թե կոշկակարը մեկ զույգ կոշիկ և գուլաս բերելվաճառելու և ցանկանում և փոխանակել շապկի հետ։ Ամեն մի ապրանք արտադրող ցանկանում և իհարկե իր ապրանքը փոխանակել նրան հավասար գին ունեցող ապրանքի հետ։ Բայց ինչպես, որինակ, շապիկը հավասարեցնել կոշիկին։ Նրանց պատրաստելու համար տարբեր նյութեղեն և հարկավոր և տարբեր գործիքներ են գործածվում։ Ի՞նչ ընդհանուր բան կա շապկի և կոշիկների միջև։ Ընդհանուրը նրանց մեջ այն և, վոր արտադրվում են մարդկային աշխատանքով, վոր նրանց մեջ ներդրված և վորոշ քանակությամբ աշխատանք։ Յենթադրենք, թե շապիկ պատրաստելու համար, բացի պատրաստի նյութեղենից և գործիքներից, գործադրվել 5 ժամ աշխատանք։ Այն նյութեղենը, վորից պատրաստվում և շապիկը, նույնպես աշխատանքի արդյունք և։ Ասենք, թե մեկ շապիկ պատրաստելու համար անհրաժեշտ նյութեղենի վրա ծախսվել և 5 ժամ աշխատանք (հաշվելով վուշի աճեցումը, մշակումը, մանկը և մանվածքի գործելը)։ Շապիկ պատրաստելու համար գործածվում են գործիքներ, վորոնք նույնպես աշխատանքի արդյունք են։ Յենթադրենք, թե մեկ շապիկ համար ծախսվում են (մաշվում են) մեկ ժամվա աշխատանքի հավասար քանակով գործիքներ։ Այդ մեկ ժամվան մեջ մենք հաշվում ենք նաև շենքի և շապիկ պատրաստելու համար անհրաժեշտ մնացած միջոցների մաշումը։ Այժմ հաշվենք. նյութեղեն—5 ժամ աշխատանք, արտադրության մյուս միջոցները—1 ժամ, նոր աշխատանք և գործադրված կարելու վրա—4 ժամ։ Ընդամենը շապիկ վրա գործադրվել և 10 ժամ աշխատանք։ Իսկ կոշիկների վրա լենթադրենք գործադրվել և՛ նյութեղեն—10 $\frac{1}{2}$ ժամի աշխատանք, արտադրության մյուս միջոցներն ու գործիքները—1 $\frac{1}{2}$ ժամի աշխատանք, նոր աշխատանք և գործադրված

(կողակալարի աշխատանքը) 8 ժամ: Ընդամենը 20 ժամ: Ահա այսպես հաշվելով, կարելի՞ չե արդյոք համեմատել ու վորոշել շապկի և կոշիկների համեմատական արժեքը: Այո, կարելի չե: Դուրս ե գալիս, վոր կոշիկների արժեքը չերկու անգամ թանգե շապկի արժեքից, հետևապես, մեկ զույգ կոշիկը փոխանակվում ե չերկու հատ շապկի հետ: Այսպիսով՝ ապրանքների արժեքը վորոշվում ե նրանց պատասխանում համար գործադրված աշխատանքի քանակով:

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ԱՆ-
ՀՐԱԺԵՏ ԱՇԽԱ-
ՏԱՆՔ:

Վերցնենք մի այսպիսի որինակ: Մեկ մարդ, ասենք թե, 10 ժամ շարունակ տաշել ե գերանի մի կտոր: Այս ել 10 ժամվա աշխատանք ե: Սակայն լեթե նա փորձի գերանի այդ կտորը, վորի վրա նա գործադրել ե 10 ժամ աշխատանք, փոխանակել շապկի հետ (նույնպես 10 ժամ աշխատանք), այդ նրան չի հաջողվի: Նա չի շինել ոգտակար իր, նրա աշխատանքն ոգտավետ չի հասարակության համար, նրա այդ տաշած գերանը վոչ վոքի հարկավոր չի: Այդ պատճառով ել, չերբ ասում են, թե աշխատանքը ստեղծում ե արժեք, վորի մեծությունը հաշվում են աշխատանքի քանակով, ինկատի ունեն հասարակակամ-անհրաժեշտ աշխատանք: Այս ել բացատրենք: Յենթադրենք պատրաստվում են ողի և բրվիանտներ: Ոգտակամ բաներ են արդյոք սրանք: Ըստ չերևութի վոչ, կարծեք թե ողի կամ բրվիանտների մեջ մի առանձին ոգտակարություն չկա: Սակայն նրանց դնում են, նրանք իրենց արժեքի համեմատ փոխանակվում են: Ինչհետեւ ե, ուրեմն, բանը, Բանը նրանումն ե, վոր ողին թեև՝ ասենք, փասակար բան ե (ոգտակար չե), բայց նրան դնում են, նրա պահանջը կա: Նույնը ե բրվիանտները, վորոնց համար հարուստները խողոր դումարներ են վճարում: Յեթե տվյալ հասարակությունը գործ ե առում ողի կամ բրվիանտներ, ապա նրա համար անհրաժեշտ այդ արտադրանքները «հասարակականորեն-ոգտակար» են և նրանց պատրաստելու համար գործադրած աշխատանքն անհրաժեշտ ե տվյալ հասարակության համար, հետևապես այդ աշխատանքը «հասարակականորեն-անհրաժեշտ ե», վորն այդ հասարակության մեջ ստեղծում ե արժեքներ:

Իսկ թիչպես վարվել այն դեպքում, չերբ մեկ կողակալը միևնույն տեսակի կոշիկները կարում ե 15 ժամում, իսկ մյուսը՝ 30 ժամում: Առաջինը ճարպիկ ե, չերկրորդը՝ նրանից ավելի անշնորք: Յերկրորդ կողակալի կարած կոշիկները կարժենան

նույնքան, վորքան առաջինի կարածները, չնայելով նրանց գործադրած ժամերի տարբերությանը: Նրանց արժեքը վորոշվում է ավյալ պայմաններում աշխատանքի միջին քանակությամբ: Յենթադրենք, թե բոլոր կոշկակարները մեկ ղուլդ կոշիկ կարելու համար միջին հաշվով գործադրում են 20 ժամ—սա լել կլինի կոշիկների արժեքը: Յեթե անշնորք կոշկակարը գործադրի 30 ժամ, միևնույն է, այդ 30 ժամում նա արտադրում է մի արժեք, վոր հավասար է 20 ժամ միջին աշխատանքի: Նշանակում է, միևնույն ժամանակի ընթացքում վորակյալ բանվորն արտադրում է ավելի մեծ արժեք, քան միջակ բանվորը, իսկ անփորձ բանվորն արտադրում է ավելի փոքր արժեք:

ԱՊՐԱՆՔԻ ԳԻՆԸ:

Սովորաբար կոշիկն ուղղակի չեն փոխադրում շապկի հետ, այլ սկզբում կոշիկների փոխարեն վերցնում են փող (վոսկի, կամ նրան փոխարինող թղթադրամ) և այդ փողով արդեն գնում են շապիկ: Սակայն դրանով վոշինչ չի փոխվում: Վոսկին նույնպես լուրատեսակ ապրանք է. նա նույնպես ձեռք է բերվում մարդկային աշխատանքով, ձուլվում է, փող է կտրվում և այլն: Յենթադրենք վոսկի հինգ ուռբլիանոց պատրաստելու համար հարկավոր է 10 ժամ աշխատանք (հաշված նաև նյութեղենն ու արտադրություն միջոցները): Դա լել կլինի այդ փողի արժեքը:

Մեր կոշկակարն իր մեկ ղուլդ կոշիկը նախ վաճառում է չերկու հինգ ուռբլիանոցով, ապա նրանցով գնում է չերկու շապիկ: Վերածելով փողի, կոշիկների արժեքը հավասար կլինի 10 ուռբլու, իսկ մեկ շապկի արժեքը՝ 5 ուռբլու:

Ուրեմն ապրանքի արժեքն՝ արտահայտված փողով, կոշվում է ապրանքի գին: 5 ուռբլին շապկի գինն է: Այդ չի նշանակում, թե շապիկը մշտապես վաճառվում է 5 ուռբլով, պատահում է, վոր չերեմն ավելի կամ պակաս են վերցնում: Ինչհետև չե աղապս: Այս դեպքում նշանակություն ունի ապրանքի պահանջն ու առաջարկը: Ասենք՝ շուկայում կարող ենք գնել այսքան շապիկ—սա այդ ապրանքի համար չեղած պահանջն է: Սակայն արտադրված և շուկա չե դուրս բերված պահանջվածից ավելի քիչ քանակությամբ շապիկ: Սա ավյալ ապրանքի առաջարկն է: Տվյալ դեպքում առաջարկն ավելի քիչ է, քան պահանջը, նա լիովին չի բավարարում պահանջին: Այսպիսի դեպքերում գները բարձրանում են (արժեքը մնում է նույնը), վորովհետև շապկի կարիք ունեցող գնորդը համաձայն է նույնիսկ ավելի վճարելու, միայն թե ձեռք

քերի: Պատահում է հակառակը, չե՛րբ առաջարկը գերազանցում է պահանջին: Այս դեպքում շապիկ արտադրողը համաձայն ես-վելի եժան վաճառելու, միայն թե կարողանա վաճառել: Այսպի-սի տատանումներ միշտ տեղի չեն ունենում, բայց նրանք տեղի չեն ունենում արժեքին համապատասխանող գների շուրջը. այդ բոլոր տարբերումները չեթե ի մի գումարելու լինենք, ապա մի-ջին գինը կհավասարվի, կհամապատասխանի ապրանքի իսկա-կան արժեքին:

Կապիթալիստական սնեհունւթյան առաջին հա-տուհի զանգուշանում է կանխօր—ապրանքային արտադրությունն է, սա-կայն այդ հատկանիշը բնորոշ է վոչ միայն կա-պիտալիստական տնտեսութեան համար: Մեզ մոտ, իՍՏՄ-ի մեջ նույնպես արտադրվում են ապրանքներ, գոյութիւն ունի շուկա և փո-խանակութիւն: Կարելի չէ պատկերացնել նաև այնպիսի տնտե-սութիւն, վորտեղ բոլոր ապրանքներն արտադրվում են արհես-տավորների կողմից և փոխանակվում են նրանց միջև—սա կա-պիտալիստական տնտեսութիւն չի լինի:

Ուրեմն վորոնենք այնպիսի հատկանիշներ, վորոնք բնորոշ են հատկապես կապիտալիստական արդյունաբերութեան համար: Արտադրութիւնն առաջ տանելու համար անհրաժեշտ են գործիքներ, մեքենաներ, հում նյութ և այլն: Մրանք բոլորը կոչ-վում են արտադրւթյան միջոցներ: Ո՞ւմ ձեռքումն են գտնվում այս բոլորը կապիտալիստական կարգերում: Կապիթալիստական կարգերում արտադրւթյան միջոցները կենցրոնացած են մի փոքր խումբ կապիթալիստների ձեռքում:

Ի՞նչպես է այս պատահել:

Ապրանքային տնտեսութեան մեջ գնորդ գտնելու համար անընդհատ պայքար է մղվում—մրցում է կատարվում: Ով ավելի լավ ու եժան ապրանք պատրաստի, նա աւելի արագ է հաջո-ղութեամբ կվաճառի, կամ կխաբի գնորդին և հեշտութեամբ կընկճի իր մրցորդին: Այս ընկճված մրցորդը շատ անգամ ստիպված է լինում ձգել արտադրութիւնը, վաճառել իր արհեստանոցն ու գործիքներն իր յերջանիկ հակառակորդին և գնալ հենց նրա մոտ վարձով աշխատելու: Մեկ արհեստավոր դառնում է մի շարք ար-հեստանոցների սեփականատեր, իսկ մյուս արհեստավորը դառ-նում է վարձու բանվոր: Կարելի չէ մոտձել, թե վորքան ջանա-սեր լինի արհեստավորը, վորքան շատ աշխատի նա—այնքան

կհարստանա ու խոշոր սեփականատեր կդառնա: Դա, իհարկե, այդպես չէ: Իզուր չե ասված, թե շատ աշխատելուց պալատներ չեն ունենա: Արհեստավորը կարող է խոշոր սեփականատեր դառնալ (ինչպես և գյուղացին կարող է կուլակ դառնալ) միմիայն ուրիշի աշխատանքից ոգավելով, միմիայն ուրիշի աշխատանքը շահագործելով: Փոքրիկ սեփականատերը հետզհետե ամրանալով, շահույթներ և քամում ուրիշի աշխատանքից, գնալով հարստանում է, իր ձեռքն է ժողովում առևտուրն ու արտադրությունը և այդպիսով հետզհետե դառնում է խոշոր կապիտալիստ: Այս պրոցեսը անընդհատ կատարվում է. արտադրության միջոցները հետզհետե կենտրոնանում են ավելի ու ավելի փոքր թվով հարուստների ձեռքում, իսկ ինքնուրույն արտադրողների մեծագույն մասը դառնում է վարձու բանվոր: Սակայն միմիայն այսպիսի խաղաղ ճանապարհով չե, վոր աճել է կապիտալիզմը և կուտակել է ահադին հարստությունները միևնույն ձեռքերում: Ֆապիտալիզմի արշալույսին մանր արտադրողներին բացարձակ կողոպտում էին: Կալվածատերերն ուղղակի խլում էին հողերը գյուղացիների ձեռքից, վաճառականները բացարձակապես կողոպտում էին նոր գտնված լերկրների լեռամասց ժողովուրդներին: Նույնն անում էին և պետությունները: Մի շարք լերկրներում գոլություն ունեւ պարտադիր աշխատանք գործարաններում: Այս շրջանն այսպես կոչված կապիտալի նախնական կուտակման շրջանն էր: Մանր տնտեսությունների աստիճանաբար քայքայման հետագա պրոցեսն ավելի մեղմ միջոցներով եր շարունակում հարստությունների կենտրոնացումը փոքրաթիվ մարդկանց ձեռքում:

Այսպիսով վերջիվերջո մեքենաները, արհեստանոցները, հանքերը, ֆաբրիկաները, լերկաթուղիները և այլն կենտրոնացան կապիտալիստների ձեռքում:

Արտադրւթյաճ այսորինակ կենտրոնացումը մի խումբ կապիտալիստների ձեռքում— աճա կապիտալիզմի լերկրադ հասկանիւր:

Այս բոլորի մեջ մեծ դեր է խաղացել մեքենայական տեխնիկայի զարգացումը:

ՄԵՔԵՆԱՑԱՎԱՆ ՏԵԽ-
ՆԻԿԱՑԻ ՆԵԱՆԱԿՈՒ-
ՅՅՈՒՆԸ:

Խոչ գործ ունի այստեղ մեքենան:

Վերցնենք, որինակ, կալսող մեքենան: Վեց բանվորի ոգնությունը նա կարող է կալսել այնքան ցորեն, վորքան կարող են ձեռքով կալսել նույն այդ վեց բանվորը 5 որում: Մեքենան կրճատում է աշխատանքը: Հետևաբար կալսիչ մեքե-

նա ձեռք բերող հարուստ գյուղացին առավելութուն և ձեռք բերում չքավորի դիմաց— նրա հացի վրա ավելի քիչ աշխատանք և գործադրվում, նա կարող և իր հացն ավելի հեծան վաճառել: Չքավորն իր հացը վաճառելու համար ստիպված պետք և լինի նույն գինը վերցնելու, նշանակում և, նա պետք և ստանա ավելի քիչ՝ քան առաջ արժեք նրա նույն քանակությամբ աշխատանքը, կսկսի ավելի աղքատ ապրել, նույնիսկ վերջնականապես քայքայվել և ստիպված գնալ հարուստ գյուղացու մոտ վորպես բատրակ նրա կախիչը պտտելու:

Որինակ վերցնենք արդյունաբերությունից: Մինչև մանածագործական մեքենայի գյուտը մանածագործությունը զբաղվում էին բազմաթիվ տնայնագործներ: Առաջին մանածագործական մեքենան փոխարինեց 12 բանվորի աշխատանք: Պարզ և, վոր ալք մեքենան ձեռք բերող կապիտալիստը (տնայնագործը ալգպիսի մեքենա չի կարող ձեռք բերել, նա թանգ արժե) իր ապրանքը սկսում և արտադրել շատ ավելի հեծան, վորովհետև մեքենան 12 անգամ կրճատել և աշխատանքի քանակը: Կապիտալիստը միջանի ալգպիսի մեքենաներ գնելով, փոխարինում և զրանցով հարյուրավոր տնայնագործների: Այս վերջիններն անխուսափելի կերպով քայքայվում են, վորովհետև չեն կարողանում դիմանալ մրցմանը, վորովհետև մեքենան ավելի հեծան ապրանք և արտադրում: Առաջին մեքենաների մուտքից հետո՝ մեքենայական տեխնիկան սկսեց արագ զարգանալ: Յուրաքանչյուր կապիտալիստ ձգտում և նոր, ավելի լավ մեքենաներ մացնել, վորպեսզի իր վրա ապրանքն ավելի հեծան նստի, վորովհետև միմիայն զրանով նա կարող և հաղթել իր մրցորդներին, այնպես, ինչպես իր ժամանակին նա հաղթել էր տնայնագործներին: Ժամանակակից կապիտալիստական արտադրությունը կառուցված և մեխանիկական տեխնիկայի վրա:

Գործի մեջ նոր ու նոր և ավելի թանգարժեք մեքենաներ մացնել կարող են միմիայն խոշոր կապիտալիստները: Միմիայն նրանք կարող են ոգտվել մարդկային աշխատանքը կրճատող մեքենայական տեխնիկայի առավելություններից: Իսկ բազմաթիվ մանր արտադրող արհեստավորներ և նույնիսկ մանր կապիտալիստներ քայքայվում են ու զրկվում արտադրության միջոցներից: Նույն պրոցեսը կապիտալիզմի որոք կատարվում և նաև գյուղացիության մեջ: Խոշոր կալվածատերերը հնարավորություն ունենալով գյուղացիական արտադրության մեջ կատարելագործ-

ված մեքենաներ մուծելու, հաղթահարում են և աստիճանաբար քայքայում մանր դուռնաշրջանի տնտեսությունները, Գյուղացիություն մի մասը, ճիշտ նույնպես, ինչպես և քաղաքի մանր արտադրողները, զրկվում են արտադրության միջոցներից (հողից, աշխատող անասուններից, գործիքներից)։ Այստեղ նույնպես արտադրության միջոցները, ճիշտ և դանդաղ կերպով, բայց անշեղորեն կենտրոնանում են խոշոր հողատեր-կալվածատեր կուլակներին ձեռքում։ Իրենց ձեռքում կենտրոնացնել արագորոյան հիմնական գլխավոր միջոցները, կապիտալիստները կարողացան գրավորուսպես մեծացնել սեփական շինարարական գործունեությունը։

Այսպիսով կապիտալիստական հասարակություն մեջ արտադրության միջոցներն ավելի ու ավելի լին կենտրոնանում մի փոքր խումբ հարուստների ձեռքում։ Ինչ և անում քաղաքի մարդկանց խումբը, վորոնք զրկվում են արտադրության միջոցներից, ինչպես և այդ մասսան իր գոյությունը պահպանում։ Նրանց միայն մի բան է մնում—կամ գնալ բաժնի մասնակցությանը, կամ վարձվել կապիտալիստին՝ ֆարքիկայում աշխատելու։ Թե մեկ և թե մյուս դեպքում նրանք պրոլետարանում են, դառնում են վարձու բանվորներ։ Վարձու աշխատանքը—կապիտալիստական կարգերի յերրորդ հասկանիլիս է։

Առ յերևույթ վարձու բանվորն ազատ է։ Նա ինքն իրեն չի վաճառում կապիտալիստին, այլ միայն վաճառում է նրան իր բանվորական ուժը։ Կապիտալիզմի ժամանակ բանվորական ուժը դառնում է ապրանք, բանվորը վաճառում է իր այդ ապրանքը ճիշտ նույնպես, ինչպես շուկայում վաճառում են և այլ ապրանքներ։ Առաջ, յերբ այդ բանվորն ուներ արտադրության միջոցներ (արհեստավոր եր), նա վաճառում էր իր աշխատանքի արդյունքը վորպես ապրանք։ Այժմ արտադրության միջոցներ նա չունի, ինքնուրույն կերպով ապրանք արտադրել նա չի կարող, բայց նրա մոտ մնացել է իր բանվորական ուժը, վորը և վաճառում է կապիտալիստին։ Գործի ամբողջ ելույթումը կալվածում է նրանում, վոր բանվորի մոտ մնացել է միակ ապրանքը—նրա բանվորական ուժը։ Յեթե նա չվաճառի այդ ապրանքը—նա չի կարող ապրել, քաղցից կմեռնի։ Ահա, բե ինչու կապիտալիզմի ժամանակ բանվորը հարկադրված է վաճառելու իր բանվորական ուժը, ստիպված է աշխատելու կապիտալիստի համար։ Կապիտալիզմի ժամանակ սովորական ապրանքների—հացի, չի, կո-

շիններէ և այլն—շուկայի հետ զուգընթաց առաջ ե գալիս նաև աշխատանքի շուկա, վորտեղ պրոլետարները վաճառում են իրենց բանվորական ուժը: Այդ շուկան յերբեք չի կլանում ամբողջ բանվորական ուժը: Այս պատճառով ել միշտ կան գործազուրկներ, վորոնք կազմում են աշխատանքի պահեստի բանակը: Գործազուրկութիւնը կապիտալիզմի անխուսափելի ուղեկիցն է:

1926 թվին գործազուրկների թիվը հասնում եր՝

Անգլիայում	1.750	հազար մարդ
Գերմանիայում	1.745	» »
Լեհաստանում	280	» »
Ավստրիայում	150	» »

Այսպիսով՝ կապիտալիստական կարգերի ամենագլխավոր հատկանիշները հետևյալներն են:

1. Ապրանքային տնտեսութիւն:
2. Արտադրութեան միջոցների կենտրոնացումը կապիտալիստների դասակարգերի ձեռքում:
3. Վարձու բանվորական աշխատանք, բանվորական ուժի ապրանք դառնալը:

§ 2. Վո՛րսեղից ե կապիտալիստական հասարակութեան մեջ ստացվում ճանույթը

Դուք տեսաք, վոր կապիտալիստները տիրում են բոլոր ֆաբրիկաներին ու գործարաններին, իսկ աշատեղ աշխատելու համար վարձում են բանվորներ: Ինչի՞ համար են նրանք այդ անում: Վո՞չ նրա համար, իհարկե, վոր նրանց շատ դուր են գալիս ֆաբրիկաների անիմների ձայները կամ գործարանների ծխնելուղների ծուխը: Բանվորներին ել նրանք վարձում են վո՞չ նրա համար, վոր շատ բարի սիրտ ունեն և ցանկանում են մարդոց հնարավորութիւն տալ աշխատելու և ապրելու: Վո՞չ, կապիտալիստն իր արտադրութիւնը վարում ե և բանվորներ ե վարձում միմիայն շահույթ ստանալու նպատակով: Ճանույթի յետվից ընկնելը—անդադար վազբ ճանույթի յետվից—անհ կապիտալիստական արտադրութեան տարժիքը:

Վորքան կարելի յե շատ շահույթ ստանալ, վորքան կարելի յե շատ քամել բանվորների աշխատանքից—տհա կապիտալիստի

նպատակը: Յեթե հանկարծ մի վորեւե անմիտ կապիտալիստի խելքին փչեր հրաժարվիլ շահույթից, նա շուտով կքալքայվեր, կըկնճվեր իր մրցորդների կողմից, վորովհետեւ նա անկարող կլիներ նոր մեքենաներ մտցնել գործի մեջ, լայնացնել իր արտադրութիւնը և ինքն ել հարուստ ապրել: Կապիտալիստն, իհարկե, չի բռնք չի հրաժարվի շահույթից, ընդհակառակը, նրա բոլոր հաշիվներն անպես են կազմված, վորպեսզի վորքան կարելի չե շատ շահույթ ստանա:

Այ, որինակ, հայտնի Պուտիլովյան գործարանը (Լենինգրադում) անցյալ ժամանակներում արտադրում եր զանազան մեքենաներ: Հետագայում գործարանի տերերը վորոշեցին, վոր ավելի ձեռնտու չե թնդանոթների և այլ ռազմական զենքերի արտադրութիւնը: Պուտիլովյան գործարանը դարձավ Ռուսաստանի զլխավոր ռազմական գործարանը: Միմիայն Խորհրդային իշխանութիւնն որով նորից փոխվեց նրա արտադրութիւնը. այժմ անտեղ պատրաստում են զլխավորապես տրակտորներ:

Բայց ինչպէս և ստացվում շահույթը, վորտեղից և ստանում կապիտալիստն ալդ շահույթը:

Մենք տեսանք, վոր կապիտալիստական կարգերում բանվորական ուժը դառնում ե ապրանք: Կապիտալիստը գնում ե բանվորական ուժը և գործադրում ե նրան իր ֆաբրիկայում: Դրա փոխարեն կապիտալիստը տալիս ե բանվորին աշխատավարձ, այսինքն վճարում ե բանվորական ուժի արժեքը:

Մենք տեսանք, վոր ապրանքային տնտեսութիւնն մեջ փոխանակվում են միահալասար արժեքները, հետեաբար իր բանվորական ուժի փոխարեն բանվորը ստանում ե համապատասխան արժեք աշխատավարձի ձևով: Կարծես թե կապիտալիստը դրանից վոչինչ չի շահում:

Տեսնենք թե այդպէս և արդյոք:

ԻՆՁՈՎ Ե ՎՈՐՈՇ-ՎՈՒՄ ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ԱՐԺԵՔԸ:

Բանվորական ուժ ասելով մենք հասկանում ենք կենդանի անձի ֆիզիկական, հոգեկան և մտավոր ունակութիւնները միասին վերցրած. դա բանվորի ուժն ու շնորքն ե: Աշխատելու համար անհրաժեշտ ե, վոր բանվորն ինքը սնվի, իր արհեստը սովորի, իր ընտանիքին կերակրի՝ հներին փոխարինող նոր աշխատողներ պատրաստելու համար: Մենք տեսանք, վոր կապիտալիզմի ժամանակ բանվորը վաճառում ե իր բանվորական ուժը: Այդ ապրանքի—բանվորական ուժի—արժեքը կազմվում ե

նրան նախապատրաստելու վրա կատարած ծախսերից և նրան աշխատունակ դրուծյան մեջ պահելու ծախսերից, Յենթադրենք՝ բանվորին իր ընտանիքի հետ միասին ապրելու, նրա միմիայն ամենամանրագույն կենսական պահանջները հոգալու համար պահանջվում է ամսական 36 ռուբլի։ Այդ ել կլինի նրա բանվորական ուժի արժեքը։ Յենթադրենք նույնպես, թե բանվորի ամեն մեկ ժամ աշխատանքն ստեղծում է 25 կոպեկի արժեք։ Վերջան ժամանակ պետք է աշխատի բանվորը, վորպեսզի հանի 36 ռուբլու արժեք և դրանով ծածկի իր բանվորական ուժի արժեքը։ Պարզ և՛ 144 ժամ (36 ռուբլին կանի 3600 կոպեկ, վորը բաժանած 25-ի վրա, կստանանք 144)։ Այսքանը մեկ ամսում։ Իսկ լեթե հաշվելու լինենք մեկ որվանը, հաշվելով մեկ ամսվա մեջ 24 բանվորական օր, այն ժամանակ 36 ռուբլու փոխարեն մենք կստանանք $1\frac{1}{2}$ ռուբլի, ($36 : 24 = 1\frac{1}{2}$), վորը կծածկվի բանվորի ամենօրյա 6 ժամյա աշխատանքով։

Կապիտալիստը բանվորին դնում է, ասենք թե, դանակների արտադրության վրա և հարկադրում է նրան աշխատելու վոչ թե 6, այլ 12 ժամ։ 12 ժամյա բանվորական օրվա ընթացքում բանվորն ստեղծում է վոչ թե $1\frac{1}{2}$, այլ 3 ռուբլու արժեք ($15 \times 12 = 300$ կոպեկ կամ 3 ռուբլի)։ Իսկ կապիտալիստը վճարում է բանվորին միմիայն այնքան, վորքանով գնել է նրա բանվորական ուժը, այսինքն $1\frac{1}{2}$ ռուբլի իբրև աշխատավարձ։ Եւ այդպիսով նրա աշխատանքից մաքուր վաստակ է ստանում $1\frac{1}{2}$ ռուբլի։

Ի՞նչ է ՇԱՎԵԼՍԱՆ
ԱՐԺԵՔԻ։ Կապիտալիստական արտադրության մեջ այս անվճար աշխատանքով ստեղծվող արժեքը կոչվում է հավելյալ արժեք։

Հավելյալ արժեք ստանալու ամբողջ գաղտնիքը կայանում է նրանում, վոր կապիտալիստը լերկարացնում է բանվորական օրն այն ժամանակամիջոցից ավելի, վորքան հարկավոր է բանվորին՝ նրա բանվորական ուժը պահպանելու վրա ծախսվող արժեքը փոխհատուցելու համար։ Մեր բերած օրինակում բանվորը պետք է որական աշխատի 6 ժամ, վորպեսզի փոխհատուցի իրեն հարկավոր ամենօրյա մթերքների արժեքը։ Այդ 6 ժամը նրա անհրաժեշտ բանվորական ժամանակամիջոցն է—անհրաժեշտ աշխատանքը։ Յեթե նրա աշխատանքը 6 ժամից պակաս տևի, այն ժամանակ բանվորը չի կարող ստեղծել իր կյանքի համար անհրաժեշտ ամբողջ արժեքը։ Իսկ լեթե 6 ժամից ավելի չե տե-

վում, այն ժամանակ նա արտադրում է ավելի և այդ ավելցու-
կը գնում է կապիտալիստի ոգտին: Բանվորի աշխատանքը աշ-
խատանքից դուրս կատարված աշխատանքը կոչվում է հավելյալ
աշխատանք: Իսկ այդ հավելյալ աշխատանքով ստեղծված արժե-
քը կոչվում է հավելյալ արժեք և նա գնում է կապիտալիստի
գրպանը:

Ուրեմն բանը նրանումն է, վոր բանվորն իր բանվորական
որվա ընթացքում կարող է ստեղծել ավելի արժեք, քան իր բան-
վորական ուժի արժեքն է: Իսկ այդ ավելի արժեքը հենց հավել-
յալ արժեքն է:

Ավելի պարզելու համար, նորից դառնանք մեր որինակին:
Թող կապիտալիստը վարձի վոչ թե մեկ, այլ 80 բանվոր, ամեն
մեկին որական $1\frac{1}{2}$ ուռբլով և 12 ժամ աշխատելու պայմանով:

Յենթադրենք, թե այդ բոլոր բանվորները միասին մեկ
որում կարտադրեն 360 հատ դանակ: Ի՞նչն է մասնելու նրանց
արժեքի մեջ:

Նախ՝ նրանց վրա գործադրված նյութեղենի արժեքը, ինչ-
պես և գործիքների և արտադրության մյուս միջոցների արժեքի
մի մասը, այն մասը, վորը մեկ որվա ընթացքում կմաշվի ու
կծախսվի: Յենթադրենք, թե այդ բոլորը միասին կազմում են 50
կոպեկ ամեն մի դանակի վրա: Իսկ բոլոր դանակներինը միա-
սին կլինի 180 ուռբլի:

Յերկրորդ՝ այն արժեքը, վորը կդրվի դանակների մեջ 30
բանվորի 12 ժամյա աշխատանքով: Պահի վոր ըստ մեր պայմա-
նի ամեն մի բանվոր մեկ ժամում ստեղծում է 25 կոպեկի ար-
ժեք, ապա 30 բանվորը 12 ժամում դանակների մեջ կդնեն 90
ուռբլու արժեք ($25 \times 12 \times 30 = 9000$ կոպեկ կամ 90 ուռբլի): Ըն-
դամենը 360 դանակի արժեքը, վոր ստանում է կապիտալիստը
բանվորների աշխատանքով, հավասար կլինի 270 ուռբլու: Վա-
ճառելով այդ արժեքով, կապիտալիստը այդ 270 ուռբլուց կծած-
կի՝ ա) նյութեղենի և գործիքների ծախքը—180 ուռբլի (և բ) բան-
վորների աշխատավարձը, ըստ պայմանի չուրաքանչյուրին $1\frac{1}{2}$
ուռբլի որական, 30 բանվորին 45 ուռբլի, իսկ բոլորը միասին
225 ուռբլի: Այսպիսով կապիտալիստի ոգտին զուտ շահույթ կմնա
45 ուռբլի ($270 - 225 = 45$): Ի՞նչից ստացվեց այս շահույթը:
Նրանից, վոր բանվորները 12 ժամում նոր արժեք ստեղծեցին
90 ուռբլու, իսկ աշխատավարձ ստացան միմիայն 45 ուռբլի:
Նրանք իրենց աշխատավարձը կտրող ելին հանել 6 ժամյա ան-

հրաժեշտ բանվորական ժամանակում (25 կոպ. $\times 6 \times 30 = 4500$ կոպեկ կամ 45 ռուբլի), բայց նրանք կատարելով նորից 6 ժամ հավելյալ աշխատանք, կապիտալիստին տվեցին 45 ռուբլի հավելյալ արժեք։ Ահա, թե ինչպես են ստանում կապիտալիստները շահույթ իրենց ֆաբրիկաներում և գործարաններում։

ԻՆՁ Ե ՇԱՀԱԳՈՐ-
ՇՈՒՄԸ։ Այսպիսով կապիտալիստական արտադրութ-
յան մեջ բանվորն իր աշխատանքով վոչ միայն վարձատրում է ինքն իրան, այսինքն փոխ-
հատուցում է այն միջոցները, վորոնք անհրաժեշտ են նրան իր
գոյությունը պահպանելու համար, այլ ստեղծում է նաև հավել-
յալ արժեք։ Այս հավելյալ արժեքը յուրացնում է կապիտալիստները
դասակարգը։ Հետևապես կապիտալիստական կարգերում բանվոր-
ների աշխատանքի մի մասը խլում են կապիտալիստները։ Այս-
վերջինները հավելյալ արժեքով ապրում են և լայնացնում են ի-
րենց արտադրությունը, վորպեսզի հնարավորութուն ունենան
ավելի մեծ չափով հավելյալ արժեք ստանալու։ Հենց դա լիկապի-
տալիստական շահագործումն է։

«Հազարավոր առվակներով հոսում է հավելյալ արժեքը
դեպի տիրողների գրպանները։ մի մասը գնում է իրեն՝ կապի-
տալիստին—դա շահույթն է, մի մասը գնում է կալվածատեր-
հողատիրոջը (ռենտա), մի մասը հարկերի ձևով գնում է կապի-
տալիստական պետութանը, մի մասն առևտրականներին և այլն
և այլն։ Այդ հավելյալ արժեքի հաշվին են ապրում այն բոլոր
ձրիակներները, վորոնց ստեղծում է կապիտալիստական հաս-
րակակարգը» («Կոմունիզմի այբուբենը»)։ Նշանակում է հավել-
յալ արժեքը յուրացվում է կապիտալիստների ամբողջ դասակար-
գի կողմից, իսկ այն կապիտալիստը, վորի արտադրութան մեջ
ստեղծվում է նա անմիջապես, ստանում է միմիայն նրա մի մա-
սը, վորն արդեն լիովին նրան է պատկանում։ Այդ մասը կոչ-
վում է շահույթ։ Ահա, թե ինչու են տարբերությունը հավելյալ
արժեքի և շահույթի միջև

Բայց թի՛չն է տալիս կապիտալիստներին հավելյալ արժեքը
յուրացնելու հնարավորությունը, թի՛չն է հարկադրում բանվոր-
ներին աշխատելու կապիտալիստների ոգտին։ Կապիտալիստների
ձեռքումն են արտադրութան բոլոր միջոցները և բանվորը հար-
կադրված է ֆաբրիկայում աշխատելու վոչ թե 6 ժամ, այլ 12
ժամ, վորովհետև ուրիշ լելք չունի։ Ոգտվելով այս դրությունից,
կապիտալիստների դասակարգը շահագործում է բանվորներին,

քամում և նրանցից այնքան հավելյալ արժեք, վորքան հնարա-
վոր և: Թողնելով բանվորներին այնքան, վորքան անհրաժեշտ
է, վորպեսզի նրանք քաղցից չմեռնեն, իրենք կապիտալիստներն
սուանց աշխատելու ապրում են շքեղութեան մեջ: Բանվորներին
աշխատանքով ստեղծված հավելյալ արժեքի նշանավոր մասը
կապիտալիստները գործադրում են իրենց ձեռնարկները լայնաց-
նելու վրա կամ կառուցում են նոր գործարաններ ու ֆաբրիկա-
ներ, մտնում են նոր մեքենաներ և այլն: Բոլոր գոյությունն ու-
նեցող ֆաբրիկաները, յեղիարուղիները, ճեները, կապիտալիստական
հասարակության ամբողջ հարստությունը—բոլորն սեղծվել է բան-
վորների աշխատանքով: Այդ բոլորն աշխատավորների մեծ բանակի
հավելյալ աշխատանքն է, վոր փառացել, բնդունել է առարկաների
կերպարանք: Այդ բոլոր հարստութեւնները գտնվում են մի
խումբ հարուստների ձեռքում, իսկ այդ հարստութեւններն
ստեղծողներին բաժին է ընկած ծանր աշխատանք և աղքատու-
թյուն:

Յեղրակացութեւններն անհնք:

1) Կապիտալիստական արտադրութեւն մեջ արտադրու-
թեւն բոլոր միջոցները կենտրոնացած են կապիտալիստների
զասակարգի ձեռքում:

2) Բանվոր զասակարգը զուրկ լինելով արտադրութեւն բո-
լոր միջոցներից, հարկադրված է վաճառելու իր բանվորական
ուժը:

3) Կապիտալիստական արտադրութեւն գլխավոր շարժիչ
ուժը՝ վաղքն է շահույթի լետելից:

4) Շահույթը կապիտալիստական արտադրութեւն մեջ
ստեղծվում է բանվորների հավելյալ աշխատանքով:

5) Կապիտալիստական հասարակարգում կապիտալիստ-
ները շահագործում են բանվորներին, լուրացնում են նրանց աշ-
խատանքով ստեղծված հավելյալ արժեքը:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Ի՞նչ է ապրանքային տնտեսութեւնը. վորո՞նք են նրա
գլխավոր հատկանիշները:

2. Ի՞նչով է կանոնավորվում փոխանակութեւնը ապրան-
քային տնտեսութեւն մեջ:

3. Ինչպէս են կենտրոնացել կապիտալիստների ձեռքում արտադրութեան միջոցները:

4. Ինչ է բերում մեքենայական տեխնիկայի զարգացումը մանր տնտեսութեանը:

5. Ինչո՞ւ չե բանվորական ուժն ապրանք դառնում կապիտալիստական կարգերում:

6. Ինչի՞մ համար ե կապիտալիստը վարում արտադրութիւնը:

7. Ո՞ւր ե կապիտալիստական հասարակութեան մեջ ստեղծում բոլոր հարստութիւնները և ի՞նչ ե ալդ հարստութիւնների տնօրինողը:

ԽՆԴԻՐՆԵՐ

1. Հաշվեցե՛ք, թե վճար չափով են կրճատում աշխատանքը գյուղատնտեսական մեքենաները՝ կախող մեքենան, հնձող մեքենան, և թե վճարեան եժան ե նստում ալդ մեքենաների աշխատանքը, համեմատած ձեռքի աշխատանքի հետ:

2. Մի վորեկ որինակի վրա քննեցե՛ք կապիտալիստական արտադրութեան ստացած հաճելլալ արժեքը՝ պայմանով, վոր անհրաժեշտ աշխատանքը հաճասար լինի հինգ ժամի, իսկ ամբողջ բանվորական որը՝ 8 ժամի: Բոլոր մնացած թվերը՝ բանվորների թիվը, նլութեղենի, գործիքների, հումուլթի և ալլ արժեքները վորոշեցե՛ք ինքներդ: Այդ նուլն որինակում հաշվեցե՛ք, թե կապիտալիստը վորքան շահուլթ կստանա ապրանքի լուրաքանլլուր հատից:

ԳԼՈՒԽ ՅԵՐԿՐՈՐԴ

ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ Խ. Ս. Շ. ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

ԳԼՈՒԽ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ,

Ձեզ արդեն հայտնի չե արտագրություն
բնորոշիչ գծերը կապիտալիստական կարգերում:
Այժմ տեսնենք՝ թե ինչով ե տարբերվում **ԽՍՀՄ**
պետական ձեռնարկների արտագրությունը (այսինքն պրոլետարիատի դիկտատուրայի ժամանակ) կապիտալիստական արտագրությունից: Մենք կքննենք նույնպես շահույթի հարցը խորհրդային արտագրության մեջ, կտեսնենք, թե **ՏԷՐ** ե նա գնում ե կամ արդյոք շահագործում **ԽՍՀՄ** պետական ձեռնարկներում: Վերջապես պետք ե ծանոթանալ նույնպես, թե թե՛նչ ե մասնավոր կապիտալի դերը **Խ. Միության** մեջ, ինչ՞ե՛լ չե խորհրդային իշխանությունը թուլլատրում նրան գոյություն ունենալու, **ՏՎ** ե ինչպե՛ս ե կա՛վում շահագործման դեմ մասնավոր ձեռնարկությունների:

§ 1. Ինչո՞վ ե տարբերվում խորհրդային սոցիալիստներ կապիտալիստականից.

Ո՞ՒՄ ՁԵՌՔՈՒՄՆ ԵՆ
ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻ-
ՋՈՅՆԵՐԸ ԽՍՀՄ ՄԵՋ:

Արտագրության միջոցների ե առհասարակ
ժողովրդական տնտեսության հրամանատարա-
կան բարձունքների՝ կենտրոնացումը կապի-
տալիստների դասակարգի ձեռքում հանդիսա-
նում ե հիմնական պայմանը կապիտալիստական շահագործման ե հենարանը կապիտալիստների տիրապետության: Ահա՝ թե ինչու

¹ Ժողովրդական տնտեսության հրամանատարական բարձունքներն են— խոշոր արդյունաբերությունը, տրանսպորտը (յերկաթուղին յեվ ջրային հաղորդակցության միջոցները), բանկերը: Այսպես են նրանք կոչվում այն պատճառով, լոր վճակվան նշանակություն ունեն յերկրի տնտեսական կյանքի համար: Նրանից, թե ինչ գրության մեջ են նրանք, կամ ո՞վ ե նրանց տիրապետում, կախված ե տվյալ յերկրի ժողովրդական տնտեսության վիճակը:

պրոլետարական հեղափոխութեան նպատակն է վոչ միայն տա-
պալել բուրժուազիայի պետական իշխանութիւնը, այլ և զրկել
նրան տիրապետութեան տնտեսական հիմքերից, այսինքն այն
հրամանատարական բարձունքներից, վորոնց տիրապետութիւն-
ը հնարավորութիւնն է տալիս բուրժուազիային տիրապետելու
լերկրի ամբողջ տնտեսութեանը: Դրան որինակ կարող է լինել
Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը: 1918 թվին բոլոր խոշոր և
նույնիսկ միջակ ձեռնարկները—Ֆարբիկաները, գործարանները,
հանքերը, լեռկաթուղիները, բանկերը և այլն խլվեցին կապիտա-
լիստների ձեռքից և դարձան խորհրդային պետութեան սեփակա-
նութիւն: Ներկայումս Խորհրդային Միութեան արդշունարեւա-
կան ձեռնարկների 98⁰/₀-ը գտնվում է պետութեան ձեռքում և
միայն 11⁰/₀-ը, գլխավորապես մանր ձեռնարկութիւնները, գտնու-
վում են մանր սեփականատերերի ձեռքում: Ժողովրդական ցեցե-
սետայան հրամանատարական բարձունքները յեղ արտադրայան
հիմնական միջոցները Խորհրդային Միութեան մեջ գտնվում են պե-
տայան ձեռքում, իսկ վորովհետեւ պետութիւնը բանվորական է,
ուրեմն և բանվոր դասակարգի ձեռքում: Այս է խորհրդային տըն-
տեսութեան գլխավոր տարբերութիւնը կապիտալիստական տըն-
տեսութիւնից:

Մեր լերկրի պրոլետարիատն ինքն է արտադրութեան տե-
րը և իր պետական որգանների՝ Ժողովրդական տնտեսութեան
խորհուրդի, տրեստների և գործարանների վարչութիւնների մի-
ջոցով կառավարում է ամբողջ արտադրութիւնը: Մեր պետական
գործարաններում կարմիր վերատեսուչը կապիտալիստի գործա-
կատարը չէ, այլ գործարանի ղեկավարը, վորին արդշունարեւու-
թեան տերը՝ պրոլետարական պետութիւնը հանձնարարում է
տվալ ձեռնարկութեան կառավարչութիւնը: Ֆարբիկանների և
գործարանների վերատեսուչների ու կառավարչները մեծ մասը
կամ բանվորներ են և կամ բանվորների միջից դուրս լիկաժ
մարդիկ:

Բանվորները գործարանային կոմիտեների և արտադրական
խորհրդակցութիւնների միջոցով մասնակցում են արդշունարե-
ւութեան վարչութեանը, քննութեան են առնում արտադրութեա-
նը վերաբերող հարցերը, նրանց պակասութիւններն ու այդ
պակասութիւնները վերացնելու միջոցները:

Ահա, թե ինչպես է նկարագրում մի բանթղթակից արտա-
դրական խորհրդակցութեան նիստը մեր խոշոր գործարաններից
մեկում—ընկ. Ստալինի անվան գործարանում.

«Ձեկուցում և գործարանի վերատեսուչը՝ հին բայլեիկ բանվոր: Խոսում և իրենց արտադրութեան հաջողութեւնների մասին—արտադրութիւնը բարձրացել և, ինքնարժեքը՝ պակասել: Դիտավոր բացն առաջմ աչն և, վոր գործարանը լերեմի ժամանակավորապես կանգ և առնում մեքենաների փշացման, հումուլթի պակասութեան կամ բանվորների աշխատանքի չգալու պատճառով: Սրանում մասամբ մեղավոր են բանվորներն իրենք:

Դեռ ղեկուցումը չվերջացած՝ վիճարանութիւններին մասնակցելու համար արդեն զրվել են 20 հոգի...

Յեկ լերը նստած լսում ևս նրանց խոսքերը, սկսում և հասկանալի գտնաւ. ալդպես կարող են խոսել միայն այն մարդիկ, վորոնք իրենց տեր են դգում, մարդիկ, վորոնց համար գործարանը սոսկ գոլութեան աղբուր չի, այլ մոտիկ, հարադատ մի դործ, վորի վարդացման համար պետք և համառորեն աշխատել:

Սոցիալիստական կարգերում շուկան կմեռնի, չի լինի ապրտնքների փոխանակութիւն, այլ հասարակութեան աշխատանքի ամբողջ արտադրանքը կբաշխվի պլանային կարգով: Այդ կարգերին մենք վերջիվերջո կհասնենք: Բայց առաջմ առնաւոնց շուկայի, առանց ապրանքային փոխանակութեան և առանց առևտրի գիմանալ չենք կարող: Ինչո՞ւ:

Կապիտալիստական տնտեսութեան մեջ շուկան և առևտուրը հանդիսանում են միակ կապն առանձին տնտեսութիւններին միջև: Առևտուրն ու շուկան մնում են նաև մեզ մոտ, ԽՍՀ Միութեան մեջ: Դրա պատճառն աչն և, վոր, բացի պետական արդիւնաբերութիւնից, մեզ մոտ գոլութիւն ունի նաև մանր տնայնագործական արդիւնաբերութիւն և ամենագլխավորը, գեռ գոլութիւն ունեն 22 միլիոն գոլապցիական տնտեսութիւններ: Կապը՝ պետական արդիւնաբերութեան և գոլապական տնտեսութեան միջև անհրաժեշտ և: Անկարելի չե, վոր քաղաքն իր գոլութիւնը պահպանի ինքն իրեն, իսկ գոլղը՝ ինքն իրեն: Այսպիսի պայմաններում կապը կարելի չե պահպանել շուկայի և առևտրի միջոցով: «Առևտուրը միակ հնարավոր տնտեսական կապն և տասնյակ միլիոնավոր մանր հողագործների և խոշոր արդիւնաբերութեան միջև » (Լենին):

Իսկ չերը արդիւնքն արտադրվում և շուկայի համար, ապա նա դառնում և ապրանք, իսկ ամբողջ տնտեսութիւնն ել դառնում և ապրանքային տնտեսութիւն: Հետևաբար ԽՍՀՄ արտադրութիւնը—ապրանքային արտադրութիւն և:

Կարծես թե այստեղ վոչ մի տարբերութիւն չկա խորհրդապալին և կապիտալիստական արտադրութիւն միջև. թե մեկում և թե մյուսում արտադրութիւնն ապրանքային է, թե այնտեղ և թե այստեղ գոյութիւն ունի շուկա: Բայց ամբողջ հարցը նրանումն է, թե հոմ և ձեռքումն է գտնվում շուկան: Կապիտալիստական տնտեսութեան մեջ շուկան գտնվում է կապիտալիստների, վաճառականների ձեռքում: ԽՍՀՄ մեջ նա պրոլետարական պետութեան ձեռքումն է: Հետևյալ թվերը հաստատում են այդ: 1925 — 26 թ. ԽՍՀՄ ամբողջ առևտրական շրջանառութիւնը համասար էր 20.468 միլիոն ռուբլու, վորից պետական և կոոպերատիվ առևտրին բաժին էր ընկնում 15.608 միլիոն ռուբլի կամ 73%₀, իսկ 1926 — 27 թ. պետական և կոոպերատիվ տոկոսը հասնում է 78-ի: Մասնավոր առևտրի բաժինը վոչ միայն աննշան է, այլ և նա անընդհատ նվազում է: ԽՍՀՄ շուկայում տերն ու տնորենը վոչ թե կապիտալիստ է, այլ պրոլետարական պետութեան մարմինները: Իսկ այս հանգամանքն ահագին նշանակութիւն ունի:

Շուկան կապիտալիստի համար ամենից առաջ այն նշանակութիւնն ունի, վոր նրա միջոցով վաճառվում են ապրանքները: Իսկ ապրանքների այդ վաճառման միջոցով բանվորների ստեղծած հավելյալ արժեքը վեր է ածվում հնչյուն դրամի և ընկնում կապիտալիստի գրպանը: Դրա հետ միասին շուկան մի գործիք է, վորով խոշորը քայքայում է փոքրիկ տնտեսութիւններին, վորոնք չեն կարողանում մրցել խոշոր տնտեսութիւնների հետ: Չթ վոր, թե մանր ապրանքային տնտեսութիւնը և թե խոշոր կապիտալիստական իրենց ապրանքները դուրս են բերում շուկա: Այստեղ շուկայում տեղի չեն ունենում կռիվ առաջնի և չերկրորդի միջև. այդ կռիվ մեջ խոշոր կապիտալիստական արտադրութիւնը հաղթում, կլանում է մանր տնտեսութեանը, վորն անկարող է դիմանալ մրցութեանը:

Մեզ մոտ, ԽՍՀ Միութեան մեջ շուկան նույնպես ծառայում է վորպես կապի միջոց խոշոր պետական սոցիալիստական արդունաբերութեան և մանր գյուղացիական տնտեսութիւնների միջև: Մակայն ինչպէս և այդ տարբերութիւնն այդ չերկու շուկաների միջև: Կապիտալիստական շուկայում տիրապետում են խոշոր կապիտալիստները, վորոնք իրենց ձեռքումն են պահում ժողովրդատնտեսութեան հրամանատարական բարձունքները: Այդ տիրապետութիւնը շուկայում՝ նրանք գործադրում են իրենց հետագա ուժեղանալու և արտադրութեան միջոցներն իրենց ձեռքումն ապիլի ու ապիլի կենտրոնացնելու համար՝ ի հաշիվ մանր

տնտեսութեան քայքայման (նույն շուկայի միջոցով): Մեզ մոտ, իՍՍՀՄ մեջ խոշոր սոցիալիստական արտադրութիւնը նույնպէս տիրապետում է շուկայում: Այդ տիրապետութիւնը պրոլետարիատն ոգտադործում է իր դիկտատուրայի տնտեսական հիմքերն ամրացնելու, այսինքն խոշոր սոցիալիստական արդյունաբերութիւնն ամրացնելու համար: Սակայն այդ ամրացումը կատարվում է վոչ ի հաշիվ մանր տնտեսութեան քայքայման: Սոցիալիստական արդյունաբերութիւնը շուկայի միջոցով այնպիսի կապ է սահմանում մանր գյուղացիական տնտեսութեան հետ, վորը ձեռնտու չի նրանց չեղիւսին եւ, վորը ծառայում է վոչ թե միայն արդյունաբերութեան ամրացմանը, այլ և միեւնոյն ժամանակ ոգնում է գյուղացիական տնտեսութեան բարձրացմանն ու կոլեկտիվացմանը:

Փոխադարձ կախումի և փոխադարձ ոգանդակութեան հիմքի վրա չի կառուցված մեզ մոտ փոխանակութիւնը, առտուրը՝ քաղաքի և գյուղի միջեւ, Հետեաբար փոխանակութիւնը քաղաքի յետ վոլդի միջեւ իՍՍՀՄ սահմաններում գուրի է այն ժանգոգծական նպասակներից, վոր մեմք տեսնում եմք կոպիտալիստական կարգերում: Այս նրանից է, վոր այնտեղ շուկայի տերը կապիտալիստն է, իսկ իՍՍՀՄ-ում բանվոր դասակարգը, հանձնիս իր պետական առտրական մարմինների: Սրա ամենալավ ապացուցը հանդիսանում է խորհրդային իշխանութեան վարած գների քաղաքականութիւնը: Յերբ 1923 թիին արդյունաբերական ապրանքների գները շատ բարձրացան, իսկ գյուղատնտեսական ապրանքներին ընկան, խորհրդային իշխանութիւնը մի շարք միջոցներ ձեռնարկեց, վորոնց հետեանքով արդյունաբերական ապրանքների գներն իջան 30 %-ով, իսկ գյուղատնտեսական ապրանքների գները բարձրացան: Ներկայումս խորհրդային իշխանութիւնը յեռանդուն կերպով շարունակում է գների իջեցման քաղաքականութիւնը, գյուղին եծան ապրանք հասցնելու նպատակով: 1927 թ. հունիսին գները նորից իջեցրին 10%-ով:

Շարունակենք հետեւի, թե ինչ նպատակներ է հետապնդում պրոլետարիատի դիկտատուրան սոցիալիստական արտադրութեան և մանր գյուղացիական տնտեսութեան կապի վերաբերմամբ: Կապիտալիստը պալքարում է խոշոր մեքենայական արտադրութեան համար, վորովհետեւ այդ իր դասակարգի տիրապետութեան հենարանը և

մանր արտադրողներին շահագործելու միջոցն է, վորը և միջոցն է իր սեփական հարստացման: Այնտեղ խոշոր արդյունաբերութիւնը հրամայողն է ամբողջ ժողովրդատնտեսութեան, հոգուտ մի խումբ կապիտալիստների, հոգուտ նրանց տնտեսական հզորութեան և իշխանութեան ամբացման: Իսկ ԽՍՀՄ սահմաններում խոշոր արդյունաբերությունը, խոշոր արտադրությունը զսկսվում է բանվոր դասակարգի ձեռքում, վոր ոգագործում է այն՝ ամբողջ ժողովրդացնեսությունը վերակազմելու յեւ դեպի սոցիալիզմն առաջ ցարժելու նպատակով:

Ի՞նչ է նշանակում այդ:

Ահա թե ինչ: Հաղթող պրոլետարիատի առաջ ծառացած է մի խոշոր կարեւորութիւն ունեցող խնդիր—միացնել, համախմբել, կոլեկտիվացման լինթարկել մանր տնտեսութիւնները, հանրացնել այն, աշխնքն վերացնել այն մասնավոր սեփականատիրական սկզբունքները, վորոնց վրա հիմնված են ալդ տրնտեսութիւնները: Այդ մանր տնտեսութիւններն իրենց թուլութեան և մտնրութեան հետեանքով տեխնիկապես և կուլտուրապես խտամնաց են և հիմնական արգելքն են հանդիսանում սոցիալիզմի իրականացման: Վերացնել ալդ մանրութիւնը, խոշորացնել, կառուցել նրանց բարձր մեքենայական տեխնիկայի հիման վրա, վորը կտա աշխատանքի բարձր արտադրողականութիւն գյուղատնտեսութեան մեջ, և դրանով հարթել տարբերութիւնը՝ քաղաքի և գյուղի միջև—ահա թե ինչպիսի խնդիր է դրված սոցիալիստական շինարարութեան առաջ՝ մանր գյուղացիական տնտեսութիւնը վերափոխելու խնդրում:

Ի՞նչ պայմաններում կարող է հաջող առաջ գնալ գյուղացիական տնտեսութեան ալդպիսի սոցիալիստական վերակառուցումը: Նախ՝ պրոլետարիատի դիկտատուրայի անընդհատ ամբացման պայմաններում, վորովհետեւ պրոլետարիատը միակ դասակարգն է, վորը մինչև վերջ շահագորգոված է սոցիալիզմի իրականացման միջ: Յերկրորդ՝ անհրաժեշտ է, վոր անընդհատ ամբանա սոցիալիստական պրոլետարիատի դաշինքը գյուղացիութեան չքաւոր և միջակ մասի հետ, վորոնց հիմնական շահերը սոցիալիզմի կառուցման մեջ զուգադիպում են: Յերկրորդ՝ անհրաժեշտ է, վոր անընդհատ ուժեղանա խոշոր սոցիալիստական արդյունաբերութիւնը և ամբանա ալս վերջինի կապը մանր գյուղացիական տնտեսութեան հետ: Այս վերջին պայմանն ավելի մանրամասնորեն քննենք:

Բարձրացնելու համար գլուղատնտեսութիւնն այնպիսի տնտեսական բարձրութեան վրա, վորը մոտեցնէր նրան սոցիալիզմին, անհրաժեշտ է մատակարարել նրան ավելի ու ավելի մեծ քանակութեամբ մեքենաներ, քիմիական պարարտանութեք եւ այլ արդիւնաբերական ապրանքներ: Այս խնդիրը մեզ մոտ կատարում է պետական արդիւնաբերութիւնը:

Սակայն չէ՞ վոր կապիտալիստական արդիւնաբերութիւնը նույնպէս մատակարարում է գլուղատնտեսութիւնը մեքենաներ: Տարբերութիւնն այստեղ նրանումն է, վոր կապիտալիզմի ժամանակ մեքենան գլուղատնտեսութեան մեջ ծառայում է գլուղացիութեան շերտավորման եւ չքավոր խավերի պրոլետարացման արագացմանը: Կապիտալիզմի պայմաններում մեքենաներ կարող է ձեռք բերել միմիայն կալվածատիրական կամ կուլակային տնտեսութիւնը, բացի այդ, մեքենան գործադրել կարելի չէ միմիայն խոշոր տնտեսութեան մեջ. ինչ պիտի անի, որինակ, 3—4 հեկտար հող ունեցող գլուղացին տրակտորը:

Այն ինչ այն մեքենան, վոր ուղարկվում է գլուղ մեր սոցիալիստական արդիւնաբերութեան կողմից, ոժտնդակում է հատկապէս գլուղացիութեան հիմնական մասսայի տնտեսութիւններէ բարձրացմանը (խոշոր մեքենաներ բաց են թողնվում գլխավորապէս չքավորներին եւ միջակներին առանձին տրտեսութիւններով, չերկարաւն վարկով եւ այլն): Սրա հետ միասին մեզ մոտ մեքենան չի ծառայում վորպէս միջոց գլուղացիութեան շերտավորման արագացման, այլ մի միջոց է մանր տնտեսութիւններէ միացման, նրանց կոլեկտիվացման: Մեքենայի շուրջն ստեղծվում է մեքենաագտագործման ընկերութիւն, կոլեկտիվ աշխատանքը մեքենայով գլուղացիներին ցույց եւ տալիս կոլեկտիվ աշխատանքի առավելութիւնները, դրդում է միանալու տնտեսութեան նաեւ ֆաբրիկայում (մթերքներէ վերամշակում, հալթալթում եւ այլն): Գլուղացին համոզվում է, թե մեքենան ինչ առավելութիւններ ունի գլուղատնտեսութեան մեջ, իսկ այդ առավելութիւնները կարելի չէ ոգտագործել միմիայն մանր տնտեսութիւններէ միացման, կոլեկտիվացման միջոցով: Նոնկրետ որինակներով գլուղացի-սեփականատերը համոզվում է, թե իրեն վորքան ձեռնտու չէ եւ ընդունելի կոլեկտիվացումը, հանրային աշխատանքը եւ տնտեսութեան վերակառուցումն այդ հիմունքներով:

Հասկանալի չէ, վոր այդպիսի սոցիալիստական դեր մեր

խոշոր արդյունաբերութիւնը կարող ե խաղալ շնորհիվ այն լեր-
կու պայմանների, վորոնց մասին քիչ առաջ խոսեցինք:

Այսպիսով՝ խոշոր արդյունաբերութիւնը բանվոր դասա-
կարգի ձեռքում մի գործիք ե գլուղատնտեսութիւնը բարձրաց-
նելու, նրան վերակառուցելու կոնկրտիվ հիմունքներով, վորոնք
ե պայանովելու յին նրա առաջմղումը դեպի սոցիալիզմ: ԽՍՀՄ
խոշոր արդյունաբերությունը հանդիսանում ե պրոլետարիատի դիկ-
տատուրայի նեցուկը, հեհարանը, միյեվելուն ժամանակ նա մի միջոց
ամբողջ ժողովրդական սեհեսությունը սոցիալիսական հիմունք-
ցեերով վերակառուցելու:

Ահա թե ինչով ե տարբերվում ԽՍՀՄ խոշոր արտադրու-
թիւնը դերը կապիտալիստական արտադրութիւնը դերից:

§ 2. Շահուլքը ԽՍՀՄ մեջ յեվ թե՛ ուր ե նա գնում.

Կապիտալիստն արտադրութիւնը վարում ե շահուլթ ստա-
նալու նպատակով: Արդյունաբերութիւնը ԽՍՀՄ մեջ բանվոր
դասակարգի ձեռքում ծառայում ե դեպի սոցիալիզմը շարժվելու
նպատակին: Նշանակում ե արդյոք դա այն, վոր մեր պետական
արդյունաբերութիւնը մեջ շահուլթ չպետք ե լինի:

Իհարկե, վո՛չ, Յեթե բանվոր դասակարգն իր ձեռքում գտնվող
արդյունաբերութիւնը մեջ արտադրի այնքան, վորքան ե սպառի,
այն ժամանակ արդյունաբերութիւնն առաջ ե չի գնա, այն ժա-
մանակ ե վո՛չ մի առաջխաղացման մասին դեպի սոցիալիզմը
խոսք լինել չի կարող: Սոցիալիզմը կառուցելու համար հարկա-
վոր ե կառուցել նոր ֆաբրիկաներ ե գործարաններ, ելեկտրո-
կայաններ, հարկավոր ե զարգացնել տեխնիկան, արդյունաբե-
րութիւնը մեջ ներմուծել նոր ու նոր միջոցներ: Իսկ այս բոլորի
համար անհրաժեշտ ե միջոցներ—կուտակուլներ: Մեր պետական
արդյունաբերութիւնը մեջ կս կա շահուլթ, բայց դա սկզբունքո-
րեն տարբերվում ե կապիտալիստական գործարանների շահուլ-
թից: Այնտեղ շահուլթը շահագործման հետեանք ե, վորն առա-
ջանում ե շնորհիվ լերկու դասակարգի առկալութիւնը: Մեր ար-
դյունաբերութիւնը նկատմամբ շահուլթ տերմինը գործածվում ե
պայմանական իմաստով՝ վորովհետեւ այստեղ չկա շահագործում,
հավելլալ արժեք, հետեապես ե շահուլթ: Մեղանում բանվորի
ամբողջ աշխատանքը անհրաժեշտ աշխատանք ե, վորի ընթաց-
քում արտադրանքը կարելի յե բաժանել լերկու մասի՝ ա) ան-
հատական սպառման ֆոնդ ե բ) բանվոր դասակարգի հասարա-

կակաֆն կարիքների համար ղործադրվող ֆոնդ: Այդ յերկրորդ ֆոնդը վոչ հավելյալ արժեքն, վոչ ել շահույթ, ափելի ճիշտ դա «հավելյալ մթերք է»:

Սակայն ամբողջ հարցը նրանումն է, թե ուր է գնում ալլ շահույթը: Ահա, որինսակի համար, ինչպես եր բաշխվում պետաբ-դյունաբերության շահույթը 1923/24 թվին՝

Պետ. գանձարանին	46.900	հազար ռուբլի կամ	33.8 ⁰ / ₀
Պահեստի ֆոնդ	30.800	» » »	22.2 ⁰ / ₀
Շրջանառության և թողնված	30.100	» » »	21.7 ⁰ / ₀
Բանվորն. կենցաղը բարելավ.	23.960	» » »	17.3 ⁰ / ₀
Նոր շինարարության	7.000	» » »	5 ⁰ / ₀

Ինչպես տեսնում ենք, խոշոր տեղ է բռնում շահույթի ալլն մասը, վորը գնում է բանվորների կենցաղը բարելավելու նպա-տակին—բանվորական արվարձաններ կառուցելու, բանվորական ճաշարաններ և ախուսներ հիմնելու և ալլն:

Սակայն ամենակարևորն այն է, վոր շահույթը գնում է վոչ թե կապիտալիստի զրպանը, ալլ մնում է բանվոր դասակարգի, բանվորական պետության ձեռքում և ծախսվում է սոցիալիստա-կան շինարարության համար:

Կապիտալիստական կարգերում շահույթն ստացվում է բանվորների շահագործելու մի-ջոցով: ԵՄՀՄ պետձեռնարկներում նույնպես շահույթ ստացվում է: Նշանակում է արդյուք, վոր պետձեռնարկներում նույնպես շահագոր-ծում կա: Բանվորների թշնամիները, իսկ չերեմնի ել անգիտա-կից բանվորներն ասում են. չեթե կա շահույթ, կնշանակի կա և շահագործում: Սակայն նրանք աչքաթող են անում ամենապըլ-խավորը. կապիտալիստական արդյունաբերության մեջ դեմ հան-դիման կանգնած են չերկու դասակարգեր՝ կապիտալիստների դասակարգը, վորը տիրում է արտադրության միջոցներին և պրոլետարների դասակարգը, վորը վաճառում է իր ուժը կապի-տալիստներին: Կապիտալիստների դասակարգը լուրացնում է պրոլետարների ստեղծած հավելյալ արժեքը, այսինքն շահույթ է ստանում պրոլետարներին շահագործելով: Դանք մեք պետաբ-դյունաբերությանը: Այստեղ կա միայն մեկ դասակարգ՝ պրոլե-տարիատը: Նա տերն է (իր պրոլետարական պետության միջո-ցով) արտադրության միջոցների, նա չեկ ստեղծողն է ալլն բանի, ինչ մենք անվանում ենք շահույթ: Մեր ձեռնարկներում ստեղծ-

վող հավելյալ արտադրանքը չի լուրացվում ուրիշ վորևէ դասակարգի կողմից, վորովհետև այստեղ չկա այլ դասակարգ, այլ կա միայն մի դասակարգ—պրոլետարների դասակարգ: Մեր պետ-
ձեռնարկների շահույթը գնում է պրոլետարական պետութանը,
վորը ներկայացուցիչն է ամբողջ բանվոր դասակարգի, հետևա-
բար շահույթը գնում է ամբողջ բանվոր դասակարգի ոգտին:
Իսկ լեթե շահույթը գնում է նույն դասակարգին, վորը և այդ
շահույթի ստեղծողն է, այսինքն բանվոր դասակարգին, ապա
ի՞նչ շահագործում կարող է լինել այստեղ: Ձե՞ վոր չի կարող
բանվորն ինքն իրեն շահագործել, լուրացնել իր իսկ հավելյալ
արդյունքը: Պետական արդյունաբերության մեջ ճանաչողովում չկա:

Վոմանք ասում են. շահագործում չկա, բայց
ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՑ ՅԵՎ ինչ՞եւ չի բանվորների աշխատավարձը ցածր:
ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒ- ինչ՞եւ աշխատավարձը մեղ մոտ պակաս է, քան
ՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ, միջանի կապիտալիստական չերկրներում, ինչ-
պես, որինակ, Ամերիկայում:

Բանը նրանումն է, վոր Ամերիկայում տեխնիկան բարձր է,
այդ պատճառով ել բարձր է աշխատանքի արտադրողականու-
թյունը: Մեղ մոտ տեխնիկան թույլ է, աշխատանքի արտադրո-
ղականութունն ել շատ պակաս է: Այդ չերևում է հետևյալ հա-
մեմատութուններից:

Ամերիկայում հանքագործ բանվորը մինչպատերազմյան շըր-
ջանում մեկ տարում հանում էր մոտ 575 տոնն քարածուխ, իսկ
Ռուսաստանում՝ մոտ 150 տոնն. թղթագործ բանվորն Ամերի-
կայում արտադրում էր 205 տոնն, իսկ Ռուսաստանում՝ միայն
25 տոնն: Մետաղագործն Ամերիկայում կատարում էր տարեկան
5400 ուղբլու գործ, իսկ Ռուսաստանում՝ միայն 1500 ուղբլու:

Ձե՞ վոր, լեթե Ամերիկայում շինվում է, ասենք թե, 10 հատ
ապրանք, աշխատավարձը բաշխվում է այդ տասը հատի վրա,
իսկ ուրիշ չերկրում, լեթե բանվորն արտադրում է 5 հատ նույն-
պիսի ապրանք, ապա նրա աշխատավարձը բաշխվում է միմիայն
5-ի վրա: Յեթե մեկին և մյուսին հավասար վճարվի, ա՛յն ժամա-
նակ չերկրորդ դեպքում ապրանքը շատ ավելի թանգ կստացվի,
չի դիմանա մրցության, նրա արտադրությունը շահույթ չի տա:

Մեղ մոտ, ԽՍՀՄ-ում արտադրութունն ապրանքային բնույթ
է կրում, այդ պատճառով ել մեղ մոտ աշխատավարձի մակար-
դակը կախված է աշխատանքի արտադրողականութունից:

Բացի այդ, պատերազմից հետո աշխատանքի արտադրողա-

կանությունը խիստ ընկել է, վորովհետև մեքենաները մաշվել, հնացել են, հումուլթը վատացել է և այլն: 1923/4 թվին, որինակ, քարածուխի արդյունաբերության մեջ արտադրողականությունը համասար էր նախապատերազմյան շրջանի 56⁰/₀-ին, նավթարդյունաբերության մեջ — 50⁰/₀-ին, մանվածային արդյունաբերության մեջ — 58⁰/₀-ին, մետաղագործականի մեջ — 48⁰/₀-ին:

Պարզ է, վոր աշխատանքի նվազ արտադրողականության միջոցին աշխատավարձը չի կարող բարձր լինել:

Խորհրդային իշխանությունը միջոցներ է ձեռք առնում բարձրացնելու աշխատանքի արտադրողականությունը, նրա հետ միասին անշեղ կերպով բարձրացնում է նաև աշխատավարձը: 1925 թվի ընթացքում մեկ բանվորի մեկ ուղման աշխատանքի արդյունքը 6 ուլբլի 13 կոպեկից բարձրացավ մինչև 6 ու. 25 կոպեկի, իսկ աշխատավարձը 1 ու. 81 կոպեկից բարձրացավ մինչև 2 ու. 24 կ.: Ինչպես տեսնում ենք, 1925 թ. աշխատավարձը ԽՍՀՄ մեջ աճել է ավելի արագ, քան աշխատանքի արտադրողականությունը:

ԽՍՀՄ աշխատավարձի քաղաքականությունը նպատակ ունի ավելի ու ավելի բավարարելու բանվորների կարիքները: Իսկ կապիտալիստական կարգերում՝ կապիտալիստն իր շահույթին ավելացնելու նպատակով մշտապես ձգտում է կրճատելու բանվորների աշխատավարձը:

Աշխատավարձ տերմինը ևս մենք գործածում ենք պայմանական իմաստով. մենք ասացինք, վոր պետարդյունաբերության մեջ չկա կապիտալիստական դասակարգ և արդյունաբերության միջոցների տերը բանվոր դասակարգն է: Աշխատավարձը չենթադրում է վարձու աշխատանք — այսինքն, վոր բանվորական ուժը առ ու ծախսի առարկա չէ, ապրանք է — իսկ սրա համար նորից անհրաժեշտ են լերկու դասակարգի գոյութիւնը. մինչդեռ մեր պետարդյունաբերության մեջ բանվորը միևնույն ժամանակ գործարանի տերն է: Մեր պետարդյունաբերության մեջ աշխատավարձը իր արտաքին ձևով նման է կապիտալիստականին, իսկ իր բնույթով, բովանդակությամբ բոլորովին տարբեր է:

§ 3. Մասնավոր կապիտալիստական արտադրությունը ԽՍՀՄ մեջ.

ԻՆՋՈՒ ԽՍՀՄ ՄԵՋ

ԿԱՆ ՄԱՍՆԱՎՈՐ —

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ:

ԽՍՀՄ մեջ կան նույնպես արդյունաբերական ձեռնարկներ, վորոնք պատկանում են մասնավոր կապիտալիստներին: Մասնավոր արդյունաբերության դերը կպարզվի, լեթե համեմատենք նրան պետական արդյունաբերության հետ:

Արտադրութիւնը միլիոն ռուբլիներով.

	1924/5	1925/6	1926/7
Պետական և կոոպերատիվ	6449	9343	10645
Մասնավոր	1799	2165	2356

Ինչպես տեսնում ենք, մասնավոր արդյունաբերութեան բաժինը հետզհետեւ նվազում է. 1924/5 թվի 27⁰/₀-ը 1926/7 թվին հասել է 22⁰/₀-ի:

Պետք է մի րան ել նկատի ունենալ, վոր այդ 27 և 22 տոկոսների մէջ մտնում է նաև այն տնայնագործական արդյունաբերութիւնը, վորտեղ վարձու աշխատանք չի կիրառւում: Վարձու աշխատանքով իսկական կապիտալիստական ձեռնարկութիւններ քիչ կան, նրանք կազմում են թորհրդային Միութեան ամբողջ արդյունաբերութեան միմիայն 3⁰/₀-ը:

Խ. Իշխանութիւնն այդ մասնավոր ձեռնարկութիւններին թույլատրում է գոյութիւն ունենալ այն պատճառով, վոր պետարդյունաբերութիւնը ներկայումս անկարող է լիովին բավարարել ազգաբնակչութեան, հատկապէս գյուղական տնտեսութեան բոլոր պահանջները: Պետարդյունաբերութիւնն աստիճանաբար զարգանալով և ամրանալով՝ աստիճանաբար կվերանա մասնավոր արդյունաբերութիւնը: Ուժեղացնելով տնտեսութեան սոցիալիստական հասկածը, մենք անընդհատ դուրս ենք վանում մասնավոր կապիտալը: Մեր կուսակցութեան 15-րդ համագումարը վորոշեց ել ավելի ուժեղացնել հարձակումը մասնավոր կապիտալի դեմ: Սակայն վոմանք դատում են այսպէս. հարկավոր է իսկույն և եթ բոլորովին վերացնել մասնավոր կապիտալը, պետութեան ձեռքը վերցնել մասնավոր-կապիտալիստական ձեռնարկները, հակառակ դեպքում նրանք կամրանան, կուժեղանան և կսկսեն նեղել պետարդյունաբերութեան, կապիտալիստները նորից մեծ ուժ ձեռք կբերեն: Թորհրդային Իշխանութիւնն իհարկէ բավականաչափ ուժեղ է և կարող է այդ անել, յիբե միայն այդ ձեռնուտ լիցե ցեղեղայնութեւն մեր յեղիքի համար: Բայց նա այդ չի անում ամենից առաջ այն պատճառով, վոր պետարդյունաբերութիւնն ինքը դեռ ևս անկարող է ամբողջ լերկրին մատակարարել բոլոր անհրաժեշտ ապրանքները: Բացի դրանից, լերբ տնտեսական բոլոր գլխավոր բարձունքները՝ տրանսպորտը, խոշոր արդյունաբերութիւնը, բանկերը գտնվում են պետութեան ձեռքում, մասնավոր կապիտալի առկայութիւնն այնքան էլ սարսափելի չէ, քանի վոր

պետութիւնը կարող է մասնավոր կապիտալը կարգավորել այնպես, ինչպէս իրեն (պետութեանը) ձեռնառու և ոգտակար է:

ՄԱՍԿՈՐՈՒՄԸ
ՄԱՍԿՈՐ ԶԵՆ-
ՆԱԿՆԵՐՈՒՄ:

Մասնավոր ձեռնարկներում շահույթն իհարկէ դնում է ձեռնարկատիրոջ գրպանը: Այստեղ նույն պատկերն է, ինչ վոր տիպիկ կապիտալիստական ձեռնարկութեան մեջ. բանվորների շահագործում, հովելլալ արժեքի չուրացում կապիտալիստի կողմից: Բայց շահագործման հնարավորութիւնները մասնավոր ձեռնարկներում Խ. Միութեան սահմաններում խիստ կրճատված են աշխատանքի վերաբերյալ որենքներով, Յ Ժամյա բանվորական որով և աշխատավարձի ամուր գրուքներով: Բանվորների շահերը պաշտպանում են նաեւ մեր պրոֆեսսիոնալ միութիւնները, վորոնք արգելում են շահագործման ուժեղացումը մասնավոր ձեռնարկներում և աշխատում են բարելավել բանվորների գրութիւնը: Պրոֆմիութիւններ կան նույնպէս և կապիտալիստական չեղրկներում, բայց այնտեղ բուրժուազիայի պետական իշխանութիւնը ճնշում է բանվորական շարժումը, նույն թվում և պրոֆեսսիոնալ միութիւններին: Այս պատճառով այնտեղ պրոֆմիութիւններն իրենց պաշտպանում չեն կարողանում անել այն, ինչ անում են մեզ մոտ պրոֆմիութիւնները, վորոնց պաշտպանում է պրոլետարական պետութիւնը:

Յեզրակացութիւններ անենք:

1. ԽՍՀՄ մեզ արտադրւոյան միջոցներ պատկանում են իրենց՝ աշխատավորներին, բանվորներին, հանձինս Խորհրդային պետութեան մարմիններին:

2. Արտադրւոյունը ԽՍՀՄ մեզ կրում է ապրանքային բնույթ: Բայց վորովհետեւ Ժողովրդական տնտեսութեան հրամանատարական բարձունքները գտնվում են պետութեան ձեռքում, շուկան, փոխանակ մանր արտադրութիւնը շահագործելու գործիք լինելու, դարձել է պետական արդյունաբերւոյունը գյուղացիական քննեստւոյան հետ գոյելու գործիք:

3. ԽՍՀՄ խոստ արդյունաբերւոյունը հանդիսանում է պրոլետարիատի դիկտատուրայի հեմարան յեվ գյուղացիական քննեստւոյունը սոցիալիստական հիմունքներով վերափոխելու միջոց: Խոշոր արդյունաբերութեան միջոցով բանվոր դասակարգն ուղղում է ամբողջ Ժողովրդական տնտեսութեան զարգացումը սոցիալիստական ուղիով:

4. ԽՍՀՄ պետականացնելու լաւագոյն ժամանակը

շահույթը մնում է պրոլետարական պետութեան ձեռքում և գործադրվում է ժողտնտեսութեան բարձրացման և բանվոր դասակարգի դրութիւնը բարելավելու համար:

5. ԽՍՀՄ մեջ գոյութիւն ունեցող մասնավոր-կապիտալիստական ձեռնարկները յերկրագնաց յեղ ոժանդակող դեռ են խաղում: Այնտեղ գոյութիւն ունի բանվորների շահագործում: Սակայն ադր շահագործման չափազանց զարգացումը սահմանափակվում է խորհրդային աշխատանքային որոնքներով և պրոֆմիութեան աշխատանքներով:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Ի՞նչ պատճառով և ինչ՞ով համար պրոլետարիատն իր ձեռքը պետք է վերցնէր տնտեսութեան հրամանատարական բարձունքները:

2. Ինչ՞ով ԽՍՀՄ արտագորութիւնն ապրանքային բնույթ է կրում:

3. Ինչպէ՞ս է փոխվում շուկայի դերը պրոլետարիատի դիկտատուրայի շրջանում:

4. Ի՞նչ դեր է խաղում խոշոր արդւունաբերութիւնը գյուղացիական տնտեսութեան վերաբերմամբ՝ կապիտալիստական չերկրներում և թ. Միութեան մեջ:

5. Ի՞նչի համար է հարկավոր շահույթը պետարդւունաբերութեանը:

6. Ինչո՞ւ իրավացի չեն նրանք, վորոնք ասում են, թէ պետ-ձեռնարկներում շահագործում կա:

7. Ի՞նչ քաղաքականութիւն է վարում Խ. իշխանութիւնն աշխատավարձի խնդրում:

8. Ինչո՞ւ Խ. Միութեան մեջ թուլատրվում են մասնավոր-կապիտալիստական ձեռնարկները և վո՞րն է նրանց դերն ու տե-սակարար կշիռը:

ԳԼՈՒԽ ՅԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ԽՍՉՄ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Դուք քննեցիք կապիտալիստական արտա-
դրության հիմնական գծերը և խՍՀՄ արտադրու-
թյան տարբերիչ գծերը: Այժմ ուշադրություն
դարձնենք առանձին կապիտալիստական ձեռնարկների միջև գո-
յություն ունեցող պայքարի (մրցություն) և այդ պայքարի հե-
տևանքների (ճգնաժամեր) վրա, տեսնենք, թե ով և հաղթում այդ
պայքարում և թե ինչպես կապիտալիստական աստիճանաբար, բայց
անշեղ կերպով կենտրոնանում են փոքրաթիվ կապիտալիստների
ձեռքում (արտադրության համակենտրոնացումը—կոնցենտրա-
ցիան): Այնուհետև նայեցեք, թե ինչպես մեզ մոտ՝ խՍՀՄ մեջ
վերանում և արտադրության անարխիան, տեսեք, թե կամ արդյոք
պայքար առանձին ձեռնարկությունների միջև, ի՞նչ բնույթ է
նա կրում և թե դեպի ո՞ւր և նա տանում:

§ 1. Մամր յեվ խոռո արտադրության պայքար կապիտալիստական կարգերում

ԵՌԻԿԱՆ—ԿԱՊԻՏԱ-
ԼԻՍՏԱԿԱՆ ԱՐՏԱ-
ԴՐՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԵ-
ՐԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱՎՈ-
ՐՈՂՆ Ե՛
Բազմաթիվ մանր, միջակ և խոշոր ձեռնարկ-
ների (տնտեսությունների) միակ կապը հանդի-
սանում է շուկան: Շուկայի միջոցով է բաժա-
րավում ազգաբնակչության վճարունակ պա-
հանջը: Ի՞նչպես է լինում, վոր կոշկակաբար-
հետապնդները և կոշկակար-գործարանատերերը շուկա լին դուրս
բերում ճիշտ տիպան կոշիկ, վորքան կարող է գնել հասարա-
կությունը: Ձե՞ վոր նրանք հաշվառում չեն կատարում, թե ազ-
գաբնակչությունը վորքան կոշիկ է մաշում, վորքան նա կոշիկ
կարող է գնել այսօր և վաղը: Այդպիսի հաշվառում կատարելն,

իհարկե, դժվար եւ Նուլնիսկ չեթե այդ հաշվառումը հնարավոր ել լինի, ապա ինչպէս պիտի անել, վոր տվյալ գործարանատերի ձեռնարկութիւնն անպատճառ արտադրի այսքան կոշիկ և վոչ մի զուգէ ավելի կամ պակաս: Բաղմաթիվ ձեռնարկների գոյութիւնն դեպքում և նրանց ցրվածութիւնն հետեանքով համաձայնեցրած աշխատանք տանել այդ ուղղութիւնմբ անկարելի չե:

Հապա ինչպէս են սահմանվում և համաձայնեցվում վճարունակ պահանջի հետ արտադրութիւնն չափերն, ուրիշ խոսքով՝ ի՞նչն ե կարգավորում արտադրութիւննն ապրանքային տնտեսութիւնն մեջ:

Կարգավորողը շուկան ե:

Բացատրենք այդ որինակով: Յենթադրենք, թե հասարակութիւնը մեկ տարում կարող ե գնել 2 միլիոն զուգէ կոշիկ: Նշանակում ե, ազգաբնակչութիւնը շուկայում պահանջ ե առաջադրում յերկու միլիոն զուգէ կոշիկ: Իսկ բոլոր կոշիկ արտադրողները--արհեստավորներն ու գործարանատերերը--արտադրել և շուկա չեն դուրս բերել 3 միլիոն զուգէ: Այստեղ մենք տեսնում ենք կոշիկների գերադասութիւնը, այսինքն ապրանք արտադրւելած ե ավելի, քան տվյալ միջոցին կարող ե գնել հասարակութիւնը:

Ի՞նչ ե ստացվում պահանջի և առաջարկութիւննն այսպիսի սահմանապատասխանութիւնն դեպքում:

Ապրանքը (կոշիկները) շուկայում ավելի շատ ե, քան կարող են գնել: Այնուամենայնիվ վաճառողներն արտադրած կոշիկները վաճառելու համար պատրաստ են ավելի եժան, նուլնիսկ ֆլասով վաճառելու, միայն թե կարողանան վաճառել: Վորովհետեւ չեթե նրանք իրենց ապրանքները չվաճառեն, միջոց չեն ունենա արտադրութիւնը շարունակելու և իրենք ել ապրելու: Մեր բերած որինակում այնուամենայնիվ 1 միլիոն զուգէ կոշիկ մնում ե առանց վաճառելու: Յերը շուկայում ապրանքի շատութիւնն ե, նրա գներն ընկնում են, արտադրութիւնը կրճատվում ե, վորովհետեւ գոյութիւնն ունեցող ցածր գների պատճառով նա ալլես ձեռնտու չե (շահութիւթ փոքր ե) և բացի այդ, ինչի՞ համար արտադրեն, քանի վոր շուկայում առանց այն ել անագին քանակութիւնմբ չվաճառվող ապրանք կա: Իրերի այսպիսի դրութիւնն միջոցին արտադրողների մի մասը քաջայվում ե, մյուս մասը ձգում ե կոշիկ արտադրութիւնը և անցնում ե վորև ուրիշ արտադրութիւնն, վորի պահանջը կա շուկայում: Բաց հա անցնում

ե մի չերկու տարի, շուկայում կուտակված կոշիկները վաճառվել են, այժմ արդեն կոշիկ արտադրութեան կրճատման և կապիտալի արտադրութեան ուրիշ ճյուղերին անցնելու հետեանքով, քիչ կոշիկ և արտահանվում շուկա, այնինչ պահանջը մնացել է նուշը: Այժմ արդեն հակառակն է տեղի ունենում. պահանջը գերազանցում և առաջարկութեանը, գնորդը վաղում է կոշիկ չետեից, պատրաստ և ավելի վճարելու, քան սովորաբար վճարում եր, միայն թե գնի: Կոշիկ գործարանները մեծ շահույթներ են արտադրում: Այգալիսի բարձր շահույթի չետեից ընկնելով, կատաղի արագութեամբ լայնացնում են կոշիկ արտադրութեանը: Բայց այդ, խոշոր շահույթի չետեից ընկնելով, մյուս կապիտալիստների մի մասն էլ ձգում և ավելի պակաս ձեռնառու արտադրութեանը, սկսում է կոշիկ արտադրել: Ի վերջո կոշիկ արտադրութեանը լայնանում է, պահանջը բավարարվում: Հետագայում նորից կոշիկ գերարտադրութեան, գների, ուրեմն և շահույթի անկում, նորից կապիտալիստների տեղափոխութեան մյուս ավելի շահութաբեր արտադրութեանները: Յեւ այսպես անվերջ ամեն մի արտադրութեան մեջ արտադրութեանը կարգավորվում է ետևալի միջոցով, Բայց այդ կարգավորումը տարբային է, անկախ յուրաքանչյուր մի առանձին կապիտալիստի յեւ նրանց բոլորի միասին կամից ու հաշիվներից, Շուկան կապիտալիստական կարգերում մի կույր տարերային ուժ է, վորը չերբեմն կապիտալիստին կատաղի շահույթներ է բերում, իսկ չերբեմն էլ քաջայում է նրան:

ՄՐՅՈՒՄԸ ԿԱՊԻՏԱ- Շուկայի կարգավորումը կապիտալիստի կամ-
ԼԻՍՏԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒ- քից ու հաշիվներից չի կախված, բայց նա կախ-
ՅՅԱՆ ՄԵՋ, ված է նրանց անընդհատ վաղճից շահույթի հե-
տեից, մրցորդին տապալելու ցանկութեանից:
Ի՞նչու մն և բանը: Ահա թե ինչում:

Կապիտալիզմի որով ամեն մի առանձին ձեռնարկութեան արտադրում է այն ապրանքը և այն քանակութեամբ, վորն ինքը ախ կամ այն պատճառով ձեռնառու չէ համարում: Բայց կապիտալիստը չի կարող նախատեսել, թե այդ նույն ապրանքից վորչափ կարտադրեն մյուս կապիտալիստները և թե վորքան կարժենա նրանց արտադրած ապրանքի հատը: Գուցե նրանք մտցրել են նոր մեքենաներ և նրանց ապրանքն ավելի եժան է: Այդ դեպքում կապիտալիստի բոլոր հաշիվները՝ բարձր շահույթ ստանալու, ջուրը կընկնեն: Իսկ չեթե ինկատի առնենք, վոր բոլոր կա-

պիտալիստները նույնպես կուրորեն են գործում, ապա ակներև կդառնա կապիտալիստական արտադրութեան անկաղմակերպվածութիւնը, անկարգութիւնը, անարխիական բնութիւնը՝ Ուրիշ խոսքով՝ կապիտալիզմի որով տիրում է արտադրութեան անարխիա¹:

Բայց ահա կապիտալիստը շուկա չե բաց թողնում իր գործարանի կոշիկը: Նույնն են անում և մյուս կապիտալիստները: Նրանք ինչ ել վոր լինի, պետք է վաճառեն իրենց ապրանքը, հակառակ դեպքում անկարելի կլինի շարունակել արտադրութիւնը: Նրանցից ամեն մեկը ցանկանում է մյուսից առաջ վաճառել, վորովհետև չգիտե, թե ինչ կլինի վաղը, ինչպես և չգիտե, թե վորչափ մեծ է առաջարկութիւնը: Մրա հետևանքով շուկա դուրս յեկած կապիտալիստների միջիւլ առաջացում է կասաղի կոխով՝ գնորդ ձեռք բերելու համար, մեքում: Մըրցումը ծնունդ է արտադրութեան անարխիայի, վորովհետև լեթե կապիտալիստը նախորդը կարողանար միշտ ու անսխալ կերպով հաշվառութեան լեթարկել շուկայի սլահանջը, նա հաշտացած կլիներ, վոր իր ապրանքը կվաճառի առանց պայքարի, առանց մըցութեան: Ով ալելի շուտ իր ապրանքը կմոտեցնի գնորդին, ով ալելի լավ ու եթան ապրանք կառաջարկի նրան, ով ալելի լավ հաշի կառնի գնորդի ճաշակը և շատ հաճախ ել, ով ալելի ճարպիկութամբ կխաբի գնորդին, նա չի կհաղթի մըցութեան մեջ: Կապիտալիստն անցնում է մասսայական արտադրութեան, վորպեսզի իր մըցորդին տապալի ամենից առաջ ապրանքի քանակով, հաշիելով, վոր քիչ շահույթ ստանալով ապրանքի ամեն մեկ հատից, նա վերջին հաշիով մեծ շահույթ կստանա ապրանքի ամբողջ քանակից: Այստեղից մենք կարող ենք վերադառնալ գերարտադրութեանը: Գերարտադրութիւնն ստացվում է վոչ միայն նրանից, վոր անհատ կապիտալիստները չեն կարող հաշի առնել շուկան կամ սահմանել արտադրութեան վորոշ նորմաներ, ալլ գլխավորապես այն պատճառով, վոր խիստ մըցութեան պայմաններում առանձին կապիտալիստները շուկա չեն շարտում ալելի ու ալելի մեծ քանակութամբ ապրանքներ, իրենց մըցորդներին տապալելու նպատակով: Մըցութեանից հաղթող դուրս չեկող կապիտալիստը վաճառում է իր ապրանքը, պարտվորը չկա-

¹ Անարխիա—ընդհանրապես նշանակում է իշխանութեան բացակայութիւն, իսկ ժողտնտեսութեան վերաբերմամբ նշանակում է գիտակցաբար կարգավորելու, պլանային սխտեմի, կազմակերպութեան բացակայութիւն:

րողանալով վաճառել, քայքայվում եւ դադարեցնում արտադրութիւնը: Այս հանգամանքը պետք ե հաշիւի առնել, յերբ մենք խոսում ենք շուկայի միջոցով տարերային կարգավորման մասին: Մրցութիւնը հարկադրում ե անընդհատ շարժել ու զարգացնել մեքենայական տեխնիկան, մտցնել նոր մեքենաներ եժան ապրանք արտադրելու համար: Վերջապես մրցութիւնն ուժեղացնում ե բանվոր դասակարգի ժառանգործումը, Վորքան քիչ վճարի կապիտալիստը բանվորին ե վորքան հարկադրի նրան շատ աշխատել, այնքան շատ կլինի հավելյալ աշխատքը, այնքան կապիտալիստն հժան կարող ե վաճառել իր ապրանքը:

Կապիտալիզմի զարգացման ամենավերջին շրջանում առաջ են գալիս կապիտալիստների միավորումներ, վորոնք հաճախ իրենց ձեռքն են վերցնում ամբողջ յերկրի շուկան ապրանքների մի ամբողջ ճյուղի վերաբերմամբ (մենաշնորհային շրջան): Թվում ե, թե այսպիսի պայմաններում հնարավոր պիտի լիներ վերացնել մրցութիւն ու արտադրութեան անարխիան: Այո, անհատ կապիտալիստների միջև, յերբ նրանք միանում են, մրցումը յեթի ամբողջովին չի վերանում, ապա վորոշ չափով մեղմանում ե: Բայց դրա փոխարեն նա մինչ այդ չտեսնված ուժով սկսվում ե կապիտալիստների միավորումների միջև թե յերկրի ներսում ե թե առանձին յերկրների միավորումների միջև: Այսպիսի պայմաններում արտադրութեան անարխիան շարունակվում ե, բանվոր դասակարգի ճնշումը—նույնպես:

Ահա մի որինակ. 1926 թվին Անգլիայում քարածխի արդիւնաբերութիւնն անկարող յեղավ համաշխարհային շուկայում մրցել ամերիկական ե գերմանական հժան քարածխի հետ: Այն ժամանակ անգլիական կապիտալիստներն իջեցրին հանքագործների աշխատավարձը ե միաժամանակ յերկարացրին բանվորական որը: Նրանք իրենց ապահովեցին մրցութեանը դիմանալու համար: Հանքագործները գործադուլ արին: Կես տարուց ավելի տեեց գործադուլը, բայց վերջը պարտվեցին. կապիտալիստներն անդդովելի մնացին, վորովհետեւ դրված եր նրանց լինել չլինելու հարցը դժժան մրցման պայմաններում:

Շարունակենք քննել տարերային կարգավորման ե արտադրութեան անարխիայի հարցը կապիտալիստական կարգերում: Վերը բերած որինակում շուկայում կար մեկ միլիոն զուլգ ավելի կոշիկ: Ուրեմն հետեյալ տարվա համար պետք ե արտա-

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՃԸԳ-
ՆԱԺԱՍԵՐԸ:

ավելի կոշիկ:

դրել միայն մեկ միլիոն ղուլզ, այսինքն արտադրութիւնը պետք է կրճատել 3 տնգամ: Մի անգամից այդ չափով կրճատեն անհնարին ե. մի վորոշ ժամանակ արտադրութիւնն ընթանում է իր նախկին թափով, իսկ հետո բանից դուրս է գալիս, վոր շուկան չի կարողանում կլանել և վոչ մի ղուլզ նոր արտադրութիւնից: Այն ժամանակ կոշկի արդունաբերութիւնը կանգ է առնում, ֆարրիկաներն ու գործարանները փակվում են, բանվորներն արձակվում: Կոշկի արդունաբերութիւնն ապրում է ժամանակավոր ճգնաժամ: Բայց նա հազարավոր թեւերով կապված է ուրիշ շատ արտադրութիւնների հետ: Այդ ճգնաժամը նշանակում է, վոր կոշկի արդունաբերութիւնն այլևս չի գնելու լերկաթի մեխեր, պատրաստի կաշիներ, փայտի կաղապարներ, դաղգահներ և գործիքներ, նավթ ու քարածուխ իր շարժիչներին համար: Նա անկարող է իր ժամանակին վերադարձնել բանկերից ստացած վարկերը, դադարում է լերկաթուղիներով փոխադրել իր ապրանքներն ու հումուլթը և այլն և այլն: Դրա հետեանքով դադարում են գործելուց կոշիկների մեխեր և կաղապար պատրաստող գործարանները, իսկ այդ նշանակում է, թե նվազում է մետաղի և փայտեղենի պահանջը: Ճգնաժամը լայն շրջանակներով տարածվում է ամբողջ լերկրի տնտեսութիւնով մեկ: Այստեղ մենք վերցրինք արդունաբերութիւն լերկրորդական մի ճյուղ և միայն մեկը նրանից: Յերբ ճգնաժամը վերաբերում է միայն մեկ ճյուղին, ապա նա խոշոր ֆնասներ և պատճառում միմիայն այդ ճյուղին. մնացած կապիտալիստներն ու արտադրութիւն ճյուղերը դրանից, ճիշտ է, տուժում են, բայց փոքր չափով: Սակայն լեթե ճգնաժամը բռնում է արդունաբերութիւն խոշոր ճյուղերից մեկն ու մեկը կամ նրանցից միջանիսը, ապա նա տարածվում է ամբողջ ժողովրդական տնտեսութիւն վրա և հաճախ նույնիսկ ազդում է համաշխարհային տնտեսութիւն վրա: Վերցնենք մի այսպիսի որինակ. լեթադրենք ճգնաժամն առաջացել է մետաղագործական արդունաբերութիւն մեջ: Նա դադարում է գործածել լերկաթ, պողպատ, չուգուն և կամ կրճատում է նրանց գործածութիւնը: Կանգ են առնում պողպատ և չուգուն ձուլող գործարանները. դրա հետեանքով կանգնում են լերկաթի և ածուխի հանքերը: Զե վոր մեկ փութ չուգուն հալելու համար հարկավոր է միջանի փութ ածուխ: Սրանից կարելի է պատկերացնել՝ թե այդ ճգնաժամն ինչպես ծանր պիտի անդրադառնա ածուխի արդունաբերութիւն վրա: Պարզ է, վոր մե-

տաղապործական արդյունաբերութիւնն ճգնաժամը, ինչպես տեսնում ենք, տարածվելու չե արդյունաբերութիւնն ամենախոշոր և ամենակարևոր ճյուղերի վրա և այդ պատճառով ել ցնցելու չե ամբողջ ժողովրդական տնտեսութիւնը: Այդպիսի ճգնաժամը տեղում և մեկ, չերկու տարի, չերեմն ել ավելի: Այնուհետև արտադրած ավելի ապրանքներն աստիճանաբար սպառվում են, արդյունաբերութիւնն մեջ նորից կենդանութիւնն և սկսվում, արտադրութիւնը նորից լայնանում և: Հետո նորից նույն պատկերը արտադրութիւնն անընդհատ և վոչ պլանային կարգով լայնանալու հետևանքով վորոշ ժամանակից հետո ստացվում է ապրանքների գերարտադրութիւն, նորից ապրանքները կուտակվում են առանց գնորդ ունենալու, նորից սկսվում և ճգնաժամը: Մի վորոշ ժամանակից հետո անխուսափելի կերպով սկսվում և ճգնաժամը, 1914—18 թվականների պատերազմից առաջ ճգնաժամերը կրկնվում ելին չուրաքանչիւր 10 տարին մեկ անգամ:

Արտադրւթյան ամալիսիայի գոյության պայմաններում եզնաժամերի կապիտալիստական ճնշնության մեջ ամխուսափելի յեմերանք անհաշիվ թշվառութիւններ են բերում իրենց հետ, բազմաթիվ ձեռնարկութիւններ փակվում են, հարչուր հազարավոր բանվորներ փողոց են շարտվում: Ահա՛ որինակի համար, թե ինչ հետևանքներ ունեցավ կապիտալիստական արտադրութիւն 1907—10 թվականների համաշխարհային կրիզիսը: Հլուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում գործազուրկների թիվը 1907 թ. 8⁰/₀-ից հասավ 32⁰/₀-ի, իսկ միքանի ճյուղերում նույնիսկ ավելի. որինակ՝ շինարարական արդյունաբերութիւնն մեջ հասավ 42⁰/₀-ի, ծխախոտի արդյունաբերութիւնն մեջ 55⁰/₀-ի: Դերմանիալում մի քանի ամսում գործազուրկների թիվը կրկնապատկեց: Թե ինչ չափով կրճատվեց արտադրութիւնը, կարելի չե գաղափար կազմել այն բանից, վոր Միացյալ Նահանգներում չուգունի հալոցքը մեկ տարում 26 միլիոն տոննից իջավ մինչև 16 միլիոն տոննի (տոննը=61 փթի): Յեւ վերջապես կապիտալիստական տնտեսութիւնն մեջ ճգնաժամերն առաջանում են վոչ թե նրանից, վոր շատ են արտադրում քան թե հասարակութիւնը կարիք ունի, այլ նրանից, վոր հասարակութիւնը հնարավորութիւն չունի գնելու արտադրանքը, նրա գնողունակութիւնը նվազ է և թուլլ:

§ 2. Ո՞վ է հաղթողը մրցման միջոցին կապիսա- լիսական կարգերում.

ԽՈՒՆՈՐ ԱՐՏԱԴՐՈՒ-
ՅՅԱՆ ԱՌԱՎԵԼՈՒ-
ՅՅՈՒՆՆԵՐԸ,

Ուրեմն կապիտալիզմի որով շուկայում տե-
ղի չե ունենում անընդհատ պայքար, մրցում:
Այդ պայքարին մասնակից են տարբեր ձեռ-
նարկություններ. խոշոր-մեքենայական, միջակ,
մանր-կիսատնայնագործական և վերջապես ձեռքի աշխատանքով
ապրանք արտադրող արհեստավորներ և տնայնագործներ: Ո՞վ-
քեր են սրանցից հաղթող դուրս գալիս այս պայքարում: Հաղ-
թում են նրանք, ովքեր ունեն այս կամ այն առավելությունը:
Իսկ առավելություններ ունեցողները խոսք ձեռնարկություն-
ներն են:

Ինչո՞ւմ են կայանում խոշոր ձեռնարկությունների այդ առա-
վելությունները:

Նախ՝ մեքենայական տեխնիկայի առավելությունները: Մե-
քենան կրճատում է ապրանքի արտադրության համար անհրա-
ժեշտ աշխատանքի քանակը, հետևաբար ապրանքն ստացվում է
եծանո: Առաջին գլխում մենք արդեն տեսանք, թե ինչպես առա-
ջին մանածագործական մեքենան փոխարինեց 12 ջուհակաների:
Վերջինից ուրիշ որինակ: Կոշկի արտադրության մեջ գործա-
դրվում է հետևյալ քանակությամբ աշխատանք՝

Մեխերը խփելու համար—մեքենայով—15 րոպե, ձեռքով—40 րոպե
Բանտովկայի համար — 3 » » 80 »

Պագոշն ամրացնելու համ. 3 » » 80 »

Ահա, թե վորպիսի հսկայական տարբերություն կա:

Մեկ բանվորի արտադրողականությունը զանազան ձեռ-
նարկություններում նույնպես տարբեր է: Ռուսական խոշոր ար-
դյունաբերության մեջ մինչ պատերազմյան շրջանում մեկ բան-
վորն արտադրում էր 1828 ուլբի, մանր արդյունաբերության
մեջ—588 ուլբի, իսկ տնայնագործը կամ արհեստավորը գյու-
ղում—196 ուլբի:

Ինչպես տեսնում ենք, խոսք արտադրությունն ունի առավե-
լություններ մամռ արտադրության հանդեպ՝ մեքենայական տեխնի-
կայի ոգտագործման տեսակետից: Իսկ մեքենայական տեխնիկան
ոգտագործել կարող են միայն խոշոր ձեռնարկությունները, խո-
շոր կապիտալիստները, քանի վոր մանր արտադրության համար
մեքենաները թանգ և անմատչելի չեն: Մեքենաներ կիրառել կա-

րելի չե միայն ապրանքների մասսայական արտադրութեան միջոցին, այսինքն՝ խոշոր ձեռնարկութեան մեջ, ինչ պիտի անի մեքենան արհեստավորը, չեթե նա կապիտալ չունի մասսայական արտադրութեան սկսելու համար (մեծ քանակով հումուլթ գնելու և այլն)։

խոշոր արդյունաբերութեանն ուրիշ առավելութեաններ ևս ունի։ Բանկը վարկ և տալիս ավելի շուտ խոշոր ձեռնարկութեանը, քան թե մանրին. առաջինը, ինչպես ասում են, ավելի վստահելի չե, նրան վարկ տալն ավելի քիչ և վտանգավոր. Մեծ քանակով հումուլթ գնելը նույնպես ավելի ձեռնառու չե։ Բոլորին հայտնի չե, վոր մեծ քանակութեամբ ապրանք գնելիս ավելի մեծ զեղջեր են անում, ավելի եժան և գնվում։ խոշոր ձեռնարկութեանը, բանկային վարկերից ոգտվելով, առավելութեաններ ունի նաև իր ապրանքն սպառելու համար. նա կարող և ունենալ իր խանութները, իր հերթին վարկ կարող և տալ իր գնորդներին և այլն և այլն։

խոշոր արդյունաբերութեանն ունենալով
խոշոր արդյունաբերութեանն ունենալով
այսպիսի առավելութեաններ, շուկայի մրցութեան մեջ հաղթում և մանրին, եժան մեքենայական ապրանքը շուկայից դուրս և մղում մանր արդյունաբերութեան և տնայնագործի ապրանքը։

Խնչ և մնում անել տնայնագործին, չեթե նրա ապրանքը չի վաճառվում շուկայում։ Մնում և ձգել արտադրութեանը և գնալ վարձվելու կապիտալիստական գործարանում։ Այդպես ել լինում ե։ Որինակ, ցարական Ռուսաստանում 1866 թվին ֆաբրիկաներում աշխատում էին 94000 բանվոր, իսկ 30 տարուց հետո, 1895 թվին—242000 բանվոր։ Միևնույն ժամանակամիջոցում տներում աշխատող բանվորների թիվը 66000-ից հասավ 20000-ի։

խոշոր արտադրութեան հետ մրցելու միջոցին քայքայվում են վոչ միայն տնայնագործներն ու արհեստավորները։ Քայքայվում են նաև մանր և միջակ կապիտալիստների ձեռնարկները։ Դա հասկանալի չե։ Սրանց վերաբերմամբ հսկա ձեռնարկութեանը նույն առավելութեանն ունի, ինչ տնայնագործի վերաբերմամբ, միայն ավելի փոքր չափով։ Տարբերութեանը միայն նրանումն և, վոր մանր ու միջին կապիտալիստական ձեռնարկութեանները մի փոքր ավելի չեն դիմանում մրցման։ Այստեղ վորոշ վերապահումներ պիտի անենք։ Պատահում և, վոր արհես-

տավորն ել լերբեմն ավելի չե դիմանում մրցման, քան մանր կապիտալիստը. բայց արհեստավորը դիմանում է ի հաշիվ իր սեփական կազմալուծման, աղքատության, անվերջ լերկարացնելով իր բանվորական որը: Իսկ մանր կապիտալիստն ինքը չի արտադրում, իսկ վարձու բանվորներին հարկադրել անվերջ աշխատելու նա չի կարող, ինչպես այդ անում է արհեստավորն իր վերաբերմամբ: Բայց անկասկած է մի բան. խոռո արտադրությունը կապիտալիզմի ժամանակ փայլալուս լի է կլանում ե մանր լի ալիքի լայնացում ե նրա հատիկն:

Խոշոր արտադրությունն անընդհատ աճում է լայնանում ե: Ռուսաստանում արդյունաբերությունն ուշ սկսեց զարգանալ, մի 50—60 տարի սրանից առաջ: Սկզբնական շրջանում գերակշռում էին մանր ձեռնարկությունները փոքրաթիվ բանվորներով: Բայց կարճ ժամանակում խոշոր արտադրությունն առաջին տեղը զբաղեցրեց: Պատերազմից առաջ հետևյալ դրությունն էր տիրում:

Մինչև հիսուն բանվոր ունեցող ձեռնարկներում աշխատում էին բոլոր բանվորների թվի	11 ⁰ / ₀ -ը.
» 200 » » » »	18 ⁰ / ₀ -ը.
» 1000 « » » » »	33 ⁰ / ₀ -ը.
1000-ից ավելի » » » » »	37 ⁰ / ₀ -ը.

Հսկայական ձեռնարկներում (1000 բանվորից ավելի) աշխատում էին բոլոր բանվորների մեկ յերրորդ մասից ավելի: Ունենալով բարձր արտադրողականություն, այս խոշոր ձեռնարկությունները տալիս էին ամբողջ արտադրանքի կեսը:

Արտադրության այսպիսի կենտրոնացումը խոշոր ձեռնարկություններում միաժամանակ մանր արտադրության դերի նվազելու հետ միասին կոչվում է արտադրության համակենտրոնացում, կոնցենտրացիա:

Կապիտալիստական արտադրության զարգացումը, իր անախիայով, մեղումով լի է անխուսափելի նգնաժամերով, ջանում ե դեպի մանր ճեմտությունների անողոք փայլալուս լի արտադրության համակենտրոնացում:

Այսպիսով կապիտալիստական արտադրության մեջ իշխում է անարխիան—անկազմակերպվածությունը, վորը ստեղծում է ամբողջ ժողովրդական տնտեսության համար կորուստաբեր ե ծանր ճգնաժամեր: Այսպիսի դրությունն պատճառները

կապիտալիզմի որոք վերացնել անհնարին և։ Այդ պատճառով արտադրութեան անարխիան, նրա անկազմակերպվածութիւնը կապիտալիստական տնտեսութեան առաջին հակասութիւնն և։ Կապիտալիզմի չերկրորդ հակասութիւնը, դա հակասութիւնն է աշխատանքի և կապիտալի, պրոլետարիատի և կապիտալիստների դասակարգի միջև։ Առաջիններն իրենց աշխատանքով ստեղծում են բոլոր հարստութիւնները, չերկրորդները, շնորհիվ արտադրութեան միջոցների կենտրոնացման իրենց ձեռքում, չուրացնում են ազդ հարստութիւնները։ Վաղը շահույթի չետեից, կապիտալիստական տնտեսութեան ազդ գլխավոր շարժիչ ուժը շարունակ մղում է կապիտալիստներին անդադար ճնշելու բանվոր դասակարգին, նրա աշխատավարձը նվազեցնելու։ Ի պատասխան դրան կապիտալիզմի դարգացման հետ միասին աճում ու զարգանում է բանվոր դասակարգի պայքարը կապիտալիզմի դեմ։ Այս հակասութիւնը և ալս պայքարն աշխատանքի և կապիտալի միջև—տուչնպես վերանալ չի կարող կապիտալիզմի որոք։ Բանվորները չեն կարող հաշովել կապիտալիստական շահագործման հետ։ Իսկ կապիտալիստները չեն կարող նրանից ազատվել, քանի վոր դա կապիտալիզմի հիմքն և։

Յերրորդ հակասութիւնն ալն է, վոր արտադրութիւնն ունի հասարակական բնույթ, իսկ չուրացումը՝ անհատական։ Սա կապիտալիստական հասարակակարգի հիմնական և գլխավոր հակասութիւնն և։

Այս հակասութիւնները ծագում են հետեւյալ, կապիտալիզմի համար բնորոշ, դրութիւնից։ Ապրանքային տնտեսութեան միջոցին չուրաքանչւոր մի տնտեսութիւն—ձեռնարկութիւն արտադրում է վոչ թե անմիջապես իրեն համար, ալլ մլուս տնտեսութիւնների, ամբողջ հասարակութեան համար։ Արտադրութիւնը կրում է հասարակական բնույթ։ Բայց կապիտալիստը վոչ մի գործչուի հասարակութեան հետ, նրա համար գլխավորը—շահույթն և։ Նա տերն է արտադրութեան միջոցների և շահույթի չետեից վաղելով, նա ալելի ու ալելի չե կենտրոնացնում իր ձեռքում արտադրութեան միջոցները։ Շահույթի չետեից բնկնելով, նա շահագործում է վարձու աշխատանքը, կովում, մրցում է մլուս կապիտալիստների հետ, առաջ բերելով դրանով անկազմակերպվածութիւն և անարխիա տնտեսութեան մեջ։ Իսկ արտադրութեան միջոցներին տիրանալը նրան հնարավորութիւն է տալիս չուրացնելու պրոլետարիատի աշխատանքի պտուղները, բանվորների վարձու աշ-

խատանքով ստեղծված հարստութիւնը: Ստացվում է հակասութիւն մի կողմից արտադրութեան հասարակական բնույթի և մյուս կողմից կապիտալիստների դասակարգի կողմից ստեղծված հարստութիւնների անհատական չուրացման միջև:

Այս հակասութիւնները, վոր շատ ծանր են հասարակութեան մեծամասնութեան համար, կարող են վերանալ միմիայն կապիտալիզմի տնտեսականում, չեբբ արտադրութեան միջոցները կանցնեն հասարակութեանը, կանցնեն նրանց ձեռքը, ովքեր ստեղծում են այդ հարստութիւնները: Միակ չեղք—սոցիալիստական հեղափոխութիւնն է:

Կապիտալիզմն ինքն է նախապատրաստում իր կործանումը: Կապիտալիստական արտադրութեան աճման հետ զուգընթաց աճում է և բանվոր դասակարգը, վորի վրա առանձնապես ծանր են անդրադառնում կապիտալիստական հասարակարգի հակասութիւնները և վորը ամենքից ավելի չի զգում կապիտալիստական շահագործման ծանրութիւնը: Միակ չեղքն այս դրութիւնից բանվոր դասակարգի համար—դա կապիտալիզմի տնտեսականում և սոցիալիստական հասարակութեան կառուցումն է: Այս նպատակն է դնում իր առաջ բանվոր դասակարգը կապիտալիզմի դեմ մղած իր կռիւմը: Բանվոր դասակարգը—կապիտալիզմի գերեզմանափորն է, իսկ այդ գերեզմանափորներին ծնում է ինքը՝ կապիտալիզմը:

Միևնույն ժամանակ կապիտալիզմն ստեղծում է նախադրոյալներ սոցիալիստական կարգերին անցնելու. կապիտալիզմի որոք բարձրանում է արտադրութեան տեխնիկան, ինքն արտադրութիւնը խոշորանում է: Իսկ արտադրութեան միջոցների կենտրոնացումը կապիտալիստների փոքրաթիվ դասակարգի ձեռքում հեշտացնում է սոցիալիստական պրոլետարիատին տիրելու նրանց և ռզտագործելու սոցիալիստական շինարարութեան համար, այսինքն վորքան շատ է արտադրութիւնը համակենտրոնանում, այնքան հեշտանում է նրա հանրայնացումը (հանձնումը ամբողջ հասարակութեանը), դչուրին է դառնում արտադրութեան կառավարչութիւնը կապիտալիստների դասակարգի ձեռքից առնելն ու ամբողջ հասարակութեան ձեռքը հանձնելը:

Այսպիսով կապիտալիզմի որով ստեղծվում են անլուծելի հակասութիւններ, վորոնք մի կողմից նախապատրաստում են նրա կործանումը և մյուս կողմից ստեղծում են նախադրոյալներ կապիտալիստական կարգերից սոցիալիստական կարգերին անցնելու:

§ 3. Գոյութիւն ունի՞ արդոյո՞ք պայքար ԽՍՀՄ սոցիալիս- տական արդունաբերութեան մեջ.

ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԻ՞
ԱՐԴՅՈՔ ՄՐՅՈՒՄ
ՊԵՏԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵ-
ՐՈՒԹՅԱՆ ՁԵՌՆԱՐ-
ԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻ-
ՋԵՎ.

Ինչո՞վ է տարբերվում գրութիւնը ԽՍՀՄ
պետարդունաբերութեան մեջ այն գրութիւ-
նից, վոր փոքր ինչ վերև մենք քննեցինք.
ԽՍՀՄ պետարդունաբերութեան բոլոր ձեռ-
նարկութիւնները միայն մեկ տեր ունեն—
բանվոր դասակարգը, վորը հանձնա իր պե-
տութեան և նրա մարմինների կառավարում է արտադրութիւնն
ու առևտուրը: Այդ պատճառով մրցում, վորի նպատակն է շու-
կայից դուրս շարտել, քայքայել հակառակորդ ձեռնարկութեանը,
մեր պետձեռնարկութիւնների միջև գոյութիւն չունի: Բայց կա
մի ուրիշ բան: Նրանց միջև կա մրցակցութիւն (соревнование)
սպառողին լավորակ և եժան ապրանք տալու: Խորհրդային իշ-
խանութիւնն ուժեղ կամպանիա չի տանում ապրանքների հատ-
կութիւնը լավացնելու համար: Բայց, կասեն շատերը, այդպիսի
մրցակցութիւն գոյութիւն ունի նաև կապիտալիստական ձեռ-
նարկութիւնների միջև: Ձե՞ վոր կապիտալիստները միմյանց հար-
վածում են իրենց ապրանքների եժանութեամբ և լավորակու-
թեամբ: Ձե՞ նշանակում արդոյոք, վոր մեր ձեռնարկութիւնների
միջև տեղի ունեցող այդ մրցակցութիւնը ապրանքների եժանու-
թեան և լավորակութեան համար նույն տուր ու դմփոցն է, ինչ
տեղի չի ունենում շուկայում մրցակցող կապիտալիստական ձեռ-
նարկութիւնների միջև: Վո՞չ, չի նշանակում:

Կրկնում ենք. մեր բոլոր ձեռնարկութիւններին տերը մեկ
է—պետութիւնը: Սա շահագրգռված է, վորպեսզի բոլոր ձեռնար-
կութիւններն աճեն ու զարգանան և վոչ թե մրցութեան միջո-
ցով թուլացնեն միմյանց: Բայց միևնույն ժամանակ պետութիւ-
նը, արդունաբերութեան տերը շահագրգռված է, վոր բոլոր ձեռ-
նարկութիւններն առաջ գնան տեխնիկապես կատարելագործվե-
լով, արտադրողականութիւնը բարձրացնելով, ապրանքների
հատկութիւնը լավացնելով և նրանց գներն իջեցնելով: Իսկ մըր-
ցակցութիւնը և շուկայում գնորդի հանդեպ այս հարցում մեծ
նշանակութիւն ունի: Այսպիսով, խորհրդային սիստեմի պայման-
ներում, խորհրդային ապրանքային տնտեսութիւնը չի ճանաչում
մրցութեան այն դաժան և այլանդակ ձևերը, վորպիսիները նկատ-
վում են կապիտալիստական ապրանքային տնտեսութեան մեջ:

Վերևում մենք տեսանք, վոր ԽՍՀՄ արտադրութիւնն ապ-
րանքային բնույթ ունի: Արդունաբերության արտադրած ապ-
րանքները և գուղացիական տնտեսության արտադրած գուղա-
տնտեսական մթերքները փոխանակվում են շուկայում: Նշանա-
կում և արդիւք այդ, վոր մեզ մոտ շուկան և կարգավորում տըն-
տեսութիւնը: Նշանակում և, վոր մեզ մոտ նուէնպես արտադրու-
թյան անտրխիւմ լի, ինչպես և չուրաքանչիւր մի տնտեսության
մեջ, վորը կարգավորվում և շուկայի նման կուլը և տարերային
ուժով:

Քննենք այս հարցը:

Մեր տնտեսության կանոնավորման, ղեկավարման գործում
ղեկավար դեր և կատարում պլանայնութիւնը, սակայն տարե-
րային, շուկայական կարգավորումը դեռևս շարունակում և գո-
լութիւն ունենալ: Պլանային, այսինքն պետական կանոնավորման
տեսակարար կշիռը և ղեկավար դերը աստիճանաբար ուժեղանում
և, իսկ շուկայի տարերային կանոնավորումը թուլանում—վերա-
նում և: Մեր պայմաններում, լերը տնտեսության հրամանատա-
րական բարձունքները գտնվում են պետության ձեռքում, մենք
կարող ենք արտադրութիւնը կարգավորել գիտակցորեն (և վոչ
թի տարերայնորեն), մենք կարող ենք գիտակցորեն կազմել մեր
տնտեսական պլանը: Անարխիզմ մեզ բուլացնում լիւ առնձառա-
նակում և, արտադրութիւնը պլանային ձեւով կարգավորելով:
Ինչ և նշանակում այդ: Ինչպես մենք տեսանք, համարյա ամ-
բողջ արդյունաբերական արտադրութիւնը պրոլետարական պե-
տության ձեռքում և գտնվում: Այս հանգամանքը մեզ թույլա-
տում և կազմելու արտադրության այնպիսի պլաններ, վորոնք
հաշվի լին առնում շուկայի բոլոր պահանջները: Խորհրդային իշ-
խանության պլանային մարմինները չուրաքանչիւր տարի, հաշ-
վի առնելով շուկան, կազմում են արտադրության պլաններ: Այս
ապրանքից պետք և արտադրվի այսքան, մյուս ապրանքից—
այսքան: Իհարկէ, շատ դժվար և շուկայի հաշվառումը, սխալներ
լինում են, կարող և պատահել, վոր մի ապրանք քիչ արտա-
դրվի, մյուսը զերարտադրվի: Շուկայում այս բոլորը պարզվում,
ստուգվում և, վորովհետև շուկան մնում և վորպես փոխանակու-
թյան միջոց և այդ փոխանակութիւնը կարգավորողը: Պլանի
միջոցով մենք ձգտում ենք հասնել այն բանին, վոր շուկայում
փոխանակության միջոցին պահանջը համապատասխանի առա-
ջարկութանը, վոր այդ հավասարումը կատարվի վոչ տարերայ-

ներեն, այլ գիտակցական հաշվով: Շուկայի կարգավորող դերը միմիայն աչն ժամանակ ամբողջովին կվերանա, չերը շուկայում փոխանակելու փոխարեն կլինի հասարակության արտադրած արդյունքների պլանային բաշխում, իսկ ինքը շուկան կմեռնի: Այս կլինի սոցիալիստական կարգերում:

Քննենք այժմ պետարդյունաբերությունն իր խՍՀՄ ՊԵՏԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԲԸՆՈՒՅԹԸ:

Ամբողջությամբ, նա ամբողջովին բանվոր դասակարգի ձեռքումն է. այն դասակարգի, վորը արտադրողն է բոլոր հարստությունների: Արտադրության անարխիային այստեղ փոխարինում է պլանային արտադրությունը, շուկայի կռիւր ուժը նույնպես թուլանում է արտադրած արդյունքների բաշխման պլանային հաշվառումով: Չկա մեր պետարդյունաբերության մեջ նաև բանվորների շահագործում, վորովհետև նրա մեջ չկան չերկու դասակարգեր, այլ՝ մեկ դասակարգ, բանվոր դասակարգը, վորը տիրում է արտադրության գործիքներին և միջոցներին և վորը չի շահագործվում, վորովհետև այն բոլորը, ինչ ստացվում է աշխատավարձից ալիլի, բոլորը գնում է արդյունաբերության հետագա ծավալման, այսինքն ամբողջ բանվոր դասակարգի դրությունը բարելավելու վրա: (Ստալին. Կ. Կ. (Բ) XIV համագումարում արտաստնած ճառից):

Մեր արդյունաբերությունը չի քայքայում մանր տնտեսությունը, նույն թվում նաև գյուղացիական տնտեսությունը, այլ ընդհակառակը, նա սոցիալիստական պրոլետարիատի ձեռքում ծառայում է իբրև միջոց այդ մանր տնտեսության սոցիալիստական վերափոխման: Պետարդյունաբերությունը հանդիսանում է սոցիալիստական շինարարության հիմքը, բազան և սոցիալիզմը կառուցող պրոլետարիատի դիկտատուրայի հենարանը:

Սրանք բոլորը մեր պետարդյունաբերությունը դարձնում են, ինչպես ընկ. Լենինն է ասում, «հետևողական սոցիալիստական տիպի ձեռնարկություններ»:

Կ. Կ. (Բ) XIV համագումարը հաստատեց, վոր ԽՍՀՄ արդյունաբերությունը հետևողական սոցիալիստական բնույթ ունի և դրանով հետ մղեց մի քանի ընկերներ, վորոնք կասկածում էլին դրա մեջ:

Այսպիսով սոցիալիստական արդյունաբերության ներսում ներքին պայքար գոյություն ունի: Բայց չէ՞ վոր բացի սոցիալիստական արդյունաբերությունից ԽՍՀՄ մեջ գոյություն ունի նաև մասնավոր-կապիտալիստական արդյունաբերություն: Ճիշտ է, նրա կշիռը չերկրի ընդհանուր տնտե-

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ՅԵՎ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱ-
ԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԻ ՊԱՅ-
ՔԱՐԸ ԽՍՀՄ ՏՆՏԵ-
ՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ:

սության մեջ խոշոր չէ, բայց և այնպես նա կա, գոյութիւն ունի և նրա ու սոցիալիստական արդունաբերության միջև պայքար տեղի ունի: Այդ պայքարը կատարւում է շուկայում, վորտեղ սպառւում են ինչպես պետարդունաբերության, նուէնպես և մասնավոր—կապիտալիստական ձեռնարկների պարանքները: Այստեղ պետարդունաբերության կողմն են խոշոր արտադրութեան բոլոր առավելութիւնները: Շուկայում մեր պետարդունաբերութիւնը մասնավոր կապիտալի հանդեպ դուրս է գալիս մեկ միացյալ ֆրոնտով: Այնպիսի մի հսկայի դիմաց, վորը տալիս է ամբողջ արտադրութեան $\frac{9}{10}$ -ը, մանր մասնավոր-կապիտալիստական ձեռնարկութիւններին դժվար է պայքարելը: Սակայն այդ բոլորը չէ: ԽՍՀՄ տնտեսութեան հրամանատարական բարձունքները գտնւում են պրոլետարական պետութեան ձեռքում: Մասնավոր կապիտալի դեմ մղած պայքարում արդունաբերութիւնը մենակ չի մնում, նրան հղորդապես ոգնում են այդ հրամանատարական բարձունքները: Պետարդունաբերութիւնը պրոլետարիատի դիկտատուրայի հենարանն է և մեր լերկրի ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցման հիմքը: Այդ պատճառով պետարդունաբերութեան պայքարը մասնավոր-կապիտալիստական արդունաբերութեան հետ—շուկայի համար մղվող այն սովորական պայքարը չէ, վորպիսին մենք տեսնում ենք կապիտալիստական կարգերում: Այստեղ պայքարում են տնտեսութեան սոցիալիստական տարրերը մասնավոր կապիտալիստականի հետ, այստեղ կռիվը տեղի ունի տնտեսական նոր սոցիալիստական ձեւերի յետ կապիտալիզմի մնացորդների միջեւ: Ո՞վ է հաղթում այս պայքարում:

Հաղթում են սոցիալիստական տարրերը: Վերևում բերած թվերը մասնավոր կապիտալիստական արդունաբերութեան չափի նվազման մասին հաստատում են այդ: Այլ կերպ ել լինել չի կարող, իբրեւ սոցիալիստական արդունաբերութեան կողմն են խոշոր արտադրութեան բոլոր առավելութիւնները, իբրեւ իշխանութիւնը գտնւում է պրոլետարիատի ձեռքում, վորը սոցիալիզմ է կառուցում, վորի ձեռքումն են գտնւում տնտեսութեան բոլոր հրամանատարական բարձունքները—բանկերը, լեքաթուղիները, առևտուրը և այլն: Մասնավոր կապիտալիստական տարրերի վնասողաբար դուրս մղելը, մանր գյուղացիական տնտեսութեան վերակառուցումն ու վերափոխումը—անա սոցիալիստական արդունաբերութեան զարգացման, սոցիալիզմի կառուցման ուղին:

1. Ի՞նչպես ե կապիտալիստական տնտեսութեան մեջ պահանջը հաճապարակչութեամբ առաջարկութեան հետ:

2. Ի՞նչո՞ւ չե կապիտալիստական արտադրութեան մեջ տիրութեամբ անարխիա:

3. Ի՞նչ հետեանքներ են ունենում անարխիան և մրցումը կապիտալիստական տնտեսութեան մեջ:

4. Ի՞նչ առավելութիւններ ունի խոշոր մեքենայական արտադրութիւնը մանր արտադրութեան հանդեպ:

5. Ի՞նչո՞ւ ԽՍՀՄ ժողովրդական տնտեսութեան մեջ հնարավոր ե տնտեսական կյանքի հաջող պլանային ղեկավարութիւնը:

6. Ի՞նչո՞ւ ԽՍՀՄ մեջ չկա պաշտար շուկայում պետարդշունարերութեան ձեռնարկների միջև:

7. Ի՞նչո՞ւ պրոլետարիատի ղեկաւորութեան միջոցին անխուսափելի չե տնտեսութեան սոցիալիստական տարրերի հաղթանակը՝ մասնավոր կապիտալիստականի վերաբերմամբ:

ԳԼՈՒԽ ԶՈՐՐՈՐԴ

ԳՅՈՒՂԱՅԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՐԳՈՒՄ ՅԵՎ ԽՍՀ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

ԳԼՈՒԽ ԲՈՎԱՆԴԱ-
ԿՈՒԹՅՈՒՆԸ:

Մինչ ամօմ մենք քննում եյինք գլխավորապես արդյունաբերական արտադրությունը: Մենք տեսանք, Վոր կապիտալիզմի որով արդյունաբերության մեջ մեքենայական տեխնիկայի զարգացումը և ձեռնարկությունների խոշորացումը քայքայում են մանր տնտեսությունները, Վորոնք կլանվում են խոշոր տնտեսությունների կողմից: Այժմ մենք այդ յեղրակացությունները կիրառենք գյուղացիական արտադրության վերաբերմամբ: Մենք կքննենք, թե ինչպես խոշոր տնտեսությունը ճնշում և քայքայում է մանր տնտեսությունները նաև գյուղատնտեսական արտադրության մեջ: Իսկ քանի Վոր մանր գյուղական տնտեսությունը գյուղացիական տնտեսությունն է, ապա դրանով իսկ մենք կպարզենք նաև գյուղացիական տնտեսության վիճակը կապիտալիստական կարգերում: Վերջում մենք կքննենք գյուղացիական տնտեսության վիճակը և նրա զարգացման հեռանկարները ԽՍՀՄ մեջ և կապացուցենք, Վոր միմիայն կապիտալիզմի տապալումը կարող է գյուղացիությանը փրկել անխուսափելի քայքայումից:

§ 1. Գյուղացիական տնտեսությունը կապիտալիզմի որով.

ԻՆՉՊԵՍ Ե ԲԱՇԽ-
ՎՈՒՄ ՇՈՂԸ ԿԱ-
ՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ԿԱՐԳԵՐՈՒՄ:

Այն յերկրներում, Վորտեղ տիրապետում է կապիտալը, հողը բաշխված է շատ անհավասար կերպով: Վերցնենք մի քանի որինալներ: Ֆրանսիայում հողը հետևյալ կերպ է բաշխված.

29 հազար	հողատերեր ունեն	16270	հազար հեկտար ¹	հող
118	»	»	16270	»
746	»	»	14825	»
4612	»	»	13787	»

¹ 1,09 հեկտարը = 1 դեսյատին:

Այս թվերը ցույց են տալիս, վոր ամբողջ հողի կիսից ավելին պատկանում է խոշոր հողատերերի մի փոքրաթիվ խմբակի, վորը կազմում է բոլոր հողատերերի միայն $\frac{1}{35}$ մասը:

Ռուսներին համարվում մինչև պատերազմը $4 \frac{1}{2}$ հազար ամենախոշոր իշխան-կալվածատերեր, վորոնք կազմում են ընդհանուր հողատերերի $\frac{1}{250}$ մասը, իրենց ձեռքում ունեյին ամբողջ հողի համարյա թե կես մասը: Ցարական Ռուսաստանում հողը հետևյալ կերպ էր բաշխված.

10 $\frac{1}{2}$ միլ. չքավոր և միջ. տնտ. ունեյին	82.840	հազար հեկտ. հող.
1 միլիոն ունեոր տնտես. ունեյին	16.350	» » »
1 $\frac{1}{2}$ միլ. կուլակային տնտ. ունեյին	76.300	» » »
30 հազար կալվածատերեր ունեյին	76.300	» » »

Հետևաբար 30 հազար կալվածատերեր ունեյին համարյա նույնքան, վորքան 10 $\frac{1}{2}$ միլիոն գյուղացիական տնտեսու-թյուններ:

Ուրեմն գյուղատնտեսություն մեջ էլ նույն պատկերն է, ինչ արդյունաբերական արտադրության մեջ. կան հազարավոր դեսպատին հող ունեցող խոշոր տնտեսություններ—սրանք կալվածատիրական տնտեսություններն են: Կան մանր տնտեսություններ, մինչև տասը դեսպատին հող ունեցող—սրանք գյուղացիական տնտեսությունների գլխավոր մասսան են կազմում: Այս չերկու ծայրագույն խմբակների միջև կան միջանկյալ տնտեսություններ—մանր կալվածատերեր, կուլակներ և այլն:

Ուրեմն գյուղատնտեսության մեջ կապիտալիզմի որով կան խո-տոր, միջին յեղ մանր տնտեսություններ, հետևաբար կա նայել խո-տոր տնտեսության պայքար մանր տնտեսության դեմ:

Տեսնենք, թե ով է հաղթում այդ պայքարում:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒ-
ԹՅԱՆ ԱՊՐԱՆՔԱՅԻՆ
ԲՆՈՒՅՔԸ:

Կար ժամանակ, լերք գյուղացիական տնտեսությունը կարող էր ապրել (ОБОХОДИТЬСЯ) համարյա թե բոլորովին առանց քաղաքի: Գյուղացին իրեն բոլոր հարկավոր իրերը մշակում էր ինքը՝ իր տնտեսության մեջ կամ փոխա-նակում գյուղատնտեսական մթերքների հետ հենց իր գյուղում և կամ մոտակա գյուղում արհեստավոր-դարբնի, ջուլհակի կամ կոշկակարի մոտ: Տնտեսության այսպիսի տիպը կոչվում է բնա-կան տնտեսություն (նատուրալ):

Կապիտալիզմի զարգացումը քաղաքից գյուղացիական բնա-կան տնտեսությունը, դարձրեց նրան ապրանքային:

Ի՞նչ է նշանակում այդ:

Այդ նշանակում է, վոր գյուղացիական տնտեսությունն սկսել է արտադրել արդյունքներ՝ վաճառելու համար, այսինքն սկսել է արտադրել գյուղատնտեսական ապրանքներ: Ժամանակակից գյուղացիական տնտեսության մեջ նրա գյուղատնտեսական արտադրանքը բաշխվում է հետևյալ կերպ. 1) մի մասը թողնվում է ցանքախ համար, 2) մի մասը գնում է ընտանիքի և անասունների սնունդին, 3) մի մասը գնում է վաճառելու:

Վորքան կուլտուրական է բարձր է գյուղատնտեսությունը, վորքան նա առաջ է գնացել պրիմիտիվ, բնական տնտեսությունից, այնքան մեծ է նրա ապրանքային մասը, այն մասը, վոր շուկա չի գնում վաճառվելու համար: Մեզ մոտ՝ ԽՍՀՄ մեջ, վորտեղ գյուղատնտեսությունը դեռ ևս ցածր է կանգնած, այսպիսի դրություն է տիրում:

1923/4 թվին գյուղատնտեսության ամբողջ արտադրանքը գնահատվում էր 8,821 միլիոն ռուբլի (նախապատերազմյան գներով). այդ գումարից ապրանքային մասը կազմում էր 2829 միլիոնը:

1926/7 թվին ամբողջ արտադրանքը—11.901 միլիոն ռուբլի, նրա ապրանքային մասը—4372 միլիոն ռուբլի:

Այս նշանակում է, վոր ներկայումս մեր գյուղատնտեսությունն իր արտադրանքի $\frac{2}{5}$ մասն արտադրում է վաճառելու համար:

Իսկ բարձր, զարգացած գյուղատնտեսություն ունեցող լերկրներում այդ ապրանքային մասը շատ ավելի մեծ է: Ամերիկայում $\frac{3}{4}$ -ից ավելի չէ, Դանիայում ավելի բարձր:

Ի՞նչ պատճառով գյուղական տնտեսությունը պետք է արտադրի վաճառելու համար:

Նախ՝ այն պատճառով, վոր աճում է գյուղատնտեսական արտադրանքի պահանջը փառախի յեվ արդյունաբերության կողմից:

Քաղաքի ազգաբնակչությունը, վորը զբաղվում է արդյունաբերությամբ, առևտրով և այլն, անընդհատ աճում է: Անգլիայում, որինակ, քաղաքի բնակչությունը կազմում է ազգաբնակչության 80%-ից ավելին: Քաղաքի բնակչության համար պահանջվում է ավելի ու ավելի շատ գյուղատնտեսական մթերքներ (սնունդի միջոցներ), այդ մթերքները քաղաքին տալիս է գյուղը, հետզհետե լայնացնելով իր արտադրությունը: Իսկ այնպիսի լերկրներում, վորպիսին է ԽՍՀՄ, վորտեղ ազգաբնակչության ճնշող

մասն զբաղվում է գյուղատնտեսութեամբ, իսկ քաղաքի բնակչութիւնը նրա աննշան մասն է կազմում, գյուղատնտեսութեան ապրանքային մասն աճում է իհաշիվ արտահանման ուրիշ չերկրներ, աշխարհի չերկրներ, ինչպիսին է որինակ, Անգլիան (Անգլիայի իր սեփական գյուղատնտեսական մթերքները բաժանացնում են միմիայն 2—3 ամիս)։

Մյուս կողմից՝ անդադար աճող արդունարերութիւնը պահանջում է ավելի մեծ քանակութեամբ գյուղատնտեսական հումութիւն, վուշ, կանեփ, կարտոֆիլ և ուրիշ տեխնիկական կուլտուրաներ, կաշի և ուրիշ շատ մթերքներ, վորոնք ստացվում են գյուղատնտեսութիւնից։

Յերբորդ՝ շնորհիվ նրա, վոր անում է արդյունաբերական ապրանքների պահանջը գյուղացեցեսուրյան մեջ։ Գյուղատնտեսական արտադրութեան լայնացումը պահանջում է զանազան մեքենաներ, արհեստական պարարտանյութեր մուծել գյուղատնտեսութեան մեջ։ Ամերիկայում, որինակ, բոլոր տնտեսութիւնների մեկ չերբորդ մասն ունեն տրակտորներ, Դանիայում համարյա չուրաքանչյուր մի տնտեսութիւն ունի սեպարատոր, ել չստանք ուրիշ մեքենաներ—ցանող, հնձող, կախող և այլն և այլն։ Այս բոլորը գնելու համար գյուղացիական տնտեսութիւնը պետք է նախապես վաճառի մի բան, այսինքն պետք է արտադրի վաճառման համար։

Մյուս կողմից՝ աճում են նաև գյուղատնտեսական ազգաբնակչութեան պահանջները։ Նավթը, ձթեղենը, շաքարը, վոտնամանը և այլն—այս բոլորը գյուղացին գնում է։ Գնում է ալն պատճառով, վոր նրան ավելի ձեռնտու չէ վուշը վաճառելը և չիթ գնելը, քան չեթն նա ինքն այդ վուշից քաթան պատրաստի։ Փարեկային արտադրանքը շատ ավելի եժան է, քան ձեռքով պատրաստածը։

Յերբորդ—շնորհիվ հաբկերի։ Կար ժամանակ, չերը գյուղացին հարկը վճարում եր նատուրայով (մթերքներով)՝ հաց, անասուն, թռչուններ և այլն։ Այդ ժամանակները վաղուց անցել են։ Այժմ ամենուրեք գյուղացին իր հարկերը վճարում է զբամով։ Կապիտալիստական չերկրներում գյուղացիութեան վրա ընկնող հարկերը չափազանց մեծ են, գյուղացիութիւնը ստիպված է իր մթերքների նշանավոր մասը վաճառել այդ հարկերը վճարելու համար։

Ահա այն հիմնական պատճառները, վորոնք հարկադրում են գյուղացուն վաճառելու իր մթերքները, այսինքն գյուղատնտեսութիւնը դարձնելու ապրանքային տնտեսութիւն։

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ-
ՆԵՐԸ ՓՅՈՒՂԱՏՆՏԵ-
ՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ:

Ապրանքայնության զարգացումը գյուղա-
տնտեսության մեջ կապիտալիստական հասա-
րակակարգում անխուսափելի կերպով բերում
է իր հետ և կապիտալիստական հարաբերու-
թյուններ—շահագործում:

Ինչպես և դա կայանում:

Ամենից առաջ գյուղում յերևան և գալիս առևտրական միջ-
նորդը: Ամեն մի գյուղացի ամեն ժամանակ չի կարող իր ար-
դյունքները տանել մոտակա քաղաքի շուկան: Նա վաճառում է
ավելի ցած գներով այդ միջնորդին: Նույնիսկ յեթե բերում էլ է
քաղաք, ապա եժանգնով վաճառում է իր մթերքները վաճառ-
կանին, վորը գնելով գյուղացու հացը, արտահանում էր արտա-
սահման կամ մեծ քաղաքներ և դրանից մեծ ոգուտներ էր ստա-
նում: Շատ անգամ միջնորդն ոգավելով գյուղացու կարիքից,
նրա հացը գնում էր դեռ չհնձած ժամանակ և, ինչ խոսք, վաճ-
րում էր շատ եժանգ:

Շատ հաճախ գյուղացին իր հարկը վճարելու կամ մեկ ու-
րիշ կարիքի պատճառով ստիպված է լինում պարտք վերցնել
միջնորդից կամ կուլակից, վորոնք այնպիսի տոկոսներ են բար-
դում, վոր գյուղացին դառնում է նրանց ստրուկը: Յերբեմն գյու-
ղացին աշնանն իր հողը վաճառում է եժանգ գնով, իսկ գարնա-
նը կարիքի դեպքում գնում է ավելի թանգ գնով, կամ փոխա-
րինաբար վերցնում է կուլակից, աշնանը կրկնակի վճարելու
պայմանով:

Գյուղացիութունն իր ընդհանուր մասսայով սակավահող է
և ստիպված է վարձակալական պայմաններով հող վերցնել կալ-
վածատիրոջից: Որինակ՝ ցարական Ռուսաստանի 27 նահանգ-
ներում գյուղացիների $\frac{3}{4}$ մասն ապրում են վարձակալական
պայմաններով վերցրած հողերի արդյունքներով: Յերբ գյուղն
սկսեցին մուտք գործել կապիտալիստական հարաբերություննե-
րը, վարձակալութունն էլ կապիտալիստական բնույթ ընդու-
նեց: Կալվածատերն սկսեց վարձակալ գյուղացուց այնպիսի վար-
ձավճար վերցնել, վոր վարձակալին մնար միմիայն նրա ապրե-
լու համար անհրաժեշտ միջոցները: Յարակատ Ռուսաստանի 28
նահանգներում գյուղացիների լեկամտի 81% -ը գնում էր հողի
վարձագին վճարելու համար: Յարակատ Ռուսաստանում վարձա-
կալութունն ավելի ծանր էր, քան նույնիսկ խիստ զարգացած
կապիտալիստական լեռերներում: Որինակ՝ Անգլիայում վարձա-

կալն իր մաքուր լեկամտի հարյուր ուերլուց կալվածատիրոջը վճարում ե քսան ուերլի ե բատրակներին՝ 50 ուերլի, իսկ իրեն մնում ե 30 ուերլի, իսկ ցարական Ռուսաստանում վարձակալ գյուղացին իր մաքուր լեկամտի հարյուր ուերլուց կալվածատիրոջը վճարում եր չորս անգամ ավելի, այն ե՝ 80 ուերլի: Կամ կալվածատերն իր հողից հեռացնում ե վարձակալ գյուղացիներին ե սկսում ե ինքը վարել իր տնտեսութունը կապիտալիստական լեղանակով, այսինքն աշխատողներ ե վարձում, մեքենաներ ե գնում, իսկ արդյունքները վաճառում ե: Այսպիսի դեպքերում գյուղացի վարձակալը կամ դառնում ե վարձու բանվոր կալվածատիրոջ հողի վրա, կամ գնում ե աշխատանք փնտնելու ուրիշ տեղեր, այսինքն նույնպես դառնում ե վարձու բանվոր:

Յեթե ցարական Ռուսաստանի նման լեռկներում գյուղացուց հավելյալ արժեք քամում են առևտրական միջնորդը, կուլակն ու կալվածատերը, ապա ավելի զարգացած լեռկներում այդ բանն անում են բանկերը: Որինակ՝ Ամերիկայում Ֆերմերների (ամերիկական գյուղացիների) համարյա թե բոլոր հողերը զբաղ են դրված բանկերում բարձր տոկոսներով: Ֆերմերն այնպես խճճված ե բանկերի կողմից, վոր իր տնտեսության վաստակի մեծ մասը վճարում ե բանկերին:

Կապիտալիստական շահագործական հարաբերութունները, մուտք գործելով գյուղ, տարբեր պայմանների մեջ դրին գյուղացիության զանազան խավերն ու գյուղական տնտեսութունների զանազան տիպերը: Խոշոր կալվածատիրական տնտեսութունները վերածվեցին իսկական կապիտալիստական ձեռնարկութունների՝ վարձու բանվորներով ե հողի մեքենայական մշակութամբ: Հասկանալի լե, վոր այսպիսի ձեռնարկութունն ունի բոլոր առավելութունները՝ հանդեպ գյուղացիական մանր տնտեսության: Հողի մեքենայական մշակության միջոցին գյուղատնտեսական արդյունքներն ավելի եժան են նստում: Կալվածատերն իր արտադրանքը կարող ե վաճառել այն ժամանակ, իբրե դա իրեն ամենից ձեռնառու լե: Նա իր ապրանքը կարող ե լեռկաթուղով փոխադրել խոշոր քաղաքները կամ նույնիսկ արտասահման: Վերջապես նրան ոգնության են գալիս բանկային վարկերը, վորոնք անմատչելի լեն գյուղացիական մանր տնտեսութուններին: Գյուղացեցեցությունը մեջ, ինչպես յեղ արդյունաբերության մեջ, դիմացում եմ խոռո ձեռնարկությունը:

Մեր, վարովհեսեվ Գրաճ ունեմ շաճ առաւելուրյուններ մանր սրն-
սնուրյունների հանգեպ:

Տեսնենք, թե ինչպես ե ազդում կապիտալիստական հարա-
բերութիւնների մուտքը գյուղացիական տնտեսութիւն վրա:
Աստիճանաբար առաջ են գալիս տնտեսութիւն յերեք տիպեր՝
չքավորական, միջակ ե կուլակային տնտեսութիւններ: Տնտե-
սութիւն ալս յերեք տիպերի զարգացման ուղիները տարբեր են:

1. Չքավորական տնտեսութիւնը, լինելով սակավահող ե
հարկերով ճնշված, աստիճանաբար աղքատանում ե կազմալուծ-
վում ե: Չքավոր գյուղացու համար դժվար ե մեքենա ձեռք բե-
րելը, չունի աշխատող անասուններ: Անբերրիութիւնն ու անա-
սունները կորուստը վերջնականապես քայքայում են չքավորին,
ստիպում են նրան ձգել հողը, կամ բատրակ մտնել ե կամ գնալ
քաղաք աշխատանք փնտնելու:

2. Միջակ տնտեսութիւնը նույնպես անկայուն ե: Նա կաշ-
կանդվում ե առևտրական միջնորդների ե կուլակների կողմից
ստրկացուցիչ պայմանների ամբողջ մի ցանցով ե հետզհետե ա-
վելի ու ավելի յե ուժեղանում նրա կախումը կուլակից: Միջակ
տնտեսութիւնների մի փոքր մասը կարողանում ե ազատվել այդ
կախումից ե աճելով, դառնում ե կուլակային տնտեսութիւն,
իսկ մնացած մեծ մասն աստիճանաբար քայքայվում ե ու նրան
սպառնում են նույն հետեանքները, ինչ չքավորական տնտե-
սութիւններին:

3. Կուլակային տնտեսութիւնը շահագործում ե չքավորնե-
րին ե միջակների մի մասին, աստիճանաբար ամբանում ու լայ-
նանում ե, կլանելով չքավորական քայքայված տնտեսութիւն-
ներին: Այդպիսի տնտեսութիւնները կապիտալիստական բնույթ
ունեն ու կառուցվում են բատրակների ե չքավոր գյուղացիու-
թիւն շահագործման վրա:

Գյուղացիական տնտեսութիւն զարգացման այս ուղին դիտ-
վում եր մեզ մոտ՝ ցարական Ռուսաստանում, դիտվում ե նաև
բոլոր կապիտալիստական յերկրներում:

Տնտեսական այսպիսի շերտավորումը իր
հետ բերում ե նաև քաղաքական շերտավո-
րում: Կուլակը միանում ե կալվածատիրոջ ե
կապիտալիստի հետ: Նա բուրժուական-կալ-
վածատիրական դեկտատուրայինեցուկն ե գյուղ-
ւում: Իսկ գյուղացիութիւն ճնշող մասսան յենթակա յե այդ դիկ-

ԳՅՈՒՂԱՅԻՈՒԹՅԱՆ
ԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՆՅԵ-
ԼԱՆԵԼԻ ՑԵ ԿԱՊԻՏԱ-
ԼԻՋՄԻ ՈՐՈՎ:

տատուրայի տնտեսական և քաղաքական ճնշմանն ու հարստահարմանը: Այսպիսի պայմաններում գյուղացիութիւնն հիմնական մասսան աստիճանաբար քայքայվում, աղքատանում, պրոլետարիզացիայի լե լենթարկվում (դառնում է պրոլետար—վարձու բանվոր): Ահա թե ցարական Ռուսաստանում ինչպես եր պակասում գյուղացիութիւնն անասունների թիվը—

Ամեն մի հոգուն ընկնում եր	1905 թ.	1910 թ.
Զի	25	20
Խոշոր լեզվուրավոր անասուն .	39	30
Վոչխար	57	40
Խոզ	11	9

Կապիտալիստական զարգացած լերկներում գյուղացիները կախումը կապիտալից այնքան խոշոր է, վոր գյուղացիութիւնն հլապես, հաճախ նուշնիսկ իր սեփական հողի վրա հանդիսանում է բանկերի կամ կալվածատերերի բատրակը, ամբողջովին աշխատում է նրանց համար: Բանկերն են թելադրում գյուղատնտեսական մթերքների գները՝ համեմատ իրենց շահերի և դրանով քայքայում են գյուղացիներին: Որինտկ, 1922 թ. ամերիկական կապիտալիստները հացի ցածր գներով քայքայեցին մեկ միլիոնից ավելի ֆերմերներին:

Կապիտալիստական հասարակակարգում գյուղացիության հիմնական մասսայի դուրքումն անյեղանելի յե: Կապիտալը տիրապետում է գյուղին, փայայում է մանր գյուղացի արտադրողին, դարձնում է նրան վաճակալ, բացրակ կամ դուրս է տպրում դեպի աշխատանքի պահեստի բանակը:

Լենինը գրում եր. «Կալվածատերերի և կապիտալիստների տիրապետութիւնն որոք, միջակ գյուղացիներից շատ քչերը, գուցե միայն հարլուրից մեկը, ձեռք ելին բերում կայուն բարեկեցութիւն, այն ել կուլակ դառնալով և չքավորութիւն վզին նստելով: Իսկ միջակ գյուղացիների ահագին մեծամասնութիւնը կալվածատերերի և կապիտալիստների իշխանութիւնն տակ անխուսափելիորեն պիտի կարիքի մեջ լինի և լենթակա հարուստները ծաղր ու ծանակին»:

§ 2. Գյուղացիության դրությունը Խորհրդային կարգերում.

ՄԻՄԻԱՅՆ ՊՐՈԼԵՏԱ-
ՐԻԱՏԻ ՇԵՏ ԴԱՇՆԱԿ-
ՅԵԼՈՎ, ԳՅՈՒՂԱՅԻ-
ՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՐՈՂ Ե
ԱԶՍԱԿԵԼ ԿԱՊԻՏԱ-
ԼԻԱՏԱԿԱՆ ՍՏՐԱՎ-
ՅՈՒՄԻՑ:

Այսպիսով կապիտալիստական հասարակա-
կարգի պայմաններում գյուղացիությունը չի
կարող բարելավել իր դրությունը: Այդ բարե-
լավման ուղին—կապիտալիզմի տապալումն է:
Այս բանում գյուղացիության ճնշող մեծամաս-
նության շահերը համապատասխանում են պրո-
լետարիատի շահերին, այն դասակարգի, վորը
կանգնած է կապիտալիզմից ազատագրվելու համար պայքարող
աշխատավորության առաջին շարքերում: Ահա թե ինչու գյուղա-
ցիության մեծամասնությունը բանվոր դասակարգի դաշնակիցն է
համարվում կապիտալիզմի դեմ մղվող պայքարում: Վորովհետև մի-
միայն պրոլետարական հեղափոխության յեվ կապիտալիզմի տապա-
լման միջոցով գյուղացիությունը՝ դաժնակցելով պրոլետարիատի հետ
յեվ նրա դեկավարությանը կարող է ազատվել կապիտալիստական
ժառանգործումից յեվ բարելավել իր դրությունը:

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունն ազատագրեց նախկին
ռուսական կալսրություն գյուղացիությունը կապիտալիստական
շահագործումից և լայն հնարավորություններ ստեղծեց նրա դրու-
թյունը բարելավելու: Այժմ ԽՍՀՄ գյուղացիությունն իր կյանքը
կառուցում է նոր հիմքերով, կառուցում է դաշնակցած բան-
վոր դասակարգի հետ, բանվոր դասակարգի դիկտատուրայի պայ-
մաններում: Այս փորձը համաշխարհային նշանակություն ունի,
նրան է նայում ամբողջ աշխարհի գյուղացիությունը: Տեսնենք,
թե ի՞նչ տվեց գյուղացիությանը պրոլետարական հեղափոխու-
թյունը, ի՞նչ է ներկայացնում իրենից գյուղացիական տնտեսու-
թյան վրճակը՝ պրոլետարիատի դեկտատուրայի պայմաններում:

Կուսակցության և Խորհրդային իշխանու-
թյան գյուղում տարվելիք քաղաքականության
մասին գլխում¹ մանրամասն խոսվել է, թե
ինչ ուղիներով է զարգանում մեզ մոտ՝ ԽՍՀ
Միություն մեջ գյուղացիական տնտեսությու-
նը, ինչ է անում Խ. իշխանությունը նրա բարձրացման և գյու-
ղացիության դրությունը բարելավելու համար: Այստեղ մենք մի-
միայն կբավականանանք լեզրակացություններով:

¹ II-րդ տարվա դասագրքում:

Խորհրդային իշխանությունը սկիւ ե ամբողջ հողը գյուղացի-
ուրյանը ոգտագործության համար: Գյուղիացիները ձեռքին ե գտնը-
վում խՍՀՄ գյուղատնտեսութւան պիտանի տարածութւան 96⁰/0-ը:

Հողի հավասարեցուցիչ բաշխման միջոցով Խ. իշխանությունը
նեանաւոր չափով հարել ե տարբերությունը գյուղացիության
տարբեր խավերի միջով: Կալվածատիրական ե պետական հողերը,
ինչպես ե կուլակների ձեռքում գտնվող ավելցուկները բաշխ-
ված են չքավոր ե միջակ գյուղացիներին:

Ոգնելով չեւորներին ու միջակներին, Խ. իշխանությունն աւ-
տիանաբար խլում ե կուլակների վոսփի տակի հողը, գրկում ե
նրանց սակավունակ տնտեսութւուններին ստրկացնելու հնարա-
վորութւունից: Իսկ համատարած կոլեկտիւիացման շրջաններում
վերացնում ե նրան վորպես դասակարգ, կատարելով ապակու-
լակացում: Կոոպերացիայի զարգացումը ե պետական վարկը նշա-
նավոր չափով թուլացնում ե չքավորի ու միջակի կախումը կուլա-
կից: Զբալորութւունը ե միջակ գյուղացիութւունն սկսում են
ամուր վոտքի կանգնել:

Գյուղացիությանը հասցած պետական ոգնությունը նպաստում
ե նրա բնդհանուր վերելին յեկ գյուղացիական լայն մասսաների
բարեկեցությանը: Խորհրդային պետութւունն իր բոլշեկից խոշոր
գումարներ ե հատկացնում գյուղատնտեսութւան բարձրացմանը.
1923/24 թվին հատկացված ե լեզել 645 միլիոն ռուբլի, 1924/25-
ին—743 միլիոն ռուբլի, 1925/26-ին—849 միլիոն ռուբլի ե 1926/
27-ին—966 միլիոն ռուբլի: Դրա հետ միասին զգալի չափով
թեթեացրել ե գյուղացիութւան հարկային ծանրութւունը (ներ-
կայումս գյուղական ազգաբնակչութւան ամեն մի շնչին ընկ-
նում ե մոտ 5 ռուբլի, ցարական կարգերի 12 ռուբլու փոխա-
րեն):

Խ. իշխանութւան բոլոր այս ձեռնարկած միջոցներն ար-
դեն տվել են իրենց պտուղները: Պատերազմի հետևանքով քայ-
քայված գյուղատնտեսութւունն արդեն վոտքի լե կանգնել, հա-
սել ե նախապատրագման չափերին, իսկ միջանի ճուղերում
նուլնիսկ անցել ե ալդ չափերից: Աճում ե նաե գյուղացիական
լայն մասսաների բարեկեցութւունը. միջակ տնտեսութւունները
կայունացել են, չքավորութւունն աստիճանաբար բարձրանում
ե, նկատելի չափով կրճատվել ե անասնազուրկ ե ցանքազուրկ
տնտեսութւունների թիվը:

Խորհրդային իշխանության ողով աշխատավոր գյուղացիական

սնճեսուրյունը բարձրացում է իր ընդհանուր մասսայով, իսկ գյուղացիության շեղումը գնում է ավելի դանդաղ բափով:

Ի՞նչ է ինչեղ գյուղացիական տնտեսություն հետագա վիճակը պրոլետարիատի դիկտատուրայի որով:

Մեքենայի հետագա մուտքը և կուլտուրական գիտելիքների տարածումը պետական ոժանդակություն հետ միասին հետագայում կբարձրացնեն գյուղատնտեսությունը: Գյուղացիական սնճեսուրյունների կոոպերացումն ու կոլեկտիվացումը, նրանց զույումը կոոպերացիայի միջոցով ֆազաի սոցիալիսական արդյունաբերության հետ՝ հեղինակ կրուլացնեն ու կհաղթեն գյուղի շեղումը, կեարունակեն արժեք գյուղացիական սնճեսուրյունը յեվ գյուղացիությունը դեպի սոցիալիզմը, վորի իրականացումով կվերանան բոլոր արբերությունները ֆազաի յեվ գյուղի միջով:

Ահա գյուղացիական տնտեսության զարգացման ուղին պրոլետարիատի դիկտատուրայի պայմաններում:

Հ Ա Ր Ց Ե Ր

1. Ինչպե՞ս յենք մենք ժամանակակից գյուղատնտեսությունն անվանում ապրանքային:

2. Ինչպե՞ս են կալանում կապիտալիսական հարաբերությունները գյուղատնտեսության մեջ և ինչպե՞ս են նրանք առաջանում:

3. Ի՞նչ ճանապարհներով և յեղանակով է կապիտալը շահագործում գյուղացիական տնտեսությունը:

4. Ինչպե՞ս է առաջանում գյուղացիության շերտավորումը կապիտալիզմի որով և ինչպե՞ս է նա ընթանում:

5. Ինչպե՞ս գյուղատնտեսության մեջ հաղթանակում են խոշոր տնտեսությունները:

6. Վորո՞նք են կապիտալիզմի ժամանակ ուղիները՝ ա) չքավոր տնտեսության, բ) միջակ տնտեսության և գ) կուլակային տնտեսության:

7. Ի՞նչ միջոցով գյուղացիությունը կարող է հիմնական կերպով բարելավել իր դրությունը:

8. Ի՞նչ է անում ի. իշխանությունը գյուղացիական տնտեսության համար (հիմնականն ու գլխավորը):

9. Դեպի՞ թևը է գնում գյուղական տնտեսությունն ու գյուղացիությունը մեզ մոտ՝ իՍՍՀՄ մեջ պրոլետարիատի դիկտատուրայի որով:

1. Կապմեցեք տվյալ շրջանի գյուղացիական տնտեսության տարեկան բյուջեն, առանձին ցույց տալով ապրանքային մասը:

2. Հետևեցեք տվյալ շրջանում, թե ինչպես են անդրադառնում Խորհրդային իշխանության հոգատարությունները՝ ա) հողային հարցի ասպարիզում, բ) հողաշինարարության ասպարիզում, գ) գյուղատնտեսական վարկի ասպարիզում, դ) ցանքադուրկ և անասնադուրկ տնտեսությունների թվի կրճատման և յե) հարկից ազատելու ասպարիզներում: Համեմատեցեք այդ նախապատերազմյան շրջանի հետ:

3. Ուսումնասիրեցեք աշխատանքի և բանվորներ վարձելու հիմնական որոնքները գյուղատնտեսության մեջ և հետևեցեք, թե ինչպես են նրանք կիրառվում կյանքում ըստ տեղական որդանների տվյալների:

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԱՅԻՆ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԳԼԽԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ:

Նախընթաց գլուխներում դուք արդեն պար-
զեցիք, թե ինչու կապիտալիստական տնտե-
սության զարգացումն—իր մրցությամբ և
արտադրության անարխիայով տանում է դեպի մանր տնտեսու-
թյան քայքայում և արտադրության համակենտրոնացում: Դուք
այժմ կծանոթանաք կապիտալիզմի զարգացման վերջին ետապի
հետ—մենաշնորհային (մոնոպոլիստական) կապիտալիզմի տիրա-
պետության շրջանի հետ, վորը բնորոշվում է կապիտալիստական
լայն միավորների—տրեստների, սինդիկատների առաջ գալով,
նրանց կողմից շուկաների գրավումով, բանկերի և ֆինանսական
կապիտալի տիրապետության միավորների և աշխարհը խողորագույն կապի-
տալիստական միավորների միջև բաժանելով: Կապիտալիզմի
զարգացման այս կողմերի ուսումնասիրությունը ձեզ ցույց կտա,
թե ուր է գնում կապիտալիզմը:

Դրա հետ միասին կքննենք տրեստների, սինդիկատների,
բանկերի դերը իմպերիալիզմի և նրանց տարբերությունը կապիտա-
լիստականից:

§ 1. Կապիտալիստական սիավորումները յեվ նրանց մենաեցությունը շուկայում:

Մենք տեսանք, վոր կապիտալիստական
մրցությունից հաղթող են դուրս գալիս խոշոր
ձեռնարկությունները, վորոնք ունեն շատ ա-
ռավելություններ հանդեպ առավել մանր ձեռ-
նարկությունների: Իսկ ինչ է լինում մանր
ձեռնարկությունների վիճակը. միջին պարտադրաբար նրանք
բոլորը քայքայվում են: Վոչ, դա պարտադիր չէ: Հաճախ նրանք

միանում են խոշոր ձեռնարկության հետ, դառնում են նրա մասը: Վերցնենք մի որինակ. շուկայում մրցում են միքանի նավթային ձեռնարկություններ: Նրանցից մեկը՝ ամենախոշորը ճշնշում է մյուս մանրերին: Մանր ձեռնարկությանն սպառնում է աստիճանաբար շուկայից դուրս նետվել, քայքայվել: Դրանից խուսափելու համար նա միանում է խոշոր ձեռնարկությանը, չենթարկվում է նրան, դառնում է նրա մասը, կլանվում է նրա կողմից: Այդ մանր ձեռնակության տերն այս դեպքում պահպանում է իր կապիտալը, բայց ինքնուրույնությունը կորցնում է: Դուրս է գալիս՝ կարծես թե նրա կապիտալը դրվում է նոր խոշորացած ձեռնարկության մեջ: Այս խոշոր ձեռնարկությանը, վոր ունի խոշոր առավելություններ շուկայում, հարկադրված են լինում միանալ նաև մյուս նավթային ձեռնարկությունները: Այսպիսով ստացվում է այդ նավթային ձեռնարկությունների արտադրության և նրանց մեջ դրված կապիտալների միավորում: Ստացվում է կապիտալիստական միավորում:

Կամ ուրիշ որինակ. մրցության մեջ հաղթելու համար կապիտալիստը պետք է խոշորացնի իր ձեռնարկությունը: Դրա համար նա սեփական կապիտալ չունի, բայց կա, որինակ, մի վաճառական, վորը դրամ է վաստակել առևտրի մեջ և ցանկանում է արտադրությամբ զբաղվել: Այս վաճառականն ընկերանում է այդ գործարանատիրոջ հետ, ձեռնարկության մեջ է մտցնում իր կապիտալը, և չերկուսով միասին դառնում են արդեն խոշորացած ձեռնարկության տերերը: Կարող է պատահել և այլ կերպ. դիցուք՝ շուկայում մրցում են չերկու ուժեղ ձեռնարկություններ, սրանք չերկուսն էլ իհարկե մանր ձեռնարկություններին խեղդում են, բայց մրցելով միմյանց հետ, պակասեցնում են իրենց շահույթը—իջեցնում են գները և այլն: Այդ չերկու ձեռնարկության տերերը կարող են կամ ուղղակի միացնել իրենց ձեռնարկությունները կամ պայմանավորվել այնպես, վոր միմյանց չխանգարեն: Որինակ, կարող են շուկան բաժանել իրար մեջ—մեկը վաճառում է այս ինչ շրջանում, մյուսը՝ մյուս շրջանում, կարող են սահմանել ամուր գներ և այլն: Թե մեկ և թե մյուս դեպքում առաջ է գալիս կապիտալիստական միավորում:

Բերված այս բոլոր որինակներից չերևում է, վոր կապիտալիստներին միավորվել հարկադրող մրցութունն է:

Սակայն չերեմն կապիտալիստական միավորումներն առաջ

են գալիս նաև վոչ մրցութիւննից հարկադրված: Յենթադրենք, թե մի վորեն կապիտալիստ միտք ե հղանում լերկաթուղի կառուցելու: Այս գործը պահանջում ե ահագին կապիտալներ, մեկ վերստ լերկաթուղի կառուցելու համար պահանջվում ե 100,000 ռուբլի: Յերկաթուղի կառուցել մի կապիտալիստի համար, թեկուզ շատ ել հարուստ լինի նա, դժվար ե: Այն ժամանակ այդ կապիտալիստը փնտռում ե ազատ կապիտալներ ունեցող ուրիշ կապիտալիստներ, վորոնց կարող են գրավել լերկաթուղուց ստանալիք ապագա խոշոր շահույթները: Միջանի կապիտալիստներ միանալով ընկերութիւն են կազմում լերկաթուղին կառուցելու համար, կառուցում են և այնուհետև միատեղ շահագործում են այն: Սա նույնպես կապիտալիստական միավորում ե:

Ինչպես տեսնում ենք, կապիտալիստական միավորումները կարող են ծագել զանազան պատճառներով, հետևաբար նրանք իրենց ընդլթով միշտ և ամեն ժամանակ միատեսակ չեն լինի:

Տեսնենք, թե ինչպիսի կապիտալիստական միավորումներ գոյութիւն ունեն:

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ՄԻԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ
ՏԻՊԵՐԸ: ԱՎՅԻՈ-
ՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵ-
ՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ:

Շարունակենք քննել լերկաթուղու կառուցման որինակը: Նրա կառուցման համար, լինթադրենք, հարկավոր ե 100 միլիոն ռուբլի, իսկ կապիտալիստների խմբակը, վորը ցանկանում ե կառուցել այդ լերկաթուղին, ունի միայն 50 միլիոն ռուբլի:

Այսպիսի դեպքում նրանք կազմակերպում են ակցիոներական ընկերութիւն և բաց են թողնում առանձին վկայականներ—ակցիաներ: Նրանք հաշվի լեն առնում, վոր լերկրում գոյութիւն ունեն փոքրիկ խնայողութիւններ, իսկ նրանց տերերը տեղ են փնտռում իրենց այդ խնայողութիւնները ձեռնտու կերպով ոգտագործելու: Սակայն նրանց այդ խնայողութիւններն այնքան ել խոշոր չեն, վորպեսզի նրանցով հնարավոր լինի մի վորեն ինքնուրույն արտադրական կամ առևտրական գործ սկսել: Բանկում պահելը նույնպես այնքան ել ձեռնտու չե, բանկը ցածր տոկոսներ ե վճարում: Յեթե ապագա լերկաթուղին խոշոր շահույթներ ե խոստանում, ապա այդ ակցիոներական ընկերութիւն բաց թողած ակցիաները կգնվեն ու այդ ճանապարհով կհամաքվի պահանջված 100 միլիոնը: Ակցիա գնողը գործի՝ այդ ձեռնարկութիւն մասնակիցն ե դառնում և ստանում ե շահույթ:

Յեթե, որինակ, ճանապարհը կառուցելուց հետո 10% լեկամուտ
և տալիս, ապա 100 ուռլլիանոց ակցիայի տերը կստանա 10
ուռլլի շահույթ։ Այս ակցիաները վաճառվում են ձեռքից-ձեռք,
գրավ են դրվում, փոփոխվում են իրենց տերերին, վորոնք իրա-
կանում ակցիոներական ձեռնարկության կառավարչությանը
չեն խառնվում։ Ընկերության հիմնադիր կապիտալիստների հա-
մար միեռնույն է, թե ում ձեռքին են գտնվում ակցիաները։ Նրանք
իրենց գործը կատարել են, կապիտալը ժողովել են ու ձեռնար-
կությունը վարում են իրենց հայեցողությանը և իրենց ձեռն-
տու յեղանակով։

Կամ վերցնենք ուրիշ որինակ. կոշիկ գործարանի տերը
ցանկանում է լայնացնել իր գործարանը, բայց դրամ չունի։ Նա
իր ֆիրման ակցիոներական ընկերության է վերածում և հար-
կավոր գումարի չափով ակցիաներ է բաց թողնում։ Առաջ, ա-
սենք թե, գործարանը Սիդորովինն էր, այժմ դառնում է ակցիո-
ներական ընկերության գործարան։ Սիդորովը շարունակում է
վարել լայնացրած գործարանի վարչությունը, բայց շահույթի
վորոշ մասը վճարում է ակցիաների տերերին։

Վոր խոշոր կապիտալիստներին ձեռնտու չե իրենց ձեռ-
նարկություններն ակցիոներական ընկերության վերածել,
այդ ցույց է տալիս ակցիոներական ընկերությունների աճումը։
Որինակ, Անգլիայում դեռ 1904 թ. հաշվում էին մոտ 37000
ակցիոներական ընկերություններ 18 միլիարդ կապիտալով։ Հյուս-
սիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում ակցիոներական
ընկերությունները վերջին ժամանակներս իրենց ձեռքում ու-
նեն յերկրի բոլոր ձեռնարկների 31,6 % -ը, վորոնց բանվորնե-
րը կազմում են յերկրի բոլոր բանվորների 86,5 % -ը, իսկ ար-
տադրանքը՝ յերկրի ամբողջ արտադրության 87,1 % -ը։ Ցարական
Ռուսաստանի կապիտալիստները նույնպես չես չեն մնում։ 1900
թվին գոյություն ունեին 500 ակց. ընկերություններ, 2400 մի-
լիոն ուռլլի կապիտալով, իսկ 1916 թվին — 2956 ընկերություն-
ներ, 5467 միլիոն կապիտալով։

Ակցիոներական ընկերությունները տիրապետում էին նա-
խապատերազմյան Ռուսաստանի արտադրության մեջ. 1913 թվին
նրանք տվեցին ամբողջ արդյունաբերական արտադրանքի
73% -ը։

Ակցիոներական ընկերությունները շուկայի
մրցությունը չեն մեղմացնում։ Այստեղ փոխ-
վում է միմիայն այն, վոր ձեռնարկությունը փոխանակ մեկ տի-

ՍՆՆԴԿԱՍՆԵՐ

րոջ՝ այժմ ունի միքանի տերեր: Այդ պատճառով առաջ են գալիս կապիտալիստական այլ տիպի միավորութենքեր—սինդիկատներ: Յերկու կամ միքանի ձեռնարկություններ կամ ակցիոներական ընկերություններ վճռում են, վոր փոխադարձ մրցումը մեղմացնելու նպատակով նրանց հարկավոր է միացած ու համերաշխ կերպով լերեան գալ շուկայում: Նրանք արտադրությունը վարում են, ինչպես և առաջ, ինքնուրույնաբար, սակայն պատրաստի արտադրանքը հանձնում են իրենց միավորությանը—սինդիկատին և սա հանդես է գալիս շուկայում վորպես մեկ կազմակերպություն: Սինդիկատը, վորպես ապրանք մատակարարող խոշոր կազմակերպություն, ունի խոշոր առավելություններ շուկայում, այդ պատճառով ել աստիճանաբար նրան միանում են նույն ապրանքն արտադրող նաև ուրիշ ձեռնարկություններ: Աստիճանաբար սինդիկատը դառնում է տվյալ ապրանքի համարյա միակ վաճառողը շուկայում: Ցարական Ռուսաստանում, որինակ, շաքարի սինդիկատը դեռ 1892 թվին 224 շաքարի գործարանից միացնում էր 203 գործարան: Իսկ «Պրոգամետ» սինդիկատը (մետաղ վաճառող ընկերություն) պատերազմից առաջ ընդգրկում էր իր մեջ տեսակավոր լերկավթի արտադրանքի 81%-ը և թերթավոր լերկավթի 74 %-ը: Պղնձի սինդիկատը՝ պղնձի ամբողջ արտադրության 90 %-ը, ածուխինը՝ 60 %-ը: Արտասահմանում արդյունաբերության միավորութենքերի աստիճանն ավելի բարձր էր:

ՏՐԵՍՆԵՐ

Կապիտալիստական միավորութենքերի ամենակատարելագործված տիպը տրեստն է (վոր ընդգրկում է կապիտալների ավելի մեծ թվով միավորում): Թե սինդիկատի շրջանակում առանձին անհատ կապիտալիստը կամ ակցիոներական ընկերությունն ինքնուրույն են արտադրում, ապա տրեստի մեջ ձուլված են միմյանց հետ վոչ միայն ապրանքների սպառումը, այլ և նրանց արտադրությունը: Տրեստի մեջ մտնող ձեռնարկությունները միանալով կազմում են մեկ ամբողջություն. այստեղ միացած են թե արտադրությունը և թե սպառումը. ձեռնարկության նախկին տերը, վորը այժմ մտել է տրեստի կազմի մեջ, այլևս չի դեկավարում արտադրությունը, այլ դառնում է տրեստի փայտերը: Տրեստը հաճախ կազմվում է սինդիկատից: Որինակ, լենթադերնե, թե սինդիկատը կարող է շուկայում սպառել 10000 տոնն այսինչ ապրանքից, իսկ սինդիկատի մեջ մտնող ձեռնարկություններն արտադրել են

15000 տոնն: Մնում է 5000 տոնն, վորը պետք է նրանք սպառեն անկախ սինդիկատից: Այս հանգամանքը նույնպես սրում է մրցությունը: Իսկ չեթն սինդիկատը տրեստի չե վերածվում, այն ժամանակ արտադրության մեջ ել չեն լինում միջանի ինքնուրույն տերեր, արտադրությունը միացած է լինում և արտադրությունում է այնքան, վորքան տրեստը յենթադրում է սպառել: Պատահում էլ է, վոր տրեստը միացնում է արտադրությունը մի վորեկն շրջանում և միևնույն ժամանակ մասնակցում է մի սինդիկատի, վորը միացնում է տվյալ ապրանքների վաճառքն ամբողջ չեղկում:

Ցարական Ռուսաստանում տրեստները շատ տարածված չեյին: Բայց արտասահմանում, բարձր զարգացում ունեցող կապիտալիստական չեղկներում, տրեստները կապիտալիստական միավորումների հիմնական տիպն են դարձել: Թե վորքան ուժեղ են նրանք, կարելի չե դատել հետևյալ որինակներով: Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում պողպատի տրեստն ունի մոտ 5 միլիարդ ռուբլի կապիտալ, տալիս է չեղկի չեղկաթե և պողպատի ամբողջ արտադրության 70%-ը, նրա ձեռնարկություններում զբաղված են 250 հազար բանվորներ: Ամերիկայի նավթային տրեստը (Ստանդարտ Ույլ) ունի 1.500 միլիոն ռուբլի կապիտալ և 1924 թվին ստացել է 150 միլիոնից ավելի շահույթ: Այս տրեստն ընդգրկում է Միացյալ Նահանգների նավթային արդյունաբերության կեսը:

Միացյալ սինդիկատների ու տրեստների մեջ կապիտալիստները ձգտում են թուլացնել մրցումը, վոր արգելք է հանդիսանում նրանց բարձր շահույթներ ստանալուն: Սակայն այդ նրանց չի հաջողվում: Որինակ, պատերազմից առաջ Ռուսաստանում շաքարի սինդիկատն իր ձեռքում ուներ շաքարի համարյա ամբողջ արտադրությունը: Շուկայում նա մրցորդ չուներ, նրա դրությունը շուկայում, ինչպես տսում են, մեմաեմոհային եր: Ճիշտ նույնպես մենաշնորհային է ամերիկական պողպատի տրեստի դրությունն ամերիկական շուկայում: Ի՞նչ է առաջ գալիս այսպիսի մենաշնորհային դրությունից: Տրեստը կամ սինդիկատը կարող է քեղադեղ լիվ սահմանել իր ապրանքների համար իր ցանկացած գները, իսկ գնորդը հարկադրված է վճարել այդ գները, քանի վոր այդ ապրանքից նա ուրիշ տեղ գնել չի կարող. նա ստիպված պիտի գնի այդ

տրեստից կամ սինդիկատից, վորը շուկայում մենաշնորհ ղրու-
թյունն է վայելում: Բարձր գներ նշանակելու և կատարի շահույթ-
ներ ստանալու հնարավորութունն— ահա այն նպատակը, վորի
պատճառով կապիտալիստները ձգտում են միավորումներ ստեղ-
ծելու:

Կապիտալիստների միավորումը տրեստներ և սինդիկատ-
ների մեջ անխուսափելիորեն տանում է դեպի գների բարձրա-
ցումը: Որինակ վերցնենք նախկին ցարական Ռուսաստանից:
Շաքարի սինդիկատը, վորի ձեռքումն էր Ռուսաստանի շուկայի
մենաշնորհը, շաքարը լերկրի ներսում վաճառում էր ֆունտը
15—16 կոպեկ (նախապատերազմյան գներով), Գերմանիա լեր
արտահանում 11 կոպեկով:

Զթի գինը մանվածային արդյունաբերության միանալուց
հետո լերեք տարվա ընթացքում (1904—1907 տ.) բարձրացավ
31%-ով: Ադի գինը պատերազմից առաջ միջանի տարիների ըն-
թացքում բարձրացավ 300 %-ով, այսինքն 3 անգամ: Զարմա-
նալի չե, վոր այսպիսի դրությունը չափազանց բարձրացնում էր
միացյալ ձեռնարկությունների լեկամուտը, մեծացնելով կապի-
տալիստների շահույթը: Ռուսական մի քանի լուցկիի գործա-
րաններ սինդիկատի մեջ միանալուց հետո սկսեցին տալ կապի-
տալիստներին համարյա կրկնակի շահույթ:

Այսպիսով կապիտալիստական միավորումների մեծացումի
դրույթները օւկայում ավելացնում է նրանց օւսույթները:

Մշուս կողմից այդ դրությունն իր հետ բերում է բանվոր-
ների և առհասարակ ազգաբնակչության լայն խավերի դրության
վատթարացում: Գների բարձրացումը ծանր կերպով ազդում է
մասսայական սպառողի վրա, թանկությունը վատթարացնում է
աշխատավոր մասսաների դրությունը:

Առանձնապես վատանում է բանվորների դրությունը: Կա-
պիտալիստական միավորումները թելադրում են վոչ միայն ապ-
րանքների գները, այլ և աշխատավարձի չափը: Միավորյալ ձեռ-
նարկություններում կապիտալիստների համար ավելի հեշտ է ի-
ջեցնել աշխատավարձը, նրանց ճնշումը բանվոր դասակարգի
վրա ուժեղանում է, դատակարգային կռիվը յիվ հակասուրյունե-
րը բանվորների յիվ կապիտալիստների մեջեվ ուժեղանում են, սրվում:

Կապիտալիստական միավորումները հետզհետե ընդգրկում
են արդյունաբերության նոր ճյուղեր: Նրանք աստիճանաբար
իրենց ձեռքն են ձգում լերկրի համարյա ամբողջ արտադրու-

թիւնը և շուկայում գրավում են մենաշնորհյալ դրութիւն: Այս պատճառով ժամանակակից կապիտալիզմն անվանում են մեծա-
-ւորութիւն կապիտալիզմ:

Ինչպես ասացինք, կապիտալիստների միավորումները չեն
թուլացնում մրցումը: Պայքարն առհասարակ չի դադարում, այլ
ընդհակառակն ավելի ծավալվում է:

Պայքարում են միմյանց դեմ արդեն վոչ թե տուանձին ձեռ-
նարկութիւններն ու կապիտալիստները, այլ նրանց միավորում-
ները՝ սինդիկատները, տրեստները և այլն, պայքարում են մե-
նաշնորհային կապիտալի զանազան խմբակները և այդ պայքարն
աստիճանաբար, ինչպես մենք կտեսնենք հետո, փոխադրվում է
համաշխարհային շուկա:

§ 2. Ֆինանսական կապիտալ.

Կապիտալիզմի զարգացման, նրա համա-
-բնութային և կենտրոնացման և կենտրոնացման հետ միա-
-սին լայն կերպով տարածվում են բանկերը:

Բանկը—դա մի նուշնպիսի կապիտալիստա-
-կան ձեռնարկութիւն է, վորպիսին է գործարանը, առևտրական
հիմնարկը և այլն: Առաջներում բանկերը միմիայն դրամ պահող
հիմնարկներ էին: Մի վորեւ հարուստ դրամն իր տանը չպա-
հելու նպատակով (վախենալով կողոպուտից, հրդեհից և այլն)
հանձնում էր բանկերին և մինչև իսկ վճարում էր նրանց դրա
համար:

Այժմ դրութիւնն այլ է: Բանկերն այժմ իրենք են վճա-
րում նրանց, ովքեր ցանկանում են իրենց դրամները բանկում
պահել, վորովհետև այժմ արդյունաբերութիւն և առևտրի շրջա-
նառութիւն համար պահանջվում են մեծ գումարներ. և կապի-
տալիստներն այդ գումարները վերցնում են բանկերից:

Կապիտալիզմի ժամանակ բանկերում ահագին կապիտալ-
ներ են կուտակվում: Այնտեղ են հոսում ամբողջ յերկրի մասն
խնայողութիւնները, այնտեղ են պահում իրենց ազատ կապի-
տալները կապիտալիստները մինչև այն րոպեն, յերբ իրենց հար-
կավոր են նրանք արտադրութիւն համար: Փանի այդ կապի-
տալները հարկավոր չեն, կապիտալիստը պահում է նրանց բան-
կում, վորը փոխառութիւն ձևով տալիս է դրամի կարիք ունե-
ցող մյուս կապիտալիստներին: Իսկ յերբ իրեն՝ այդ կապիտա-

գիտաին և դրամ հարկավորվում, նա վերցնում է բանկից վոչ միայն իր ավանդը, այլ և փոխատվութիւնն և վարկ: Այս դեպքում նա սովյալ մոմենտում ոգտվում է ուրիշ կապիտալիստների դրամով: Այսպիսով դուրս է գալիս, վոր կապիտալիստները միմյանց փոխադարձաբար վարկավորում են բանկի միջոցով: Աշխարհիս տմենախոշոր բանկը՝ Մորգանի ամերիկական բանկն ունի մոտ չերկու միլիարդի ավանդներ, անգլիական բանկն ունի 1 $\frac{1}{2}$ միլիարդի ավանդներ: Իսկ սրանք, ճիշտ է, խոշորագուց բանկերն են, քայց միմիայն առանձին բանկեր եր: Բանկերն իրենց ավանդատուներին վճարում են վորոշ տոկոս, որին նակ՝ 6 %, իսկ ավանդները շրջանառութիւն մեջ են թողնում, փոխատվութիւնն և վարկերի ձեով տալիս են ուրիշներին, առեւտրական գործարքներ են կատարում և վաստակում են դիցուք 12 $\frac{1}{2}$ %, 6 $\frac{1}{2}$ %-ի տարբերութիւնը մնում է բանկիւրի ձեռքում, այդ նրա բանկային շահույթն է: Այդ չափի տոկոսով Մորգանը տարեկան 90 միլիոն շահույթ կատանա:

Ուրեմն, ի՞նչ դեր են խաղում բանկերն արդիւնաբերութիւնն և առհասարակ տմրոջ կապիտալիստական տնտեսութիւն մեջ:

Կապիտալիստական տնտեսութիւն մեջ շրջանառութիւնն համար միշտ հարկավոր են խոշոր գումարներ: Հաճախ կապիտալիստը չի ունենում այդ գումարները. պատահում է, որինակ, վոր նրա ապրանքը դեռ չի վաճառվում: Նա այդ դեպքում վերցնում է բանկից փոխարինաբար, իսկ ապրանքը վաճառելուց հետո տոկոսներով վերադարձնում է:

Ակցիոներական ընկերութիւնների, սինդիկատների և տրեստների դարգացման հետ միասին բանկերն ավելի ազդեցութիւն են ձեռք բերում արտադրութիւն մեջ: Նրանք գնում են ակցիաներ, իսկ բավական է վորեն ակցիոներական ձեռնարկութիւն ակցիաների 35—40 %-ն ունենալ ձեռքում, նրա գործերի վրա վճռական ազդեցութիւնն ունենալու համար:

Բանը նրանումն է, վոր ալգպիսի ձեռնաւկութիւն կարիւրորագուց գործերը վճովում են ակցիոներների ընդհանուր ժողովներում ձայների մեծամասնութիւնով: Ալգպիսի ժողովներում շատ ակցիաներ ունեցող խոշոր ակցիոներներն իրենց ունեցած ակցիաների քանակի համեմատ ել ձայներ ունեն: Հինգ ակցիա ունեցողը հինգ ել ձայն ունի և հարյուր ակցիա ունեցողը հարյուր ել ձայն ունի: Այնպես վոր ակցիաների 35 %-ն ունեցողն ունի նաև բոլոր ձայների 35 %-ը: Ինկատի առնելով այն, վոր

ընդհանուր ժողովին շատ ակցիոներներ, մանավանդ քիչ ակցիաներ ունեցողները ներկա չեն լինում, նաև այն, վոր ներկայիցողներից վոմանք կողմնակից կլինեն ձայների 35 0/0-ն ունեցողին, պարզ է, վոր ալգալիս խոշոր ակցիոները կվաստակի ձայների մեծամասնությունը, կանցկացնի իրեն ձեռնառվ վորոշումներ, այլ խոսքով, իր ձեռքում կունենա ակցիոներական ձեռնարկության ղեկավարությունը: Կապիտալիստական մրցման պայմաններում բանկային վարկը խոշոր նշանակություն ունի արտադրության և ապրանքների սպառման համար: Այդ պատճառով բանկերը հետզհետե մեծ խշանություն են ձեռք բերում արդյունաբերության մեջ, Հաճախ բանկերն իրենք են հանդիսանում տրեստների և սինդիկատների կազմակերպիչներ: Յենթադրենք, որինակ, շուկայում մրցում են յերեք ակցիոներական ընկերություններ, դրանց բոլորի ակցիաները գտնվում են բանկում, բացի այդ, բանկը նրանց յերեքին էլ փոխատվություններ է տվել: Պարզ է, վոր այդ յերեք ընկերություններն էլ կախումն ունեն բանկից, իսկ բանկին ձեռնառվ յե ավելի նսեմացնել նրանց ինքնուրույնությունը: Նա իր վրա յե վերցնում այդ ձեռնարկությունների միավորման կազմակերպչի դերը: Բանկը հարկադրում է այդ ընկերություններին միանալ և նրանք ստիպված են հպատակվելու, հակառակ դեպքում բանկը կդադարի նրանց վարկավորելուց, հետ կպահանջի տված փոխատվությունները և այլն: Հասկանալի յե, վոր կազմակերպված այդ միավորության մեջ բանկն ստանձնում է վճռական ազդեցություն ունեցողի դերը: Աստիճանաբար բանկերը վոչ միայն նվաճում են ղեկավարողի դեր արդյունաբերության մեջ, այլև սկսում են կազմակերպել նոր արտադրական ձեռնարկություններ: Խոշոր կապիտալներ պահանջող հազվագյուտ ձեռնարկություն կգտնվի, վոր ըստեղծվի առանց բանկերի վճռական մասնակցության, առանց նրանց կապիտալի: Բանկային կապիտալը լայն կերպով գործադրվում է արտադրության մեջ, միանում է արդյունաբերական կապիտալի հետ:

Բանկային կապիտալի զոդումն արդյունաբերական կապիտալի հետ գնում է նաև այլ գծով: Ամենից հաճախ բանկը—դասնույնպես մի ակցիոներական ընկերություն է: Հաճախ վորևե խոշոր արդյունաբերող, կամ արդյունաբերողների մի խումբ, և կամ տրեստ գնում են բանկի ակցիաները, սկսում են ղեկավարել բանկը և նրա միջոցով իրենց յենթարկել ուրիշ ձեռնարկու-

թիւուններ, Բանկերի, ղեկավարող ղերն անջան խոշոր ե, վոր վոչ մի նոր խոշոր ձեռնարկութիւն չի կարող լինել առանց բանկերի մասնակցութիւն: Բանկերն արդեն վոչ միայն ազդում են արտադրութիւն վրա, այլև առաջ են մղում նրան, կազմակերպում են նոր ձեռնարկութիւններ, լայնացնում և միավորում են չին ձեռնարկութիւնները և այլն: Այսպիսով կապիտալիստական միավորումների զարգացման հետ միասին, բանկային կապիտալը ձուլվելով, միանալով արդունաբերական կապիտալի հետ առաջացնում է ֆինանսական կապիտալ, վորը ղեկավարում է ամբողջ կապիտալիստական տնտեսութիւնը:

Ահա որինակներ, թե ինչպես են բանկերը տիրապետում արտադրութիւն մեջ: Ռուսաստանի ամենախոշոր նավթային սինդիկատի՝ «Եկդը. Նորել»-ի ակցիաները 1917 թվին բաշխված էին հետևյալ կերպով՝

Ազով-Դոնյան	5.800	հազար ռուբլի.
Արդունաբերական բանկ	2.820	» »
Պետրոգրադի Միջազգային բանկ	4.440	» »
Ռուս-Ասիական բանկ	3.335	» »
Վոլգա-Կամյան բանկ	2.300	» »

Բացի այս խոշոր բանկերից, ակցիաներ ունեին նաև տասնյակ ուրիշ բանկեր: Իսկ Նորել լերեք լեղբայրներն ակցիաներ ունեին 4.980 հազար ռուբլու: Այստեղ ֆինանսական կապիտալը տիրապետել եր նավթային արտադրութիւնը: Նույնն եր նաև արդունաբերութիւն ուրիշ ճյուղերում: Որինակ, մինչև հեղափոխութիւնը Դոնբասում լերկաթի և ածուխի համարյա ամբողջ արտահանումը բանկերի, գլխավորապես Ֆրանսիական և բելգիական բանկերի ձեռքումն եր գտնվում:

Շատ զարգացած կապիտալիստական լերկներում ֆինանսական կապիտալի տիրապետութիւնն արդունաբերութիւն մեջ ավելի նկատելի չե: Որինակ, ամերիկական ամենախոշոր բանկը՝ Մորգանի բանկը կոնտրոլի չե լենթարկում համաշխարհային ամենախոշորագույն պողպատի տրեստը, վորի մասին վերևը խոսվեց: Բացի այդ Մորգանի բանկը ղեկավարում է հեռագրային, հեռախոսային, հնձի մեքենաների, ռեզինի, նավագնացութիւն և մի շարք լերկաթուղային տրեստներ:

Մորգանի բանկը և նրա հետ կապված ու նրան լենթակա ընկերութիւններն ու տրեստներն իրենց տրամադրութիւն տակ

ուհեն 75 միլիարդի հասնող հսկայական կապիտալներ, վորոնք կազմում են աշխարհի մեջ ամենահարուստ չերկրի՝ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների ամբողջ հարստության համարյա մեկ քառորդ մասը:

Ֆինանսական կապիտալի տիրապետությունը չտեսնված կերպով արագացնում է արտադրության համակենտրոնացումը: Հարստությունները կուտակվում են մի խումբ բանկիրների և տրեստատերերի ձեռքում, վորոնք կարգադրում են վոչ միայն ամբողջ չերկրների ամբողջ ժողովրդական տնտեսությունը, այլ և ազգում են այդ չերկրների ամբողջ քաղաքականության վրա:

Ահա թի ինչպես է նկարագրում մեկ խորհրդային լրագրող, վորը լեզել և Ամերիկայում, նավթային և շատ ուրիշ տրեստների գլուխ, Մորգանի բանկի մասնակից (և ամենախոշոր հարուստ միլիարդեր Ռոկֆելլերի իշխանությունը):

«Զոն Ռոկֆելլերն աշխարհի ամենահարուստ մարդն է: Ամերիկայում նրան անվանում են «Ռոկֆելլեր թագավոր»»: Զ. Ռոկֆելլերը—այս նվազ, փթած ութսունամյա ծերունին—ուժեղ մարդ է: Նրանից ամենքը վախենում են: Նրանից վախենում են կոնգրեսը (պարլամենտը). նրանից վախենում է կառավարությունը, նույնիսկ ինքը հանրապետության նախագահը չի համարձակվում նրան հակառակել... Նա իր ձեռքումն է կենտրոնացրել Ամերիկայի ամբողջ նավարկչուն արերությունը, գնել է Միացյալ Նահանգների, Մեքսիկայի և Հարավային Ամերիկայի բոլոր նավթաբեր հողերը: Նա գլուխ է անցել «Երկտրական տրեստի» և ներկայումս նրան է պատկանում Ամերիկայում գտնված «ամբողջ երկտրական եներգիան»: Նրան են պատկանում Ամերիկայի բոլոր տրամվայների դեղերը, բոլոր ընդհատակյա և ոդային երկտրական չերկաթուղիներն ու կայանները... Այնուհետև նա իր ձեռքն է առել բոլոր հացագործարանները, շաքարի գործարանները, կաթնային ֆերմաները և վերջապես չեկոլեցիները: Ամերիկական չեկոլեցիների հալալ կեսը Ռոկֆելլերին է պատկանում... Ռոկֆելլերը—թագավոր է և նրա մայրաքաղաքն է Նյու-Յորքը: Համարյա թե ամբողջ այս համաշխարհային քաղաքը Ռոկֆելլերի սեփականությունն է: Նյու-Յորքի քաղաքագլուխը Ռոկֆելլերի գործակատարն է... Հողը, վորի վրա դուք փոխում եք ձեր վոտեբերը, պատկանում է Ռոկֆելլերին: Հացը, վոր դուք ուտում եք, ջուրը, վոր դուք խմում եք, շորը, վոր դուք հագնում եք—այդ բոլորը Ռոկֆելլերային է...»

Ամերիկայում կան ընդամենը 400 արխի միլիոներներ, 400 միլիարդ կայսրներ: Այս 400-ն իրենց ձեռքում ունեն բռնած լերկրի ամբողջ տնտեսությունը: Կայսրները լավ են կազմակերպված, միավորված են մեկ կայսերական կազմակերպության մեջ: Նրանք պաշտպանում են միմյանց: Նրանք վոչնչի առաջ կանգ չեն առնում: Նրանք վոչ մի սպառնալիքից չեն վախենում, նրանք թքում են որենքի և կառավարության վրա: Նրանք միշտ ել իրենց ուզածը կանեն: (Ա. Մենշոյ—«Ամերիկական տրեստների կայսրները»):

Ֆինանսական կապիտալը, կենտրոնացնելով բոլոր հարստությունները հարուսների մի խմբի ձեռքում, աղքատացնում է լայն մասսաներին: Միացյալ Նահանգներում, որինակ, լերկրի բոլոր հարստությունները բաշխված են հետևյալ կերպ՝

Ազգաբն. 20%-ը (միլիոներներ) տիրում է լերկրի հարստ. 60%-ին:
 » 33%-ը (միջին դասակ). » » 36%-ին:
 » 65%-ը (չբավորութ.) » » 5%-ին:

Ֆինանսական կապիտալը ուժեղացնում է աշխատող մասսաներին ժողովրդային, հասցնում է այդ ժողովրդային միջնակ Ժայռ աշխատող, յեվ աղքատացնում է նրանց բառի բուն իմաստով:

§. 3. Իմպերիալիզմը յեվ պայքար ռուկաների համար.

Ինչպես տեսանք, մենաշնորհային կապիտալի տիրապետությունը նշանակելի չափով մեղմացնում է մրցությունը ներքին շուկայում: Սակայն վազքը շահույթի լիտեից ստիպում է կապիտալին փնտռելու նոր, ավելի լայն շուկաներ, նվաճել ուրիշ լերկրների շուկաները:

ԻՆՁՈ՞Ւ ԿԱՊԻՏԱ-
 ԼԻՍՏԱԿԱՆ ՄԵՆԱ-
 ՇՆՈՐՀԱՅԻՆ ԿԱՋՍԱ-
 ԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
 ԶԳՏՈՒՄ ԵՆ ԴԵՊԻ
 ԹՈՒՅԼ ԶԱՐԳԱՅԱՄ
 ՅԵՐԿՐՆԵՐ:

Դիցուք, Ամերիկայի պողպատի տրեստի համար դժվար է մուտք գործել գերմանական շուկան, լերը այնտեղ գործում է իր հալընին մենաշնորհային տրեստը: Այդ պատճառով կապիտալիստական առաջավոր լերկրների մենաշնորհային կապիտալը ձգտում է դեպի թույլ զարգացած լերկրները, վորտեղ կապիտալը թույլ է:

Կապիտալների այսպիսի արտահանումը կապիտալիզմի զարգացման նոր շրջանի ամենաբնորոշ գիծն է հանդիսանում: Կապիտալը ձգտում է դեպի լիտամնաց լերկրները, գրավում է նրանց

և դարձնում ե իր գաղութները, ինչձև համար են պետք կապիտալին գաղութները: Գաղութները պետք են կապիտալին՝ 1) վորպես ապրանք սպառելու շուկաներ, վորը հնարավորութուն են տալիս արտադրութունը լայնացնելու, 2) վորպես հումուլթ ստանալու աղբյուրներ, հումուլթի պահանջն անդադար աճում ե ե նրանով անհրաժեշտ ե ապահովել իր արդյունաբերութունը, շարունակելու համար մրցումը, 3) վորպես տերրիտորիաներ, վորտեղ կարելի չե գործադրել ավելցած կապիտալները ե վորոնց կարելի չե մուծել կապիտալի կողմից շահագործվող տերրիտորիաների ցանկի մեջ (այսինքն լայնացնել շահագործվող տերրիտորիան): Լենինը գրում եր, վոր «գաղութային քաղաքականության բազմաթիվ «հին» մոտիվներին ֆինասանական կապիտալն ավելացրել ե նաե պայքարը հումուլթի աղբյուրներ գտնելու, կապիտալի արտահանության ե «ազդեցության սահմանների», այսինքն ձեռնառու գործարքների, կոնցեսսիաների, մենաշնորհային շահույթների ե վերջապես առհասարակ տնտեսական տերրիտորիայի համար» (Լենին—«Իմպերիալիզմը վորպես կապիտալիզմի նորագույն ետապը»): Խստագուշտ պայքար ե մղվում մենաշնորհային կապիտալի տարբեր չերկրների միջև՝ թույլ, չետանաց չերկրների շուկաների համար:

Իր զարգացման այս աստիճանի վրա մենաշնորհային կապիտալիզմը կոչվում ե իմպերիալիզմ:

ԻՆՁ Ե ԻՄՊԵՐԻԱ-
ԼԻԶՄԸ:

Լենինն ասում եր, վոր իմպերիալիզմը կապիտալիզմի նորագույն ետապն ե (աստիճանը): «Իր տնտեսական ելությամը իմպերիալիզմը մենաշնորհային կապիտալիզմն ե»—գրում եր ընկ. Լենինը ե ցույց եր տալիս իմպերիալիզմի հետևյալ չորս նշանները.

1. Կապիտալիստների մենաշնորհային միությունները—սինդիկատներ, տրեստներ ե այլն:

2. Արտագրության համար անհրաժեշտ հումուլթի աղբյուրների մենաշնորհայլ տիրապետութուն:

3. Բանկերի, ֆինանսական կապիտալի տիրապետութուն:

4. Պայքար համաշխարհային շուկաների, գաղութների համար, գաղութային նվաճողական քաղաքականութուն, վորը նպատակ ունի ամբողջ աշխարհի բաժանումն իմպերիալիստական պետությունների միջև:

Ընկեր Լենինը այսպես ե բնորոշում իմպերիալիզմը՝ «Իմպերիալիզմը—այդ զարգացման այն աստիճանի վրա գտնվող կա-

պիտաւիղօմն ե, յերբ կազմակերպվել է մենաշնորհների ու ֆինանսական կապիտալի տիրապետութիւնը, առաջնակարգ նշանակութիւն է ձեռք բերել կապիտալների արտահանումը, սկսվել է աշխարհի բաժանումը միջազգային տրեստների ձեռքով և ավարտվել է յերկրագնդի ամբողջ տերրիտորիայի բաժանումը խոշորագույն կապիտալիստական յերկրների կողմից»:

Քաղաքական տեսակետից ընկ. Լենինը իմպերիալիզմը բնորոշում է այսպես՝

«Ազատ մրցութիւնը դեմոկրատիան է համապատասխանում. մենաշնորհին քաղաքական բեակցիան է համապատասխանում»։ «մենաշնորհներ, ոլիգարխիա, ազատութիւն ձգտման փոխարեն տիրապետութիւն ձգտում, մի բուռն ամենահարթասկամ ամենաուժեղ ազգերի ձեռով հետզհետե ավելի մեծ թիվով մանր կամ թույլ ազգերի շահագործում,—այս ամենը ծնեց իմպերիալիզմի այն բնորոշ գծերը, վորոնք ստիպում են նրան բնորոշել վորպէս պարագլխային կամ նեխվող կապիտալիզմ»:

Լենինը սովորեցնում էր, վոր իմպերիալիզմը միջկլնույն ժաւանակ կապիտալիզմի վերջին ասփիւնն է: Կապիտալիզմի զարգացման այս աստիճանում նրա այն հակասութիւնները, վոր հատուկ ելին մինչ-մենաշնորհային կապիտալիզմին, անսովոր չափով սրվում են: Հակասութիւնները՝ արտադրութիւն հասարակական բնույթի և անհատական յուրացման միջև առանձնապէս ցայտուն են դառնում, վորովհետեւ այդ յուրացումը կատարվում է կապիտալիստների հետզհետե փոքրացող խմբակի կողմից: Մրցումը չտեսնված ուժ է ստանում մի կողմից կապիտալիստական միավորումների միջև՝ յերկրի ներսում և մյուս կողմից մի շարք յերկրների կապիտալիստների միավորումների և ուրիշ յերկրների նույնպիսի միավորումների միջև: Մինչ-մենաշնորհային շրջանի մրցութիւն պայքարին ավելանում է գաղութների, աշխարհի բաժանման համար մղվող պայքարը: Այս պայքարը տանում է դեպի իմպերիալիզմի շրջանում անխուսափելի պատերազմներ, դեպի իմպերիալիստական պնտութիւնների անդադար զինուժն: Այդ զինավորման վրա ծախսվում են հասարակական աշխատանքով ստեղծված տնտեսման հարստութիւններ, իսկ դրա կողքին աճում է աղքատութիւնն ու թշվառութիւնը, պրոլետարանում է հասարակութիւն ահագին մեծամասնութիւնը:

կապիտալիզմն սկսում է փթել Յեթե սկզբներում, մինչև մենաշնորհային դրության հասնելը կապիտալիզմը կատաղի թափով զարգացնում էր մեքենայական տեխնիկան, մտցնում էր տեխնիկական կատարելագործութուններ, վորոնք կրճատում և թեթևացնում էին աշխատանքը և զարգացնում էին հասարակության արտադրական ուժերը, ապա այժմ մենաշնորհային կապիտալը շահագրգռված չէ այդ բանում։ Առաջ այդ հարկավոր էր փոխադարձ մրցության համար։ Ներկայումս արեստը մենաշնորհային դրություն վայելելով շուկայում, ալլև շահագրգռված չէ տեխնիկական կատարելագործութուններ մտցնելու և արտադրական ուժերը զարգացնելու։ Կարիք չկա ձեռնարկութունները տեխնիկապես վերակառուցելու (դա խոշոր գումարներ և պահանջում) — չէ՞ վոր շուկան իր ձեռքումն է, ուրիշ վոչվոք չի կարող նվաճել ալլևս։ Մինչև իսկ չեն ոգտագործվում հասարակության ունեցած արտադրական ուժերը, վորովհետև մենաշնորհի տերերը գերադասում են քիչ ապրանք բաց թողնել շուկա, վորպեսպի ալիլի բարձր գներ ստանան նրանց փոխարեն (պահանջը գերակշռի առաջարկությանը)։ Կապիտալիզմի հետագա զարգացումը, նրա աճումը կանգ է առնում, վորի հետևանքով և ինչպես ասում էր Լենինը, առաջ է գալիս կապիտալիզմի փթումը։ Սա, իհարկե, չի բացասում այն հանգամանքը, վոր իմպերիալիզմի շրջանում արդյունաբերության առանձին ճյուղերը կամ կապիտալիստական առանձին չերկրները շարունակում են զարգանալ։ Սակայն մենաշնորհային կապիտալիզմի հիմնական տենդենցը — դա դառնող փրումն է։ Կապիտալիզմն, ինչպես ասում են, սպառել է իր ստեղծագործական բոլոր ուժերը, առաջ գնալու էլ տեղ չունի, նա իր տեղը պետք է զիջի մեկ ուրիշ հասարակակարգի։ Այդ ուրիշ հասարակակարգը հանդիսանում է սոցիալիստական հասարակակարգը։ Յեվ նախադրյալները և պայմաններն այս հասարակակարգի համար ավելանում են մանավանդ մենաշնորհային կապիտալիզմի ժամանակ։ արտադրական ուժերը մեծ բարձրության են հասել վոչ միայն կապիտալիստական առաջավոր չերկրներում, ալլ նաև յետաձևաց չերկրներում։ Արտադրության միջոցները կենտրոնացել են միլիարդերների մի աննշան խմբակի ձեռքում, վորոնք բոլորովին կապված չեն արտադրության հետ, ալլ այդ արտադրութունը վարում են վարձու ապարատի միջոցով — վերատեսուչների, կառավարիչների և ալլն միջոցով։ Այդ խմբակի հոռացումը, նրանց ձեռքից արտադրության միջոցների

խլումը և հանձնումը հասարակության ձեռքը, դառնում է հասարակության հետագա զարգացման ուղղակի և անհրաժեշտ պայմանը: Ինչպես մենք տեսանք, կապիտալիզմը նախապատրաստում է դեպի սոցիալիզմն անցնելու համար վոչ միայն տնտեսական նախադրյալներ, այլ և ստեղծում է իր գերեզմանափորին—պրոլետարիատին: Հակասությունները պրոլետարիատի և կապիտալիստների դասակարգի միջև իմպերիալիզմի ժամանակ հասնում են ծայր աստիճանի սրության: Կապիտալիստների հզորագույն միավորումները բոլոր հնարավորություններն ունեն շահագործումն ուժեղացնելու: Նրանց դիմագրավել կարող է միմիայն բանվորների միությունն ամբողջ աշխարհում: Դասակարգային կռիվն իմպերիալիզմի շրջանում միջազգային բնույթ է ստանում: Պրոլետարիատի դաշնակիցներն են հանդիսանում գյուղի պրոլետարական և կիսապրոլետարական խավերը և գաղութային լատինականների իմպերիալիզմի կողմից հարստահարված աշխատավորները: Սկսվել և վճռական պայքար ամբողջ աշխարհի հարյուր միլիոնավոր աշխատավորների և փթող, պարագլխային կապիտալիզմի, աշխարհի բոլոր հարստություններն իրենց ձեռքում պահող պարզիտների մի փոքրիկ խմբակի միջև: «Այս պայքարում պրոլետարները վոչինչ չունեն կորցնելու, բացի իրենց շղթաներից, բայց ձեռք կբերեն ամբողջ աշխարհը»—գրում էլին դեռ Կարլ Մարքսն ու Ֆ. Ենգելսը: Վաղ թի ուշ այդ պայքարում հաղթանակույթ լինելու չն պրոլետարիատը, վորովհետև կապիտալիզմն իր վերջին փուլում—իմպերիալիզմի շրջանում մտնում է մի փակուղի, վորտեղից դուրս գալու միակ բնական ուղին պրոլետարական հեղափոխությունն է ամբողջ աշխարհում:

§ 4. ԽՍՀՄ բանկերն ու արտադրության միավորումները.

ԽՍՀՄ կան տրեստներ, սինդիկատներ, բան-
 ԽՍՀՄ ՏՐԵՍՏՆԵՐՆ ՈՒ
 ՍԻՆԴԻԿԱՏՆԵՐԸ:
 ԽՍՀ Միության մեջ ամբողջ պետարդյունաբերությունը կառավարում է Ժողովրդական Տնտեսության Գերագույն Խորհուրդը (Ժողտնտխորհը): Սակայն նա անկարող է անմիջականորեն կառավարել ամեն մի ձեռնարկություն առանձին-առանձին վերցրած և բացի այդ իսկի ձեռնառու չել չի նրանց այդպիսի ցրվածությունն ու բաժան-բաժան լինելը: Այդ պատճառով պետական-

նարկությունները միանում են տրեստների մեջ, Ամեն մի առան-
ձին ձեռնարկության և նույնիսկ տրեստի համար ձեռնառու չի
ինքնուրույնաբար չերևան գալ շուկայում, առևտրական ծախսե-
րը շատ կլինեն: Այդ պատճառով մեր ձեռնարկությունները միա-
նալով կազմում են սինդիկատներ, վորոնք և վարում են ապ-
րանքի սպառումը շուկայում: Որինակ, նավթասինդիկատն ստա-
նալով նավթային տրեստներից ամբողջ քարյուղը, նավթն և ու-
րիշ նավթային մթերքները, կազմակերպում և նրանց վաճառքը
Միության սահմաններում և արտասահմանում: Նույնը և տեքս-
տիլ սինդիկատը: Սինդիկատները գտնվում են Առևտրական
Ժողովմատի վարչության տակ, վորը կառավարում և իՍՆՄ ամ-
բողջ առևտուրը: Իսկ տրեստները՝ Ժողտնախորհի վարչության
տակ, վորը և ղեկավարում և ամբողջ պետարդյունաբերությունը:

Այսպիսով տեսնենք ու սինդիկատները կառավարում լինի ղե-
կավարում են պետարդյունաբերությունը ու առևտուրը: Մեր տրեստ-
ներն ու սինդիկատները վորոշ ճյուղերում մենաշնորհային դրու-
թյան մեջ են շուկայում: Այլ կերպ ել չի կարող լինել, չեթե ըո-
լոր հրամանատարական բարձունքները գտնվում են պետության
ձեռքում և կառավարվում են մի կենտրոնի կողմից: Սակայն մեզ
մոտ պետարդյունաբերության ալդայիսի մենաշնորհային դրու-
թյունը շուկայում չի նշանակում մանր տնտեսությունների քայ-
քայում, այլ ընդհակառակը՝ նրանց բարձրացում: Մեզ մոտ տես-
նենք ու սինդիկատները ժամագործական բնույթ չեն կրում, ինչպի-
սին և կապիտալիզմի եղանակով:

ԽՍՀՄ կան նաև բանկեր՝ պետական, գյու-
ղատնտեսական, առևտրա-արդյունաբերական,

կոոպերատիվ և ուրիշներ: Մասնավոր կապիտալիստները մեզ մոտ
բանկեր չունեն և չեն ել կարող կազմակերպել: Իհարկե, ավանդ-
ներ տալ բանկին, իր կապիտալները բանկերում պահել կարող և և
մասնավոր կապիտալիստը, բայց միայն ալդքան, վոչ ավելի:
Տիրանալ բանկին նա չի կարող: ԽՍՀՄ բոլոր բանկերը պետու-
թյան և կոոպերացիայում կազմակերպված աշխատավորների (կոո-
պերատիվ բանկեր) ձեռքում են գտնվում: Նրանց նպատակն և
Ժողովել աղգարնակության խնայողությունները և զործադրել
այն արդյունաբերության և գյուղատնտեսության բարձրացման
վրա: Բանկերը մեզ մոտ ոգնում են արդյունաբերությանը, մա-
տակարարում են նրան Ժողոված գումարները: Նույնը և գյու-
ղատնտեսության մեջ: Խորհրդային իշխանությունը ձգտում և

բարձրացնել գյուղացիական տնտեսութիւնը և բանկերի միջոցով ոգնում ե նրան եժան վարկ բաց թողնելով: Այս նպատակի համար հիմնված ե հատուկ գյուղատնտեսական բանկ: Խորհրդային իշխանութիւնն ձեռքում տրեստները, սինդիկատները և բանկերը ծառայում են վոչ միայն ընդհանուր ժողովրդական տնտեսութիւնն բարձրացման, այլև նա լիարժեք կարգաւորման: Յեթե այս կամ այն ձեռնարկութիւնը, լինի նա պետական թե մասնատիրական-կապիտալիստական, կախումն ունի բանկային վարկից, ապա նա կարող ե լայնանալ նրան բացված վարկերի ծավալով: Բանկերը գտնվում են Խորհրդային պետութիւնն ձեռքում, այս պատճառով նա՝ պետութիւնը ունի բոլոր հնարավորութիւնները կարգաւորելու ժողովրդական տնտեսութիւնն իր վարկերով: Խ. իշխանութիւնն պլանային որգանները (Պետպլան) կազմում են յուրաքանչյուր տարվա համար արտադրութիւնն, առևտրի և վարկերի պլանը: Այս պլաններով են գործում տրեստները, սինդիկատներն ու բանկերը: Սրանց մենաշնորհյալ դրութիւնն արտադրութիւնն, առևտրի և վարկերի ասպարեզներում միմիայն ոգնում ե պլանային կերպով կարգաւորելու ԽՍՀՄ ամբողջ տնտեսական կյանքը:

ՅԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ:

Հետևաբար տարբերութիւնը կապիտալիստական տրեստների, սինդիկատների ու բանկերի և խորհրդային տրեստների, սինդիկատների ու բանկերի միջև ծագում ե նրանից, թե ում ձեռքում են նրանք գտնվում և ինչին են ծառայում: Այնտեղ նրանք գտնվում են կապիտալիստների ձեռքում, այդ պատճառով ծառայում են կապիտալիստների ուժեղացման, շահագործման ծավալման և մանր տնտեսութեան քայքայման նպատակներին: Այստեղ՝ մեզ մոտ նրանք գտնվում են աշխատավորների ձեռքում և այդ պատճառով ել ծառայում են սոցիալիստական շինարարութիւնն նպատակներին: Մեզնում դրանք հետևողական սոցիալիստական տիպի արդիւնաբերութիւնն շարքին են պատկանում և ծառայում են սոցիալիզմի կառուցման նպատակին:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Ի՞նչ պատճառով և ինչ՞ով համար են կապիտալիստները միանում և սինդիկատներ ու տրեստներ կազմում:

2. Ի՞նչ դիրք են գրավում կապիտալիստական միավորումները շուկայում:

3. Ի՞նչ դեր են խաղում կապիտալիստական արդյունաբերության մեջ բանկերը:

4. Ի՞նչ ճանապարհով են տիրապետում արտադրությանը բանկերը կապիտալիզմի ժամանակ:

5. Ի՞նչ է բերում իր հետ ֆինանսական կապիտալի տիրապետությունն աշխատավորական մասսաների համար:

6. Վերացնում են արդյոք կապիտալիստական միավորումները մրցությունը:

7. Իմպերիալիզմի ի՞նչ բնորոշ գծերի վրա է մատնանշել Վենիսը:

8. Ինչ՞ով իմպերիալիզմի ժամանակ անսովոր չափով սրվում են ինչպես հակասություններն իրեն՝ կապիտալիզմի ներսում, նույնպես և դասակարգային պայքարը:

9. Ի՞նչ դեր են խաղում ԽՍՀ Միության մեջ տրեստները, տինդիկատներն ու բանկերը:

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԻ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄՆ ԻՄՊԵՐԻԱԼԻԶՄԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

ԳԼՈՒԽ ԲՈՎԱՆԴԱ-
ԿՈՒԹՅՈՒՆԸ:

Դուք տեսաք, թե ինչպես կապիտալիզմն ա-
ճելով վեր է ածվում իմպերիալիզմի և թե ին-
չու իմպերիալիզմը ձգտում է անընդհատ լայնաց-
նելու իր կողմից շահագործվող տերրիտորիաները: Այժմ տեսնենք,
թե ինչպես է իմպերիալիզմը շահագործում գաղութները և մյուս
նվաճած լերկրների ժողովուրդներին և թե ինչ է բերում այդ
ժողովուրդներին: Սրա հետ միասին քննենք, թե ինչպես է վե-
րաբերվում այդ ժողովուրդներին Ոորհրդային իշխանությունը:

§ 1. Ասիայահի բաժանումը խոշորագույն իմպերիալիս-
տական յերկրների միջով.

Այսպիսով կապիտալիստների մենաշնորհային
հճք եւ ԳԱՂՈՒԹ-
ՆԵՐԸ ՅԵՎ ԻՆՁՈ՞Ւ
ՅԵՆ ՆՐԱՆՔ ՀԱՐԿԱ-
ՎՈՐ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍ-
ՆԵՐԻՆ:

միավորումներն ամբողջովին իրենց ձեռքն են
առնում լերկրի ներքին շուկան և շահագործում
են նրան: Սակայն ներքին շուկայի այդպիսի
անբաժան և մենաշնորհյալ շահագործումը հնա-
րավոր է միմիայն իրենց լերկրի սահմաննե-
րում, վորի պահանջներն այնպես արագ չեն աճում, վորպես կա-
լող է լայնանալ արդյունաբերական արտադրությունը: Կապի-
տալիստական ճեղքների համար նեղ են իրենց յերկրի սահմանները,
նրանց հաբկավոր են նոր շուկաներ:

Բայց ինչպես ձեռք բերել այդ շուկաները:—Կարելի է պա-
տերազմել ուրիշ կապիտալիստական պետություն հետ, հաղթել
նրան և խլել նրա հողը: Սակայն դա դժվարին և պատասխանա-
տու գործ է: Ավելի դյուրին է լինթարկել իրեն վորեւէ յետաձայն
լերկիր, վորտեղ կապիտալիզմը դեռևս չի զարգացած և վորտեղ,
հետևաբար, մրցություն և դիմադրություն չեն հանդիպի: Դեպի

այդ լերկրներն ել դիմում են կապիտալիստները: Սակայն ինչ ենք հասկանում գաղութ ասելով:

Մենք գաղութ ենք անվանում բնական հարստություններով լի այն լերկրամասերին, վորոնք բռնի կերպով խլված են և շահագործվում են իմպերիալիստական պետությունների կողմից:

Գաղութներ են այն ագրարային լերկրները, վորոնցում քաղաքային արդյունաբերությունն ու տեխնիկան թույլ և զարգացած, ազգաբնակչութունը կուլտուրապես լատամնաց և և վորոնք գտնվում են իմպերիալիզմի քաղաքական ճնշման և տնտեսական շահագործման ներքո:

Կապիտալիստական առաջավոր պետությունները վաղուց արդեն ձեռք են ձգել այդպիսի տնտեսապես լատամնաց լերկրներ— գաղութներ: Անգլիան, որինակ, յերկու հարյուր տարուց ավելի չե, ինչ տիրում և Հնդկաստանին: Բայց գաղութների գրավումն ավելի արագ սկսեց կատարվել 40—50 տարի առաջ, յերբ սկսեց զարգանալ մենաշնորհային կապիտալիզմը: Գաղութները հարկավոր են կապիտալիստներին վոչ միայն իրեն նոր շուկաներ արդյունաբերական ապրանքներն սպառելու համար: Հարաճուն աճող կապիտալիստական արտադրության համար պահանջվում և ավելի ու ավելի մեծ քանակութամբ հումուլթ: Կապիտալիստական լերկրների հումուլթի պաշարը սահմանափակ և և կարող և վերջանալ: Հարկավոր և հումուլթ փնտռել ուրիշ լերկրներում, հարկավոր և այդ լերկրները վաղորոք գրավել, քանի նրանք չեն ընկել ուրիշ լերկրների կապիտալիստների ձեռքը:

Ահա, որինակ, անգլիական կապիտալը գրավել և այն հողերը, վորտեղ կարելի չե ծառերի հյութից ստանալ կաուչուկ, վորից ուտին են պատրաստում. սրա հետեանքով ամերիկական կապիտալիստները, վոր համաշխարհային շուկայում ամենազլխավոր սպառողներն են ուտինի, ստիպված են հարյուրավոր միլիոն ուււրիներ ավել վճարել շնորհիվ նրա, վոր անգլիացիներն անչափ բարձրացրել են կաուչուկի գները:

Գաղութներն ու լատամնաց լերկրները գրավում են շահույթի լետեից ագահաբար վաղող կապիտալիստներին նաև իրենց եժան աշխատանքով: Կապիտալիստի համար ձեռնտու չե իր կապիտալի մի մասը փոխադրել գաղութ, հիմնել այնտեղ գործարան, բանվորներն այնտեղ միջանի անգամ եժան են, իսկ հաճախ ևլ հումուլթը մոտ և: Այդ բանին հարկադրում և կապիտալիստներին նաև իրենց լերկրների շուկաներում տիրող դաժան մրցու-

թյունը: Այդ շուկաներն այլևս նեղ են կապիտալի համար և նրա մի մասն ստիպվում է փոխադրվել գաղութ և կամ առհասարակ իր լեռերի սահմաններից դուրս: Կապիտալների այսպիսի արտահանումը լեռերի սահմաններից դուրս հանդիսանում է իմպերիալիստական շրջանի ամենաբնորոշիչ գիծը: Այսպիսով գաղութների գրավումն իր լեռների բերում է՝ 1) ապրանքների սպառում գաղութներում, 2) հումուլթի ստացում գաղութներից և 3) կապիտալների մի մասի արտահանում դեպի գաղութները: Իսկ այդ բոլորը միասին տանում են դեպի կապիտալիստական արտադրութան լայնացում և կապիտալիստական շահագործման ուժեղացում:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԳԱՂՈՒԹՎ- Ներկա դարի սկզբներում ամբողջ աշխարհում
ՅԻՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ: ալևս չեղ մնացել մի կտոր ազատ, կապիտալի
կողմից չգրաված հող: Վայրենի կամ լեռամնաց
ժողովրդներով բնակված բոլոր հողերը դարձել են իմպերիալիս-
տական առաջավոր լեռերների գաղութները: Ամբողջ աշխարհը
բաժանված էր մեծ պետութունների միջև:

Մեծ պետութունների գաղութային տիրապետութունները 1924 թվին (հազար քառակուսի կիլոմետրներով և միլիոն բնակչությամբ).

	Մ Ե Տ Ր Ո Պ Ո Ն Ի Ա		Գ Ա Ղ Ո Ւ Թ Ն Ե Ր	
	Տերրիտորիա	Բնակչու- թյուն	Տերրիտորիա	Բնակչու- թյուն
Անգլիա	300	46,5	33500	398,5
Ռուսաս. (ցարական)	5400	136,2	17400	33,2
Ֆրանսիա	500	39,2	10600	55,5
Գերմանիա	500	61,9	2900	12,3
Միացյալ Նահանգն.	9400	97	300	9,7
Յապոնիա	400	53	300	19,2

Այս աղյուսակից լերևում է, վոր Անգլիայի գաղութները 110 անգամ ավելի լեն, քան իր սեփական տերրիտորիան (մետրոպոլիան), իսկ Անգլիայի ամեն մի բնակչին ընկնում է հա-
մարյա թե մեկ տասնյակ գաղութային սարուկ:

1914—1918 թ. պատերազմը գլխավորապես նպատակ ունեւոր աշխարհի նոր ժաժանումը: Նրա հետեանքով Գերմանիան զրկվեց իր բոլոր գաղութներէից, իսկ Անգլիայի և Ֆրանսիայի գաղութներն ավելի լայնացան:

Իմպերիալիստներն իրենց գաղութներում լիակատար տեր ու տիրական են: Նրանց ձեռքումն է ամբողջ իշխանութիւնը, նրանք հրատարակում են իրենց որենքները, գրավել են բոլոր հարստութիւնները և լիովին անորինում են ըստ իրենց ցանկութեան: Վորպես որինակ կարող եմ ծառայել Հնդկաստանը: Սա մի խոշոր յերկիր է 320 միլիոն ազգաբնակչութեամբ, այստեղ բնակվում են ինդուսները (ազգաբնակչութեան թվով յերկու անգամ ավելի չե՞ խՍՀ Միութիւնից): Հնդկաստանն Անգլիայի գաղութն է և կառավարվում է անգլիական չինովներով:

Բայց կան և այնպիսի յերկրներ, վորոնք թեև գաղութներ չեն, սակայն մեծ կախումն ունեն իմպերիալիստներից և հարըստահարվում են նրանց կողմից: Այսպիսի յերկրների որինակ կարող եմ ծառայել Չինաստանը, Արևելքի այս տհազին յերկիրը, 450 միլիոն ազգաբնակչութեամբ: Թղթի վրա Չինաստանն անկախ պետութիւն է. այնտեղ գոյութիւն ունի չինական կառավարութիւն, ունեն իրենց որենքները, վոստիկանութիւնը, գորքը և այլն և այլն: Բայց իրականում Չինաստանը մեծ կախումն ունի իմպերիալիստներից: Սրանք չեն կարողացել Չինաստանը լիովին գաղութ դարձնել, բայց կարողացել են խճճել նրան ու կաշկանդել այնպիսի ստրկացուցիչ պայմաններով, վոր փաստորեն տեր են դարձել այդ յերկրում: Իմպերիալիստները հարկադրել են Չինաստանին իրենց վարձակալութեան տալու յերկրի աչքի ընկնող հարստութիւնները (կոնցեսսիաներ). քաղաքների ամենալավ թաղամասերը գրաված են իմպերիալիստների կողմից, այստեղ չինական իշխանութիւնը և որենքներն անգոր են (եքստերրիտորիալ), յեվրոպացիք չենթակա չեն չինական որենքներին, այլ դատվում են իրենց կառավարութիւնների ներկայացուցիչների կողմից (կոնսուլներ): Յեվրոպացիք իրենց ձեռքումն են կենտրոնացրել առևտուրը, արդշունարբութիւնը, ծովային նավահանգիստները, պողիւնաներ են վերցնում և այլն: Այսպիսի անհավասար պայմանագրերով իմպերիալիստները չենթարկել են իրենց մի շարք յերկրներ, վորոնք թղթի վրա ան-

կախ են համարվում: Այսպիսի լերկրները, վորոնք գաղութներ չեն, մենք անվանում ենք կախումն ունեցող երկրներ կամ կիսագաղութներ:

Այսպիսի լերկրներից ե Ասիայում՝ Չինաստանը, Ավղանըստանը, Պարսկաստանը, Աֆրիկայում՝ Յեզիպտոսը, Հաբեշտանը, Այդպիսի լերկիր եր Տաճկաստանը, բայց վերջին ժամանակները առանկ ժողովուրդը համառ ու դաժան պայքարի միջոցով փոքր ինչ ազատվել ե իմպերիալիստներից:

Ելապես տարբերութունը՝ գաղութային և լետամնաց կիսագաղութային լերկրների միջև այնքան ել մեծ չե: Իմպերիալիստների շահագործումն այդ լերկրներում լերբեմն գնում ե տարբեր ձևերով ու միջոցներով, սակայն հավասարապես ծանր ե թե գաղութային և թե կախումն ունեցող լերկրների ժողովրդներին համար:

§ 2. Գաղութների յեվ կախումն ունեցող լերկրների ԵԱԻ հագործումն իմպերիալիզմի կողմից:

Առևտրական և արդյունաբերական կապիտալի մուտքը լետամնաց լերկրները միշտ կատարվում ե բռնութունների և թալանի միջոցով: Ներկայիս Ամերիկայում 300 տարի առաջ բնակվում ելին հնդկացիները, մեծաքանակ մի ժողովուրդ: Ամերիկայի գլուտի և լեվրոպացիների այդ լերկրին տիրանալուց հետո հընդկացիները զրկվեցին իրենց հողից, վոնդվեցին դեպի լեռներն ու անտառները և սկսեցին կոտորվել: Միլիոնավոր հնդկացիներից մնացին միմիայն հազարավոր խղճուկ մնացորդներ: Հնդկական ժողովրդի վոսկորների վրա աճեց այժմյան կապիտալիստական Ամերիկան:

Կապիտալիզմն սկսեց մուտք գործել Աֆրիկա ամենից առաջ ստրկավաճառների ձևով, վորոնք վորսում ելին նեգրերին վորպես անասունների և վաճառում ելին գլխավորապես Ամերիկայում: Ստրկատիրութունն Ամերիկայում վերացավ միմիայն լոթանասուն տարի սրանից առաջ:

Հնդկաստանում, Արևելքի այս ամենահարուստ լերկրում, մինչև անգլիական կապիտալիզմի մուտքն ալստեղ միլիոնավոր տնայնագործներ ալրում ելին ջուլահութլամը: Անգլիական կապիտալիստներն այս լերկիրն իրենց գաղութը դարձնելով, հեղեցեցին գործարանային եժան չթեղենով: Հնդկաստանի տնայնա-

գործ-ջուլհաները մըցության չդիմանալով, միլիոններով քաղցից կոտորվում ելին: Կ. Մարքսը գրում էր, վոր Հնդկաստանի զաշտերն սպիտակին են տալիս քաղցած մեռած ջուլհաների վոսկորներէց:

Ահա թե ինչ սարսափներ և բերում կապիտալիզմը գաղութային ժողովրդներին:

Յերբ կապիտալիստներն ամրանում են գրաված գաղութում, նրանք սկսում են բնակչութանը սխտեմատիկ և դաժան կերպով շահագործել: Նրանք հարկադրում են նրանց ծանր հարկերով և անողորձաբար ժողովում են ալը հարկերը: Ահա շահագործության մի պատկեր բելգիական գաղութում՝ Կոնգոյում (Աֆրիկա): «Ամբողջ Կոնգոն բաժանված է շրջանների: Այնտեղ կան կառուչուկի շրջան, հանքային շրջան, պարենեղենի շրջան, փղոսկրի շրջան և այլն: Ամեն մի ալդպիսի շրջանում տեղացիներին ստիպում են աշխատել և իրենց հարկը մտցնել՝ նալած շրջանին, կառուչուկով, հանքով, փղոսկրով, պարենեղենով և այլն:

Շրջանի վերատեսուչը կաղմում է ցուցակ, թե ինչ է պահանջվում շրջանից: Յուրաքանչյուր մի գլուղ պարտավոր է հանձնել այսքան կիլոգրամ կառուչուկ, այսքան հացահատիկ, այսքան ժանիքներ և այլն:

Մեկ գլուղի բնակիչներ պարտական ելին յուրաքանչյուր շաբաթ Յանշալիի (գլուղ է) սպիտակամորթների և նրանց զինվորների համար վորոշ չափով հաց հասցնել:

Այսչափ հաց պատրաստելու համար ամբողջ գլուղն աշխատում էր ինչպես մի փեթակ. տղամարդիկ հավաքում ելին, կանայք աղում և թխում վաղ առավոտից մինչև ուշ գիշերը:

Իսկ թալանչիների պահանջները չկատարելը կամ նրանց հակառակելն ահա թե ինչ հետևանքներ էր ունենում տեղի բնակչության համար. «Մեկ ժամից հետո պատժիչ հանձնախումբը հեռացավ: Ավաղանները մնացին միայնակ իրենց լությամբը հեռացավ: Ավաղանները մնացին միայնակ իրենց լությամբը:

Գլուղի խրճիթներն ավերված ելին: Խոտերի վրա թափ-թրփված ելին անձև դիակները. պատժիչ հանձնախումբի մասնակիցները, հարբած իրենց գործունեությունից, դեռ չհեռացած՝ կապուտակ լերկնքից քարի պես ցած նետվեց անգղը: Նրանից հետո մյուսը, չերբողդը...

Յեթե վորեն մեկը մեկ ամսից հետո նալեր ալը տեղին, ուր գործել էր պատժիչ հանձնախումբը, նրա հալացքին կներկայանար հետևյալ պատկերը. ահա այն ծառի տակ, վորտեղ զինվո-

լը դաժանորեն անդամահատել եր մի աղջկա, ընկած էլին նրա վրակորները: Այն տեղում, վորտեղ մի հարվածով կտրել էին սևաչա յերեսալի գլուխը, ընկած եր փոքրիկ գանգը, վրակորներն անգղների կողմից մաքրված և տրոպիկական արևի տակ սպիտակած, թափթփված էլին այս ու այն կողմը: Ամեն տեղ գանգեր, ծնոտների և աղբերի վրակորներ, կոտորված և ամբողջ: Տեղացիների խղճով խրճիթների թշվառ ֆնացորդները լրացնում էին այս գերեզմանատան պատկերը:

Վերջին տասնամյակներում արևմտա-լեվրոպական և ամերիկական կապիտալիստներն սկսեցին գաղութները և Արևելքի յերկրները փոխադրել իրենց կապիտալները և կառուցել այնտեղ իրենց ֆաբրիկաներն ու գործարանները: Աշխարհի յերեսին վոչ մի տեղ չկա այնպիսի դաժան շահագործում, վորպիսին տիրում և այդ գաղութային ձեռնարկություններում:

Գաղութային ժողովրդների ամեն մի դժգոհություն, գործադուլ կամ խռովություն խտորեն ճնշվում և: Անգլիան, որինակ, իր գաղութներում «կարգն ու հանգստությունը» պահպանելու համար այնտեղ պահում և իր բանակի և նավատորմի մեծ մասը: Հնդկաստանի խռովարար գլուղերն ավերվում են անբուսականներից նետած ռումբերով: 1919 թվին Հնդկաստանի Ամրիտսարի քաղաքում գործադուլ արին միջանի գործարանների բանվորներ: Ութհաղարանոց ամբոխը հավաքվել եր հրապարակի վրա: Անգլիական զորքերն առանց վորեն նախադուշացման հանկարծակի կրակ բաց արին ամբոխի վրա: 500 մարդ սպանվեց, 1500 հոգի վիրավորվեցին: Այս «քաջագործությունը» կատարելուց հետո անգլիական գեներալը հետևյալ որը հրաման արձակեց, վորի համաձայն ամեն մի ինդուս, վորը ցանկանում եր շտաբի շրջանում գտնվող փողոցով անցնել, պարտավոր եր վորող տարածություն փորի վրա սողալ: Իսկ միտինգում ձերբակալվածները, նրանց թվում և կանալք հրապարակային ծեծի լենթարկվեցին փախտերով:

Ծանր հարկերի և կապիտալիստական շահագործության ծանրությունից գաղութային յերկրների բնակիչներն աղքատանում և քաղցից կոտորվում են:

Գաղութային և կախումն ունեցող յերկրների ժողովրդները պալքարում են հարստահարող իմպերիալիստների դեմ: Լենինն ահագին նշանակութուն եր տալիս Արևելյան ժողովրդների այս պալքարին: Բանը նրանումն և, վոր իմպերիալիզմի շրջանում

գաղութները հանդիսանում են կապիտալի հզորութեան հիմնական նեցուկներից մեկը, նրան ուժ են տալիս իրենց լեռկրիներում բանվորական շարժումը ճնշելու համար: Գաղութային ժողովրդների պայքարը թուլացնում է կապիտալիզմի այդ հենարանը, իսկ գաղութային ժողովրդների հաղթանակն սպառնում է նրա գոյութեանը: Լենինը սովորեցնում էր, վոր պրոլետարիատի դաշինքը գաղութների ճնշված ժողովրդների հետ կստեղծի աշխարհի ուժ, վորին չի կարող դիմանալ կապիտալիզմը. նա առնում էր, վոր պրոլետարիատի պայքարը կապիտալիստական լեռկրներում և գաղութային ժողովրդների պայքարն իմպերիալիստական ճնշման դեմ միասին կտապալեն կապիտալիզմն ամբողջ աշխարհում և կհաստատեն ամբողջ աշխարհի աշխատավորների հաղթանակը: Այսպիսով իմպերիալիզմը, հանձինս գաղութային ժողովրդների, ստեղծում է պրոլետարիատի հզոր դաշնակից՝ կապիտալիզմի դեմ մղվող պայքարում:

Ներկայումս այդ հեղափոխական—ազատագրական պայքարն առանձին ուժով ծավալվում է Զինաստանում:

§ 3. ԽՍՀՄ Արևելքի յեկ գաղութների նմուշած ժողովրդների բարեկամն է.

ԽՍՀՄ գաղութներ չունի: Արևելյան այն ծայրագավառները, վորոնք ցարական կարգերի ժամանակ շահագործվում և հարլատահարվում էյին, այժմ՝ Խորհրդային իշխանութեան որով լիովին հավասար են Միութեան մյուս ժողովրդներին և ստացել են պետական ինքնուրույնութուն: Խորհրդային իշխանութեան որով նրանք հանդիսանում են առանձին ինքնուրույն հանրապետութիւններ, վորոնք իրավահավասար անդամներ են ԽՍՀ Միութեան:

Խորհրդային իշխանութիւնը նախկին ցարական Ռուսաստանի արևելքի ծայրագավառների. ժողովրդներին ազատագրեց գիշատիչ կապիտալի շահագործումից: Յարական կառավարութիւնը տիրելով այդ ծայրագավառներին և դարձնելով նրանց իրեն գաղութները, ամեն ջանք գործադրում էր, վորպեսզի այնտեղ զարգանա տեղական արդունաբերութիւնը, ամեն կերպ կաշկանդում էր նրանց տնտեսական և կուլտուրական աճումն ու զարգացումը: Յեթե այդ կերպ չվարվեր, այդ ծայրագավառները կկորցնէին իրենց տնտեսական կախումը Ռուսաստանից

և ուսական կապիտալիստները չեղին կարող այդ լերկրներէց խոշոր շահույթներ ստանալ: ԽՍՀՄ կառավարութիւնն ամեն ջանք դորժադրում է Միութեան մեջ մտնող արեւելյան հետաձեաց ժողովրդներին տնտեսապես և կուլտուրապես բարձրացնելու համար: Եւրոպայի կառուցվում են դպրոցներ, հիվանդանոցներ, զարգացնում են տեղական արդիւնաբերութիւնը, մտցվում են հողային բարենորոգումներ, կալվածատերերի և կուլակների հողերը հանձնվում են աշխատավոր գյուղացիութեանը և այլն:

ԽՍՀՄ ամբողջ քաղաքականութիւնն աշխատում է արեւելյան ժողովրդների սննստական յեղ կուլտուրական կյանք բարձրացնել:

Խորհրդային իշխանութիւնը վոչ միայն արեւելյան ժողովրդներին ինքնուրույն պետական գոյութեան իրավունք է տվել, այլ և ձգտում է նրանց ինքնուրույնութիւնն ապահովել նաև տնտեսապես, աշխատում է բարձրացնել նրանց ժողովրդական տնտեսութիւնը, դարձնել նրանց ինքնուրույն:

Այսպիսի քաղաքականութիւնը խոշոր ազդեցութիւն ունի իմպերիալիստների իշխանութեան տակ գտնվող գաղութային ժողովրդների վրա: Եւրոպայի ազդեցութեան տակ նրանք սկսում են պայքարել իմպերիալիստների դեմ:

ԽՍՀՄ աշխատավորները համակրութեամբ են վերաբերվում ճնշված ժողովրդների այդ հեղափոխական ազատագրական շարժմանը: Այս շարժումը նրանք նկատում են վորպես իրենց հզոր դաշնակից, համաշխարհային իմպերիալիզմի դեմ մղվող կռիւմ: Արեւելյան ժողովրդներին համարելով հավասար և չեղբայրակից ժողովրդներ, ԽՍՀՄ հրաժարվեց ցարի կառավարության կողմից կայացած բոլոր անհավասար յեղ ստորացուցիչ պայմանագրերից (Չինաստանի, Պարսկաստանի հետ): ԽՍՀՄ Արեւելքի նմուշ ժողովրդների նմաբիս յեղ անկաճառ բարեկամն է:

Ահա թե ինչու Արեւելքի աշխատավորութիւնն այնպես սիրով և հուսով է վերաբերվում դեպի ԽՍՀՄ, հանձննս վորի նա տեսնում է իր իսկական դաշնակցին իր մղած պայքարում: Խորհրդային Միութիւնը հանդիսանում է միակ լերկիրը, վորն իր կշանքը կառուցում է ազգերի հավասարութեան և գործակցութեան սկզբունքի վրա: Խորհրդային կառավարութիւնը հանդիսանում է աշխարհիս միակ կառավարութիւնը, վորը մինչև վերջ պաշտպանում է Տաճկաստանի և Պարսկաստանի, Ավղանստանի և Չինաստանի, ամբողջ աշխարհի գաղութային և կախումն ունեցող լերկրների միասնականութիւնն ու անկախութիւնը, ա-

գատութիւնն ու ինքնուրույնութիւնը: Ճնշված մասսաները համակրում են խորհրդային Միութեանն այն պատճառով, վոր հանձինս նրա նրանք տեսնում են իրենց դաշնակցին, իմպերիալիզմից ազատագրելու գործում» (Ստալին):

ՀԱՐՑԵՐ

1. Վճր յերկրներն են կոչվում գաղութներ:
2. Ինչի՞ համար են հարկավոր իմպերիալիզմին գաղութները:
3. Ինչո՞ւ լեն ձգտում իմպերիալիստական յերկրները, վորքան կարելի չե շատ գաղութային հողեր ձեռք բերելու:
4. Ի՞նչ միջոցներով են իմպերիալիստները լենթարկում իրենց արևելյան յերկրները:
5. Ի՞նչի համար եր 1914—1919 թ. թ. իմպերիալիստական պատերազմը:
6. Ի՞նչ ե բերում իմպերիալիզմը գաղութների և արևելքի յետամնաց ժողովրդներին:
7. Ինչո՞ւ համար են իմպերիալիստները խոշոր ուղղմական ուժեր պահում գաղութներում:
8. Ինչպի՞սի քաղաքականութիւնն ե վարում խՍՀՄ գաղութների և արևելքի յետամնաց ժողովրդների վերաբերմամբ:
9. Ի՞նչ նշանակութիւնն եր տալիս Լենինը գաղութների և արևելյան ժողովրդների հեղափոխական—ազատագրական պայքարին:

ԳԼՈՒԽ ՅՈԹԵՐՈՐԴ

ԲՈՒՐԺՈՒԱՋԻԱՅԻ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՆ ՅԵՎ ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՆ

Կապիտալիստական տնտեսութիւնը խՍՀ
ԳԼՈՒԽ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒ- Միութեան տնտեսութեան հետ համեմատելուց
ՅՈՒՆԸ, դուք անցնում եք նրանց պետական կար-
գերի համեմատութեանը: Դուք պետք ե պարզեք հետևյալ հար-
ցերը. 1) ինչ ե պետութիւնը, 2) ինչու՞ն ե կայանում բուր-
ժուական պետութեան ե պրոլետարական պետութեան ելութեան,
ձեռք ե քաղաքականութեան սկզբունքային տարբերութիւնը, 3)
ինչ խնդիրներ են դրված բանվորների ե գյուղացիների առաջ
բուրժուական պետութեան ե պրոլետարական պետութեան վե-
րաբերմամբ:

§ 1. Բուրժուական պետություն.

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲՈՒՐ- Դուք արդեն գիտեք, վոր ամեն մի մարդ-
կային հասարակութեան մեջ, վորը բաղկացած
ե դասակարգերից, տեղի ունի մշտական կատա-
ղի դասակարգային պայքար: Ճնշված ե շահա-
գործվող դասակարգերը պայքարում են իրենց
դրութիւնը բարելավելու համար: Տիրող դասա-
կարգերը պայքարում են իրենց տիրող դրու-
թիւնը պահպանելու ե ամրացնելու համար:

Դասակարգային կռիվը ճնշողների ե ճնշվողների միջև տար-
վում ե անընդհատ ե համառորեն: Բանվորները կռվում են կա-
պիտալիզմը տապալելու, բանվորական ուրը կրճատելու, աշխա-
տավարձը բարձրացնելու, իրենց համար կենցաղային ե կուլտու-
րական տարրական պայմաններ ստեղծելու համար: Գյուղում աշ-
խատավորութիւնը կռվում ե կալվածատիրոջ ե կուլակի դեմ,

հողի վարձագիրնը պակասեցնելու, բաժնեակերպի ճնշումը վերացնելու և ընդհանրապես շահագործման ու ստրկացման դարավոր շղթան վերացնելու համար: Ժնշված լեռամասայ ժողովրդները կռվում են շահագործման և ազդպիւն ճնշման դեմ և այլն:

Վորոշ դեպքերում կռիվը սուր կերպարանք է ստանում և արտահայտվում է գործադուլների, ապստամբությունների միջոցով: Վորպես որինակ կարելի չե բերել անգլիական ածխագործ բանվորների հերոսական գործադուլը 1926 թվին:

Անգլիայի հանքատերերը դեռ 1921 թվից սկսել էին վատթարացնել աշխատանքի պայմաններն ածխային արդյունաբերության մեջ: Հանքագործների տասներեք շաբաթ տևող դուրսագուլը 1921 թ. վերջացավ նրանց պարտության: 1926 թվին հանքատերերը նորից հայտարարեցին, թե աշխատավարձը պակսեցնում են, իսկ բանվորական որն էլ լերկարում, սպառնալով հակառակ դեպքում, չեթե բանվորները կհրաժարվեն այս պայմաններից, փակել ձեռնարկությունները և բանվորներին արձակել: Հանքագործները նորից գործադուլ հայտարարեցին: Այս անգամ նրանց կողմն անցան Անգլիայի միացած բանվորները և ընդհանուր գործադուլ հայտարարեցին: Գործադուլին մասնակցում էին 4¹/₂ միլիոն բանվորներ: Արդյունաբերությունը կանգ առավ: Յերկաթուղու շարժումը կրճատվեց: Շատ լրագրներ դուրս չեկան: Կառավարությունն արտակարգ դրություն հայտարարեց լերկրում: Բանակը, նավատորմիդ ու ավիացիան ռազմական պատրաստության մեջ դրվեցին:

Ամբողջ բուրժուական Անգլիան լերեսը դարձրեց դեպի գործադուլավորները: Ֆրոնտը նրանց դեմ սեղմվեց:

Պարլամենթը հաստատեց մի որենք, վորով հանքագործների բանվորական որը լերկարում եր մեկ ժամով: Կառավարությունը նախապատրաստեց մի որենք պրոֆմիությունների դեմ: Վոսիկանությունն սկսեց բազմաթիվ ձերբակալություններ անել: Բանակը պատրաստ եր գործելու: Բուրժուական քերքերն աշխատում էին ազդել հանքագործների վրա նրանով, վոր սուտ լուրեր էին տպում, իբր թե բանվորների առանձին խմբակների աշխատանքը վերսկսելու մասին: Յեկեղեցին փորձում եր համոզել բանվորներին համաձայնության գալու:

Ձեռնարկատերերը, կառավարությունը, պարլամենտը, վոստիկանությունը, գործերը, թերթերը, չեկեղեցին—ահա բուրժուական այն շարքը, վոր շարվել եր հանքագործների դեմ հանդիման:

Ահա մեկ ուրիշ որինակ գլուղացիների կովի՝ կալվածատե-
րերի դեմ: 1905 թ. հեղափոխութեան ժամանակ հեղափոխական
շարժումն ընդգրկել եր գլուղացիական բավական լայն մասսաներ:
«Գլուղացիները հովաքովում ելին խմբերով, քննում ելին իրենց
դուռնուները և աստիճանաբար կովի մեջ ելին ընկնում: մեծ խմ-
բերով դուրս ելին գալիս խոշոր հողատերերի դեմ, այրում ու ա-
վերում ելին նրանց պալատներն ու ագարակները, խլում ելին
նրանց պաշարները, հացը և ուրիշ մթերքները, սպանում ելին
վոստիկաններին, պահանջում ելին ժողովրդին հանձնել ազնվա-
կանների խոշոր հողալիւն կալվածները» (Լեւին): Այն ժամանակ-
վա թղթակիցներից մեկն ահա, թե ինչպես է նկարագրում գլու-
ղացիական խռովութիւնները:

«Յերկնակամարն սկսում է լուսավառվել ամբողջ գիշերը բո-
ցերով: Պատկերը սոսկալի չե—առավոտից դուք տեսնում եք կառ-
քերի անվերջ շարաններ, լիքն ագարակներից փախչող մարդ-
կանցով, իսկ հենց վոր մթնում է, ամբողջ հորիզոնը կարծես
հազնում է բոցերից կազմված հրեղեն ապարանջան: Գիշերներ
եյին լինում, լերը միանգամից տասնվեց տեղում նկատվում ելին
այդ հրեղեն բոցերը: Կալվածատերերը խուճապի լենթարկված
փախչում են»:

1905 թվի գլուղացիական ապստամբութիւնները դաժան
կերպով ճնշվեցին կալվածատերերի ու ցարի կառավարութեան
կողմից:

Ցարական զեմետայներ պատժիչ հանձնախմբերով ցրվելով
ամբողջ լեռկրովը մեկ՝ զնդակահարում և ծեծում ելին բանվորնե-
րին և գլուղացիներին, այրում ելին գլուղերը, գրավում ելին ու-
նեցվածքը: Ցարական բանքեր լցվել ելին ձերբակալված գլուղա-
ցիներով և բանվորներով: Ցարական դատարաններ մահվան և տա-
ժանակիր աշխատանքի ելին դատապարտում բոլոր նրանց, ով մի-
փոքր անգամ կասկածվում եր հեղափոխական շարժմանը մաս-
նակցելու: մեջ, Գլուղացիական բանակները և այլ հոգևոր անձինք
լիակատար աջակցութիւն ելին ցուց տալիս ժանդարմներին և
վոստիկանութեանը գլուղացիական ապստամբութիւնները ճնշե-
լու գործում:

Ինչպես Անգլիայում, նույնպես և Ռուսաստանում կապիտա-
լիստներն ու կալվածատերերը միայնակ չեյին բանվորների և
գլուղացիների դեմ մղած այդ կովում: Նրանց կողմն ելին պետա-
կան իշխանութիւնը, զինված ուժերը, հոգևորականութիւնը և

այլն: Ամբողջ պետութեան ջանքերն ուղղված ելին հեղափոխական շարժումը խեղդելու և ստիպելու բանվորներին և գյուղացիներին նորից լինթարկվել կալվածատերերին յեւ բուրժուազիայի ջիւղապետութեանը:

Կապիտալիստական լերկներուն պետական իշխանութիւնը պաշտպանում ե իր լերկրի բուրժուազիայի շահերը վոչ միայն այն ժամանակ, լերբ բանվորներն և գյուղացիները բացարձակ կռվի լին դուրս գալիս տիրող դասակարգի դեմ (ինչպես վերև բերած որինակներուն): Բուրժուական պետութիւնները միշտ և ամեն տեղ ոգնում են կապիտալիստներին շահագործելու բանվորներին ու գյուղացիներին անկախ այն բանից, թե սրանք դուրս են լինել աշխիւ կռվի ընդդեմ բուրժուազիայի, կամ հանգիստ կանգնած իրենց դադգլահների առաջ, անտրտունջ տանում են բոլոր զրկանքները:

Բուրժուական պետութիւնները պաշտպանում են կապիտալիստների և կալվածատերերի շահերը, պահպանում են նրանց սեփականութիւնն ու արտոնութիւնները: Նրանք (բուրժուական պետութիւնները) ստեղծված են կապիտալիստների և կալվածատերերի ձեռքով և ծառայում են վորպես գործիք նրանց ձեռքում աշխատավորների վրա տիրապետելու համար:

Բուրժուական կոնգրեսը հրապարակում ե որենքներ: Բուրժուական մինիստրներն այդ որենքներն անց են կացնում կլանքում: Հասկանալի լե, վոր բոլոր որենքները հրապարակվում են բուրժուազիայի ոգտին: Բուրժուական մինիստրների կողմից նշանակված չինովնիկները հանդիսանում են բուրժուազիայի հավատարիմ ծառաները: Բուրժուական դատաւրանները պաշտպանում են կապիտալիստների սեփականութիւնը և նրանց շահագործելու իրավունքները: Նրանք միշամտում են բանվորների և ձեռնարկատերերի միջև ծագած կռվին և բանվորների դեմ վորոշումներ են կալացնում: Նրանք բանվորներին բանտ են նստեցնում, լերբ սրանք փորձում են իրենց զրութիւնը բարելավել, լերբ այդ նպատակով գործադուլ են անում, ձերբակալում են կոմունիստական կուսակցութեան պատկանելու համար և այլն: Վորպես որինակ կարելի լե բերել ամերիկական բուրժուազիայի դատը լերկու անարխիստ բանվորների՝ Սակկոի և Վանցետտիի վերաբերյալ: Սրանք ձերբակալված ելին 1920 թվին ամերիկական միքանի ֆարրիկաներում ծագած դործադուլը զեկա-

վարելու համար: Ձերբակալության ժամանակ Սակկոի մոտ գտել էին 500 հատ հայտարարութիւն կալանալիք միտինգի մասին, վորտեղ պետք է խոսեր ընկ. Վանցետտին: Ամերիկական որոնքներով միտինգներին դուրս գալը և դրա մասին հայտարարութիւններ տարածելը չի արգելւում: Սակայն ամերիկական արլունուշտ դատավորն իր բուրժուազիային հաճոյանալու համար վճռեց գլխատել լերկու բանվորներին եւ: Այդ նպատակով նրանց մեղադրեցին արտելլիկին կողոպտելու և սպանութեան մեջ: Ապացուցելու համար, թե Սակկոն և Վանցետտին մասնակցել են այդ սպանութեանը, գործադրեցին պրովակացիաների և կեղծիքների բոլոր միջոցները: Դադտնի վոստիկանութեան և հանցագործ տիպերից կեղծ վկաներ ցուցադրեցին, վորոնց պատվիրված եր սուտ ցուցմունքներ տալ այս մասին: Այն վկաներին, վորոնք կարող էին ապացուցել լերկու բանվորների կատարւալ անմեղութիւնն այդ գործում, դատարան չթողեցին: Այս բոլորի հետեանքն այն լեզով, վոր ընկ. ընկ. Սակկոն և Վանցետտին մահւան դատապարտվեցին ելեկտրականութեան միջոցով: Այս պատահեց 1927 թ. հուլիսին: Այս դատավճիռը խոշոր բողոքներ և դժգոհութիւն առաջացրեց ամբողջ աշխարհի բանվոր դասակարգի կողմից: Այս հանգամանքն ստիպեց բուրժուազիային դատավճռի իրագործումը հետաձգել: Այդ ժամանակի ընթացքում հայտնաբերվեց իսկական հանցագործը: Զնայելով այն հանգամանքին, վոր հանցագործը խոստովանվեց, վոր արտելլիկին սպանողն ինքն է, բուրժուական դատարանը հրաժարվեց Սակկո և Վանցետտի գործը վերանայել և 1927 թվին հրամայեց դատավճիռն ի կատար ածել: Ահա թե ինչպես է բուրժուական դատարանը հաշիվ տեսնում լավագուշն բանվորների հետ, բուրժուազիային հաճոյանալու համար: Ժանդարմերիայի և վոստիկանութեան նպատակն է պալքարել բանվոր դասակարգի այն բոլոր փորձերի դեմ, վոր նրանք անում են կապիտալի ճնշումից ազատագրվելու նպատակով:

Բուրժուական պետութիւնների գործերն այնպիսի կազմակերպութիւններն են, վոր նրանք բուրժուազիայի ձեռքում ծառայում են վորպես զենք բանվոր դասակարգի դեմ: Հրամանատարական բարձր պաշտոններին նշանակվում են բացառապես ունեւոր դասակարգերի ներկայացուցիչները: Բանվորներին և գլուղացիներին հրամանատարական պաշտոնների նշանակելը չափազանց սահմանափակ է և նույնիսկ լերբեմն անկարելի: Զինվորները զրկված են լերկրի քաղաքական կյանքին մասնակցելու իրավուն-

քից՝ Սպաներն այնպես են դաստիարակում զինվորներին և այնպես են մթազնում նրանց գիտակցութիւնը, վոր նրանք կռվի չեն գնում բուրժուազիայի շահերը պաշտպանելու և պատրաստ են կրակելու իրենց յեղբայրների և հայրերի վրա, յեթե սրանք գործադուլ են անում կամ ապստամբում են բուրժուազիայի տիրապետութեան դեմ:

Բուրժուազիան չի բաժանականում միմիայն բանվորներին դեմ որենքներ հրատարակելով և իր ունեցվածքի ու իշխանութեան պաշտպանութեան համար զինված ուժեր ստեղծելով: Նա շատ ճարպիկ կերպով տղգում է նաև աշխատավոր մասսաների գիտակցութեան վրա:

Բուրժուազիայի տրամադրութեան տակ է մամուլը, վորը չուրաքանչիւր որ մթազնում է բանվորների և գյուղացիների ուղեղները: Բուրժուական պրոֆեսորները, գիտնականները, ուսուցիչները, քաղաքական գործիչները և այլն այնպես են լուսավորում աշխատավորներին, վոր նրանք սխալ ըմբռնողութիւն են ստանում դասակարգային կռիւի և իրենց դերի մասին այդ կռիւում: Ավելի մեծ դեր է խաղում այդ գործում հոգևորականութիւնը, վոր ամեն մի բուրժուական չերկրում մեծ քանակութեամբ կա: Տերտերները քարոզում են չգիմադրել բուրժուազիային, քարոզում են յեղբայրութիւն և սեր բանվորների և ձեռնարկատիրերի, գյուղացու և կալվածատերերի միջև: Այդ բանն, իհարկե, չի խառնուարում հոգևոր հայրերին որհնել այն գործերին, վորոնք գնում են խաղաղացնելու ապստամբ բանվորներին և գյուղացիներին: Ըստ յերևութին նրանց համար չարիք է, յերբ բանվորները կըռվում են իրենց տերերի դեմ և առաքինութիւն՝ յերբ գնդակահարում են բուրժուազիայի տիրապետութիւնը տապալել ձգտող բանվորներին:

ՍՈՅԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՈՒԹՅՈՒՆԵՐԸ — ԲՈՒՐՇՈՒԱԶԻԱՅԻ «ՁԱՅՆ ՊԱՆՈՂՆԵՐՆ» ԵՆ:

Բուրժուազիան բանվորներին հիմարացնելու համար կարողացել է ոգտագործել վորոշ պրոֆեսիոնալ միութիւնների և իրենց բանվորական կուսակցութիւն համարող սոցիալիստական կուսակցութիւններին: Այդ պրոֆմիութիւնները (նրանք կոչվում են դեղին պրոֆմիութիւններ) և այդ կուսակցութիւնները դեկավարում են առաջնորդների մի փոքրիկ խմբակ, վորոնց վորոշ բան է հասնում բուրժուազիայի վաստակների փրշրանքներից: Ուրինակ՝ անգլիական բանվորական կուսակցութեան դեկավար Մակդոնալդը ֆարրիկանտներից նվերներ է ստանում

ավտոմոբիլներ, իսկ անգլիական լերկաթուղայինները պրոֆմի-
ուլթյան պարագլուխ Թոմասը տարեկան 10 միլիոն ռուբլի լեկա-
մուտ ունի: Նրանցից ամենաազդեցիկներին բուրժուազիան ձեռ-
տում է տալ այս կամ այն լավ վարձատրվող պաշտոնը: Այդ դե-
պին պարագլուխներից շատերը լեզել են և կամ այժմ ել կառա-
վարության անդամներ են և բացարձակ կերպով վարում են բուր-
ժուական քաղաքականութուն: Նրանք բոլորը փաստորեն անցել
են բուրժուազիայի կողմը և այնպես են դեկավարում իրենց մի-
ություններն ու կուսակցությունները, վոր դասակարգային կովում
միշտ անցնում են կապիտալիստների կողմը: Որինակ, 1926 թվին
Անգլիայում ածխագործների գործադուլի ժամանակ, գործադու-
լավորների կողմն անցան ֆիացած մյուս արտադրությունների
բանվորները և ընդհանուր գործադուլ հայտարարեցին, սակայն
դեզին պրոֆմիությունների և անգլիական բանվորական կուսակ-
ցության (սոցիալիստական) պարագլուխներն սկզբում վիժեցրին
ընդհանուր գործադուլը և ապա ածխագործների գործադուլը:

Դեզին պրոֆմիությունների և սոցիալիստական կուսակցու-
թյունների առաջնորդները բանվորներին դաստիարակում են վոչ
թե բուրժուազիայի դեմ կռվելու համար, այլ ընդհակառակը,
նրանք ձգտում են հաշտեցնել դասակարգային հակասություննե-
րը: Նրանք կոչում են բանվորներին վոչ թե կռվելու, այլ բուր-
ժուազիայի հետ համաձայնվելու (վորի պատճառով և կոչվում են
համաձայնողականներ): Նրանք աշխատում են ամեն կերպ խան-
գարել բանվորների քաղաքական լեւուլթները, լերբ այդ խան-
գարում և բուրժուազիայի շահերին: Նրանք ամեն միջոց գործ են
դնում բանվորական շարժմանը դավաճանելու համար:

ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ
ՍԱՀՔՐՈՒՆՔՆԵՐՈՎ
ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻՆ
ԽԱՐՈՒՄ ԵՆ:

Ամերիկայի հայտնի բուրժուական գործիչ
Մակ-Կենզի-Կինգը գրել է մի գիրք այն մասին,
թե ինչպես պետք է խաբել ժողովրդին: Այդ
գրքում ի միջի ալլոց գրում է.

«Բանվորական մասսաները միամիտ են և
տղեւտ... Նրանք կուրորեն հետևում են խոսքերին և լողունգնե-
րին: Նրանք կռապաշտներ են և հեքիաթներ սիրող, ուրեմն ստեղ-
ծեցեք նրանց համար կուռքեր: Տվեք նրանց հեքիաթներ: Դուք
կարող եք նրանց հետ անել ինչ ուզենաք, լեթե միայն դուք կա-
րողանաք հարկավոր ըողելին պատմել նրանց համապատասխան
հեքիաթ»: Յեվ բուրժուազիան սիրում և կարողանում է աշխա-
տավորներին հեքիաթ պատմել և նրանց համար կուռքեր ստեղծել:

Բուրժուազիային ձեռնտու չե բացարձակ խոստովանվել, վոր ամբողջ քաղաքական իշխանությունն իրեն և պատկանում. այդ ձեռնտու չե այն պատճառով, վոր դրանով նա գոյություն ունեցող պետություն դեմ կբարձրացնի բանվոր դասակարգին և դրանով նրան կմղի դեպի պայքար՝ իշխանությունը ձեռք ձգելու համար: Այս պատճառով ել կապիտալիստներն ամեն միջոց գործադրում են բանվորներին և գյուղացիներին խաբելու և ցույց տալու, վոր խոշոր կապիտալի վոչ մի դիկտատուրա գոյություն չունի, վոր պետությունը դասակարգային կազմակերպություն չե, այլ ընդհակառակը դասակարգերից վեր և կանգնած և կոչված ե նրանց շահերը հաշտեցնելու:

Այս միտքը բուրժուազիան առանձին ուժով սկսեց տարածել մանավանդ այն ժամանակներից, յերբ աճեց ու ամրացավ բանվորական շարժումը: Բանվորներին և գյուղացիներին ավելի հեշտ խաբելու նպատակով բուրժուազիան վորոշ զիջումներ և անում, կազմակերպում ե իր պետությունները, վորպես դեմոկրատական հանրապետություններ, նույնպես և առհասարակ դեմոկրատական պետություններ:

Ի՞նչ ե իրենից ներկայացնում դեմոկրատական հանրապետությունը: Սա մի պետություն ե, վորտեղ թագավոր չկա և վորի կառավարությունը մասնակցում ե (խոսքով) ամբողջ ժողովուրդը: Իսկ դեմոկրատական պետությունը— այնպիսի մի պետական ձև ե, վորտեղ դեմոկրատական հիմնարկների հետ միասին (պարլամենտ), պահպանվել ե դեռ ևս միապետի իշխանությունը:

Վերցնենք, որինակ, Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները: Այստեղ ամբողջ պետությունը կառավարում ե, միևնիստներին և ուրիշ պաշտոնյաներին նշանակում և նախագահը, վորը ընտրվում ե բնակչության բոլոր դասակարգերի կողմից (ամբողջ ժողովրդի կողմից): Որենքները հրատարակում և պետության բոլոր գործերը վճռում և կոնգրեսը (պարլամենտը), վորին ընտրում ե նույնպես ամբողջ բնակչությունը: Ընտրություններին մասնակցում ե ամբողջ բնակչությունը (ընդհանուր ընտրություններ): (Ընտրական իրավունքը, ճիշտ ե, խոշոր չափով սահմանափակված ե, մանավանդ բանվոր դասակարգի համար): Ընտրողներից և վոչ մեկն արտոնություններ չունի մյուսի վերաբերմամբ. լինի նա բանվոր կամ գյուղացի և կամ կապի-

տալիստ, միևնույն է, նրանցից չուրաքանչյուրն ունի միայն մեկ ձայն (հավասար ընտրութիւններ)։ Պատգամավորներն ընտրվում են անմիջապէս կոնգրեսի համար, առանց միջանկյալ աստիճանների (ուղղակի ընտրութիւններ)։ Ընտրողներն իրենց ձայնը տալիս են գրավոր թերթիկների միջոցով, վոր ժողովում են կընքված արկղների մեջ։ Այսպիսով ձայնատվութիւնը բաց չի կատարվում, այլ գաղտնի (գաղտնի ձայնատվութիւն)։

Դրա հետ միասին Միացյալ Նահանգներում բոլոր քաղաքացիները հավասար են, բոլորն էլ ունեն միատեսակ իրավունքներ և կարող են ոգտվել բոլոր ազատութիւններից. խոսքի, մամուլի, ժողովների, միութիւնների և այլ ազատութիւններից։ Նահանգների ամեն մի քաղաքացի ոգտվում է «անձի անձեռնմխելիութիւն» իրավունքից, այսինքն նրան վոչ վոք չի կարող ձերբակալել, բանտ նստեցնել հակառակ որենքի և կամ դատարանի վորոշման։

Առաջին հայացքից թվում է, թէ Միացյալ Նահանգներում դրախտ և բարեկեցութիւն է տիրում բոլոր դասակարգերի համար անխտիր, վոր բուրժուազիան պետութիւն կառավարչութիւն մեջ առանձին արտոնութիւններ չունի բանվորների և գյուղացիների հանդեպ և վոր բուրժուազիայի դիկտատուրայի մասին վոչ մի խոսք լինել չի կարող։ Սակայն իրականում դրութիւնը բոլորովին այլ է. Միացյալ Նահանգները կառավարվում են վոչ թէ «ամբողջ ժողովրդի» կողմից, այլ հինգ-վեց խոշոր բանկերի, կամ ավելի ճիշտ է՝ այդ բանկերի տերերի՝ միքանի տասնյակ միլիոնատերերի ձեռքով։ Նրանցից կախումն ունեն կալվածատերերի, ֆաբրիկաների ու գործարանների տերերի մեծագույն մասը։ Սրանց բոլորին իրենց են լենթարկում բանկերը, Բանկերի և ֆնացած բուրժուազիայի մոտ ծառայութիւն մեջ են գրտնվում գիտնականները, պրոֆեսորները, ճարտարապետները, ուսուցիչները, փաստաբանները։ Սրանք բոլորը կախումն ունեն կապիտալից և հանդիսանում են նրա հավատարիմ ստրուկները։ Յոշոր հարուստներն են կերակրում չինովնիկներին, դատավորներին, զենեբալներին, սպաներին և այլոց։ Սրանք բոլորը գրտնվելով կախման մեջ կապիտալից, բացի դրանից բուրժուական միջավայրի ծնունդներ են, սերտորեն կապված են բուրժուազիայի հետ և պատրաստ են իրենց կլանքը զոհելու նրա իշխանութիւնն ամրացնելու և պահպանելու համար։

Այսպիսի պայմաններում բանվորներն ու գյուղացիները

ղեկավարողական հանրապետության սահմաններում փաստորեն զրկված են իրենց վերապահված իրավունքներից ոգտվելու հնարավորությունից: Ուրիշակ, մամուլի ազատությունը վոչինչ չի տալիս աշխատավոր դասակարգերին, քանի վոր լրագրիներ հրատարակելու կամ գրքեր տպագրելու համար հարկավոր են տպարաններ և թուղթ, իսկ տպարաններն ու թուղթը գտնվում են բուրժուազիայի ձեռքում և բանվոր դասակարգը փաստորեն մամուլի ազատությունից ոգտվել չի կարող: Նույն բանն է նաև ժողովների ազատության իրավունքը. ժողովվել կարելի չի այն դեպքում, լերբ դրա համար կան համապատասխան շենքեր: Իսկ շենքերը բոլորը պատկանում են բուրժուազիային և ժողովների ազատությունն այսպիսի պայմաններում կախված է բուրժուազիայի բարի կամքից: Ավելի լավ դրության մեջ չի նաև միությունների ազատության իրավունքը: Քանի արհեստակցական միություններն զգալի չափով ճնշում չեն գործադրում բուրժուազիայի վրա, նա համբերատար է ու հաշտվում է նրանց գոյության հետ: Բայց հենց վոր բանվոր դասակարգն սկսում է բացարձակ դասակարգային կռիվ, բուրժուազիան ցրում է պրոֆմիությունները և ձերբակալում է բանվորներին, առանց հաշի առնելու, վոր ձեռնադրեն միությունների ազատություն գոյություն ունի:

Բուրժուային վոչինչ չի տալիս բանվոր դասակարգին և գյուղացիությանը ընդհանուր, հավասար, ուղղակի և գաղտնի ընտրական իրավունքը: Զխոսելով այն մասին, վոր բանվորներին մի քանի բավական խոշոր կատեգորիաներ (մանավանդ ցածր աշխատավարձ ստացողները) չեն ոգտվում ընտրական իրավունքով (կանայք իրավունք վայելում են միայն մի քանի կապիտալիստական պետություններում), բուրժուազիան ընտրություններն այնպես է դասավորում, վոր բանվորների թեկնածուները պարլամենտ անցնել չեն կարողանում: Կապիտալիստներն ամեն միջոց գործադրում են ընտրական իրավունք ունեցող քաղաքացիներին կաշառելու համար: Նրանք կաշառում են թերթերին, վարձում են ամենալավ հեռուորներին, վորոնք սկսում են գովաբանել բուրժուազիայի թեկնածուներին: Այդ բոլորի հետևանքը լինում է այն, վոր ընտրություններն անպատճառ վերջանում են բուրժուազիայի հաղթությամբ, վորը և անց է կացնում իր թեկնածուներին: Բուրժուազիան հնարավորություն ունի այնպիսի ձևով բաշխել ընտրական շրջանները, վոր բանվոր դասակարգի

ազդեցութիւնն այդ շրջաններում ուժեղ կերպով թուլանում եւ Ընտրական կամպանիայի առանձնապես սուր մոմենտներին բուրժուազիան սկսում ե խստութիւններ գործադրել բանվորների դեմ, բանտն ե նստեցնում նրանց իսկական հեղափոխական ներկայացուցիչներին և ամեն միջոց գործադրում ե բանվորների ազդեցութիւնը նվազեցնելու համար:

Այն դեպքերում, յերբ բանվոր դասակարգին հաջողվում ե պարլամենտ անցկացնել ավելի մեծ թվով թեկնածուներ, քան այդ ցանկանում ե բուրժուազիան, այդ դեպքում շատ հասարակ կերպով ցրվում ե այսպիսի պարլամենտը:

Մի քանի որինակներ բերենք, յերբ բուրժուազիան այդպես անորեն կերպով ե վարվել դեպի ընտրութիւնները և դեպի պարլամենտը: 1927 թվի հուլիսին կայացած պարլամենտի ընտրութիւնները Ռումինիայում: Բուրժուազիան, իհարկե, ամեն միջոց ձեռնարկել եր իր թեկնածուներին անցկացնելու համար: Ահա մի քաղվածք ընտրութիւնների մասին տված հեռագրից. «Նախընտրական տերրորը Ռումինայում ուժեղանում ե: Առանձնապես հետևում են բանվորա-գյուղացիական բլոկի թեկնածուներին: Մի շարք քաղաքներում ձերբակալված են այդ բլոկի ընտրական կոմիտեները... Նախընտրական ժողովներն արգելված են, նախընտրական թուղթիկները գրավում են: Ձեռքակալված են բանվորա-գյուղացիական բլոկի կողմնակիցներից մոտ հազար հոգի»:

Ռումինական բուրժուազիան չի բավականանում միմիայն հետևելով իրեն անհաճո կուսակցութիւններին ու նրանց թեկնածուներին: Դրա հետ միասին նա վոչ մի միջոցի առաջ կանգ չի առնում իր թեկնածուներին անցկացնելու համար: Գյուղացիական կուսակցութեան ղեկավարներից մեկը հայտարարել ե շատ հետաքրքիր տվյալներ «Համառումից» րեցուրքով ղեկավարող ընկերության մասին»: «Սա մի իսկական աղցիոներական ընկերութիւն ե, վորը կազմակերպվել ե ընտրական կամպանիայի միջոցին: Ընկերութիւնը յերաշխափորում ե պարլամենտի պատգամավոր ընտրելու ամեն մի թեկնածվի, վորը կողմնակից ե կառավարական կուսակցութեան և կմտցնի 200000 լեյ: Քանի վոր ամեն վոք չեր կարող միանգամից այսպիսի խոշոր գումար մտցնել, այդ պատճառով ընկերութեան վերատեսուչները համաձայնվում են ին կանխավճար ստանալ, պայմանով, վոր ֆնացած գումարը մոծվեր ընտրութիւնները վերջանալուց հետո:

Այս ընկերութեան ամենագործունէա անդամները ներքին գործոց մինիստրութեան բարձր պաշտօնյաներն ու վոստիկանութեան դեպարտամենտում խոշոր պոստեր գրավող անձինք ելին»:

Ընտրութիւններէ ալգպիսի կեղծումը բնականաբար պիտի ունենար նաև իր հետեանքները. «ընտրողների մասնակցութեան տոկոսը» նախընտրական տեղերի հետեւանում, շատ անգամ եւ իտալականում (վորտեզ հաշվում են կես միլիոն չափահաս բնակչութիւն) ընտրութիւններին մասնակցել են 28 հազարից մի փոքր ավելի ընտրողներ: Նույն հետեանքներն են տեղի ունեցել նաև ուրիշ քաղաքներում. ընտրութիւններէ ալգպիսի հետեանքները սաստիկ զգոհութիւն առաջացրին: Մի քանի քաղաքներում բուրժուազիան ընտրութիւնները վերջացրեց նրանով, վորդինվորներ կանչեց և կրակ բացեց վրդոված ամբոխի վրա»:

Լեհաստանում (նույնպես 1927 թ. հուլիսին) կառավարութիւնն արձակեց իրեն համար վոչ ցանկալի սենատը: «Նախագահի գեկրիտով անսպասելի կեղծով փաշկեց սենատի սիսիան: Դեկրիտի ընթերցումը կատարվեց նախ քան սենատն սկսեց բացել սահմանադրութեան այն կէտը, վոր նախատեսուում է սելմի առնակման կարգը»:

Այս որինակները ցույց են տալիս, վոր բուրժուազիան ունի բոլոր հնարավորութիւններն ազդելու ընտրութիւններէ վրա և լիովին ոգտագործելու պարլամենտն իր շահերի համար: Դեմոկրատիայի հիմնական գործիքը—ընդհանուր ընտրական իրավունքը և ընտրական հավասար իրավունքն իրականում դառնում է բուրժուազիայի դիկտատուրայի գործիքներից մեկը:

Նույնն են նաև դեմոկրատիայի մյուս կարևոր գործիքները (խոսքի, մամուլի, ժողովների ազատութիւնները):

Այսպիսով դեմոկրատիան կապիտալիստական յերկրներում իրենից ներկայացնում է վոչ այլ ինչ, յեթե վոչ բուրժուազիայի դիկտատուրայի ծպտյալ ձևը:

Սակայն դասակարգային կովի առանձին սուր մոմենտներին բուրժուազիան դեն է չպրտում դեմոկրատիայի դիմակը և նրան փոխարինում է խոշոր կապիտալի միանգամայն բացարձակ դիկտատուրայով:

Ահա որինակ: Իմպերիալիստական պատերազմից հետո Յեվրոպայի համարյա բոլոր պետութիւններում բանվորական շարժման ալիքը շատ բարձրացավ: Այս հանգամանքը հարկադրեց բուրժուազիային թագնովել սոցիալ-համաձայնողականների յետևում, վորոնց նա այս կամ այն չափով թույլ տվեց մասնակցելու իշխանութեանը:

ՖԱԵԻԶՄԸ—ԱՄԵՆԻՑ
ԲԱՅԱՐԱՎԱ ԹԵՎ ԶԸ-
ՄԱՄԿՎԱՄ ԶԵՎՆ Ե
ԲՈՒՐՈՒՄԱԿԱՆ ԴԻԿ-
ՏԱՏՈՒՄԱՅԻ:

Դրա հետևանքն այն լեղավ, վոր բուրժուական պետութիւններն ուժեղ կերպով դեմոկրատացան, իհարկե, իրենց ելութիւմբ մնալով կապիտալիստական պետութիւններ։ Յերբ դասակարգային պայքարի սուր շրջանն անցավ, բուրժուազիան դուրս վռնդեց կառավարութեան կազմից իր հավատարիմ ծառաներին—սոցիալ-համաձայնողականներին և սկսեց վարել իր դասակարգային քաղաքականութիւնը, այս անգամ արդեն առանց ծածկվելու դեմոկրատիայի շիրմայի լետու։ Ամբողջ գծովը մեկ սկսվեց հարձակում բանվոր դասակարգի դեմ, սկսեցին ավերել կուսակցական, արհեստակցական և բանվորական այլ կազմակերպութիւնները։ Մինչև իսկ այն ձևական ազատութիւններն ու հավասարութիւնները, վորոնք տրված էին առաջուց, սկսեցին աստիճանաբար սահմանափակել։ Որինակ, վերջին ժամանակները Չեխո-սլովակիայի կառավարութիւնը զինվորական ծառայութեան մեջ գլխավորներին զրկեց ընտրական ձայնի իրավունքից։ Բուլղարիայում հրատարակված է մի որեւէ, վորով մահվան պատժի լին դատապարտվում նրանք, վորոնք ոգնութիւն կհասցնեն քաղաքական բանտարկյալների ընտանիքներին և այլն։ Բուրժուազիան ձգտում է իրեն վարձատրել անցյալում դեմոկրատիզմի հարկադրական որերի համար և ամեն կերպ ուժեղացնում է աշխատավորների շահագործումը. նվազեցնում է աշխատավարձը, լերկարում և բանվորական որը և այլն և այլն։

Մինչևուհն ժամանակ բուրժուազիան մի շարք միջոցներ և ձեռնարկել իրեն համար ամուր դասակարգային հինարան ստեղծելու և բանվորական շարժման նոր ալիքից ու հնարավոր հեղափոխական ցնցումներից պաշտպանվելու համար։ Բուրժուազիայի, մանր վաճառականների և կուլակների տղաներից, բուրժուական ուսանողութիւնից և մինչև իսկ լետամնաց և տերտերների կողմից հիմարացրած բանվորներից ու գլուղացիներից բուրժուազիան սկսել և կազմակերպել այսպես կոչված Ֆաշիստների գնդեր։ Սրանց նպատակն է կովել հեղափոխական շարժման դեմ և պաշտպանել կապիտալիզմը պրոլետարիատի դասակարգային կովից։

Ֆաշիստական բանակներ գոյութիւն ունեն համարյա բոլոր իմպերիալիստական լերկրներում։ Նրանք զբաղվում են բանվորական ժողովները ցրելով, ծեծում և սպանում են բանվորներին առաջնորդներին, ավերածութեան են լինթարկում կուսակցական և պրոֆեսիոնալ կազմակերպութիւնները, կողոպտում են

բանվորական դրամարկղներն ու կոոպերատիվները: Այս բոլորը նրանք անում են բուրժուական կառավարութլունների հովանավորութլան տակ, այս բոլորն էլ այդ պատճառով մնում են անպատիժ և չերբեմն էլ խրախուսվում ե:

Առաջին ֆաշիստական բանակները չերևան չեկան Իտալիայում 1920 թ.: Նրանք ստեղծվեցին բուրժուազիայի կողմից բանվորների հեղափոխական շարժման դեմ կռվելու համար: Այդ ժամանակներն Իտալիայում հեղափոխական պայքարը շատ սուր կերպարանք էր ստացել և բանն այնտեղ հասավ, վոր բանվորներն իրենց ձեռքն առան ֆաբրիկաներն ու գործարանները: Ֆաշիստների գլուխն անցավ նախկին սոցիալիստ Մուսսոլինին: Նրա ղեկավարութլամբ ֆաշիստները զենքի ուժով խորտակեցին հեղափոխական բանվոր դասակարգը, ավերեցին ու ցրեցին բանվորական կազմակերպութլունները և հաստատեցին իրենց դիկտատուրան:

Ֆաշիստական կազմակերպութլունները մի շարք լերկրներում (Իտալիա, Լեհաստան, Գերմանիա, Ֆրանսիա) պաշտոնապես ճանաչված են և զինվում են կառավարութլան հաշվին: Ֆաշիստների տոնը համարվում է ամբողջ բուրժուազիայի և նրա կառավարութլան տոն: Որինակ, Գերմանիայում ֆաշիստական կազմակերպութլան տոնակատարութլան որերին «Պողպատի սահավարտը» նախապատրաստվում է տոնի համար և զինվում գերմանական վոստիկանութլան կողմից:

Բուրժուազիան ֆաշիստական բանակներ և կազմակերպում այն պատճառով, վոր նա չի հավատում իր զորքին: Այս վերջինը կազմված է բանվորներից և գյուղացիներից և հեղափոխական վերելքի որերին կարող է իր սվինները դարձնել բուրժուական սպաների դեմ (ինչպես այդ տեղի ունեցավ մեզ մոտ 1917 թվին): Այնինչ ֆաշիստական կազմակերպութլունները բուրժուական են իրենց կազմով և այդ կազմակերպութլան յուրաքանչյուր մի անդամ իր ամբողջ հոգով առում է բանվորներին և գյուղացիներին, վորպես իրենց դասակարգային թշնամիներ: Այս պատճառով նրանք բուրժուազիայի և կապիտալիստական կարգերի ամենահավատարիմ նեցուկներն են:

Ֆաշիստական կազմակերպութլունները բուրժուազիայի դիկտատուրայի ամենավորոշ և չծածկված ձևն է: Ստեղծելով նրանց, բուրժուազիան դրանով հակադրում է իրեն բանվոր դասակարգին և գյուղացիութլանը: Դրանով բուրժուազիան հեղ-

տացրել ու արագացրել է աշխատավորների համար իրենց դասակարգային շահերը գիտակցելու հնարավորությունը և կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությունը կազմակերպվելու՝ կապիտալիզմի դեմ վճռական պայքարի համար:

ԱՅՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒ-
ՅՑՈՒՆԸ, ՎՈՐԸ ՀԻՄ-
ՆՎԱԼԵ Ե ՄԻ ԴԱՍԱ-
ԿԱՐԳԸ ՄՅՈՒՍԻ ԿՈՂ-
ՄԻՑ ԵՎԱԶԳՈՐԾՎԵ-
ԼՈՒ ՎՐԱ, ԶԻ ԿԱՐՈՂ
ԳՈՑՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵ-
ՆԱԼ ԱՌԱՆՑ ՊԵՏՈՒ-
ԹՅԱՆ,

Բուրժուական հասարակությունը կազմված է տիրող և հարստահարվող դասակարգերից. նրանց դասակարգային շահերն անհաշտ են: Այս պատճառով ճնշվող դասակարգերին իրեն լինելով տիրող դասակարգը կարող է միմիայն այն դեպքում, չե՛րբ նա կազմակերպված է պետականապես: Տիրելու և ուրիշ դասակարգերին իրեն լինելով ալլ միջոցներ գոյություն չունեն:

ՍՈՑԻԱԼԶԻՄԻ ԺԱՄԱ-
ՆԱԿ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԿՄԵՌՆԻ:

Արդե՞ք հավիտյան պիտի գոյություն ունենա պետությունը, թե կգա ժամանակ, չե՛րբ պետության կարիքը կվերանա:

Մենք տեսանք արդեն, վոր պետությունը դասակարգային հասարակության սեփականություն է: Յեթե կան դասակարգեր, կնշանակի պետք է լինի նաև պետություն: Սակայն հենց մարդկանց այդ բաժանումը դասակարգերի հավիտյան գոյություն չի ունենալու: Յեղի է ժամանակ, չե՛րբ մարդկային հասարակու-
թյունը դասակարգերի բաժանված չի (Նախնական կոմունիզմ, նահապետական հասարակություն): Զկար այն ժամանակ նաև պետություն, վորովհետև նրա կարիքը չկար: Սոցիալիզմի ժամանակ, վորը մենք ձգտում ենք կառուցել, նույնպես պետությունը մեռնելու չի: Ինչո՞ւ: Վորովհետև սոցիալիզմ նշանակում է դասակարգերի վերացում, վորովհետև սոցիալիզմի ժամանակ մարդկային հասարակությունը կազմված չի լինելու կապիտալիստներից, վորոնց ձեռքում են գտնվում բոլոր գործարաններն ու ֆաբրիկաները և բանվորներից, վորոնք հարկադրված են իրենց աշխատանքը վաճառելու կապիտալիստներին: Այն ժամանակ կվերանան կալվածատերերն ու վերջ կգրվի գյուղացիության շահագործմանը: Արտադրության բոլոր միջոցներն ու գործիքները կպատկանեն վոչ թե առանձին անհատների կամ առանձին խումբ մարդկանց, այլ ամբողջ հասարակությանը: Արտադրու-
թյան գործիքների մասնավոր սեփականությունը կփոխարինվի հանրային սեփականությամբ: Կվերանա մարդկանց դիրքերի տարբերությունն արտադրության մեջ: Բոլորը կաշխատեն ամ-

բողջ հասարակութիւնը պատկանող ֆարքիականերում, գործարաններում, հանքերում և այլն: Արտադրած արդիւնքները կկազմեն ամբողջ հասարակութիւն սեփականութիւն և կբաշխվեն հասարակութիւն բոլոր անդամների միջև: Այսպիսի հասարակութիւն մեջ, վորը սոցիալիստական հասարակութիւն և կոչվում, չեն լինելու վոչ շահագործողներ և վոչ ել շահագործվողներ: Ձի լինելու դասակարգային բաժանում, նուչնպես և դասակարգային թշնամութիւն: «Դասակարգները կվերանան նուչնպես անխուսափելի կերպով, վորպես անխուսափելիորեն նրանք ծագել են» (Ենգելս):

Յերբ չեն լինի դասակարգեր, հարկավոր ել չի լինի առանձին ուժ մի դասակարգը մյուսին յենթարկելու համար: Կվերանան զինված ուժեր ունենալու կարիքը, դատական և պատժիչ մարմինները, մեկ դասակարգը մյուսին յենթարկելու համար գրված որենքները: Կարիք չի լինի պետական կազմակերպութիւն, հարկավոր չի լինի պետութիւնը: «Դասակարգների վերանալու հետ միասին անխուսափելիորեն կվերանա պետութիւնը» (Ենգելս):

§ 2. Պրոլետարական պետություն.

Ներկայումս աշխարհիս յերեսին վոչ մի տեղ չկա անդասակարգ հասարակութիւն: Դասակարգները գոյութիւն ունեն ամեն մի բուրժուական յերկրում, դասակարգների յե բաժանված գաղութային յերկրների բնակչութիւնը, դասակարգեր դեռևս կան մեր Խորհրդային Միութիւն մեջ: Յուրաքանչյուր յերկրում տիրող դասակարգը կազմակերպված և պետութիւն մեջ: Այն յերկրներում, ուր տիրապետում են կապիտալիստները, կազմակերպված և բուրժուական պետութիւն: Մեր յերկրում իշխանութիւն գլուխը կանգնած և բանվոր դասակարգը, վորը կազմակերպված և պրոլետարական պետութիւն մեջ:

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՆ-
ՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ
ՁԵՌՔՈՒՄ ԾԱՌԱ-
ՅՈՒՄ Ե ԱՇԽԱՏԱՎՈ-
ՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՊԻ-
ՏԱԼԻ ԼԾԻԹ ԱՋԱՏԵ-
ԼՈՒ ԳՈՐԾԻՆ:

Բուրժուական պետութիւն և պրոլետարական պետութիւն նպատակները միանգամայն իրար հակառակ են: Առաջինը շահագործողած և նրանով, վոր բուրժուազիայի տիրապետութիւնն ամրանա, և վորքան կարելի յե, շատ շահագործվի և ճնշվի աշխատավորութիւնը: Յերկրորդը, ընդհակառակը, իրեն նպատակ և դնում ազատագրել բանվոր դասակարգը և գլուղացիութիւնն

ամեն մի շահագործումից և հարստահարումից: Բանվորական պետությունն իրեն նպատակ է դնում արտադրության բոլոր միջոցներն ու գործիքները դարձնել հանրային սեփականություն, միջնացանել, վերացնել հասարակության բաժանումը դասակարգերի, դրա հետ միասին վերացնել նաև պետությունը: Մեկ խոսքով՝ բանվորական պետության նպատակն է կապիտալիզմը փոխարինել սոցիալիզմով:

Յեթե տարբեր են և իրար հակառակ այդ պետությունների նպատակներն ու խնդիրները, ապա միանգամայն տարբեր պետք է լինեն նաև նրանց կազմությունը: Բուրժուական պետությունը շահագրգռված է նրանում, վոր աշխատավորները հեռու լինեն պետության կառավարությունը մասնակցելուց: Բանվորական պետությունը, ընդհակառակը, ամեն միջոց գործադրում է, վորպեսզի վորքան կարելի չե շատ բանվորներ և գյուղացիներ, վորոնք չեն շահագործում ուրիշի աշխատանքը, մասնակցեն պետական շինարարության և պետական կյանքի բոլոր ճյուղերում: Կապիտալիստական լերկերներում բուրժուազիան ունի բոլոր իրավունքները, իսկ բանվորները միայն պաքարի միջոցով հաղիվ կարողացել են ձեռք բերել ընտրական վորոշ իրավունքներ, այն ել բանվորների միայն այս կամ այն առանձին խավերի համար: Պորհրդային Միության մեջ բոլոր աշխատավորները, բոլոր նրանք, ովքեր այս կամ այն կերպ չեն շահագործում ուրիշի աշխատանքը, ոգտվում են ընտրական բոլոր իրավունքներով: Իսկ անաշխատ, շահագործող տարբերը (կուլակները, առևտրականները, ձեռնարկատերերը), ընդհակառակը, բոլորովին զրկված են լերկրի քաղաքական կյանքին մասնակցելու հնարավորությունից և իրավունք չունեն խուրհուրդների ընտրություններին մասնակցելու: Բոլոր ղեկավար պոստերում—Պորհուրդների Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեներում, Ժողովրդական Կոմիտարների Պորհրդում, նահանգական, գավառային գործադիր Կոմիտեներում մենք ունենք բանվորների և գյուղացիների ընտրյալներ, վորոնք պաշտպանում են բանվորական պետության շահերը:

Պորհուրդները մեր բանվորական պետության հիմքն են կազմում: Պորհուրդների միջոցով աշխատավորությունը կառավարում է պետությունը, կառուցում է Ժողովրդական տնտեսությունը, վճռում է բոլոր կուլտուրական և կենցաղային խնդիրները: Պորհուրդներն ամենասերտ ու անքակտելի կերպով կապ-

ված են բանվոր դասակարգի և գյուղացիության հետ: Խորհուրդների անդամները հաշիվ են տալիս իրենց գործունեության մասին ընտրողների առաջ: Իրենց ներկայացուցիչներն ընտրելով խորհուրդների մեջ, բանվորներն ու գյուղացիները սովորաբար նրանց հրահանգներ են տալիս: Յեթե խորհրդի այս կամ այն պատգամավորն անբավարար գործունեություն է ցույց տալիս, ընտրողներն ամեն բոլոր կարող են նրան չեղեցիկ և նրա փոխարեն մեկ ուրիշին ընտրել: Այսպիսով իրենք աշխատավորները խորհուրդների միջոցով կառավարում են իրենց պետությունը:

Մեր Խորհրդային հանրապետությունը կատարում է կապիտալիստական կարգերից դեպի սոցիալիստական հասարակակարգն անցնելու պրոցեսը: Մենք հաղթեցինք կապիտալիզմը և աստիճանաբար ստեղծում ենք մեր սոցիալիստական տնտեսությունը: Այս հանգամանքը մեզ բաժանում է կապիտալիզմից: Մակայն մեր լերկրում դեռևս շարունակում են գոյություն ունենալ դասակարգերը (բանվոր դասակարգ, գյուղացիություն, բուրժուազիա): Սոցիալիստական տնտեսության (պետարդյունաբերության) հետ միասին դեռևս կան մանր-սեփականատիրական (գյուղացիական) տնտեսություն և կապիտալիստական տնտեսություն (կուլակ, նեպման, առևտրական): Խորհրդային լերկիրն ողակված է թշնամի կապիտալիստական պետություններով: Այս բոլորն անհրաժեշտ են դարձնում ստեղծելու բանվոր դասակարգի ամուր հաստատուն պետական իշխանություն: Առանց այսպիսի իշխանության Խորհրդային լերկիրը վաղուց արդեն հաղթված կլիներ Կոչակի, Դենիկինի և կամ սպիտակ զվարդիական մեկ ուրիշ զենքերալի կողմից և կապիտալիստներն ու կալվածատերերը նորից տիրող կլինեյին մեր լերկրում: Այս պատճառով Խորհրդային պետությունը պետք է ստեղծեր պաշտպանության և հարկադրանքի իր հզոր մարմինները՝ Կարմիր բանակ, հեղափոխական տրիբունալներ, միլիցիա, Միացյալ Քաղվարչություն: Մրանք բոլորն արթուն հսկում են պրոլետարական պետության շահերի պաշտպանությանը:

Այսպիսով, ինչպես բուրժուական լերկրներում, վորտեղ կան դասակարգեր, նույնպես և Խորհրդային Միության մեջ, վորտեղ առայժմ նույնպես շարունակում են գոյություն ունենալ դասակարգեր, տիրող դասակարգը կազմակերպված է պետության մեջ: Ինչպես այնտեղ, նույնպես և մեզ մոտ տիրող դասակարգի դիկ-

տատուրան է. կապիտալիստական լերկըններում—բուրժուազիալի-
դիկտատուրան է, մեզ մոտ—պրոլետարիատի դիկտատուրան է:

Ընկ. Լենինը գուգահեռ անցկացնելով պրոլետարիատի դիկ-
տատուրայի և բուրժուազիայի դիկտատուրայի միջև, գրում եր-
«Պրոլետարիատի դիկտատուրան նման է ուրիշ դասակարգերի
դիկտատուրային նրանով, վոր նա, ինչպես և մյուս բոլոր դիկ-
տատուրաները, առաջ է դալիս իր քաղաքական իշխանությունը
կորցրած դասակարգի դիմադրությունն ուժով ճնշելու անհրա-
ժեշտությունից: Հիմնական տարբերությունը՝ պրոլետարիատի
դիկտատուրայի և մյուս դասակարգերի դիկտատուրայի միջև (խո-
շոր հողատերերի դիկտատուրան միջին դարերում, բուրժուազի-
այի դիկտատուրան բոլոր կապիտալիստական քաղաքակիրթ
լերկըններում)—կայանում է նրանում, վոր խոշոր հողատերերի
և բուրժուազիայի դիկտատուրան ճնշում է ազգաբնակչության
մեծամասնության, այսինքն աշխատավոր մասսաների դիմադրու-
թյունը, այսինչ, սրան հակառակ, պրոլետարիատի դիկտատու-
րան ընդի ուժով ճնշում է շահագործողների, այսինքն ազգա-
բնակչության բացառիկ փոքրամասնության, խոշոր կապիտա-
լիստների և կալվածատերերի դիմադրությունը» (Լենին):

ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԴԻԿ-
ՏԱՏՈՒՐԱՆ ԲԱՆՎՈՐ-
ՆԵՐԻ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՅԻ
ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ՄԱՍՍԱ-
ՆԵՐԻ ԴԱՍԱԿԱՐԳԱ-
ՅԻՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆ Ե՝
ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅԱՄԲ:

Պրոլետարիատի դիկտատուրան չպետք է
հասկանալ այն մտքով, վոր միակ բանվոր դա-
սակարգն է մասնակցում հեղափոխական շի-
նարարությանը: Նրա հետ միասին պայքարին
և շինարարությանը մասնակցում են գյուղա-
ցիության լայն մասսաները, վորոնք պրոլե-
տարիատի հետ սերտ կերպով և դասակարգալ-
նորեն կապված են: Սակայն բանվոր դասա-
կարգին այդ միության մեջ պատկանում է ղեկավարող դերը: «Պրո-
լետարիատի դիկտատուրան պրոլետարիատի և գյուղացիական
աշխատավոր մասսաների դասակարգային դաշինքն է՝ կապիտա-
լը տապալելու, սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակն ապահովե-
լու համար, պայմանով, վոր այդ դաշինքում ղեկավարող ուժը
հանդիսանում է պրոլետարիատը» (Ստալին):

Պրոլետարիատի և գյուղացիության դաշինքը սոցիալիս-
տական հեղափոխության մեջ պատահական լերևույթ չէ: «Դա-
ձորհուրդների հանրապետության առաջին և արմատական հիմքն
է: Բանվորներն ու գյուղացիները չեյին կարող հաղթել կապի-
տալիստներին և կալվածատերերին առանց այդ դաշինքի: Բան-

վորները չեյին կարող հաղթահարել կապիտալիստներին առանց գյուղացիների ոգնութան: Գյուղացիները չեյին կարող հաղթել կալվածատերերին առանց բանվորների ղեկավարութան: Այս ե ասում քաղաքացիական պատերազմի ամբողջ պատմութունը մեր չերկրում (Ստալին):

Կապիտալիստական հասարակութան մեջ միմյան չերկու դասակարգեր՝ կապիտալիստներն ու բանվորներն են, վոր անմիջապես և ամբողջովին հակադիր են միմյանց և վորոնք հանդիսանում են միմյանց հետ պայքարող գլխավոր ուժերը: Պրոլետարիատը զուրկ է արտադրութան միջոցների սեփականութունից և այդ պատճառով նա շահագրգռված է կապիտալիստական կարգերի լիակատար վոչնչացմամբ: Այս հանգամանքը նրան դարձնում է ավելի հետևողական և հեղափոխական կապիտալիզմի դեմ մղվող պայքարում, և նոր սոցիալիստական հասարակութուն կառուցելու գործում: Գյուղացիութունը զբաղվում է միջանկյալ դրութուն: Գյուղացիութան վորոշ խավերն ամենասերտ կերպով կապված են բանվոր դասակարգի հետ (բատրակներ, գյուղական չքավորութուն, աշխատավորական վաստակի գնացող գյուղացիներ): Սա գյուղացիութան այն մասն է, վոր պրոլետարիատին ամենամոտն է: Այս մասը պրոլետարիատի հետ ամենից շատ է կապված և հեղափոխական կռվում նրա չետևից է գնում: Իր մեկ ուրիշ թևով գյուղացիութունը դիպչում է բուրժուազիային (կուլակները): Գյուղացիութան այս մասը բանվորների և չքավոր գյուղացիութան դասակարգային թշնամին է: Նրան ոտար են բանվոր դասակարգի շահերն ու պայքարը: Պրոլետարական հեղափոխութունից նա միայն տուժել է: Կուլակութունը ցանկանում է վերադարձ ղեպի կապիտալիստական կարգերը և պայքարում է խորհրդային իշխանութան դեմ: Սա գյուղացիութան հակահեղափոխական մասն է: Գյուղացիութան մնացած ամբողջ մասսան կազմում է միջակ գյուղացիութունը: Վորպես աշխատավորներ, նրանք թշնամի չեն կապիտալիզմին և բանվորների հետ միասին պայքարում են կապիտալիստական շահագործման դեմ: Մյուս կողմից նրանք սեփականատերեր են և այդ հանգամանքը նրանց ձգտում է ղեպի կապիտալիստները: «...մի կողմից սրանք բավական ստվար (իսկ չետամնաց Ռուսաստանում—ահագին) աշխատավոր մասսա չեն, վորոնք միացած են կալվածատիրոջից և կապիտալիստից ազատվելու ընդհանուր շահերով, մյուս կողմից—սրանք առանձնացած

մանր տնտեսատերեր, սեփականատերեր և առևտրականներ են» (Լենին)։ Այսպիսի միջանկյալ դրուժութունը միջակ գյուղացիությանը հարկադրում է տատանվել բուրժուազիայի և պրոլետարիատի միջև։ Յերբեմն նա պրոլետարիատի կողմն է անցնում ընդդեմ բուրժուազիայի, յերբեմն ընդհակառակը, մասնավոր սեփականությունը նրան քաշում է կապիտալիստների կողմը։ Խորհրդային պետություն խնդիրներից մեկն այն է, վոր միջակ գյուղացիությունը տանի իր չետեկից։

Այսպիսով՝ միջակ գյուղացիությունը կապիտալիզմի դեմ մղվող պայքարում ինքնուրույն քաղաքականություն տանելու անընդունակ է։ Նա հեղափոխական ուժ է ներկայացնում միմիայն այն դեպքում, յերբ գնում է բանվոր դասակարգի հետ միասին և նրա ղեկավարությամբ։ Այս պատճառով կապիտալիզմը տապալելուց և քաղաքական իշխանությունը տիրանալուց հետո պրոլետարիատը դառնում է տիրող դասակարգ։ «Նա իր ձեռքումն է պահում իշխանությունը, նա չե տոբրինում արդեն արտագրություն հանրայնացրած միջոցները, նա չե ղեկավարում տատանվող միջանկյալ տարրերին ու դասակարգերին, նա չե ճնշում շահագործողների դիմադրական լեռանդը» (Լենին)։ Այսպիսի դրությունը ձեռնտու է ամբողջ գյուղացիությանը (բացի կուլակներից), վորովհետև միմիայն այս պայմաններում նա կարող է ազատագրվել կապիտալիզմի ճնշումից և շահագործումից։ Ուրիշ վոչ մի ճանապարհ գյուղացիության համար չկա։ Այս ապացուցված է դասակարգային պայքարի ամբողջ նախընթաց պատմությունում։ Հեղափոխության նվաճումները պահպանել գյուղացիությունը կարող է միմիայն այն պայմանով, յեթե կպահպանվի պրոլետարիատի դիկտատուրան, յեթե հեղափոխության ընթացքում ղեկավար դերը կմնա բանվոր դասակարգի ձեռքում։

Իր հերթին բանվոր դասակարգն էլ չի կարող վերջնականապես ազատագրվել ճնշումից, յեթե նա չկարողանա իր կողմը գրավել գյուղացիությունը, յեթե նա ձեռք-ձեռքի տված չգնա չքավոր գյուղացիության հետ և չկնքի միջակ գյուղացիության հետ ամենասերտ ուղիմաքաղաքական և տնտեսական դաշինք։ «Ամենաարմատական և ամենաեղանակ հարցը—դա բանվորի վերաբերմունքն է դեպի գյուղացիությունը, դա բանվոր դասակարգի և գյուղացիության դաշինքի հարցն է. առաջավոր բանվորները, վոր անցել են խոշոր ֆաբրիկայի յերկար ու ծանր, բայց ազնիվ դպրոցը, պետք է կարողանան գործն այնպես տա-

նել, վոր իրենց կողմը գրավեն կապիտալիզմից, կալվածատերերից, իրենց հին աղքատ ու չնչին տնտեսութեամբ ճնշված գյուղացիական մասսաներին, ապացուցելու համար, վոր միմիայն բանվոր դասակարգի հետ դաշնակցելով, ինչ դժվարութիւններ ել վոր լինեն այդ ճանապարհին,—իսկ դժվարութիւններ շատ կան, աչքերս փակել չենք կարող—միմիայն այդ դաշինքի մեջ և գյուղացիութեան փրկութիւնը կապիտալիստի և կալվածատիրոջ դարավոր ճնշումից» (Լենին)։

Խոսելով բանվոր դասակարգի դաշինքի մասին գյուղացիութեան հետ, ընկ. Լենինը, հարկե, այդ դաշինքից դուրս եր թողնում կուլակ գյուղացիներին։ Զկա և չի կարող լինել վոչ մի դաշինք նրանց հետ, վորոնք իրենք են շահագործում գյուղացիութեանը, վորոնք գյուղական սարդի նման ծծում են չքավորից ու միջակից նրանց բոլոր հուլթերը։ Ընկ. Լենինը դեռ 30 տարի առաջ տվել և կուլակի բնորոշումը.

«Գյուղական շահագործողների այս մասսան ներկայացնում և սարսափելի ուժ. սարսափելի առանձնապէս նրանով, վոր նրանք ճնշում են աշխատավորներին բաժան-բաժան, առանձին, հատիկ-հատիկ, վոր նրանք գրավում են դեպի ինքը և խլում են նրանցից փրկութեան ամեն մի հույս,—սարսափելի նրանով, վոր այդ շահագործումն իր մեջ պարունակում և վոչ թե միայն աշխատանքի կողոպուտ, այլ և անհատի ասիական անարգանք, վորը շարունակ նկատվում և գյուղում»։

Մեր հեղափոխութիւնը կատարելապէս հաստատեց կուլակային գյուղացիութեան այս գնահատականը։ Նրանցից ելին կազմում իրենց գնդերն սպիտակ-գվարդիական զենեքալները, նրանք ելին կազմակերպում կուլակային տարրերի ապստամբութիւններ ընդդեմ Խորհրդային իշխանութեան, նրանք ելին վարում հակահեղափոխական ագիտացիա, աշխատելով տանել իրենց հետ միջակ գյուղացիութեանը։ Քաղաքացիական կովի ամենաժանր տարիներին կուլակները հրաժարվում ելին Խորհրդային իշխանութեանը հաց տալուց, իսկ ներկայումս նրանք ոգտագործում են Խորհրդային պետութեան ամեն մի դժվարութիւն՝ փորձելու համար տապալել Խորհրդային իշխանութիւնը կամ, ծայրահեղ դեպքում, այնքան թուլացնել նրան, վորպէսզի նա ստիպված լինի վերադառնալու կապիտալիստական կարգերին։

Լնկեր Լենինը կուլակների մասին ասել է.

«Կուլակները ամենագազանային, ամենակոպիտ, ամենավալրենի շահագործողներն են, վորոնք այլ լերկրների պայմաններում քանիցս վերականգնել են կալվածատերերի, թագավորների, տերտերների, կապիտալիստների իշխանությունը:

Կուլակներն ավելի շատ են, քան թե կալվածատերերն ու կապիտալիստները: Այնուամենայնիվ կուլակները ժողովրդի մեջ փոքրամասնություն են կազմում: Այդ արյունառշտները հարստացել են ժողովրդական կարիքի վրա, պատերազմի ժամանակ, բարձրացնելով հացի և այլ պրոդուկտների գները: Այս սարգերը չաղանում ելին իհաշիվ գյուղացիների քայքայման պատերազմից, իհաշիվ սոված բանվորների: Այդ տղուկները խմում ելին աշխատավորների արյունը, այնքան ավելի հարստանալով, վորքան ավելի սովի լեր մատնվում բանվորը քաղաքում և գործարանում: Այդ վամպիրները հավաքում ելին և հավաքում են իրենց ձեռքը կալվածատիրական հողը, նրանք նորից և նորից կապալալի տակ են գցում չքավոր գյուղացիներին:

Կուլակներն ոգտվում են գյուղական չքավորությունից խավարությունից, ցրվածությունից և ջլատությունից: Նրանք դրդում են նրան բանվորների դեմ, լերբեմն կաշառում են նրան, հնարավորություն տալով նրան մի հարյուր ռուբլի «շահել» հացի սպեկուլացիայից (և միևնույն ժամանակ հազարներով թալանել չքավորությունը):

Կուլակները ձգտում են իրենց կողմը քաշել միջակ գյուղացուն և լերբեմն այդ նրանց հաջողվում եր:

Պրոլետարիատի դիկտատուրան անմիջապես փոխարինում է բուրժուազիայի դիկտատուրային: Բանվոր դասակարգը կռվելով իր դասակարգային թշնամու—բուրժուազիայի դեմ, բարձրացնում է հեղափոխական ապստամբություն և տապալելով բուրժուական պետությունը, ստեղծում է իր՝ պրոլետարա-

կան դիկտատուրան: Պրոլետարական դիկտատուրայի իրականացման ուրիշ ճանապարհ չկա: Բանվոր դասակարգն իր դիկտատուրան հաստատել կարող է միմիայն հեղափոխական ճանապարհով՝ բուրժուական դիկտատուրայից պրոլետարական դիկտատուրային անցնել կարելի լե միմիայն բռնի հեղափոխական հեղաշրջման ճանապարհով, կապիտալիս-

տական պետութիւնը տապալելով և նրա տեղը նոր, պրոլետարական պետութիւն հաստատելով:

Համաձայնողական-սոցիալիստներն աշխատում են ապացուցել, վոր անցումը դեպի սոցիալիզմ հնարավոր է խաղաղ ճանապարհով: Դրա համար նրանց կարծիքով չի պահանջվում վոչ հեղափոխութիւն և վոչ էլ պրոլետարիատի դիկտատուրա: Նրանց ասելով՝ բանվորների ազդեցութիւնը բուրժուական պետութիւններում աստիճանաբար կավելանա, նրանց ճնշման տակ կապիտալիզմը կկատարելագործվի, շահագործումը կթուլանա և վերջապես կապիտալիզմն անելով կվերածվի սոցիալիզմի: Ուրեմն, իբր թե կկատարվի անարյուն ու խաղաղ անցումն դեպի ավելի լավ հասարակարգի:

Վերջին տարիների պատմութիւնն ապացուցեց, թե վորքան անմիտ է այդ կարծիքը: Նույնիսկ այն դեպքերում, յերբ բուրժուազիան դժգոհ բանվորական մասսաների ճնշման տակ հարկադրված է լինում թեկուզ ժամանակավորապես քաղաքական իշխանութիւնը հանձնել սոցիալ-համաձայնողականներին, նա այնուամենայնիվ մնում է դրութիւն տերը: Նրա ձեռքումն է կենտրոնացած տնտեսական տիրապետութիւնը և յեթե սոցիալ-համաձայնողականները նույնիսկ ցանկանան ել լիովին վերացնել կապիտալիզմը և սկսել կառուցել սոցիալիզմ, այդ նրանք չեն կարող անել: Թեև քաղաքական իշխանութիւնն անցնում է սոցիալ-համաձայնողականների ձեռքը, բայց փաստորեն դիկտատուրան մնում է բուրժուազիայի ձեռքը և սոցիալ-համաձայնողականները միմիայն կատարում են նրա կամքը և հանդիսանում են նրա ծառաները:

Առանց զինված կռիւի բուրժուազիան չի հանձնի իր հարըստութիւնները: Այն բռնկներին, յերբ բանվոր դասակարգի քաղաքական կռիւը սուր կերպարանք է ստանում, բուրժուազիան հակառակ չի լինում իշխանութիւնը մոտ թողնելու սոցիալ-դեմոկրատներին: Սակայն նա իր ազատ կամքով չերեք չի համաձայնվի հանձնելու իր բոլոր հոգերը, Ֆարբիկաներն ու գործարանները, հանքերը, բանկերը և այլն և այլն: Այդ հարստութիւնները խլել բուրժուազիայից կարելի չե միմիայն բռնի, հեղափոխական ճանապարհով: Անկարելի չե խաղաղ ճանապարհով վերջ դնել բուրժուազիայի տիրապետութիւնը: Այդ կարելի չե անել միմիայն կապիտալիստներին հեղափոխական ճանապարհով տապալելով և արտագրութիւն միջոցներն ու գործիքները նրանցից խլելով (եքսպրոպրիացիայի լենթարկելով):

«Պրոլետարիատի դիկտատուրան չի կարող ծագել վորպես հետեւանք բուրժուական հասարակութեան խաղաղ զարգացման... — նա կարող է ծագել միմիայն բուրժուական պետական մեքենայի, բուրժուական զորքի, բուրժուական չինովնիկական ապարատի, բուրժուական վոստրիկանութեան տապալման հետեւանքով» (Ստալին):

Տապալելով բուրժուազիային, պրոլետարիատը սկսում է կռուցել իր պրոլետարական պետութիւնը: Դրա համար նրան անհրաժեշտ է ստեղծել իր դասակարգային զորքը, միլիցիան, դատարանը, իր պետական և տեղական հիմնարկները: Ժիշտ է, պետական իշխանութիւնը գրավելու միջոցին դեռ մնում են բուրժուազիայից մնացած զորքը, վոստրիկանութիւնը և բոլոր մյուս հիմնարկները:

Սակայն ոգտագործել նրանց լերիտասարդ բանվորական պետութիւնը չի կարող: Բոլոր այդ կազմակերպութիւններն ու հիմնարկները բուրժուական պետութեան մեջ այնպես են կռուցված, վոր նրանք կարող են ծառայել միմիայն բուրժուազիային: Բանվոր դասակարգի դեմ նրանք անցյալում տուրել են սխտեմատիկ պայքար և այժմ նրանք վոչ մի կերպ չեն կարող կանգնել նրա շահերի պաշտպանութեան հողի վրա: Ավելի շուտ գետը կարող է իր ընթացքը փոխել և ընթանալ դեպի վեր, քան ցարական դատարանը կարող է պաշտպանել բանվորներին ընդդէմ բուրժուազիայի: Ահա թե ինչու իր պրոլետարական պետական իշխանութիւնը կռուցելու համար բանվոր դասակարգին անհրաժեշտ է հիմնահատակ ավերել բուրժուազիայի բոլոր պետական հիմնարկներն ու կազմակերպութիւնները և նրանց տեղը կռուցել իր նոր՝ պրոլետարական հիմնարկ-կազմակերպութիւնները:

«Բանվոր դասակարգը չի կարող հենց այնպես, հասարակ կերպով տիրապետել պետական մեքենային և զործի դնել այն իր նպատակների համար — ասել են Կ. Մարքսն ու Ֆ. Ենգելսը — նա պետք է քանդի այն, ավերի, բոլորովին մինչև վերջը վոչնչացնի»:

Խորհրդային Միութեան բանվոր դասակարգը գործնականում տեսավ և համոզվեց, վոր ցարական զորքը և ցարական ղինվորութիւնն անպիտք ելին պրոլետարական հանրապետութեան

համար: Ծարական բանակի համարյա ամբողջ ռֆիցերութիւնը Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնից հետո իսկույն անցավ հակահեղափոխական բանակը և զինված կռիվ սկսեց Խորհրդային իշխանութեան դեմ: Բոլոր հիմնարկներն ու բանկերի չինովնիկները հրաժարվեցին աշխատելու բանվորական կառավարութեան համար, սաբոտաժի լենթարկեցին նրան, իսկ նրանցից շատերն ել ալտիվ պայքար սկսեցին նրա դեմ, պաշտպանելով սպիտակ զվարդիականներին: Այս պատճառով բանվոր դասակարգը, տապալելով բուրժուազիայի դիկտատուրան, քանդեց ու ավերեց այն բոլորը, ինչ հանդիսանում եր բուրժուական դիկտատուրայի հենարանը, զորացրեց ցարական զորքը, վոչնչացրեց ցարական դատարանը, ցրեց վոստիկանութիւնը և բոլոր ցարական չինովնիկներին և սկսեց կառուցել իր դասակարգային զորքը, իր միլիցիան, իր դատարանը, իր պետական հիմնարկները: Բանվոր դասակարգը չողտադրածեց ցարիզմից մնացած ռազմական ուժերն ու պետական կազմակերպութիւնները, այլ այդ բոլորը նորից, նոր հիմքերով կառուցեց: Այս եր միմիայն, վոր ապահովեց պրոլետարական պետութեան ամբռութիւնն ու կայունութիւնը, միմիայն այս կերպ կարողացան բանվորներն ստեղծել իրենց հաստատուն պրոլետարական դիկտատուրան:

Բուրժուազիան, վորը շահագրգռված ե նրանով, վոր պահպանվի իր տիրապետութիւնը, վախենում ե դասակարգային կռիւից, վախենում ե հեղափոխութիւնից: Նա և իր ծառաները—բանվոր դասակարգի դավաճան սոցիալիստ առաջնորդները—աշխատում եյին համոզել բանվորներին, վոր վոչ մի դասակարգային պայքարի, վոչ մի հեղափոխութեան կարիք չկա: Սոցիալիզմ կառուցելու համար, այդ դավաճան առաջնորդների կարծիքով, բոլորովին ել չի պահանջվում պրոլետարիատի դիկտատուրա: Նրանք նույնիսկ բացասում են կապիտալիստական լերկներում բուրժուազիայի դիկտատուրայի գոյութիւնը և աշխատում են համոզել բանվորներին, թե խաղաղ ճանապարհով հնարավոր ե սոցիալիզմին անցնելը: Նրանց կարծիքով բուրժուական պետութիւնը կարող ե աստիճանաբար և խաղաղ ճանապարհով աճել ու վերածվել սոցիալիստական հասարակութեան:

Հեռացնելով բանվորների ուշադրութիւնը դասակարգային կռիւից և հանձնարարելով բուրժուական պետութեան խաղաղ ճանապարհներով սոցիալիստական կարգերի վերածվելու հարցը, սոցիալ-համաձայնողականները խոշոր քնաս են հասցնում բանվորա-

կան շարժման: Բանվոր դասակարգն ազատագրվել կարող է մի-
միայն բուրժուազիային տապալելով և խլելով նրանից հողն ու
գործարանը և ստեղծելով իր պրոլետարական դիկտատուրան: Կա-
պիտալիզմի լուծը թոթափելու և դեպի սոցիալիզմն անցնելու այլ
ճանապարհ չկա: Այնինչ բանվոր դասակարգի այդ կարճեցյալ
քարեկամները (սոցիալ-համաձայնողականները) քարոզները շե-
ղում են նրան ճշմարիտ հեղափոխական ճանապարհից և նրա
ակտիվությունն ու լեռանդը տանում են սխալ ուղղութիւնով:
Ահա թե ինչու՝ սոցիալ-համաձայնողականները հանդիսանում
են բուրժուազիայի գործակալները բանվոր դասակարգի և աշխա-
տավոր մասսաների շրջանում:

ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԴԻԿ-
ՏԱՏՈՒՐԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱ-
ՏԻԱՅԻ ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ
ՁԵՎՆ Ե՝

Հակառակ բուրժուական լերկերների կեղծ ու
ստահող դեմոկրատիայի, վորը կապիտալիստ-
ներն անհրաժեշտ դեպքերում փոխարինում են
Փաշիստական բացարձակ դիկտատուրայով,
մեզ մոտ՝ Խորհրդային Միության մեջ գոյու-

թյուն ունի իսկական դեմոկրատիա: Մենք չենք ծածկում (ինչ-
պես այդ անում է բուրժուազիան), վոր մեր պետական իշխա-
նության հիմքը հանդիսանում է պրոլետարիատի դիկտատուրան,
մենք բացարձակ կերպով բուրժուազիային զրկում ենք լերկրի
քաղաքական կյանքին մասնակցելու իրավունքից: Դրա հետ
միասին բանվորների դիկտատուրան Խորհրդային Միության սահ-
մաններում ստեղծում է բոլոր պայմանները, վորպեսզի բանվոր
դասակարգն ու գյուղացիությունը, այսինքն մեր Միության ճնշող
մեծամասնությունը հնարավորութիւն ունենա մասնակցելու պե-
տության կառավարչության գործին: «Հատկապես այն մասսա-
ները, վորոնք նույնիսկ ամենադեմոկրատիկ բուրժուական հան-
րապետութիւններում որենքով հավասար իրավունքներ ելին վա-
յելում, բայց գործնականում զանազան խորամանկութիւնների
ու մեքենայութիւնների միջոցով զրկվում ելին լերկրի քաղա-
քական կյանքին մասնակցելու և ազատութիւններից ոգտվելու
հնարավորութիւններից, այժմ հնարավորութիւն են ստանում
մշտապես, անարգել և վճռական կերպով մասնակցելու պետու-
թյան դեմոկրատական կառավարչութիւնը» (Լենին):

Մեր Խորհուրդները, հանդիսանալով պրոլետարիատի դիկ-
տատուրայի ձևը, իրենցից ներկայացնում են բանվորների և
գյուղացիների մասսայական կազմակերպութիւններ: Խորհուրդ-
ների աշխուժացման հետևանքով՝ գնալով ավելի ու ավելի աշ-

խատավոր մասսաները մասնակցում են նրանց կյանքին ու գործունեությունը, խորհրդային Միության բանվորներն ու գյուղացիները փաստացի հնարավորություն են ստացել իրականացնելու իրենց իրավունքները ժողովների, խոսքի և մամուլի ազատությունների ասպարիզում: Կապիտալիստներին իշխանությունից հեռացնելով, բանվոր դասակարգն ու գյուղացիությունն սկսեցին իրենք մասնակցել չեղրի ժողովրդական տնտեսության կառուցմանն ու կառավարչությանը, մի բան, վոր չերեք չի լեղել և չի լել կարող լինել կապիտալիստական և վոչ մի չեղրում:

խորհրդային սահմանադրության համաձայն բոլոր աշխատավորները, վորոնք չեն շահագործում ուրիշ աշխատանքը, ունեն իրակատար իրավունք և հնարավորություն մասնակցելու չեղրի քաղաքական կյանքին: 18 տարեկանից բարձր, ընտրական իրավունք ունեցող քաղաքացիների թիվն անցնում և 60 միլիոնից: խորհրդային պետությունը չի բավականանում նրանով միայն, վոր աշխատավորներին իրավունք ե տալիս խորհուրդների ընտրություններին մասնակցելու: Նա ամեն միջոց գործադրում ե, վոր բանվորներն ու գյուղացիները մասնակցեն ընտրություններին: Այդպես՝ 1927 թվին ընտրողների կիսից ավելին, այսինքն 30 միլիոնից ավելի բանվոր և գյուղացի մասնակցել են խորհուրդների ընտրություններին: խորհրդային չեղրում ընտրությունները կատարվում են ընտրողների անձնական մասնակցությամբ ընտրական ժողովներում, վորտեղ լավում են ընտրված պատգամավորների և խորհուրդների հաշվետու ղեկավարները, մշակվում են հրահանգներ նոր ընտրվելիք պատգամավորներին տալու համար, գործնական միջոցներ են առաջարկվում աշխատանքներն ուժեղացնելու, նկատված թերությունները վերացնելու և այլն: խորհրդային Միության մեջ խորհուրդների պատգամավորների թիվը հասնում ե 1¹/₄ միլիոնի: Վոչ մի բուրժուական պետություն, վորքան ել նա դեմոկրատական լինի, մտածել անգամ չի կարող այսպիսի լայն մասսաներին չեղրի կառավարչությանը մասնակից անելու մասին: «Պրոլետարական դեմոկրատիան միլիոն անգամ ավելի դեմոկրատական ե, քան բուրժուական վորեւե դեմոկրատիա: խորհրդային իշխանությունը միլիոն անգամ ավելի դեմոկրատական ե, քան վորեւե բուրժուական ամենադեմոկրատական հանրապետություն» (Լենին):

Բանվորների և գյուղացիների մասնակցությունը չեղրի կառավարչությանը չի սահմանափակվում միմիայն ընտրություն-

ներին մասնակցելով: Նրանք, բացի դրանից, մասնակցում են խորհուրդների առողջ աշխատանքներին զանազան սեկցիաների միջոցով: Սովորաբար սեկցիաներում խորհուրդների վոչ անդամների թիվը մի քանի անգամ ավելի չէ լինում, քան խորհուրդների անդամների թիվը: Բոլոր աշխատավորները կապված են խորհուրդների հետ իրենց պատգամավորների միջոցով, վորոնք պարբերաբար հաշիվ են ներկայացնում իրենց ընտրողներին և իրենց ընտրողներից ստանում են ցուցմունքներ իրենց հետագա աշխատանքների մասին:

Խորհրդային իշխանությունը և Կոմունիստական կուսակցությունը միջոցներ են ձեռնարկում, վորպեսզի պետության գործերին մասնակցեն նաև կանայք: Ներկայումս կանանց բավական խոշոր թիվ մասնակցում է խորհուրդների ու նրանց գործադիր կոմիտեների աշխատանքներին: զնալով նրանց թիվը հետզհետե ավելանում է: Առանձնակի խոշոր նշանակություն ունի կուլտուրապես չտառնաց ժողովրդներին խորհրդային Միության աշխատանքներին մասնակից անելու հարցը: Անգրագետ, կենցաղային, ցեղային և կրոնական նախապաշարմունքներով վարակված այս ժողովրդներն աստիճանաբար զբաղվում են դեպի խորհրդային շինարարություն, սովորում են աշխատել խորհուրդներում և սրանց միջոցով մասնակցում են խ. Միության պետական և տնտեսական գործերին:

Լենինը, մատնացույց անելով չերկրիկառավարման աշխատավորական ամենալայն մասսաներին մասնակից անելու անհրաժեշտության վրա, ասում էր, վոր ամեն մի խոհարարուհու պետք է սովորեցնել պետություն կառավարել: Մենք չենք կարող պնդել, թե այս խնդրն արդեն իրագործված է: Շատ տեղերում խորհուրդների կապը մասսաների հետ դեռևս թույլ է և անբավարար, ինչպես և շատ անգամ անբավարար են իրենց՝ խորհուրդների աշխատանքները: Սակայն խորհրդային իշխանության հենց կառուցվածքի մեջ դրված է լայնագույն մասսաների, մինչև «խոհարարուհին» ներառյալ, մասնակցության հնարավորությունը: Խորհրդային իշխանությունը և Կոմունիստական կուսակցությունը դրա համար ամեն ջանք գործադրում են:

Այսպիսի լայն դեմոկրատիայի իրականացումը հնարավոր լեղավ այն ժամանակ, չիրբ բանվորներն ու գյուղացիները Կոմունիստական կուսակցության գլխավորությամբ տապալեցին կապիտալիստների և կալվածատերերի տիրապետությունը և հաստատեցին խորհրդային իշխանությունը: Սակայն, թե այդ լայն դեմոկրատիան

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ՊԵ-
ՏՈՒՅՑԱՆ ՄԵՋ ԶԵ-
ԿԱՎԱՐՈՂ ԴԵՐԸ
ՊԱՏԿԱՆՈՒՄ Ե ԿՈ-
ՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒ-
ՍԱՑՈՒՅՑԱՆԸ:

և թե ինքը՝ Խորհրդային իշխանութիւնը չերկար չեցին դիմա-
նալ, չեթե Խորհրդային պետութեան գլխին կանգնած չլինե՞ր մեր
Կոմունիստական բայլեիկական կուսակցութիւնը: Խորհրդային
պետութիւնը չափազանց ծանր ճանապարհ անցավ Հոկտեմբեր-
յան հեղափոխութիւնից հետո. ռուսական սպիտակ գվարդիական-
ների և ոտար իմպերիալիստների հարձակումներ, ամբողջ ժողո-
վրդական տնտեսութեան ծայր աստիճանի քայքայում, սով, բլո-
կադա և այլն և այլն: Այդ բոլոր դժվարութիւնները մենք հաղ-
թահարել կարողացանք միմիայն շնորհիվ Կոմունիստական կու-
սակցութեան իմաստուն ղեկավարութեան: Մնացած բոլոր սո-
ցիալիստական կուսակցութիւնները հեռացան աշխատավոր մաս-
սաներից և անցան բուրժուազիայի կողմը: Կոմունիստների ղե-
կավարութեան շնորհիվ մենք կարողացանք վերականգնել մեր
ժողովրդական տնտեսութիւնը և անցնել մինչպատերազմյան
նորմաներից: Կոմունիստների ղեկավարութեամբ մեր տնտեսու-
թիւնը կառուցվում է սոցիալիստորեն, և արդունաբերութիւնից
ու առևտրի ասպարեզից աստիճանաբար դուրս ենք վռնդում նեպ-
մաններին և կուլակներին: Կուսակցութեան ղեկավարութիւնը
կողմնի պրոլետարիատին «վերադաստիարակելու միլիոնավոր գյու-
ղացիներին և մանր տնտեսութեան տերերին, հարյուր հազարա-
վոր ծառայողներին, չինովնիկներին ու բուրժուական ինտելի-
գենտներին և չնթարկելու նրանց պրոլետարական պետութեանն
ու պրոլետարական ղեկավարութեանը—կողմնի հաղթահարելու
սրանց մեջ բուրժուական սովորութիւններն ու տրագիքիանե-
րը» (Լենին):

Խորհրդային պետութեան մեջ գոյութիւն ունեն պրոլետա-
րիատի և գյուղացիութեան մի շարք մասսայական կազմակեր-
պութիւններ—խորհուրդներ, արհեստակցական միութիւններ,
կոոպերացիա, կոմունիստական չերիտասարդական միութիւն,
կանանց պատգամավորական ժողովներ: Կուսակցութիւնը ձգ-
տում է ամեն մի հասարակական և պետական կազմակերպութեան
գործունեութիւնը միացնել և ուղղել հիմնական խնդրի—սոցիա-
լիզմի կառուցման պծով: Առանց այսպիսի միասնական ղեկա-
վարութեան անկարելի կլինե՞ր պրոլետարիատի միասնական գոր-
ծունեութիւնը, անկարելի կդառնար նրա պայքարը՝ ամբողջ
աշխատավորութեան ազատագրման համար:

Միմիայն Կոմունիստական կուսակցութիւնը ի վիճակի է
կատարելու ղեկավարի դեր պրոլետարական պետութեան մեջ,

միմիայն կուսակցութիւնն ե հանդիսանում հիմնական ղեկավարող ուժը Սորհրդալին իշխանութիւն: Պրոլետարիատի գիկտատուրան իրենից ներկայացնում ե համառ պայքար, արուեստ ե անարուեստ, բռնացող ե խաղաղ, ղինվորական ե տնտեսական, մանկավարժական ե վարչական պայքար ընդդէմ հին հասարակութիւն ուժերի ե տրագիցիաների: Միլիոնավոր ե տասնյակ միլիոնավոր մարդկանց սովորութիւնների ուժը—ամենասոսկալի ուժն ե: Առանց յերկաթի ե կուլի բովում մարդված կուսակցութիւն, առանց կուսակցութիւն, վորն ոգտվում ե տվլա դասակարգի բոլոր աղնիվ տարրերի հավատով, առանց կուսակցութիւն, վորը կարողանում ե հետեել մասսաների տրամադրութիւնը ե ազդել նրանց վրա—հաջող կերպով տանել այդ պայքարը անկարելի լեմ:

Այսպես եր ասում պրոլետարիատի գիկտատուրալի խնդիրների ե նրանց իրականացման գործում կուսակցութիւն դերի մասին ընկ. Լենին:

Բանվորների ե գյուղացիների խնդիրն ե կապիտալիստական յերկրներում պայքարել բուրժուական պետութիւն դեմ, պայքարել իշխանութիւնը խլելու ե արտադրութիւն միջոցներին տիրելու համար:

Բանվորների ե գյուղացիների խնդիրն ե Խորհրդային Միութիւն մեջ—ամբացնել ե պաշտպանել պրոլետարական գիկտատուրան, զարգացնել սոցիալիստական տրգիւնարերութիւնը, բարձրացնել ե կոոպերացման լենթարկել գյուղատնտեսութիւնը:

Հ Ա Ր Ց Ե Ր

1. Ինչձ համար ե բուրժուազիան կազմակերպվում պետութիւն մեջ:

2. Հանդիսանձում ե արդիոք բուրժուական պետութիւնը բուրժուազիալի դասակարգալին կազմակերպութիւնը, թ՛ք նա կանգնած ե դասակարգերից վեր ե նպատակ ունի դասակարգերին հաշտեցնելու:

3. Ինչպէս ե ապահովում բուրժուազիան իր ազդեցութիւնը պետութիւն մեջ ե պետական ապարատի զանազան մասերում՝ զորքի մեջ, դատարանում, վոստիկանութիւն մեջ ե ալլն:

4. Հավիտյան գոլութիւն պիտի ունենա պետութիւնը:

5. Ինչձ վ ե տարբերվում պրոլետարիատի գիկտատուրալի բուրժուական գիկտատուրալից:

6. Կարձղ և արդյոք գոյութիւն ունենալ խորհրդային պետութիւնն առանց բանվոր դասակարգի և չքավոր ու միջակ դուռղացիութեան սերտ դաշինքի:

7. Ինչո՞ւ համար գլխաւորութիւնը շահագրգռված և, վոր խորհրդային պետութեան մեջ ղեկավարող դերը պատկանի բանվոր դասակարգին:

8. Ինչո՞ւ համար բանվոր դասակարգը չի կարող վերացնել շահագործումը և բուրժուական ճնշումն առանց հեղափոխական ճանապարհով տապալելու բուրժուազիային և առանց իր դիկտատուրան ստեղծելու:

9. Ինչո՞ւ համար բուրժուական դեմոկրատիան հանդիսանում և բուրժուազիայի դեմոկրատիայի ծածկված մի ձևը:

10. Ինչո՞ւ պրոլետարիատի դիկտատուրան դեմոկրատիայի ամենաբարձր ձևն է:

11. Ինչո՞ւ խորհրդային պետութիւնը չի կարող գոյութիւն ունենալ առանց Համամիութենական Կոմունիստական (բալլշէիկների) Կուսակցութեան ղեկավարութեան:

Խ Ն Դ Ի Ր Ն Ե Ր

1. Ուսումնասիրեցե՞ք բուրժուական մի քանի կարևոր լերկրների պետական կազմութիւնն ու սահմանադրութիւնը (վորպես միապետական, նույնպես և հանրապետական):

Սխեմաներում նկարեցե՞ք զանազան լերկրների պետական կազմակերպութիւնը:

1. Ձեր կարգացած թերթերի տված տեղեկութիւնների հիման վրա կազմեցե՞ք վերջին տարվա միջադպիւնն առանցքերի տետութիւնը և տվե՞ք բնութագիրը.

ա) Իմպերիալիստական յերկրների քաղաքականութեան,

(հետևյալ հատվածներով—1) մրցումը և պայքարը կապիտալիստական լերկրների միջև, 2) ազգային և դադութային քաղաքականութիւն, 3) պայքար ԽՍՀ Լիութեան դեմ):

բ) ԽՍՀՄ առաքին քաղաքականութեան,

(հետևյալ հատվածներով--1) պայքար պատերազմի վտանգի դեմ, 2) կարևորագոյն բուրժուական պետութիւնների հետ ունենալիք փոխարարեթիւնների քաղաքականութիւնը, 3) Արևելեան լերկրների վերաբերմամբ ունեցած քաղաքականութիւնը):

3. Նկարագրեցե՞ք խորհուրդների վերջին ընտրութիւնները, նրանց առաւելութիւններն ու պակասութիւնները պրոլետարական դեմոկրատիայի տեսակետից:

4. Նկարագրեցե՞ք ձեզ հայտնի դպքեր, լերը կուլակները կամ ուրիշները դուրս են լեկել խորհրդային իշխանութեան դեմ խոսքով կամ բացարձակ պայքարով:

ՀԱՏՎԱԾ ՅԵՐԿՐՈՐԴ

ՊԱՅՔԱՐ ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐԵՎՄՈՒՏՔՈՒՄ
ՅԵՎ ԱՐԵՎԵԼՔՈՒՄ

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐՈՂ

ԻՆՉ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ ԵՆ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐՆ ՈՒ ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ԴԵՄ

ՀԱՏՎԱԾԻ ԲՈՎԱՆ-
ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ:

Այսպիսով դուք չեկաք այն լեզրակացության,
փոր կապիտալիստական պետության բանվոր-
ներն ու գյուղացիները պետք է պայքարեն իշ-
խանությունը բուրժուազիայից խլելու և արտադրության միջոց-
ներին (Ֆաբրիկաներին ու գործարաններին), լերկաթուղիներին
և հողին տիրանալու համար: Այս պայքարը զանազան ձևերով և
առավել կամ նվազ չափով ու թափով տեղի ունի բոլոր կապի-
տալիստական լերկներում: Սույն հատվածում մենք ձեզ հետ
միասին կքննենք հետևյալ չերեք հիմնական հարցերը. 1) Խնչ-
պիսի պայմաններում են բանվորներն ու գյուղացիները պայքա-
րում կապիտալիստների դեմ, 2) Ով է ղեկավարում բանվորների
և գյուղացիների պայքարը և 3) Կամ արդյոք հավատ, թե սոցիա-
լիստական հեղափոխությունը կհաղթի ամբողջ աշխարհում:

§ 1. Բանվորների յեկ գյուղացիների դուռքյունն արեվմուսում.

ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐ— 1914—18 թվականների իմպերիալիստական
ԳԻ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՄԱ— պատերազմը փոխեց բանվորների դրությունը
ԿԱՐԴԱԿԸ ՑԱԾՐԱ— համարյա թե բոլոր կապիտալիստական լերկըր-
ՑԵԼ Ե՝ ներում: Բանվոր դասակարգի կյանքի պայման-
ները վատթարացել են: Բանվորական որը լերկարացել է: Այսպես,
որինակ, Խտալիայում մտցված է 9 ժամյա բանվորական որ (8
ժամի փոխարեն): Գերմանիայում նույնպես ընդունված է բան-
վորական որը լերկարելու որենքը, վորը փաստորեն վերացնում
է 8 ժամյա բանվորական որը: Անգլիայում ածխագործների հա-
մար ընդունված է 7 ժամյա բանվորական որն որենքով ավելաց-

րել են, վորի հետեանքով կսկսի լերկարել բանվորական որը նաև արտադրութեան մյուս ճյուղերում: Այս լերեք խոշորագույն կապիտալիստական լերկրներում տիրող դրութիւնն արձագանք ե գտնում նաև մյուս լերկրներում:

Ռեալ աշխատավարձը¹ գնում ե դեպի ցած ե միջանի լերկրներում գտնվում ե ուղղակի աղքատութեան մակարդակի վրա: Որինակ՝ Լեհաստանի մանվածաշին շրջաններից մեկում 1925 թվին վորակյալ բանվորների միջին որական աշխատավարձը հաշվասար եր 27 կոպեկի, իսկ սեագործ բանվորներինը—10 կոպեկի: Նույնիսկ դրամական աշխատավարձի առանձին, աննշան հավելուեները չեն կարողանում հասնել անհրաժեշտ կենսամթերքների թանգութեան լետեից: Մենդամթերքները, բնակարանը, հագուստը, վառելիքը ե այլն 1926 թվին, համեմատած 1915 թվի հետ, թանգացել եին Անգլիայում ե Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում 70—75%օ-ով, Փարիզում (Ֆրանսիա) 430%օ-ով, իսկ աշխատավարձն այդ ժամանակամիջոցում բարձրացել եր շատ աննշան տոկոսով:

Բելգիայի կարողների միութեան գլխավոր քարտուղար Լիվերսը հետեւյալն ե հայտնում.

«Իր ֆինանսները հաշվասարակշեռլու ե արտասահմանից փոխառութիւններ ստանալու նպատակով Բելգիական կառավարութիւնը սահմանել ե մի շարք նոր հարկեր, վորոնք իրեր ծանր բեռ ընկնում են գլխավորապես բանվորների ուսերին: Կանքը թանգացել ե 50%օ-ով: Բելգիայի բանվորն այժմ վաստակում ե որական միջին թվով մոտ 30 ֆր. (մեկ ո. հաշվասար ե 18 ֆր.): Հացի կիլոն արժե 2³/₄ ֆրանկ, լուղինը 35 ֆրանկ, վատ տեսակի պատրաստի հագուստը կարելի լե գնել 400 ֆրանկով, սովորական կոշիկի գուլգը—125 ֆրանկով, 2 սենյակից բնակարանն ամսական արժե 150—200 ֆրանկ ե ավելի: Այս պատճառով բանվորներն ստիպված են 5—7 հոգի մի սենյակում ապրելու»:

Մեքենաների մուտք գործելով, սկսվից լայն կերպով կիրառվել կանանց ե լերելաների աշխատանքի խատանքի ոգտագործումը, վորն ավելի եժան ե, քան հասակավոր տղամարդի աշխատանքը ե այդ պատճառով ել ավելի ձեռնտու լե կապիտալիստին: Առաջներում, մինչև մեքենայի մուտքը, աշխատանքի համար պահանջվում եր առանձին ճարպկութիւն ե հմտութիւն, վոր ձեռք եր

¹ Ռեալ աշխատավարձը—սպառման իրերի, նյութերի այն քանակն ե, վորը կարելի լե գնել դրամով սոսցած աշխատավարձով:

բերվում չերբեմն միմիայն չերկար աշխատանքով: Իսկ այժմ վորոշ մեքենաների վրա կարող ե չերեխան ել աշխատել. պահանջվում ե միմիայն մինչ թմբելու աստիճան ձեռքով թափահարել կամ վոտքը շարժել: Բացի այդ՝ կանաչք և չերեխաներն ավելի խեղճ են, դասակարգային պալքարում ավելի քիչ կոփված, հաճախ հավատում են տերտերներին և չեն կարող դիմադրել կապիտալիստներին այնպես, ինչպես այդ կանեն տղամարդ-բանվորները: Ահա, թե ինչու կանացի և չերեխայոց աշխատանքը մեքենայական արտադրության հետ միասին սկսեց լայն կիրառվել, վորպես ավելի եժան և կապիտալիստի համար ավելի ձեռնատու աշխատանք: Դրա հետ միասին բանվոր դասակարգի աղքատանալու հետևանքով սկսեցին ավելի մեծ թվով բանվորների կանաչք և չերեխաներ գնալ դեպի գործարան: Այսպես, որինակ՝ աշխատող կանանց թիվը Հյուս. Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում հաշվում են մինչև 5¹/₂ միլիոն, վորը կազմում ե չերկրի պրոլետարիատի ամբողջ քանակի 20⁰/₀-ը: Կապիտալիստական չերկրների գործարաններում գոյություն չունեն այնպիսի որենքներ ու կանոններ, վորոնք նախատեսելին մալր-բանվորուհիների աշխատանքի առանձնահատուկ պայմանները և աշխատելին պաշտպանել նրանց: Այդ պատճառով բանվորուհիները լայն չափով ժամանակից առաջ հաշմանդամանում և մահանում են: Գերմանիայում հղի բանվորուհիների մեջ, հարյուրից 42 դեպքում անհաջող ծնունդ են ունենում և այդ պատճառով ալլանդակվում են ամբողջ կյանքում:

Ավելի վատթար ե չերեխա բանվորների դրությունը:

Հետևյալ փաստերից կարելի չե ծանոթանալ, թե ինչպես են շահագործում չերեխաներին Ամերիկայում: Նոր Որլեանում (խորը նավահանգիստ ե) կա մի ընկերություն — «Մանուշակի ընկերություն» անունով: Սա զբաղվում ե գլխավորապես ծովային խեցեեությունների ժողովելով, վորի համար գործադրվում ե մեծ մասամբ չերեխաների աշխատանք: Յուրաքանչյուր տարի Նյու-Յորկից և ուրիշ քաղաքներից Նոր Որլեան են բերում բազմաթիվ վորը չերեխաներ, վորոնք աշխատանք են գտնում «Մանուշակի ընկերության» մոտ: Այս չերեխաներն ալատեղ հիվանդանում են մի առանձին պրոֆեսիոնալ հիվանդությամբ. այդ խեցեեությունների թուլնի աղղեցությամբ չերեխաների մատների մկանները ծածկվում են վերքերով մինչև վոսկորը: Ձեռնարկության տերերը չեյին հետաքրքրվում չերեխաների մատներով, մինչև վոր

չպարզվեց, վոր այդ թուլնն աղբում է նաև այն արկղների վրա, վորոնց մեջ դարսում ելին խեցգետիններին:

Թիթեզի գործարանների ակցիոներները Նյու-Յորկում սեղոնի ժամանակ 9—10 տարեկան չերեխաներին ստիպում են աշխատել որական 16 ժամ:

Ավելի լավ չե դրուժվումը չվրոպական չերկրներում: Գերմանիայում հաշվում են մոտ 3800000 բանվոր մինչև 18 տարեկան հասակի, Անգլիայում—2¹/₂ միլիոն: Բանվոր չերիտասարդության աշխատավարձը շատ ցածր է և չի բավականացնում գոյութունը պահպանելու համար: Որինակ, Անգլիայում չերիտասարդ բանվորի միջին ամսական աշխատավարձը հավասար է 30 ուոբլու, իսկ ապրուստի անհրաժեշտ մինիմումը 75 ուոբլու:

Գերմանիայում ապրուստի անհրաժեշտ մինիմումը 40—45 ուոբլուց պակաս չե, այնինչ ամսական միջին աշխատավարձը 25 ուոբլուց չի անցնում: Անգլիայի ածխաարդյունաբերության մեջ 1925 թ. աշխատում ելին 16 տարեկանից պակաս հասակ ունեցող 59378 հոգի, վորոնցից 41587 հոգի աշխատում ելին գետնի տակ, շախտաներում: 1922 թվին հանքերում աշխատող այդ չերիտասարդներից սպանվել են 41 հոգի և վիրավորվել 8005 հոգի, իսկ 1923 թվին սպանվել են 65 և վիրավորվել 9907 հոգի: Պետք է ինկատի ունենալ, վոր այս տվյալները վերցված են պաշտոնական հաշվետվութուններից, վորոնք այսպիսի թվերը միշտ աշխատում են պակաս ցույց տալ:

Ճերիտասարդների բանվորական որն ավելի չերկար է, քան հասակավոր բանվորներինը, վորովհետև աշակերտների պարտականութունն է արհեստանոցը հավաքելը, մեքենաների մաքրելը և այլն:

Պատերազմից հետո, չերը կապիտալի վողջ ԳՈՐԾԱՋՐԿՈՒԹՅՈՒՆ:

որգանիզմը մտել է իր ընդհանուր ճգնաժամի շրջանը, գործազրկութունը չերբեք չի դադարել մասսայական չերեռլթ լինելուց: Սակայն վերջին տարիների, նամանավանդ վերջին ամիսների ընթացքում մենք ականատես ենք նրա անախընթաց աճման, չերը ամբողջ միլիոններ խտացնում են գործազուրկների հսկա բանակը: Կապիտալիստական ստաբիլիզացիան և ռացիոնալիզացիան տալիս են իրենց պտուղները. ռացիոնալիզացիան ձեռնարկութուններից փողոց է շարտում մեքենաների «ավելորդ մասերին»—բանվորներին:

Գործազրկութունն անխուսափելի ուղեկիցն է կապիտալիստական կարգերի, վորի ժամանակ մեքենաների զարգացումը փողոց է շարտում բանվորներին: Կանանց և չերեխաների եծան

աշխատանքի գործադրումը, գյուղացիների և արհեստավորների քայքայումն ու ժեղացումն է գործադրվելու։ Առաջ են գալիս «աշխատանքի պահեստի բանակներ», վորոնք անհրաժեշտ են կապիտալիստներին բանվորների վրա ճնշում գործ դնելու և շարունակ սպառնալու, թե նրանք միշտ կարող են փոխարինվել գործադուրկներով։

Գործադրվելու կապիտալիստական հասարակական կալույնացման հիմքերը փորող խոշորագույն տնտեսական և քաղաքական հարցերից է։ Սակայն ինչ չափերի չե հասնում գործադրվելու։ Այս հարցին հնարավոր չե ճիշտ պատասխանել, վորովհետև կապիտալիստական շատ չերկրներ ճիշտ և լրիվ հաշվի չեն առնում անգործներին։ Ժիշտ պատկերացում կազմել գործադուրկների քանակի մասին հնարավոր չե, վորովհետև այն ամենապատշաճ կերպով աճում է, իսկ բուրժուական վիճակագրվելուն ամեն կերպ աշխատում է ծածկել իրերի իսկական դրուվելուն։

Յեղած թվերը, վորոնք բուրժուական են լրիվ չեն, տալիս են հետևյալ պատկերը՝

Գործազուրկների քիվը

Յերկրներ	1925 թ. Հունիս	1926 թ. հունիս	1930 թ. ապրիլ
Ամեր. Միաց. Նահ.	—	—	6.000.000
Գերմանիա . . .	234.000	1.744.000	5.000.000
Հեհաստան . . .	171.340	282.000	5.000.000
Ավստրիա . . .	113.115	150.000	4.000.000
Դանիա . . .	24.146	43.000	200.000
Բուլղարիա . . .	—	—	200.000
Շվեցիա . . .	17.709	22.000	—
Հարավ-Սլավիա . .	—	—	215.000
Ռումինիա . . .	—	—	200.000
Շվեցարիա . . .	8.084	10.000	200.000
Իտալիա . . .	85.532	83.000	800.000
Վենգրիա . . .	32.000	25.555	300.000
Նորվեգիա . . .	—	—	200.006
Անգլիա . . .	1.406.155	1.751.033	2.000.000
Չեխո-Սլովակիա .	—	—	400.000

կապիտալիստական բոլոր լերկրների անգործների թիվը հասնում է մոտ 20 միլիոնի, ինքի հաշվենք և նրանց ընտանիքը, այդ թիվը կհասնի 60—80 միլիոնի: Գործազրկութւյան այս շտեմոված թիվը հեղափոխական շարժման խոշորագույն բանակի և կապիտալիզմի կործանման մեծագույն ուժի մասին է խոսում: Գոմկուսակցութւյունների անելիքներից մեկն էլ այն պետք է լինի, վոր հեղափոխութւյան այս պահեստի ուժը կազմակերպեն և ակտիվ պայքարի հանեն կապիտալիստական հասարակակարգի տապալման համար:

Ամեն որ տասնյակ հազարավոր նոր բանվորներ փողոց շարտելով բուրժուազիան միաժամանակ ուժեղացնում է հարձակումն ամբողջ բանվոր դասակարգի կենսական մակարդակի վրա: Ամենուրեք կրճատվում է գործազուրկներին տրվող չնչին նպաստը, ամենուրեք արագ բարձրանում են կոմունալ ծախսերը: Ոգտվելով գործազուրկ բանվորների հսկա ռեզերվի գոյութւյունից, ամենուրեք հարձակում է գնում դեռ աշխատող բանվորութւյան աշխատավարձի վրա. լաչնորեն գործազուրկութւյան է դրվում հժան ձեռքը, կանանց և լերիխանների աշխատանքը: Թե գործազուրկ է թե աշխատող բանվորները հալսարապես լենթակա լեն անընդհատ, արագորեն ուժեղացող ու անտանելի դարձող կեղեքման:

Գործազուրկը ծայր աստիճան աղքատութւյան մեջ է ապրում. նա բացի ցամաք հացից ուրիշ փոչինչ չունի: Ընտանիքավոր մարդն ստացած նպաստից չի կարողանում վճարել իր բնակարանի վարձը, վորքան էլ չնչին լինի նա: Գործարանից դուրս վճնդվելուց հետո նա մեխանիկորեն դուրս է շարտվում բնակարանից և նույնիսկ այն թաղից, վորտեղ նա ապրել է լերկար տարիներ: Շվեցարական թերթերը հաղորդում են, վոր բանվոր Ստիֆելն սպանել է իր կնոջը, չորս փոքրիկ լերիխաններին և ինքնասպանութւյուն է գործել: Իսկ թնչու Ստիֆելին վճնդել էլին գործարանից, մնացել էր առանց վորեւե միջոցի և ընտանիքին սպառնում էլին դուրս անել բնակարանից: Այսպես են վարվում կամքով թուլերը, միայնակները: Ավելի ուժեղները միանում են, պայքարում են, ցույցեր են կազմակերպում, կորչում են վոստիկանների և ժանդարմների հարվածների տակ, մեռնում են հլոծվածութւյունից, բայց չեն ընկճվում, չեն վհատվում:

Գործազրկութւյան ծանրութւյան տակ ընկճված միլիոնավոր մասսաներն արագորեն վոտքի լեն կանգնում բոլոր լերկրներում և կոմկուսակցութւյունների դեկավարութւյանը հակահարձակման

են անցնում: Վերջին ամիսների ընթացքում որ չի անցնում առանց գործադուրկ մասսաների մարտական ցույցերի, վորոնք զնալով ընդունում են ավելի լայն չափեր: Բոլոր լերկրներում կոմկուսակցութիւնները լրջորեն ձեռնարկել են գործադուրկների կազմակերպմանը, սկսել են հետեղականորեն գործադրել բալլ-շէրիկյան տակտիկան բանվոր դասակարգի ընդհանուր հարձակողական ֆրոնտ ստեղծելու համար և արդեն իսկ ունեցել են խոշոր հաջողութիւններ:

Արդեն շատ լերկրներում կազմակերպվել են գործադուրկների կոմիտեներ, վորոնք մարտնչում են արագորեն աճող հեղափոխական գործարկոմների հետ ձեռք-ձեռքի (Գերմանիա, Ամերիկա, Չեխո-Սլովակիա): Արդեն գործադուրկ լայն մասսաների սեփականութիւնն է դառնում կոմունիստական կուսակցութիւնների հիմնական լոզունգը՝ «Հաց յեւ աշխատանք ստանալ կարելի չէ միայն պրոլետարական հեղափոխության միջոցով»:

Գործադուրկների կազմակերպման համար մղվող պայքարում խոշորագույն հեղափոխականացնող ու կազմակերպող դեր է խաղում Խորհրդային Միութեան որինակը: Կապիտալիստական ռացիոնալիզացիայի զոհերը տեսնում են, թե ինչ է տալիս սոցիալիստական ռացիոնալիզացիան, նրանց առաջ պարզորեն դժգոհութիւն է կարիքից ու թշվառութիւնից դուրս գալու միակ ճանապարհը—այն է՝ բուրժուական հասարակակարգի տապալման, պրոլետարական դիկտատուրայի միջոցով սոցիալիստական հասարակակարգ կառուցելու ուղին:

Ներքե բերած աղյուսակը խոսում է այն մասին, որ Խորհրդային Միւս, վոր ամենախոշոր կապիտալիստական լերկրներում գլուղացիութիւնը կազմում է ազգաբնակչութեան նշանավոր տոկոսը: Արեւելի լերկրներում այդ տոկոսն ավելի մեծ է:

**Առխաճավորների քանակը զանազան յերկրների գյուղական
յեկ անճառային ճնճետուրյուններում.**

Պետութլուններ	Վոր աշխարհամասում	Վոր թվի տվյալներն են	Քանակը	$\frac{0}{0}$ $\frac{0}{0}$ աշխարհամասերի ընդհանուր քանակի վերաբերմամբ
Գերմանիա . . .	Ցեկրոպա	1907	9.883.000	35.1
Ֆրանսիա . . .	»	1911	8 517.000	41.2
Իսպանիա . . .	»	1910	4.221.000	56.3
Իտալիա . . .	»	1900	9 666.000	59.4
Վենգրիա . . .	»	1910	5.601 000	64.3
Բուլգարիա . . .	»	—	—	80.0
Հ. Ամ. Միաց. Նահ.	Ամերիկա	1910	12.659.000	32.2
Չինաստան . . .	Ասիա	—	250.000000	60.0
Յապոնիա . . .	»	—	48.000 000	64.0
Հնդկաստան . .	»	1911	225.000000	72.0

Կապիտալիստական յերկրներում հողը գյուղացիներին չի պատկանում: Ահա թե ինչ են ասում թվերը.

Յերկրներ	Աշխարհամաս	Գյուղացիական տնտեսութլունների թիվը	Ունեն հողեր, հեկտարներով	Կալվածատերական տնտեսութլուններ	Հողեր ունեն հեկտարներով
Գերմանիա	Ցեկրոպա	2.200.000	18.530.000	23.000	10.900,000
Ֆրանսիա	»	4.600 000	13.952.000	147.000	17.440.000
Լեհաստան	»	800.000	651.000	9800	9.810.000
Լիտվա	»	48 $\frac{6}{10}$ %	50 $\frac{0}{10}$ %	2 $\frac{0}{10}$ %	40 $\frac{0}{10}$ %

Այստեղ բերված են միայն միջանի լիւրեր, վորոնց մասին քան ճշգրիտ տվալներ: Ինչպէս աղյուսակից յերևում է, ալդ կապիտալիստական յերկրներում միլիոնավոր հեկտարներով հողեր պատկանում են մի խումբ կալվածատերերի և կուլակների: Միւսինույն ժամանակ միլիոնավոր գյուղացիական տնտեսութլուններ ունեն ամենաչնչին շնչարածին հողեր: Շատ գյուղական տնտեսութլուններ բոլորովին հող չունեն և վարձակալական պայմաններով են վերցնում հողը: Այսպէս և բաշխված հողը բոլոր կապիտալիստական յերկրներում: Չպետք և մոռանալ նաև այն, վոր գյուղացիական տնտեսութլունների ճնշող մեծամասնութլունը մանր և մանրագուլն տնտեսութլուններն են: Որինակ, Գերմանիայում մեկ միլիոն միջակ և խոշոր գյուղացիական տնտեսութլունների զիմաց գոլութլուն ունեն 3.25 միլիոն գյուղատնտեսական պրոլետարիատ, 2.3 միլիոն ամենամանր տնտեսութլուններ, 1.3 միլիոն մանր տնտեսութլուններ, այսինքն 86% -ը: Լեհաստանում 5 հեկտարից ավելի հող ունեցող տնտեսութլունները կազմում են 24%, Ֆրանսիայում—մոտ 20%, իսկ ֆրացածները մանր, մանրագուլն և հողագուրկ տնտեսութլուններն են:

Կապիտալիստական յերկրներում հողազրկութլունն ու հողասակավութլունը հարկադրում են գյուղացիներին վարձակալութլումբ հող վերցնել կալվածատերերից ամենաբարձր վարձագներով: Գերմանիայում պատերազմից առաջ մեկ դեպատին հողի տարեկան վարձագինը հասնում էր 50—60 ուլրու: Պատերազմից հետո ալդ գումարն ավելացել է 8—10 անգամ: Յիթե հաշվելու լինենք, թե չքավոր գյուղացին իր ընտանիքով վորքան բանվորական որ և գործադրում վարձակալած հողի մշակութլան վրա և համեմատելու լինենք, թե վորքան ալդ գյուղացին կվաստակեր, յեթե վարձով աշխատելու լիներ, կգանք այն յեղբակացութլան, վոր նա վարձագինը վճարելուց հետո իր աշխատանքի համար ստանում է անհամեմատ ավելի քիչ, քան յեթե նա կստանար վարձով աշխատելու դեպքում: Սակայն ալդ բոլորը չեւ: Գյուղացին յեթե ցանկանում և լավ բերք ստանալ իր դաշտից, պետք է իր հողը բարելավի, մշակի, պարարտացնի: Վարձակալութլան ժամկետը լրանալուց հետո այս բոլորը ֆիւում է կալվածատիրոջը: Յեթե վարձակալը լավ հողագործ է, լավ է մշակել հողը, պարարտացրել է նրան, այն ժամանակ կալվածատերը վարձակալութլան ժամկետը լրանալուց հետո նրան ասում է. «ալժամ այս հողն ավելի լավացել է, ուրեմն դու ինձ պետք է ավելի բարձր վարձագին վճարես»:

Պատերազմն ամենախոշոր չարիքն էր աշխատավոր գյուղացիության համար, վորովհետև նա խլեց նրանից միլիոնավոր կյանքեր: Սակայն պատերազմն ավելի մեծ չարիքներ առաջացրեց կենդանի մնացածներին համար:

Ծանձսերի տարածությունը և բերքատվությունը Յեվրոպական լեռներնեում, համեմատած նախապատերազմյան շրջանի հետ, ընկան: Ծանձսերի տարածությունն ավելացավ միմիայն Ամերիկայում, վորը պատերազմի ժամանակ Յեվրոպային հասց եր մատակարարում: Սակայն այդ ավելացումը ժամանակավոր չեղավ: Աղքատացած Յեվրոպան չի կարողանում գնել ամերիկական հացը: Ընկնում են ամերիկական բամբակի գները. բամբակի ցանքները տեղ-տեղ կրճատվում են 25⁰/₁₀₀-ով, ամերիկական ֆերմերները (ֆերմայի տերերը կամ վարձակալները) քայքայվում են և միլիոններով հողից փախչում են դեպի քաղաքները:

Հասկանալու համար մանրագույն, մանր և միջին գյուղացիության դրությունը կապիտալիստական լեռներնեում, պետք է նկատի առնել հետևյալը.

1) Գյուղացիներն իրենց աշխատանքի արտադրանքը վաճառում են շուկայում ամեն մեկն առանձին, անկազմակերպ, իսկ մեքենաներ, պարարտանյութեր և քաղաքի այլ ապրանքներ գլխում են կազմակերպված կապիտալիստներից, վորոնք իրենց ապրանքների գները սահմանում են իրենց հայեցողությամբ:

2) Մինչև պատերազմը Յեվրոպայի գյուղացիական լեռներնեների ավելորդ ազդաբնակությունը տեղափոխվել էր (գաղթել էր) գլխավորապես Ամերիկա (պատերազմից առաջ վերջին տարիները տարեկան գաղթում էին մոտ 2.000.000 հոգի): Պատերազմից հետո այդ գաղթը համարյա թե դադարել է, վորովհետև Ամերիկան ստիպված էր խիստ սահմանափակել մուտքը դեպի իր լեռները:

Կապիտալիստների խոստովանելը հողային քարեկարգություն մտցնելու մասին, վոր արվում էին գյուղացիներին դեպի պատերազմ գրավելու նպատակով, լիովին սուտ դուրս չեկան: Սակավահող գյուղացիության հույսերը՝ հող ստանալու մասին, ողջ ցնդեցին, չիրականացան:

Իրենց հսկայական զինվորական պարտքերի, ՋԻԱԿՈՐՄԱՆ ՅԵԿԱՆԿԱՅԻՆ ԾԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՃՈՒՄԸ, ինչպես և անագին զորաբանակների պահպանության համար պահանջվող ուրստոնե անող ծախսերի ամբողջ ծանրությունը (տես աղյուսակը) կապիտալիստական պետությունները գցում են աշխատավորության

վզին, ավելացնելով հարկերը: Անգլիայում, Ֆրանսիայում և ուրիշ շատ չերկրներում, համեմատած նախապատերազմյան շրջանի հետ, հարկերն ավելացել են չերկու և նույնիսկ չերեք անգամ (ըստվորում ավելացել և գլխավորապես աշխատավարձից վերցվող հարկը):

Գերմանիայում 1924 թվից հարկ և վերցվում տարեկան 200 ռուբլի լեկամուտից սկսած (նախապատերազմյան շրջանում վերցվում էր 450 ռուբլուց սկսած): 1913 թվին 750 ռուբլի լեկամուտը հարկադրվում էր 7 ռ. 50 կոպեկով, իսկ 1924 թվին—75 ռուբլով, այսինքն 10 անգամ ավելի:

Բնակչության յուրաքանչյուր 1000 մարդուն զինվորականներ ընկնում են (1926—27 p.)

Խ Ս Հ Մ	Ֆրանսիա	Եստոնիա	Լատվիա	Լեհաստան	Մեծ Բրիտանիա	Ռումինիա	Ֆինլանդիա	Իտալիա	Հ. Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ	Յապոնիա	Գերմանիա
3,8	17,2	12,7	11,1	10,4	8,9	9,6	9,5	9,6	3,7	3,5	1,7 ¹

Մանրագույն, մանր և միջին գյուղացիությունն աղքատանում է, քայքայվում, հոծ մասսաներով զնում է քաղաք և ստվաբացնում գործազուրկների բանակը: Քայքայված գյուղացիական տնտեսությունների մոխիրների վրա աճում են կուլակային կապիտալիստական տնտեսությունները:

§ 2. Բանվորների յեվ գյուղացիների դուրքունն Արեմելում.

Արևելքի կապիտալիստական չերկրներում (Յապոնիա) և մանավանդ գաղութային (Հնդկաստան) և կիսագաղութային չերկրներում (Չինաստան) բանվորների և գյուղացիների դուրքունն անհամեմատ ավելի ծանր է, քան Յեվրոպայի և Ամերիկայի կապիտալիստական չերկրներում: Կապիտալիստական գիշատիչները մտրակի և գնդակի ոգնությունը գաղութներից և կիսագաղութ-

¹ 1914—1918 թվականներին պատերազմում պարտվելով, Գերմանիան իրավունք է ստացել պահելու միմիայն 100.000 զորք:

ներից մեծամեծ շահույթներ են քամում, վորի համար նրանք կանգ չեն առնում և վոչ մի գաղանուծյան առաջ, Բերենք մի-քանի փաստեր:

Բոմբեյում (Հնդկաստան) հաշվում են 422000 շահագողներ, Բանվոր, Նրանցից 146.000-ն աշխատում են 85 մանածագործարաններում: Սակավահողությունն ու ծանր հարկերը Հնդկաստանի քաղաքային արդյունաբերությունը հալածելով են շատ ավելի բանվորական ձեռքեր, քան դրա պահանջը կա:

Գործարանում աշխատանք փնտռելու համար Բոմբեյ լեկած բանվորն այնքան զուրկ է միջոցներից, վոր մինչև աշխատանք գտնելը, հաճախ ել նուշինսկ աշխատանք գտնելուց հետո, բնակարան չի ունենում և քնում է վորտեղ պատահում է՝ փողոցներում, այգիներում, հրապարակներում, միջանցքներում և այլն: Միայնակ բանվորների 53%-ը բնակարան չունի: Բանվորական որը տեղում է 10 ժամ, ըստվորում, այդ «ղիջումը» կապիտալիստների ճանկերից դուրս է կորզված 1920 թվի հսկայական գործադուլի հետևանքով:

Վոչ այնքան անբավարար սնունդը, վորքան բնակարանային այլանդակ պայմաններն են անդրադառնում Բոմբեյի բանվորների առողջության վրա և ավելացնում մահացություն թիվը նրանց մեջ: Բանվորական «բնակարանների» մեծ մասը կառուցված են քարյուղի (կերոսին) հին ամանների թիթեղներից: Պատուհաններ չկան: Հատակն ու պատերը ճոճում են քամու ու ժից: Առաստաղից պարաններ են կապված, վորոնց վրա չորացնում են լվացքը: Վոչ մի սանիտարական հարմարություն չկա: այն թաղերը, վորտեղ բանվորներն են ապրում, աղտոտված և աներևակայելի չափերով: Այսպիսի պայմաններում կարելի չէ արդի՞ք զարմանալ, վոր Բոմբեյում ծնվող 1000 լեռնալից միջին թվով 572-ը մեռնում են իրենց կյանքի հենց առաջին տարում: Բանվորական թաղերում 1000-ին ընկնում է 828 մահ, այն միջոցին, լերբ Անգլիայում 1000-ին ընկնող 172 մահն ահագին տոկոս է համարվում:

Հնդկացի բանվորների միմիայն 5%-ը գիտե ստորագրել իր անունը: Նորբոս մտցրած ընդհանուր ձրի կրթությունը մնում է թղթի վրա, քանի վոր առանց լեռնալիցների վաստակի ընտանիքը անկարող է ապրել: Բանվորներին իրենց աշխատանքի տեղում բժշկական ոգնություն չի տրվում: Կանայք աշխատանքից

ազատվում են ծննդաբերութիւնից միմիայն 1 կամ 2 որ առաջ, իսկ հաճախ ել ծնում են ուղղակի գործարանի դաղդահներէ առաջ:

Բանվորուհու միջին որական վաստակն է 13 կոպեկ:

Իրենց իրավունքները պաշտպանելու ամենափոքրիկ փորձն անգամ խիստ կերպով հալածվում է: 1919 թվի ապրիլի 13-ին Հնդկաստանի Ամրիտսարա մեծ գործարանային քաղաքում շուկայի հրապարակում հավաքվել եր գործադուլավոր բանվորների և նրանց կանանց ու յերեխաների ութ հազարանոց ամբոխը: Այս հրապարակն ամեն կողմից շրջապատված է քարե ցանկապատերով ու տներով և մի կտտարյալ թակարդ է ներկայացնում իրենից:

Յերբ այս մասին տեղեկացավ անգլիական բրիգադայի հըրամանատար գեներալ Դայերը, գինվորներով շրջապատեց հրապարակի մոտ գտնվող բոլոր փողոցներն ու նրբանցքները և առանց վորեւ նախադգուշացման կրակ բաց արեց անգին ամբոխի վրա: Ինչպես յերևում է, գեներալը գնդակներ չեր խնայում, քանի վոր հրապարակի վրա մնացին 500 սպանվածներ և 1500 վիրավորներ: Հրացանաձգութիւնը շարունակվում եր և այն ժամանակ, յերբ ամբողջ մասսան պառկել եր հողի վրա:

Այս քաղաքործութիւնը կատարելուց հետո, հետևյալ որը գեներալը հրաման արձակեց, վորի համաձայն ամեն մի ինդուս, վորը ցանկանում եր անցնել շտաբի ռայոնի փողոցով, պարտական եր վորոշ տարածութիւն անցնել սողալով:

Փողոցներում պահապաններ ելին դրված սուլն հրամանի կատարմանը հսկելու համար: Բոլոր ձերբակալվածները, վորոնց թիւում է կանայք փախտով դանակոծվեցին հրապարակորեն:

Իր այս գործունեութիւն համար Դայերը շնորհակալութիւն ստացավ իր բարձր իշխանութիւնից:

Գլուղացիների դրութիւնը Հնդկաստանում ավելի լավ չե բանվորների դրութիւնից:

Հնդկաստանի գլուղացին գտնվում է մի կողմից անգլիական և մյուս կողմից իր սեփական կալվածատերերի կրկնակի ճնշման տակ: 280 միլիոն գլուղացիներից միմիայն 30 միլիոնն ունեն հող, 78 միլիոնը մանր վարձակալներ են, իսկ մնացածները գլուղատնտեսական բանվորներ են կամ զբաղվում են վորսորդութիւմը և ձկնորսութիւմը:

Անգլիացի և տեղացի կալվածատերերը պետութիւնից վերց-

նում են խոշոր հողային տարածություններ, վորն իրենց կողմից մանր կտորներով վարձակալությամբ տալիս են գյուղացիներին: Այս հողերի համար գյուղացիները խոշոր վարձագին են վճարում դրամով կամ պարենով, վորը ժողովում են կալվածատերերի գործակալները, վորոնք բացի վարձագինը գանձելուց, գյուղացիներից կաշառքի և այլ ձևերով կորզում են իրենց ոգտին նոր գումարներ:

Աղքատության և քաղցի հետևանքով Հնդկաստանում հաճախ կրկնվում են ժանտախտն ու խոլերան: Մեկ անգամ դատի լենթարկվեց մի լեվրոպացի, վորն այնքան խիստ ծեծել եր իր խոհարարին, վոր նա այդ ծեծից վախճանվել եր: Յեվրոպացին իրեն մեղավոր ճանաչեց և դատապարտվեց... մեկ որվա ձերբակալության և 500 բուֆ տուգանքի: Մեկ ուրիշ ղեպքում դատի լեն լենթարկված մի ինդուս, վոստիկանին հայհոյելու համար, իդեպ ասած, վոստիկանը լեղել եր քաղաքացիական հագուստով և սրան կարող եր խկի ճանաչած չլինել ինդուսը: Ինդուսը դատապարտվեց նույնքան տուգանքի—500 բուֆ և մեկ տարի բանտարկության:

Հնդկաստանն ապրում և աղգային ազատագրական պայքարի բուռն խմորումների շրջան:

Հնդկական բուրժուազիան թեկուզ և լերկրի անկախության անհրաժեշտության մասին հայտարարություններ և անում, բայց իրականությանմեջ աշխատավորական մասսանների հաշվին ձեռնտում և համաձայնության գալ անգլիական իմպերիալիզմի հետ: Անգլիան կալվածատերերին ու բուրժուազիային կաշառելով, ոգտագործում և նաև Հնդկաստանի բազմաթիվ ժողովրդներին՝ աղգային խտրություններն ու կրոնական թշնամությունն իրար դեմ վարելու համար: Վերջին տարիների ընթացքում բանվոր դասակարգի լեռնյութների թիվն ու չափերը նկատելիորեն մեծացել են (գործադուլներ, ցույցեր և այլն):

Գյուղացիական շարժումը, վոր շնորհիվ կիսատ լիբերալ աղգայնական առաջնորդների դավաճանությամբ ճգմվել եր, այժմ արթնանում և: Իմպերիալիստական լծից աշխատավորներին ազատագրել հնարավոր ե միայն բանվորների, գյուղացիների և հեղափոխական ինտելիգենցիայի միություն առաջացնելով՝ պրոլետարիատի և նրա կուսակցության ղեկավարության տակ: Հնդկաստանի կոմունիստական կուսակցությունը չնայած արագորեն աճում և, բայց դեռ թույլ և և ցան ու ցրիվ: Արհեստակցական

միություններում ուժեղ են սոցիալ-դավաճան առաջնորդները: Հնդկական բանվորները և գյուղացիները պայքարը նույնպես, ինչպես և չինական հեղափոխությունը, լուրջ վտանգ են համաշխարհային իմպերիալիզմի դեմ: Զարմանալի չէ, լեթե Անգլիան Հնդկաստանին պահում է իր նավատորմի, բանակի, վոստիկանություն և չինոֆիկների աշաուրը հսկողության տակ:

Ահա չինական բանվորների դրության ու-

սումնասիրության արդյունքները:

Զինաստանում գյուղից գործարան ե գնում մեծ մասամբ տուալին հերթին վոչ թե տղամարդը, այլ կինը:

Ահա տվյալներ արդյունաբերական մեկ կենտրոնի մասին.

	Ձեռնարկների քանակը:	Տղամարդ.	Կին.	Տղաներ.	Աղջկաներ.	Ընդամենը յերեխաներ.	Բոլորը:
Մետաքսի արդյունաբ.	51	2760	27785	1509	11257	12766	43311
Մանածային »	38	23579	61158	2686	5307	7993	92730
Միսխոտի »		3705	-	247	318	565	12147
Մետաղային »	3	2520	450	—	—	—	2970
Զանազան »	4	1290	1400	—	—	—	2690
Ընդամենը	101	33854	98670	4442	16882	21324	153848

Այսպիսով կանաչք և լերեխաները կազմում են ուսումնասիրության լեռնարկված խոշոր արդյունաբերության պրոլիտարիատի մոտ $\frac{3}{4}$ մասը: Ըստվորում պիտք է ասել, վոր «լերեխաներ» (տղաներ և աղջկաներ) սլունյակում մտցված են միմիայն 12 տարեկանից ցած հասակ ունեցողները: Մետաքսագործարաններում գլխավորապես աշխատում են կանաչք և աղջկաներ. սովորաբար լերկու հասակավոր կնոջ ընկնում է մեկ լերեխա: Յերեխաներն աշխատում են տաք, լեռացող ջրով լի կաթսաների վրա, վորի պատճառով և շարունակ ալրում են իրենց ձեռքերը: Բանվորական որը սովորաբար տևում է 12 ժամ, վաղ առավոտից մինչև լերեկո, առանց ընդհատումի, սակայն լերեխաները պարտական են աշխատանքներն սկսվելուց կես ժամ առաջ ներկայանալ: Աշխատանքը կատարվում է վոտքի վրա, արհեստանոցներում անասելի տոթ է, վորի հետևանքով ուշաթափություններն

ու գիտակցութիւնը կորցնելու դեպքերը սովորական չերևութեան: Մանածագործարաններում բանվորական որն ավելի չերկար ե:

Հուլիի գործարանում 1110 բանվորներից մեծ մասը 9-ից մինչև 15 տարեկան տղաներ են, վորոնք աշխատում են առավոտյան ժամը 4-ից մինչև չերեկոյան $8\frac{1}{2}$ ժամը, մի փոքրիկ ընդմիջումով միայն: Նրանք միջին թվով ամբողջ շաբաթն աշխատում են որական 15 ժամ, առանց կիրականորչա հանգստի: Տղաներն ստանում են 6-ից մինչև 12 ցենտ վոսկով, իսկ հասակավորները մոտ 25 ցենտ որական:

Այն գործարանում, վորտեղ Ամերիկայի և Չինաստանի միլիոներների բնակարանները զարդարելու համար ամենագեղեցիկ գորգերն են պատրաստում, աշխատում են մոտ 1200 տղաներ և պատանիներ 9-ից մինչև 25 տարեկան հասակով: Վարպետն ամսական ստանում է 8 դոլար, իսկ միացած բանվորները՝ միջին թվով 4 դոլար 50 ցենտ¹ և սնունդ: Տղաներն ու հասակավորներն որական աշխատում են մոտ 16 ժամ միջին թվով, առավոտյան ժամը $5\frac{1}{2}$ -ից մինչև չերեկոյան 9 ժամը: Տղաների մեծ մասն առաջին տարին աշխատում են վորպես աշակերտներ և ալդ ժամանակամիջոցում ստանում են միայն սնունդ, առանց վորեն դրամական վարձատրութիւն: Այս «աշակերտութիւնը» կատարյալ խտրախտութիւն է, վորովհետև չերեք տարին անցնելուց հետո, սովորաբար նրանց դոլարս են անում և նրանց տեղը վերցնում են նորերին նույն պայմաններով:

Մանածագործարաններում տղամարդկանց աշխատավարձը տարուբերվում է 5 ցենտից մինչև 67 ցենտ վոսկով, իսկ միջին աշխատավարձը հավասար է $16\frac{1}{2}$ ցենտի որական: Կանայք ստանում են 5-ից մինչև 40 ցենտ, միջինը հավասար է 13 ցենտի որական: Պողպատ ձուլող և չերկաթագործական գործարաններում ինչպես և գունավոր մետաղների գործարաններում տղամարդկանց աշխատավարձը հասնում է 6-ից մինչև 42 ցենտի, միջինը $15\frac{1}{2}$ ցենտ, իսկ բանվորուհիներինը՝ 5—15 ցենտի: Քիմիական արդունաբերութիւն մեջ միջին աշխատավարձը հավասար է $18\frac{1}{2}$ ցենտի, իսկ վոչ վորակյալ բանվորի աշխատավարձը $12\frac{1}{2}$ ցենտից չի անցնում:

Չինաստանի բանվորների մոտ $70\frac{0}{100}$ -ը աշխատում են շաբաթվա բոլոր 7 որը և հանգստի որ չունեն:

¹ Դոլարը=1 ու. 97 կոպեկ: Դոլարն ունի 100 ցենտ. ուրեմն ցենտը մի փոքր պակաս է 2 կոպեկից:

Տասը քառակուսի վոտնաչափ ունեցող մի սենյակում բնակվում են 10 մարդ: Կեսը նրանցից քնում է գիշերվա և մյուս կեսը ցերեկվա դադարի ժամանակ: Սենյակում վոչ վառարան կա և վոչ ողանցք: Կրակն արվում է ուղղակի հատակի վրա, չերկաթե կաթսայի տակը, վորի մեջ բոլորը կերակուր են պատրաստում: Տներում չկան ջրմուղ և արտաքնոցներ: Դրանց փոխարեն դրված է մի դուշլ սենյակում, վորտեղ որ ու գիշեր 10 հոգի տղամարդ, կին ու չերեխա կերակուր են պատրաստում, ուտում են, խմում, քնում:

Վոչ պակաս ծանր է Չինաստանի գյուղացիության դրությունը: Ահա թե ինչ պատկեր է տալիս հետևյալ աղյուսակը.

Հողերի բաշխումը Չինաստանում

Տնտեսություններ	Չափը.	Ընտանիքների թանակը	Ունեցած հողը
Մանրագույն .	1-ից մինչև 20 մու ³	24.429.362 կամ 49.5 ⁰ / ₀	244 293.620 մու ³ կամ 15.9 ⁰ / ₀
Մանր . . .	20-ից » 40 »	11685.344 կամ 23.7 ⁰ / ₀	350.560.320 մու ³ կամ 22.8 ⁰ / ₀
Միջակ . . .	40-ից » 75 »	7.735.226 կամ 15.6 ⁰ / ₀	386.763.200 մու ³ կամ 25.4 ⁰ / ₀
Խոշոր . . .	75-ից » բարձր.	5.509.621 կամ 11.2 ⁰ / ₀	550.982.100 մու ³ կամ 35.9 ⁰ / ₀

Ինչպես ցույց է տալիս աղյուսակը, գյուղացիական տնտեսությունների 73⁰/₀-ը (մանրագույն և մանր տնտեսությունները) ունեն հողի միմիայն 38,7⁰/₀-ը: Այսպիսի բաշխման հետևանքով գյուղացիների 50⁰/₀-ը վարձակալութամբ հող է վերցնում խոշոր կալվածատերերից ու հողատերերից: Վարձակալության պայմանները չափազանց ծանր են: Վարձագինը մեծ մասամբ վճարվում է պարենով. բերքի 40-ից մինչև 75⁰/₀-ը վերցնում է կալվածատերը: Այդ գյուղացիների տարեկան միջին լեկամուտը հասնում է 45-ից մինչև 70 ռուբլու: Յեթե հաշվի առնենք այն հանգամանքը, վոր չինական վորոշ շրջաններում դուրանները (նահանգապետները) այժմ գյուղացիներից գանձում են տասնյակ տարիներին հարկերն առաջուց, ապա դժվար չի լինի պատկերացնել, թե ինչ թշվառ դրության մեջ է գտնվում Չինաստանի գյուղացիության մեծամասնությունը:

¹ Մու=մուս 1/15 հեկտարի:

Վերջին տարիների ընթացքում հատուկ նշանակություն ստացան չինական անցքերը: Չինաստանում կենտրոնացել են իմպերիալիստական պետությունների խոշորագույն շահերը: Այդ պատճառով ել չինական հեղափոխության հաջողությունը սպառնում է Արևելքի լերկրների և գաղութների շահագործման ամբողջ սխեման: Չինական հեղափոխության հաղթանակը խորհրդային Միության ամրապնդման և Յեվրոպայի ու Ասիայի կենտրոնում հզոր մարդկային մի զանգված ստեղծելու գործոններից մեկն է՝ իմպերիալիզմի դեմ հետագա պայքար մղելու համար:

Զարմանալի չէ, չեթե իմպերիալիստները բոլոր ուժով պայքարում են Չինաստանում իրենց ազդեցությունը պահպանելու և չինական հեղափոխությունը ճգմելու համար: Տասնակ հազարավոր զինվորներ և հարյուրավոր ռազմագործիչներ են ուղարկվում Չինաստան: Փաստորեն իմպերիալիստները Չինաստանի դեմ իսկական պատերազմ են մղում:

Չինաստանում ստեղծված կացությունը գնահատելիս պետք է ընդունել, վոր այդտեղ գոյություն ունեցող բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխությունն ի կատար չի ածված՝ վոչ տնտեսական տեսակետից, վորովհետև ագրարային հեղաշրջում չի առաջացած և չեն տապալված կալվածատերերի իշխանությունն ու ֆեոդալական հարաբերությունները, վոչ իմպերիալիզմի դեմ այդ լերկրի ազգային պայքարի տեսակետից (Չինաստանի միավորում չկա, անկախություն չի նվաճված), վոչ ել նոր իշխանություն՝ պրոլետարիատի և գյուղացիության դեմոկրատական դիկտատուրայի կազմակերպության տեսակետից:

Կոմունիստական կուսակցությունը պետք է պատրաստվի հեղափոխության նոր վերելքին, վորը գործնականորեն կդնի զինված ապստամբության կազմակերպության և կիրառման խնդիրը: Այժմ ժանրության կենտրոնը բանվորական և գյուղացիական մասսաների նվաճման, նրանց քաղաքական կրթության և Կոմունիստական կուսակցության շուրջը կազմակերպելու մեջ է: Կուսակցության մոտակա լոգունգներն են՝ Չինաստանի միացումը ու իմպերիալիզմի լծից ազատագրումը, գոյություն ունեցող իշխանության տապալումն ու պրոլետարիատի և գյուղացիության դեկտատուրայի ստեղծումը, խորհուրդների կազմակերպումն եւ Նրանցից կլինի անցումը դիպի պրոլետարիատի սոցիալիստական դիկտատուրան:

Կապիտալիստական լերկրներում բանվոր-
ներն ու գյուղացիները փաստորեն չեն ոգտ-
վում քաղաքական իրավունքներով, թեև
նրանք չուրաքանչյուր կապիտալիստական լերկրում ազգաբնա-
կության խոշոր մեծամասնությունն են կազմում, սակայն և վճռ-
մի որենսդրական հիմնարկում չունեն իրենց մեծամասնություն
կազմող ներկայացուցիչները: Սովորաբար ընտրական որենսդրեն
այնպիսի խորամանկություններ են կազմված լինում, վոր բանվոր-
ներն ու գյուղացիները ղեկավարություններ են անցկացնում իրենց
ներկայացուցիչներին: Վերոշ լերկրներում ընտրական իրավուն-
քով ղգտվում են միայն նրանք, ովքեր խոշոր հարկեր են վճա-
րում իրենց լեկտմուտներեց, ալսինքն՝ վոչ բանվորները և վոչ
եյ գյուղացիները: Ուրիշ տեղերում ընտրում են միմիայն գրա-
գետները, լերկրողում—բավական լերկար ժամանակ տվյալ վայ-
րում ընակվողները, ուրիշ խոսքով՝ բազմաթիվ բանվորներ, վո-
րոնք աշխատանք փնտռելու նպատակով մի տեղից մյուսն են
անցնում, ընականաբար ղրկվում են ընտրական իրավունքից:
Այնուհետև ընտրելու իրավունք վայելողները վոչ բոլորը կարող
են ընտրվել: Շատ լերկրներում կանայք բոլորովին ղրկված են
ընտրական իրավունքներից: Բուրժուազիան ամեն միջոց ձեռ-
նարկում ե, վորպեսզի ընտրող բանվորների և գյուղացիների
թիվը քիչ լինի: Շատ լերկրներում ընտրելու իրավունք ունեն
25, 30 և նույնիսկ 35 տարեկան հասակ ունեցող քաղաքացինե-
րը, իսկ ինտրվելու իրավունք միմիայն 40 տարեկանները: Այս
ճանապարհով ընտրություններից չեղծացնում են բանվորների և
գյուղացիների ավելի հեղափոխական մասին, լերիտասարդու-
թյանը: Կապիտալիստական լերկրների ղինվորները, վորպես կա-
նոն չեն ոգտվում ընտրական իրավունքով: Իրենց մամուլի և
լեկեղեցու միջոցով, կաշառքի և բռնությունների ոգնությունբ
բուրժուազիան կարողանում ե իր ներկայացուցիչներին անց-
կացնել որենսդրական հիմնարկներում և ալդպիսով ղրոյի լե հա-
վասարեցնում աշխատավորների ընտրական իրավունքը: Որի-
նակ, Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում 27 մի-
լիոն բանվորներ և ծառայողներ կոնգրեսում (պարլամենտում)
չունեն և վոչ մի ներկայացուցիչ: Ավելի իրավադուրկ են մյուս,
վոչ սպիտակամորթ ցեղին պատկանող բանվորներն ու գյուղա-
ցիները, որինակ, նեգրերը:

Նեգրերը կաղմոււմ են Հլուսիս-ամերիկական Միացյալ Նահանգների ամբողջ ազգաբնակչութիւնի $\frac{1}{8}$ մասը, այսինքն մոտ 17 միլիոն: Այս թիւից 10 միլիոնն ապրում են հարավային նահանգներում և կազմում են բատրակների և սակավահող գյուղացիութիւնի ամենահարստահարմած մասը: Մնացող սեւամորթները գտնվում են քաղաքներում և իրենց գոյութիւնը պահպանում են ծանր վարձու աշխատանքով: Նեգրերը Միացյալ Նահանգներում սահմանափակված են իրենց ամենակենսական տնտեսական, քաղաքական և սոցիալական իրավունքներում: Արգելված են նեգրերին վորակ-յալ աշխատանք տալը: Կապիտալիստներն ամեն կերպ աշխատում են գրգռել սպիտակամորթ բանվորներին իրենց սեւամորթ ընկերների դեմ: Նեգրերի իրավահավասարութիւնը միայն թրդ-թի վրա չի: Հարավում նրանք զուրկ են ընտրելու իրավունքից, չեն կարող պատասխանատու պաշտոններ ունենալ պետական հիմնարկներում և կազմակերպվել արհեստակցական միութիւններում: Ազատ խոսքը, նուշնիսկ աչն սահմանափակ չափով, ինչ չափով թուլլատրվում են սպիտակամորթ բանվորների համար, նեգրերի համար անթուլլատրելի չի: Քրեական հանցագործութիւն մեջ մեղադրվող նեգրը զրկվում են նուշնիսկ դատելու իրավունքից, նրան ինքնադատաստանի չեն լինթարկում: Ամերիկական թերթերում և հանդեսներում շատ հաճախ հանդիպում են լուսանկարներ և տեղեկութիւններ առանց դատաստանի կախված, գնդակահարված, կենդանի թաղված, այրված կամ այլանդակված նեգրերի մասին: Սակայն այդ բոլորն արդեն բավականաչափ բթացրել են հասարակական ուշադրութիւնը: Ամերիկացիներն արդեն սովորել են այդպիսի լերևութիւնների: Այժմ նրանք հարմարացրել են դրա համար ռադիոն, վորպեսզի ամենուրեք կարելի լինի լսել մահվան լինթակա նեգրի տանջանքների աղաղակը: Մոտ ժամանակներում Ֆլորիդա շտատում կենդանի այրվեցավ մի նեգր բանվոր, վորի աղաղակները հաղորդվում էին ռադիոյի միջոցով:

Շատ ավելի հասարակ կերպով են վճռում բուրժուազիան իշխանութիւն հարցը գաղութներում: Գաղութներում մեծ մասամբ բարձրագոյն իշխանութիւնը հանդիսանում են գեներալ-նահանգապետը, նշանակված կապիտալիստների կողմից: Այժմ փակելու համար տեղ-տեղ այդ գեներալ-նահանգապետներին առ-քնթեր ստեղծվում են խորհրդակցական մարմիններ, կազմված

տեղական բնակչութեան ներկայացուցիչներէց, բաց նրանք վոչ մի ուժ և նշանակութիւն չունեն: Այսպէս և կառավարվում Անգլիայի խորագրուն գաղութը՝ Հնդկաստանը: Այստեղ գլխավորում և Անգլիայի կողմից նշանակված այսպիսի կոչված կայսեր փոխանորդը (վեյցե-կայսը): Խորհրդակցական մարմիններ ընտրութիւննե-րին Հնդկաստանի 320 միլիոնանոց ազգաբնակչութիւնից մաս-նակցում և մեկ միլիոնից ել պակասը:

Աշխատավորների քաղաքական իրավադրկութիւնը կապի-տալիստական լերկրներում և գաղութներում ավելի ցայտուն դարձնելու համար, համեմատենք այդ դրութիւնը ԽՍՀՄ Խոր-հուրդների IV համագումարի տվյալների հետ (1927 թ. ապրիլ):

Խորհուրդների Համամիութենական IV Համագումարում ներ-կա էին 1601 պատգամավոր վճռական ձայնով և 747 պատգա-մավոր խորհրդակցական ձայնով: Սրանցից անկուսակցական-ներ՝ 440 վճռական և 137 խորհրդակցական ձայնով: Բանվորներ— 265, նախկին բանվորներ, վորոնք այժմ գրավում են զանազան տնտեսավարական կամ վարչական պոստեր—566: Գյուղացիներ— վճռական ձայնով 255, նախկին գյուղացիներ, այժմ զանազան տնտեսական և վարչական պաշտոններում—223:

Ազգութիւնները համագումարում ներկայացված էին հե-տևյալ կերպով.—վելիկոռուսներ—905, ուկրաինացիներ—255, բելոռուսներ—56, հրլաններ—60, ղըրղըզներ—53, լատիշներ—41, ուզբեկներ—31, թաթարներ—26, վրացիներ—25, թուրքեր—17, հայեր—14, բաշկիրներ—10, գերմանացիներ—9, մորզվիններ—7, լեհներ—7, տաջիկներ—6 և այլն:

Համագումարին մասնակցում էին 116 կին պատգամավո-րուհիներ: Սրանցից՝ ՌՍՖՍՀ Հանրապետութիւնից—96 հոգի, Ուկրաինայից—13, Բելոռուսիայից—4, Անդրկովկասից—2, Ուզ-բեկստանից—1:

Իրեն կազմով աշխատավոր մասսաներին այսքան մոտիկ իշխանութիւն չունի և վոչ մի լերկիր, բացի ԽՍՀ Միութիւնից:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Ի՞նչն և պատճառը, վոր բանվորների կենսական մակար-դակը ցածրացել և կապիտալիստական լերկրներում:

2. Ինչո՞վ և բացատրվում կանաց և լերեխաների թվի ա-ճումը արատգրութիւն մեջ:

3. Ի՞նչ դեր է խաղում «աշխատանքի պահեստների բանա-
կը» — գործազրկութիւնը կապիտալիստական կարգերում:

4. Վերսնջ են գլուղացիութիւն աղքատութիւն հիմնական
պատճառները կապիտալիստական լերկրներում:

5. Ինչով է բացատրվում աշխատանքի ցած վարձատրու-
թիւնը Չինաստանում, Հնդկաստանում և ուրիշ գաղութային
լերկրներում:

6. Ինչո՞ւ լեն ամերիկական կապիտալիստները գրգռում
սպիտակամորթ բանվորներին նեգրերի դեմ:

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Ո՛Վ Ե ՂԵԿԱՎԱՐՈՒՄ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ

§ 1. Կոմիսներնը յեվ նրա խնդիրները.

ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ
ԿՈՎԻ ԴԱՍԵՐԸ:

Բանվոր դասակարգի և գյուղացիության
դրուժությունը կապիտալիստական լերկրներում
մղում է նրանց դեպի պալքար՝ տիրող դասա-
կարգերի դեմ—կապիտալիստների և կալվածատերերի դեմ: Այդ
դասակարգային կոիքն առաջ է դալիս դասակարգային անհաշտ
հակասութուններից և անընդհատ շարունակվում է զանազան
ձևերով: Ընդ վորում պալքարող կողմերի դրուժությունը շատ հեռու
է միատեսակ լինելուց: Բուրժուական պետութւան ամբողջ տըն-
տեսական և քաղաքական հզորութւունը շահագործողների կողմն
է, ընդդէմ բանվոր դասակարգի և գյուղացիության: Զորքն ու
վոստիկանութւունը, դատարաններն ու բանտերը, դպրոցներն
ու լեկեզիցիները, թերթերն ու գրքերը—այս բոլորը հզոր գոր-
ծիքներ են հրաշալի կերպով կազմակերպված շահագործողների
ձեռքում: Այս պատճառով բոլոր ճնշվածների և հարստահարված-
ների հաղթանակի հիմնական պայմանն է ըստ հնարավորին ա-
մուր, շնորհալի և ձուլված կազմակերպութւուն ստեղծել: Ընկ.
լինինը շատ տարիներ առաջ այս միտքն արտահայտել է հետե-
լալ խոսքերով. «Պրոլետարիատն իշխանութւուն ձեռք բերելու
համար մղած իր կռվում ուրիշ վորևէ զենք չունի, բացի կազ-
մակերպվելուց»:

Սակայն հաղթելու համար միմիայն այդ պայմանը դեռ բա-
վական չէ: Կազմակերպել բանվորներին պրոֆմիութւունների
մեջ և ստեղծել գյուղացիական միութւուններ—դա գործի կեսն
է միայն: Պալքարը պահանջում է ղեկավարութւուն: Ղեկավա-
րութւունն իրագործելու համար անհրաժեշտ է բանվորների ա-

ռավել գիտակից և առաջավոր մասին միավորել և կազմակերպել կոմունիստական կուսակցութեան մեջ, Հաշվի առնելով դասակարգային կռիւի փորձը, ընկ. Լենինն չեկել եւ այն չեզրակացութեան, վոր «Միմիայն կոմունիստական կուսակցութիւնը, չեթե նա իսկապես հանդիսանում ե հեղափոխական դասակարգի ավանգարդը, չեթե նա իր մեջ ունի նրա բոլոր լավագուշն ներկայացուցիչներին, չեթե նա կազմված ե լիովին գիտակից և նվիրված, լուսավորված և հեղափոխական պայքարի համառ փորձով կոփված կոմունիստներէից, չեթե նա կարողացել ե իրեն անքակտելի կերպով կապել իր դասակարգի ամբողջ կյանքի հետ և նրա միջոցով ել ճնշվածների ամբողջ մասսայի հետ և կարողացել ե այդ դասակարգին և այդ մասսային լիակատար հավատ ներշնչել—միմիայն այսպիսի կուսակցութիւնն ընդունակ ե դեկավարելու պրոլետարիատին ամենալճուական, ամենաանողոք և վերջնական կովում ընդդեմ կապիտալիզմի բոլոր ուժերի: Մյուս կողմից ել միմիայն այսպիսի կուսակցութեան ղեկավարութեամբ պրոլետարիատն ընդունակ ե զարգացնել իր հեղափոխական թափի ամբողջ կարողութիւնն ու հզորութիւնը»:

Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնից հետո կոմունիստական կուսակցութիւններ ստեղծվեցին բոլոր կապիտալիստական յերկրներում:

3-րդ կոմունիստական Խնտերնացիոնալը ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԻ ԾԱ-
ԳՈՒՄԸ, ծնվել ու մեծացել ե բարդ և փոթորկահառչող միջավայրում: Առաջին Խնտերնացիոնալը, վորը ղեկավարում ելին Մաքսն ու Ենգելսը, հիմք դրեց բանվոր դասակարգի միջազգային համերաշխութեանը, նա ստեղծվել ե այն ժամանակ, յերբ դեռ հիշողութեան մեջ թաքնւելին 19-րդ դարի կեսերի հեղափոխական փոթորիկները (Գերմանիա, Ֆրանսիա, Ալսաթիայի հեղափոխութիւնները, Անգլիայի հեղափոխական շարժումը): Նա կազմալուծվեց 1871 թ. Փարիզյան կոմունայի անկումից քիչ հետո:

2-րդ Խնտերնացիոնալը (1889 թվից սկսած) կաղապարվեց և գործեց հեղափոխութեան խաղաղացման շրջանում, կապիտալիզմի արագ աճման տարիներին դադութների զավթման և բաժանման պահին, կապիտալիստական պետութիւնների ձեռքով ավելի լիտամնաց յերկրների շահագործման որերին: 2-րդ Խնտերնացիոնալն ելապես միախմբում եր Յեվրոպայի և մասամբ Ամերիկայի բանվորներին: Այդ միախմբման մեջ չեր մասնակցում

գաղութների պրոլետարիատը՝ Զինաստանի, Հնդկաստանի, Աֆ-
րիկայի ճնշված ժողովրդների պրոլետարիատը:

Հենց վոր 2-րդ Ինտերնացիոնալի սնանկացումը պարզվեց,
մեր կուսակցությունն առաջադրեց 3-րդ Ինտերնացիոնալի ըս-
տեղծման նշանաբանը: Դեռ պատերազմի առաջին ամիսներին
լենինը գրում եր այդ մասին, մատնանշելով, թե բանվորների
նոր միջազգային միախմբումն ստեղծել կարելի չե միայն հեղա-
փոխական բազայի վրա՝ պայմանով, վորպեսզի անջատվեն ինչ-
պես ուղորդունիստներից (այսինքն սոցիալ-հայրենասերներից,
վորոնք պատերազմի որերին պաշտպանում էին իրենց ըուր-
ժուազիտյուն), այնպես և ցետրիստներից (կենտրոնի կողմնակից-
ներից), այսինքն՝ այն մարդկանցից, վորոնք չեն ուզում իրենց
կապերը խզել սոցիալ-հայրենասերներից և փաստորեն նրանց չե-
տելից են ընթանում:

1917 թվի ապրիլյան կոնֆերանսի ժամանակ մեր կուսակ-
ցությունն առաջադրում են որ ինտերնացիոնալ ստեղծելու խըն-
դիրը, վորպես իր կուսակցության հերթական անելիքը: Վորո-
շում ե հանվում, վորպեսզի կենտկոմն անհապաղ ձեռնամուխ
լինի 3-րդ Ինտերնացիոնալի հիմնադրությունը:

Ֆրոնտների փոթորկահույզ կերպով զարգացող անցքերի և
այլաբարի պատճառով 19 թ. մարտին միայն հաջողվում ե հրա-
վիրել 3-րդ Ինտերնացիոնալի առաջին հիմնադիր կոնգրեսը:
Կոնգրեսին մասնակցում էին 24 կուսակցությունների և կազ-
մակերպությունների 50 ներկայացուցիչները (վորոնցից վճա-
կան ձայն ունեին 19 կուսակցությունների 33 ներկայացուցիչ-
ներ): Այս կոմունիստական միախմբումների ճնշող մեծամասնու-
թյունը ղեկս մասսայական կուսակցություններ չեին, այլ բան-
վորական շարժման հոսանքներ ու խմբավորումներ միայն:

Կոնգրեսի մանիֆեստն ասում եր. «Յեթե առաջին Ինտեր-
նացիոնալը նախատեսում եր ապագա զարգացումն ու ուղիներ
նշում, չեթե 2-րդ Ինտերնացիոնալը հավաքել ու կազմակերպել
ե միլիոնավոր պրոլետարների, ապա 3-րդ Ինտերնացիոնալը
բացահայտ մասսայական գործողության ինտերնացիոնալ ե, հե-
ղափոխական իրականացման ինտերնացիոնալը՝ գործի ինտեր-
նացիոնալը:

Առաջին կոնգրեսի աշխատանքների հիմքում ընկած եր լե-
նինի «ըուրժուական ղեմոկրատիայի և պրոլետարիատի դիկտա-
տուրայի մասին» թեզերի քննարկությունը: Այդ թեզերը՝ ուսա-

կան և զերմանական հեղափոխությունների փորձից լեւնելով, Կոմիտեներն համար ծրագրեր, տափտիկա և կազմակերպչական հիմունքներ ելին մշակում:

Նրանք դիկտատուրայի և խորհրդային սիստեմի համար մղվելիք պայքարը առաջադրում ելին վորպես կոմունիստական կուսակցությունների հերթական անելիքը: Նրանք պարզեցին, վոր բուրժուական պետական կարգերը չեն կարող ոգտագործվել հաղթահարվող պրոլետարիատի կողմից, այլ պետք է փշրվեն և փոխարինվեն խորհրդային սիստեմով, ինչպես այդ արված է մեզ մոտ: Լենինը մանրամասն բնութագրեր տվավ խորհրդային սիստեմի բոլոր առանձնահատկությունների մասին:

Թեզերը մատնանշում ելին, վոր պրոլետարիատի հաղթանակը հնարավոր է միայն այն դեպքում, չորք պրոլետարիատի կուսակցությունը բոլորովին խզի իր կապերը սոցիալ-դեմոկրատիայի հետ, վորոնք բուրժուադիային ամեն կերպ պաշտպանում են: Մենշևիկների դեմ մղած պայքարի մեր վորձն ընդարձակ կերպով ոգտագործվեց չեղբայրական կուսակցությունների գործելակերպը մշակելու ժամանակ: Լենինն ընդգծում եր, վոր պրոլետարիատի ինքնուրույն և ուժեղ կուսակցությունները միայն Մարքսի ուսմունքին հենվելով և ամեն տեսակի ոպորտունիզմից մաքրվելով կարող կլինեն համախմբել բանվոր դասակարգին և դեպի հաղթանակ առաջնորդել նրան:

Չենց առաջին կոնգրեսում ընդգծվեց կոմունիստական կուսակցությունների անլիզալ ընդհատակյա աշխատանքների անհրաժեշտությունը բացահայտ պայքարի հետ միասին:

Պետք է ավելացնել, վեր Կոմիտեները սկզբնավորման առաջին որվանից կառուցվել է սկսել վորպես աշխարհի բոլոր պրոլետարների միություն (ներառնելով նաև չինացիներին, հնդեիկներին, նեգրերին և այլն), այլ վոչ թե միայն սպիտակ բանվորների կազմակերպություն (ինչպես 2-րդ իստեռնացիոնալն եր):

Լենինյան սկզբունքներն այս ձևով կազմեցին 3-րդ իստերնացիոնալի հիմքը:

Չոկտեմբերյան հեղափոխությունը և մեր ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԸ ՑԵՎ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ շինարարության փորձը կենդանի որինակով ցույց տվին, թե ինչ վճռական դեր ունի հեղափոխության մեջ Կոմունիստական կուսակցությունը: Սակայն բանվորների և գյուղացիների պայքարի

վորձը վրչ միայն Ռուսաստանում, այլ և ամբողջ աշխարհում, ասում է, վոր անհրաժեշտ է ըստը չերկրներին կոմունիստական կուսակցութիւններին միավորութիւնը:

Յերը գործը վերաբերում է աշխատավորներին ճնշելուն, բանվորներին կամ գյուղացիների ապստամբութիւնները խեղդելուն, ամբողջ աշխարհի կապիտալիստները միմյանց ոգնում են, միասին են գործում: Այսպես եր խորհրդային իշխանութիւն վրա կատարված ռազմական գրոհի տարիներում՝ մեզ հետ պատերազմում էին վոչ միայն ռուսական, այլ և անգլիական, ֆրանսիական, ամերիկական, յապոնական, լեհական և այլ կապիտալիստներն ու կալվածատերերը: Բացի այդ, հայտնի չե, վոր վերահրահան և բաժարական խորհրդային հանրապետութիւնները (1919 թ.) տապալելու գործին մասնակցեցին շատ կապիտալիստական չերկրներ: Չինական հեղափոխութեան դեմ պայքարում էին ըստը չերկրներին իմպերիալիստները: Այսպիսի որինակներ անցյալից ու ներկայից կարելի չե շատ բերել: Բուրժուազիայի այս միասնական ճակատին պետք է հակադրել աշխատավորների և նրանց ավանգարդ՝ կոմունիստական կուսակցութիւններին միասնական ճակատը:

Կոմունիստական կուսակցութիւններին միջազգային միավորութիւնը կամ Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը (Կոմինտերն) հիմնվել է ընդ. Լենինի ջանքերով: Ահա թե ինչ և ասել ընդ. Լենինը Կոմինտերնի հիմնադրութիւնից հետո:

«Ընթացիկ 1919 թ. մարտին Մոսկվայում կայացավ Կոմինտերնի միջազգային համագումարը: Այս համագումարը հիմնեց III Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը—ամբողջ աշխարհում խորհրդային իշխանութիւն հաստատել ցանկացող բանվորներին միութիւնը: Առաջին Ինտերնացիոնալը, վորի հիմնադիրն եր Կ. Մարքսը, գոյութիւն ունեցավ 1864 թվից մինչև 1872 թվը: Փարիզի հերոս բանվորների պարտութիւնը—նշանավոր «Փարիզի Կոմունայի» անկումը նշանակում եր այդ Ինտերնացիոնալի վախճանը: Նա անմոռանալի չե, նա հավիտենական է բանվորների ազատագրական պայքարին կերպում: Նա հիմք դրեց համաշխարհային սոցիալիստական հանրապետութեան այն շենքի, վորը մենք բախտ ունեցանք կառուցելու: Յերկրորդ Ինտերնացիոնալը գոյութիւն ունեցավ 1889 թվից մինչև 1914 թվը, մինչև պատերազմը: Այս ժամանակաշրջանը կապիտալիզմի զարգացման ավելի հանգիստ ու խաղաղ շրջանն եր, առանց մեծ հեղափոխու-

թյունների։ Այդ ժամանակամիջոցում բանվորական շարժումն ամբողջապես առնացավ մի շարք չեղկերներում։ Կուսակցություններից շատերի նոր բանվորական ղեկավարներն ընտելանալով խաղաղ ժամանակների պայմաններին, կորցրին հեղափոխական կռիվի իրենց ընդունակութունը։ Յերբ 1914 թ. սկսվեց պատերազմը, վորը չորս տարիների ընթացքում ամբողջ չեղկերը վողողեց արյունով, վորը ծագել եր կապիտալիստների մեջ շահութելու բաժանելու և մանր ու թույլ ազգերին նվաճելու համար, այն ժամանակ այդ սոցիալիստներն անցան իրենց կառավարությունների կողմը։ Նրանք դավաճանեցին բանվորներին, նրանք ողնեցին չեղկարիւղ սպանողը, նրանք սոցիալիզմի թշնամիներ դարձան, նրանք անցան կապիտալիստների կողմը։ Բանվորական մասսաները չեղես դարձրին սոցիալիզմի այդ դավաճաններից։ Ամբողջ աշխարհում սկսվեց դարձ ղեկի հեղափոխական պայքարը։ Պատերազմը ցույց տվեց, վոր կապիտալիզմը կործանվում ե, և վոր նրան փոխարինելու գալիս են նոր կարգերը։

Սոցիալիզմի դավաճաններն անարգեցին հին «սոցիալիզմ» խոսքը։ Այժմ կապիտալիզմի լուծը թոթափելու կողմակից բանվորներն իրենց անվանում են կոմունիստներ։ Ամբողջ աշխարհում աճում ե կոմունիստների միությունը։

Կոմիւնտերնը ձգտում ե Խորհրդային իշխանություն հաստատել բոլոր չեղկերներում. այդ հնարավոր ե միմիայն այն ժամանակ, չերբ բանվորներն ու գյուղացիները կհաղթեն կապիտալիստներին և կալվածատերերին։ Այդ հաղթանակի կազմակերպման համար ել աշխատում ե Կոմիւնտերնը։ Կոմիւնտերնի հիմնական խնդիրն ե ղեկավարել բանվորների ու գյուղացիների պայքարը կապիտալիստական հասարակակարգը տապալելու և պրոլետարական դիկտատուրա ստեղծելու համար. նա աշակցում ե ազգային ազատագրական շարժումներին. նա պայքարում ե ազգերի նկատմամբ իմպերիալիզմի կողմից գործադրվող ճնշման դեմ. նա ղեկավարում ե կապիտալիզմի դեմ ուղղված ամեն մի պայքար, վորովհետե նրա տապալման և խորհրդային իշխանություն հաստատելու միջոցով ե, վոր նա պետք ե հասնի լուր վերջնական նպատակին—համաշխարհային կոմունիզմին։

Կոմիւնտերնը—համաշխարհային հեղափոխության շտաբն ե։

Խնչ ճանապարհներով ե Կոմիւնտերնը գնում ղեկի իր հիմնական խնդրի իրականացումը։ Ամենից առաջ կոմունիստական կուսակցություններ ստեղծելով և նրանց ամրացնելով։ Պատե-

րագմից հետո մի շարք լեվրոպական լերկրներում (Իտալիայում— 1920 թվին, Գերմանիայում— 1923 թվին) կալին բոլոր պայմանները պրոլետարական հաղթանակի համար։ Կար բանվորների հզոր հեղափոխական շարժում, պալքարի պատրաստակամություն, բուրժուազիայի շարքերում նկատվում եր պանիկա։ Բացակայում էին միայն ամուր կոմունիստական կուսակցություններ, վորոնք ղեկավարելին այդ շարժումը, վորի հետևանքով ել բուրժուազիան սոցիալ-դեմոկրատների ոգնությունը ճնշեց այդ։

1914 թվի նշանավոր դավաճանությունից սկսած, սոցիալ-դեմոկրատներն ու սոցիալիստները, վորոնք մտնում են II Ինտերնացիոնալի մեջ, հավատարիմ ծառայում են բուրժուազիային։ Չկա բանվոր դասակարգի և վոչ մի պարտություն, վորը գլուխ դար առանց II Ինտերնացիոնալի սոցիալիստների ոգնության։ Գերմանական սոցիալ-դեմոկրատները մեղավոր են բանվոր դասակարգի առաջնորդներ Կարլ Լիբկնիստի և Ռոդա Լյուկսեմբուրգի սպանությունից մեջ։ Գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի առաջնորդները՝ Շեյդեմանը, Խոսկեն, Երերտը, արյունով ներկեցին գերմանական պրոլետարիատի լեյուլթները և այնտեղ հասցրին, վոր գերմանական հանրապետության նախագահ դարձավ զահլենկեց կայսեր հավատարիմ ծառա գեներալ Գինդենբուրգը։ Վենգրիայի սոցիալ-դեմոկրատները դավաճանեցին վենգրիական հեղափոխությունը և ստորագրեցին նրա հերոս ղեկավարների մահվան դատավճիռը։ Բուլղարիայում և Ալստրիայում սոցիալ-դեմոկրատները Փաշիստների հետ միասին արյունի մեջ խեղդեցին բանվորների և գյուղացիների լեյուլթները։ Չմնաց մի լերկիր, վորտեղ սոցիալ դեմոկրատներն այդ ստոր դերը չխաղալին։ Չնայելով այդպիսի դավաճանական դործունեության, կապիտալիստական լերկրներից շատ շատերում դեռ սոցիալ-դեմոկրատների լետեից գնում են բանվորական զգալի մասսաներ։ Այդ նրանով ե բացատրվում, վոր սոցիալ-դեմոկրատները տասնյակ տարիների ընթացքում ղեկավարել են բանվորական շարժումը և դեռևս ամուր հիմքեր ունեն բանվորական կազմակերպություններում, արհեստակցական միություններում, գործարանային կոմիտեներում, կոոպերատիվներում և այլն։ Սոցիալ-դեմոկրատների մամուլն որ որի վրա շարունակ զրպարտություններ ե տարածում ՊՍՀ Միության հասցելին, վտխեցնելով բանվորներին մեր հեղափոխության առաջին տարիների պալքարի ղեկավարություններով, փրկվումով, աղքատությունը և սովով։ Այս պատճառով մի-

լիոնավոր չետամնաց բանվորներ դեռևս գնում են II Ինտեր-
նացիոնալի չետևից:

Կոմունիստական կուսակցութիւնները պետք է դուրս կոր-
զեն բանվորական մասսաներին II Ինտերնացիոնալի մեջ մտնող
կուսակցութիւնների ձեռքից՝ և նրանց տանեն իրենց չետևից:
Ինչպիսի պետք է այդ անել: Պետք է համոզել բանվորներին, վոր
սոցիալ-դեմոկրատները դավաճառներ են, և պետք է ապացուցել
նրանց, վոր ճշմարիտը և ուղիղը կոմունիստների պահանջներն
են, պետք է հասկացնել նրանց հեղափոխութեան անհրաժեշտու-
թիւնը: Այս բանին կոմունիստները կարող են հասնել միմիայն
մասնակցելով բանվորների ամենօրեա պայքարին՝ կապիտալիստ-
ների դեմ գործաբաններում և ֆաբրիկաներում, ֆաշիստների
դեմ մղած պայքարին, բուրժուական կառավարութիւնների դեմ
տարած կռիւն: Բանվորական մասսաներին իրենց կողմը պահե-
լու նպատակով սոցիալիստներն ամեն կերպ աշխատում են բան-
վորների ուշադրութիւնը հեռացնել հեղափոխական պահանջնե-
րից: Յերբմե նրանք ճարպկորեն հարմարվում են և սկսում
պաշտպանել բանվորների աննշան պահանջներն աշխատավարձի
վերաբերյալ, գլուխ են անցնում բանվորների այս կամ այն
չեղուկի, վորպեսզի հարկավոր բուլեյին բոլոր այդ պահանջներն
ի չիք դարձնեն, դավաճանեն բանվորների շահերին: Կոմունիստ-
ները պետք է աշխատեն բանվորների այդ ամենօրեա և կենսա-
կան պահանջների ղեկավարութիւնն իրենց ձեռքը վերցնել:

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ
ՏԱԿՏԻԿԱՆ:

Այս նպատակն իրականացնելու համար է
ծառայում միասնական ճակատի տակտիկան,
վորպես մասսաներին զրապիւռ միջոց: Այն
բանվորները, վորոնք գնում են սոցիալ-դեմոկրատական դավա-
ճան առաջնորդներ չետևից—մոլորված են: Նրանք կարծում են,
թե կապիտալին կարելի չէ հաղթել խողաղ ճանապարհով, առանց
հեղափոխութեան: Կոմունիստների պարտականութիւնն է աշխա-
տավարձի, բանվորական որը կրճատելու, աշխատանքի պաշտ-
պանութեան, սոցիալական ապահովագրութեան և այլնի համար
մղվող առօրեա պայքարի կենդանի որինակներով վերադաստիա-
րակել այդ բանվորներին, բարձրացնել նրանց դասակարգային
գիտակցութիւնը և նրանց հետ միասին, սոցիալ-դեմոկրատ ա-
ռաջնորդների գլխի վրայով, ստեղծել մեկ միասնական ճակատ՝
ընդդեմ բուրժուազիայի: Կոմիւնտերնը առաջարկում է կոմկու-
սակցութիւններին միանալ սոցիալ-դեմոկրատ բանվորներին հետ

այս կամ այն գործնական գործադրումները համար, ուշադիր և ընկերական վերաբերմունք ունենալ դեպի սոցիալ դեմոկրատ քաղաքականությունը՝ հնարավորություն տալու համար նրանց գնալու մեղ հետ միասին ընդգեմ բուրժուազիայի։ Իհարկե, այդ անելով հանդերձ, կոմկուսակցությունները չեն բաց չպետք և թուլացնեն շալքաբար սոցիալ-դեմոկրատական առաջնորդների դեմ և պետք և մերկացնեն նրանց ամեն մի դավաճանական քայլը։

Վորպես միասնական ֆրոնտի ճիշտ տակտիկայի որինակ կարող և ծառայել այն կամպանիան, վոր տարավ գերմանական կոմկուսը նախկին կայսերի և մեծ իշխաններին՝ նրանցից խլված գույքը և հողը փոխհատուցումը վճարելու դեմ (մոտ մեկ և կես միլիարդ ռուբլի)։

Գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի առաջնորդներն արդեն սկսել ելին պայմանավորվել մյուս բուրժուական կուսակցությունների հետ, վճարվելիք գումարի չափի և ժամկետների մասին։ Կոմկուսակցությունը լայն ագիտացիա սկսեց բանվորական մասսաների մեջ հակառակ փոխհատուցման՝ «վոչ մի կոպեկ իշխաններին» լողունգով և սկսեց ստորագրություններ ժողովել այդ հարցը համաժողովրդական ձայնատվությունը լուծելու համար։ Կոմունիստները ճիշտ ըմբռնեցին բանվորների տրամադրությունը։ Սոցիալ-դեմոկրատ առաջնորդները հարկադրված ելին ընդունել կոմունիստների միատեղ պայքարելու առաջարկը։ 1926 թ. հունիսին կայացավ համաժողովրդական ձայնատվությունը։ Թեև կոմունիստների առաջարկն ստացավ 15 միլիոն ձայն, փոխարեն պահանջված 20 միլիոնի, այնուամենայնիվ կառավարությունն որոշեց չեղարկել իրենց։ Սակայն այս բոլորը խորամանկություն էր կառավարության և սոցիալ-դեմոկրատների կողմից։ Այն, ինչ չհաջողվեց բացարձակ և միանգամից անցկացնել ամբողջ Գերմանիայում, նրանք անց են կացնում մաս-մաս, գերմանական առանձին հանրապետություններում։ Պրուսիայի (Գերմանիայի ամենախոշոր մասը) սոց.-դեմոկրատական կառավարությունն արդեն պայմանավորվել և իշխանների հետ՝ նրանց տարեկան բավական խոշոր գումարներ վճարելու։ Նրա որինակին հետևում են նաև գերմանական հանրապետության մյուս կառավարությունները։

Կոմկուսակցության պարտականությունն և տվյալ դեպքում մերկացնել սոցիալ-դեմոկրատների հանցավոր քաղաքականությունը։ Կոմկուսակցությունը պետք և ցույց տա բանվորական

մասսաներին, թե ինչպես սոցիալ-դեմոկրատները նրանց հիմարացրին, և դրանով նվաճի այդ մասսաներին, ապացուցելով միաժամանակ, վոր հաղթութիւն կարելի չե ձեռք բերել միմիայն այն ժամանակ, յերբ կառավարութեան մեջ չեն լինի վոչ բուրժուազիան և վոչ ել սոցիալ-դեմոկրատները:

ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ԽԸՆ- Գերբորդ Ինտերնացիոնալն իրեն նպատակ
ԴԻՐՆԵՐ, և դնում բոլոր ցեղերին պատկանող պրոլետարներին և բոլոր չեքկրներին ճնշված ժողովրդներին միախմբել: Հենց սրանով ել նրա համար ազգային և գաղութային խնդիրները հատուկ կարևորութիւն ունեն:

Լենինը 4-րդ կոնգրեսում այս նշութին վերաբերող իր գեղուցման մեջ մատնանշել և, վոր աշխարհում նվազագույն դեպքում մեկ և մեկ քառորդ ($1\frac{1}{4}$) միլիարդ բնակչութիւն կա, վորը գաղութային կամ այլ տնտեսական կախման մեջ ե իմպերիալիստական չեքկրներէ: Իսկ այս վերջիններում մի քառորդ միլիարդը շահագործում և մեկ և մի քառորդ միլիարդ մարդկանց—այս և մեր դարաշրջանի բնորոշ առանձնահատկութիւնը:

Գաղութներին տիրապետող չեքկրն այդ գաղութների վերաբերմամբ կիրառում և շահագործման ամեն տեսակ միջոցներ: Նա աշխատում և ամեն կերպ դանդաղեցնել նրանց տնտեսական զարգացումը, որինակ՝ նավահանգիստներն ու չեքկաթուղիները կառուցվում են՝ ռազմական շահերից և իմպերիալիստական չեքկրների առևտրական հարաբերութիւններից չենելով: Չեքկրի ինդուստրացումն ամեն կերպ դանդաղեցվում ե: Գաղութներն ամեն կերպ ոգտագործվում են վորպես հումուլթի և եժան ձեռքերի մատակարարներ ու վորպես իմպերիալիստական չեքկրի ապրանքներն սպառելու և կապիտալը շահագործելու շուկաներ: Այսպիսով՝ գաղութը հարկադրված և իր ինքնուրույն զարգացման շահերը զոհաբերել և դառնալ մի ուրիշ պետութեան ինչ-վոր մի կցորդը. մի կցորդ, վորը նրան հումուլթ (կաուչուկ, բամբակ, նավթ և այլն) և հաց և մատակարարում:

Առանց գաղութներն իմպերիալիստական լծից ազատագրելու, իմպերիալիզմին հաղթահարել չի կարելի:

Այդ պատճառով ել պրոլետարիատն իր ազատագրութեան համար մղած պայքարը պետք և սերտորեն կապել գաղութների անկախութեան համար մղած պայքարի և բոլոր ճնշված ժողովրդներին ազգային պայքարի հետ:

Կոմիտեները հայտարարել և ազգերի ինքնորոշման իրա-

վունքը՝ մինչև անջատում և ինքնուրույն պետութիւն: Կազմա-
կերպում:

Գաղութային պրոբլեմին կոմիտեներն հատուկ ուշադրու-
թիւն և հատկացրել և կոմունիստական կուսակցութիւններին
պարզ ցուցմունքներ տվել:

Իմպերիալիստական չերկրներում կոմունիստական կուսակ-
ցութիւնները պարտավոր են սիստեմատիկ աշակցութիւն ցույց
տալ գաղութներին ազատագրական-հեղափոխական շարժումնե-
րին: Այդ աշակցութիւնն առաջին հերթին պետք է ցույց տա-
նուին չերկրի բանվորները, վորոնցից կախված են գաղութները:
Այսպես, որինալ՝ Անգլիայի պրոլետարիատը պարտավոր է պա-
հանջել, վորպեսզի անգլիական զորքերը հետ կանչվեն Հնդկաս-
տանից, հրաժարվեն այնտեղ զորք և զենք փոխադրելուց:

Գաղութային և կիսազաղութային չերկրների մեջ կոմունիս-
տական կուսակցութիւնները պարտավոր են համարձակ և հետե-
ւորական պայքար մղել ռոտարեկըյա իմպերիալիզմի դեմ և միա-
ժամանակ պրոպագանդ մղեն իմպերիալիստական չերկրներին
պրոլետարիատին մերձեցնելու և նրա հետ դաշն կռելու գաղա-
փարէ շուրջը: Անհրաժեշտ է պրոպագանդ մղել և կենսագոր-
ծել ազգարային հեղափոխութիւն (կալվածատերերի լծի տապալ-
ման) նշանաբանը:

Պրոլետարիատի կուսակցութիւնն ամբակուելով՝ այդ չերկրե-
րների կոմունիստները պարտավոր են լայնարձակ ծավալել մաս-
նացական կազմակերպութիւնները, արհեստակցական միութիւն-
ները, գյուղացիական հեղափոխական միութիւնները: Պրոլետարա-
կան կուսակցութիւնն իրականաբար ինքնուրույնութիւնը խստորեն
պահպանելով և պրոլետարիատն ու գյուղացիութիւնը բուրժու-
ազիւայի ազդեցութիւնից ազատագրելով կոմունիստական կու-
սակցութիւնները կարող են այնու հանդերձ ժամանակավոր հա-
մաձայնութիւններ կնքել բուրժուազիւայի հետ այն չափով, ինչ
չափով նա արգելք չի հանդիսանում բանվորներին և գյուղացիա-
կան հեղափոխական կազմակերպութիւնը և իրոք պայքարում է
իմպերիալիզմի դեմ: Սակայն այս պարագային կոմունիստները
պետք է գաղափարական և քաղաքական ամենաանխնա պայ-
քարը մղեն բուրժուական նացիոնալիզմի դեմ, դիմակազերծ ա-
նեն նրա կիսակատարութիւնն ու անկայունութիւնը:

Ազգերի ինքնորոշման համար պայքար մղելով կոմիտեներն
առանձնապես նշել է և դատապարտել և ազգամոլութիւնը (շո-

վինիզմը), արհամարհանքն ուտար ազգերի վերաբերմամբ, վորին հաճախակի հանդիպում ենք տիրող ազգերի մեջ:

Կոմիտեներն վճռականապես դատապարտել են մանր բուրժուական ազգային նախապաշարունակները, ինչպես, որինակ, անտի-սեմիտիզմը: Սակայն համազոր չափով նա ֆեոստակար ե համարել նաև պանիսլամիզմը (համիսլամութուն) և այլն,—հոսանքներ, վորոնք փորձում են միացնել ճնշված ժողովրդների ազգային պայքարը տաճկական կամ վորեն այլ իմպերիալիզմի հղորդութունն ու ժեղացնելու հետ:

Պրոլետարական հեղափոխության հաջողութունն Արևմուտքում և ազգային շարժումների հաղթանակը գաղութներում և Արևելքի լերկրներում համաշխարհային հեղափոխությանն իսկական հենարաններ կտան: Այս պարագային գաղութների և Ասիայի լերկրների համար հնարավորութուն կներկայանա կապիտալիզմը մի կողմը թողնել և կիսաֆեոդալական կարգերից ու մի շարք անցողական միջոցներից հետո անցնել սոցիալիստական կարգերի:

Կոմիտեների ծրագիրը, վոր ընդունվեց ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԻ ԾՐԱ-ԳԻՐԸ, Թ-րդ կոնգրեսում, մշակվել է միջանի տարիների ընթացքում, ըստ վորում նրա հիմքն են կազմել այն դրուլթները, վոր Մարքսն ու Լենինն են զարգացրել, և լայնորեն հաշվի չեն առնվել բանվոր դասակարգի համաշխարհային պայքարի և մասնավորապես մեր կուսակցության փորձը:

Աշխարհի բոլոր կուսակցութւնների համար մի ծրագիր ընդունելը լեզակի լերեւելթ է: Մինչև այդ ժամանակ մարդկային ամբողջ պատմության ընթացքում վոչ մի դասակարգ դրժուկեցության միասնական ծրագիր չի ունեցել:

Միասնական ծրագիր ընդունելը նշանակում էր, վոր միջազգային կոմունիստական հեղափոխության պայմանները հասունացել են և բանվոր դասակարգը գիտակցել է կապիտալիզմի տապալման և պրոլետարիատի դիկտատուրա սահմանելու հիմնական անելիքներն ու ուղիները: Այդ նշանակում էր նաև այն, վոր Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը միջազգային պրոլետարական հեղափոխության իսկական առաջնորդն է հանդիսանում:

Կոմիտեների ծրագիրը համաշխարհային պրոլետարիատի դիկտատուրայի համար մղվող պայքարի ծրագիրն է. սրա մեջ է ծրագրի հիմնական գաղափարը: Ծրագիրը պայքարող պրոլետարիատի ձեռքը հղորդենք է տալիս:

Կոմիտեներն ի ծրագրի առանձնահատկութիւններն ալն են, վոր նա—1) տալիս ե հեղափոխական պայքարի միջազգային փորձի կատարյալ թերութիւնական ընդհանրացումը, 2) կապիտալիզմի միջազգային սխտեմին հակադրում ե կոմունիզմի միջազգային սխտեմը: Նա վոչ միայն առաջավոր չերկրներ ըանվորութեան հեղափոխական մարտական գործողութեան ծրագիրն ե, ալ և ճնշված գաղութների միլիոնավոր մասսաների ծրագիրը: Նա լուսաբանում ե իՍՆ Միութեան սոցիալիստական շինարարութեան ու բալլըիզմի հեղափոխական փորձի նշանակութիւնը միջազգային պրոլետարիատի հեղափոխութեան համար:

Կոմիտեներն ի ծրագիրը հակիրճ ձևով ե միայն բնորոշում կոմունիզմի հիմնական առանձնահատկութիւնները: Նրա մեջ գլխաւոր ուղադրութիւնը դարձված ե կապիտալիզմի անխուսափելի անկման և ամբողջ աշխարհում բանվոր դասակարգի հաղթանակն ապացուցելու վրա: Նա պայքարող պրոլետարիատին հիմնական ցուցմունքներ ե տալիս, թե ինչպես պետք ե պայքարել և շուտափութ հաղթանակ ձեռք բերել: Ծրագիրը մասնամասնորեն քննարկում ե կապիտալիզմի և իմպերիալիստական դարաշրջանի բոլոր առանձնահատկութիւնները:

Ծրագիրը մերկացնում ե կապիտալիզմի կործանման ամբողջ անխուսափելիութիւնը, ընդհնում ե բանվոր դասակարգի և գաղութային ժողովրդների շահագործման աճումը, դասակարգային պայքարի սրումը, համաշխարհային պրոլետարական հեղափոխութեան ուժերի զարգացումն ու ծավալումը:

Այնուհետեւ ծրագիրը մանրամասնորեն բնութագրում ե կապիտալիզմից սոցիալիզմին անցնելու շրջանը և պրոլետարիատի դիկտատուրայի ելութիւնը: Այստեղ առանձնապես ուսական փորձի վրա մշակվում ե կոմունիստական կուսակցութիւնների գործողութիւնների մանրամասն ծրագիրը՝ պետական լիցիանութիւնը նվաճելուց հետո սկսվող անցողական շրջանի համար: Հատուկ կերպով բնութագրվում ե գաղութների ճնշված ժողովրդների պայքարը:

Հատուկ գլխի մեջ քննարկվում ե իՍՆ Միութեան մեջ պրոլետարիատի դիկտատուրայի նշանակութիւնը և հետևութիւն ե արվում, վոր «ԻՍՆ Միութեան վրա իմպերիալիստական պետութիւնների հարձակման և նրա դեմ սկսված պատերազմի դեպքում միջազգային պրոլետարիատը պարտավոր ե պատասխանել ամենահամարձակ և վճռական ու մասսայական չեղելներով և

իմպերիալիստական կառավարութիւնների տապալման համար մղվելիք պայքարով՝ պրոլետարիատի դիկտատուրայի և խՍՀ Մի-թյան հետ միավորելու նշանաբանի տակ»:

Երազիրը մանրամասնորեն ընդհնում է Կոմինտերնի ստրա-տեգիան և տակտիկան պրոլետարական դիկտատուրայի համար մղվելիք պայքարում: Մասնավորապես հատկանշվում է սոցիալ-դեմոկրատիայի դավաճանական դերը, վորն (սոցիալ-դեմոկրա-տիան) ամբողջովին անցել է համաշխարհային բուրժուազիային սպասարկելու գործին և բանվոր դասակարգի մեջ իմպերիալիզ-մի գլխավոր հենարանն ու բանվորական մասսաներում կոմու-նիզմի գլխավոր թշնամին և հանդիսանում:

Իշխանութիւնը նվաճելու համար պրոլետարիատի պայքա-րի ուղիները մանրամասնորեն նշելով, ծրագիրն ընդգծում է կո-մունիստական կուսակցութիւնների և բանվորական ամբողջ մաս-սաների ամենասերտ կապի վողջ կարեւորութիւնը:

Վերջապես ծրագիրը ցույց է տալիս, վոր պրոլետարիատի հաջող պայքարը սերտորեն կապված է միջազգային ամբաղւու դասակարգային կարգապահութեան հետ: Այդ կարգապահութեու-նը պահանջում է շարժման մասնավոր և տեղական շահերը լեն-թարկել շարժման ընդհանուր և տեղական շահերին:

Երազիրը վերջանում է Մարքսի խոսքերով. «Կոմունիստ-ներն ավելորդ են համարում իրենց հալացքներն ու սրամաղրու-թիւնները թաղցնել, նրանք բացահայտորեն հալտարւում են, վոր իրենց նպատակներին հասնել կարելի չէ ժամանակակից բո-լոր հասարակարգերի բռնի տապալման ճանապարհով միայն: Տիրակալող դասակարգերը թող դողան կոմունիստական հեղափո-խութեան առաջ: Պրոլետարները նրանց մեջ իրենց շղթաները միայն կարող են կորցնել, իսկ ձեռք են բերելու ամբողջ աշխար-հը: Պրոլետարներ բոլոր լերկրների, միացե՛ք»:

§ 2. Կոմունիստների ուժերը.

1919 թվին, լերը հիմնվում էր Կոմինտերնը, կապիտալիս-տական լերկրներում գոլութիւն ունելին միմիայն թուլ կոմու-նիստական իմբակներ: Կոմինտերնի I կոնգրեսին մասնակցում էլին ընդամենը 44 պատգամավոր 19 լերկրներից: V կոնգրեսին (1924 թ.) արդեն ներկա էլին 55 լերկրների կոմկուսակցութեու-ների 327 պատգամավորներ: Հետեւյալ աղլուսակը տալիս է Կո-մինտերնի ուժերի պատկերը:

Նագորագույն կապիտալիստական յերկրների Կոմկուսակցութիւնները
(1929 թ. սկզբին).

ՅԵՐԿՐՆԵՐ	Կոմկուսակ- ցութեան քա- նակը	ԴՐՈՒԹՅՈՒ- ՆԸ
Անգլիա . . .	9,000	Լեզալ
Գերմանիա . . .	130,000	»
Հնդկաստան . . .	9—10,000	»
Իտալիա . . .	30,000	Անլեզալ
Չինաստան . . .	30,000	»
Նորվեգիա . . .	7,000	Լեզալ
Լեհաստան . . .	9,000	»
Հ.Ամ.Միացյալ Նահանգներ	15,000	»
Ֆրանսիա . . .	56,000	»
Չեխո-Սլովակիա . . .	130,000	»
Շվեդիա . . .	15,500	»

Այն ժամանակ, իբրև II Ինտերնացիոնալը հանդիսանում է համարյա թե բացառապես լեվրոպական միավորութիւն¹, Կոմինտերնը իր սեկցիաներն ունի Արևելքի համարյա բոլոր յերկրներում: «Կոմունիստական Ինտերնացիոնալն իրեն նպատակ է դնում ամբողջ աշխարհի աշխատավորութեան ազատագրումը: Կոմինտերնի շարքերում լեղբայրաբար միանում են ամբողջ աշխատավորները—թե սպիտակամորթ, թե դեղնամորթ» (Կոմինտերնի կանոնադրութիւնից):

Կոմինտերնը իր շարքերում հաշվում է այժմ 56 կուսակցութիւն, վորոնցից 25-ը անլեզալ են, վորովետե Յեվրոպայի կեսում տիրում է սպիտակ տերրոր կոմունիստների վերաբերմամբ, մոտ 5 կուսակցութիւն կիսալեզալ են, վորոնք միջանի շաքաթ լեզալ ապրում են, բայց հետո նորից հարկադրված են ընդհատակյա գործել:

¹ II Ինտերնացիոնալի քաղաքականութիւնը դեպի Արևելք գաղութային ժողովրդների ազգային ազատագրական շարժումը փաստորեն ոգնում է բուրժուազիային կողոպտելու և ճնշելու գաղութները: Ֆրանսիական իմպերիալիստները նույնիսկ հնարավոր են գտել, իրենց ամենախոշոր գաղութներից մեկի (Միլեթայե) կամիստրի պաշտոնին նշանակել սոցիալիստական ակամավոր առաջնորդներից մեկին:

ՅԻՄԵՐ ԿՈՄԻՏԵՐՆԻ ԺԱՆՆԱՄՈՒՄԻԼ ԿԱԳՄԱ-
ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԵՐԱՊՈԼԻՏԻՈՆՆԵՆ ԵՎ ՎՈՐԸ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ ԵՎ ԱՄԵՐՈՂՋ
ԿՈՄԻՏԵՐՆԵՐԸ (ԿԻՄ), աշխարհի պատանեկական կոմունիստական
կազմակերպութիւնները և աշխատում են Կոմիտեերնի ղեկավար-
ութիւնում:

Ձեզ արդեն հայտնի լին փաստեր, վորոնք վկայում են բան-
վոր յերիտասարդութեան ծանր դրութիւնը կապիտալիստական
յերկրներում:

Դադդահի մոտ ժողովելով յերիտասարդութեան ահադին
բանակ, յենթարկելով նրանց միանման ճնշման պայմանների,
կապիտալիզմը դրանով իսկ ստեղծում է պայմաններ նրանց կազ-
մակերպելու և միանալու համար: Յերիտասարդութիւնն աշխա-
տանքի մեջ ինքնուրույն և դաւնում, տնտեսապէս անկախ, սո-
վորում և իրեն իրավադոր ընկեր համարել հասակավոր բանվո-
րին և նրա հետ միասին սկսում և պայքարել իր դրութիւնը
բարելավելու համար:

Կապիտալիստական ճնշումից հարկադրված՝ բանվոր յերի-
տասարդութիւնը համարյա ըոյր լիւրտպական յերկրներում դեռ
պատերազմից շատ առաջ սկսել եր ստեղծել իր կազմակերպու-
թիւնները: Պատերազմի ժամանակ, յերբ II Ինտերնացիոնալն
անցավ բուրժուազիայի կողմը, յերիտասարդութեան լավադույն
մասը պայքար սկսեց իմպերիալիստական պատերազմի դեմ: Այս
յերիտասարդութեան վրա յեր հիմնվում այն ժամանակ միջադ-
գային բանվորական շարժմանը հովատարիմ մնացած փոքրա-
թիւ հեղափոխականների խմբակը՝ Լենինը, Լիբկնեխտը, Լյուկ-
սենբուրգը և ուրիշները՝ պատերազմի դեմ պայքարը լավադույն
կերպով կազմակերպելու համար: Այս յերիտասարդութիւնը 1915
թվին հրավիրեց յերիտասարդական հեղափոխական կազմակեր-
պութիւնների Միջադգային Կոնֆերենցիա: Կոնֆերենցիան վորո-
շեց յուրաքանչյուր տարի անցկացնել Միջադգային պատանեկան ու,
նվիրված բանվոր յերիտասարդութեան շահերի և իրավունքների
պաշտպանութեան և վորպէս ցույց ընդդեմ պատերազմի:

1919 թ. նոյեմբերին, յերբ Լենինի ղեկավարութեամբ ստեղծ-
վել եր Կոմիտեերնը, Բերլինում կայացավ պատանեկան կազմա-
կերպութիւնների Միջադգային Կոնֆերենցիա, վորը վորոշեց
հարել Կոմիտեերնին և ընդունեց «Յերիտասարդական Կոմունիս-
տական Ինտերնացիոնալ» անունը:

Ներկայումս ԿԻՄ-ը միավորում է 39 սեկցիաներ, վորոնցից
19 լեզալ, 3 կիսալեզալ և 17 անլեզալ: Բացի Համամիութենա-

կան Լենինյան Յերիտմիությունից, ԿԻՄ-ը հաշվում է մոտ 110.000 անդամ:

Յերիտաւարդական Կոմունիստական կազմակերպությունները դեմ սկսած խիստ հալածանքը վերջին տարիներում, կոմյերիտականների զնդակահարություններն ու սպանությունները վկայում են այն մասին, Վոր հանձինս Կոմունիստական յերիտասարդական կազմակերպությունների, կապիտալիստները տեսնում են իրենց վտանգավոր թշնամիներին: Իտալիայում Կոմյերիտմիությունը մի.ժամանակ բոլորովին քայքայման եր յնութարկվել: Բուլղարիայում, Գերմանիայում, Ֆրանսիայում, Լեհաստանում և ուրիշ յերկրներում Կոմյերիտմիությունը նույնպես մեծ զոհեր տվեց: 1924 թ. ապրիլի 28-ին, յերեկոյան ժամի 5-ին Լոձի ալգիներից մեկում աւորճանակի 5 զնդակներով սպանվեց լրտես և Լոձի ախրանկայի գործակալ Լուչակը, Վորը մատնել եր միքանի տասնյակ յերիտասարդների: Նրան սպանողն ընկեր Նագելն եր, Լեհաստանի Կոմյերիտմիության Լոձի կազմակերպության անդամը: Նագելին անորինաբար յնութարկեցին զինվորական դատարանի և զնդակահարեցին:

Նա մահվան եր զնում գլուխը հպարտ բարձրացրած:

Յերը նրա վրա ուղղեցին հրացանի փողերը, նա բարձրածայն աղաղակեց՝ «Կեցցե հեղափոխությունը»:

ԿԻՄ-ի գործկոմն այս առթիվ հրապարակած իր կոչի մեջ գրում եր.

«Ընկ. Նագելի սուրբ դամբարանի առաջ մենք յերդվում ենք մեր բոլոր ուժերով ոգնել Լեհաստանի մեր յերիտասարդ ընկերներին: Ընկ. Նագելի հիշատակն ընդմիշտ կմնա ամբողջ աշխարհի հեղափոխական յերիտասարդության սրտում: Նույնպիսի հերոսական մահով ընկան Լեհաստանի կոմյերիտականներ Բոտվինը, Կնիսկին, Ռուտկովսկին: Հարցուրովոր կոմյերիտականներ նստած են կապիտալիստական բանտերում:

Հալածանքների ամենածանր պայմաններում և կոփվել պատանեկան կոմունիստական շարժման մարտական միջուկը:

Ներկայումս ԿԻՄ-ի հիմնական խնդիրն է՝ նվաճել քաղաքի և գլուղի յերիտասարդական լայն մասսաներին: Այս խնդիրն իրադործելու միջոցին ԿԻՄ-ը հանդիպում է խոշոր դժվարությունների, Վորովհետև ստիպված է դուրս կորզել յերիտասարդությունը բազմաթիվ ուժեղ բուրժուական, ֆաշիստական, քրիստոնեական և ալլ յերիտասարդական կազմակերպությունների ազ-

դեցուծյան տակից: Յերիտասարդության վրա բուրժուական ազդեցութիւնն տարածողներէց ե նաև II Ինտերնացիոնալի ղեկավարութեամբ գործող «Յերիտասարդական Սոցիալիստական Ինտերնացիոնալը»: Այդ կազմակերպութիւնները բուրժուական վոգով ներշնչված լուսավորչական աշխատանքների, զանազան սպորտային, կրօնական և այլ նման միավորումների միջոցով աշխատում են ամեն կերպ բանվոր յերիտասարդութեան ուշադրութիւնը հեռացնել դասակարգային պայքարից: Այդ կազմակերպութիւնների մեջ գտնվող յերիտասարդներին բուրժուազիան առաջնութիւնն է տալիս աշխատանքի վերցնելիս, գործադրկութեան դեպքում նուշնիսկ նշութական աշակցութիւնն է տալիս և այլն: Բանվոր յերիտասարդներէց կապիտալի հավատարիմ ըստրուկներ պատրաստելու համար բուրժուազիան միջոցներ չի խնայում: Այս պատճառով յերիտասարդական կոմունիստական կազմակերպութիւնները մեծ լարվածութեամբ պիտի աշխատեն բանվոր յերիտասարդների լոշն մասսաներին դասակարգային կռիւն մասնակից անելու համար: ԿԻՄ-ը կոմունիստական կուսակցութիւնների որինակով կազմակերպում և ամրացնում է գործարանային կոմիւնիստական բջիջները և բանվոր յերիտասարդութեան միասնական ֆրոնտի քաղաքականութիւնն և տանում: Այն միջոցին, յերբ Յերիտասարդական Սոցիալիստական Ինտերնացիոնալը (ՍԻՄ) միավորում է միմիայն մի քանի յեվրոպական յերկրների յերիտասարդութիւնը, ԿԻՄ-ը իր կազմակերպութիւններն է ստեղծում աշխարհի բոլոր յերկրներում:

ԿԻՄ-ի ղեկավարութեամբ զարգանում է միջազգային մանկական շարժումը, վորի նպատակն է պայքար մանկական աշխատանքի շահագործման և բուրժուական դպրոցի և նրա ազդեցութեան դեմ: Այս ճանապարհով դաստիարակվում է յերիտասարդութեան աճող սերունդը և պատրաստվում է պայքարելու բանվոր դասակարգի շահերի համար: Մանկական կոմունիստական խմբակներ գոյութիւն ունեն բոլոր կապիտալիստական յերկրներում:

§ 3. Պրոմիսեները յեվ նրա գործունեյությունը.

Պրոմիսեներն Կարմիր Ինտերնացիոնալը կազմվի և Մոսկվայում 1921 թվին: Պրոմիսեները պրոլետարիատի միջազգային դասակարգային

կազմակերպութիւնն և և կանգնած և պրոլետարիատի զիկտա-
տուրացի համար մղվող դասակարգային կռիւ տեսակետի վրա:
Պրոֆինտեռնը գործում և Կոմինտերնի քաղաքական և գաղա-
փարական դեկավարութիւնով:

«Պրոֆմիութիւնները ծագել են կապիտալիզմից և հանդի-
սացել են բանվոր դասակարգի զարգացման միջոցը», ասում և
ընկ. Լենինը: Պրոֆմիութիւնները բանվորների դասակարգային
մարտական կազմակերպութիւններն են յեղել և այդ պատճառով
չեն կարող չհալածվել կապիտալիստների և նրանց կառավարու-
թիւնների կողմից: Այնտեղ, վորտեղ կապիտալիստներն իրենց
բաժնական ուժեղ են զգացել, նրանք ցրել են պրոֆմիութիւն-
ները, նրանց անդամներին հրաժարվել են գործ տալուց: Յարա-
կան կառավարութիւնը 1905 թվի հեղափոխութիւնից հետո քաջ-
քայնց Ռուսաստանում նոր ծագած բոլոր պրոֆմիութիւնները:
Սակայն նրանք նորից աճում են: Այն ժամանակ բուրժուազիան
վճռեց անվտանգ դարձնել պրոֆմիութիւնները, զրկելով նրանց
դասակարգային բնույթից: Բանվորների կռիւի փորձը ցույց և
տվել, վոր յուրաքանչյուր մի տնտեսական կռիւ, այսինքն մի
կռիւ, վոր մղվում և բանվորների նյութական դրութիւնը բա-
րելավելու համար, վերջին հաշիւով դառնում և քաղաքական կռիւ,
այսինքն՝ կռիւ իշխանութիւն համար: Յենթադրենք, վոր բան-
վորները գործադուլ են հայտարարել և պահանջում են աշխա-
տավարձն ավելացնել: Ձեռնարկատերը չի համաձայնվում, գոր-
ծադուլավորներին ճնշելու համար զինվորներ և կանչում, սրանք
բանվորների վրա զենք են կրակում: Այսպիսի դեպքերը սակավ
չեն կապիտալիստական յերկրներում, նրանք շատ հաճախ կըր-
կնվում ենին նաև ցարական Ռուսաստանում: Այսպիսի դեպքե-
րից հետո բանվորներն սկսում են հասկանալ, վոր պետութիւն-
նը, գործը, վոստիկանութիւնը ծառայում են իրենց տերերին,
վոր անհրաժեշտ և ամենից առաջ խլել իշխանութիւնը կապի-
տալիստներից և դրանից հետո միայն կտրել ին խոսել կլանքը
բարելավելու մասին: Կապիտալիստները հենց այս բանից և, վոր
վախենում են և ամեն կերպ աշխատում են թուլացնել բանվոր-
ների հետաքրքրութիւնը դեպի քաղաքականութիւնը: Այստեղ
բուրժուազիային ամենից առաջ ոգնութիւն և գալիս կրոնը:
Ստեղծվում են «քրիստոնեական» և այլ պրոֆմիութիւններ, վո-
րոնք նպատակ ունեն բանվորների ուշադրութիւնը հեռու պա-
հել քաղաքականութիւնից, համոզել բանվորներին, վոր իրենք

կարող են կապիտալիստների հետ խաղաղ ճանապարհով համա-
ձայնության գալ: Այսպիսի միություններ ստեղծում եր ցարա-
կան կառավարության վոստիկանությունը 1904 թվին: «Բրիս-
տոնեյական» միությունները վոչ ալնքան հեռու անցյալում Գեր-
մանիայում հաշվում էին 1.700.000 տնդամ, Իտալիայում մոտ
1.100.000 տնդամ: Այնուհետև բուրժուազիան աշխատում է ջլա-
տել բանվոր դասակարգի ուժերն, առանձնացնելով լավ վար-
ձատրվող վորակյալ բանվորներին, ստեղծելով այսպես կոչված
«բանվորական արիստոկրատիա»: Բուրժուազիան դրանով կաշա-
ռում է նրանց: Ոգտվելով զաղույթների թալանից, բուրժուա-
զիան վորոշ ղեղումներ տնում է իր լերկեր բանվորներին: Բուր-
ժուական մամուլի, լեկեղեցու, կաշկանդված բանվորական «ա-
րիստոկրատիայի», չնչին ղեղումների և աննշան բարելավումների
միջոցով բուրժուազիան բանվորների գլուխն է մտցնում ալն
միաքը, թե բանվորների դրությունը կարելի լե բարելավել վոչ
թե հեղափոխության, ալլ ռեֆորմների, բարենորոգումների մի-
ջոցով, ալսինքն՝ առանձնակի որենքների հրատարակությամբ
և զանազան միջոցների ձեռնարկությամբ, վորոնք կձեռնարկ-
վեն իրենց՝ կապիտալիստների կողմից և վորոնք մասամբ կբա-
րելավեն նրանց դրությունը, վոր դասակարգալին կուլի փոխա-
րեն հարկավոր են դասակարգալին խաղաղություն և գործակ-
ցություն: Պրոֆմիությունների առաջնորդներն ու բանվորա-
կան «արիստոկրատիան» ոգնում էին բուրժուազիալին (նրանց
ալդ պատճառով ել կոչում են ռեֆորմիստներ):

Պատերազմը բանվորների աչքերը բացեց. նրանք տեսան,
թե ինչ ստոր դեր էին կատարում իրենց ղեկավարները: Խոշոր
ղեր կատարեց Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը, վորը բանվոր
դասակարգի ձեռքը տվեց իշխանությունը Ռուսաստանում: Պրոֆ-
միությունների անդամների քառասուն միլիոնանոց բանակից
(այդքան էին հաշվում պրոֆմիությունների անդամների թիվն
ամբողջ աշխարհում 1919 թվին) սկսեցին անշատվել հեղափո-
խական խմբակներ և ամբողջ միություններ, վորոնք հուսախաբ-
վել էին խաղաղության և բուրժուազիայի հետ գործակցելու
հնարավորությունից: Ռեֆորմիստական առաջնորդները շարժվե-
ցին, ձգտելով պահպանել իրենց ձեռքերում պրոֆմիութենական
մասսաներին: Նրանք 1919 թվին ստեղծեցին Ամստերդամում
(Հեյլանդիա) պրոֆմիությունների ինտերնացիոնալը: Սրա ամ-
բողջ գործունեյության նպատակն է համոզել բանվորներին, վոր

դասակարգային կոիֆն ավելորդ է և դասակարգային խաղաղությունը՝ հնարավոր։ Այս պատճառով Ամատերդամի (դեղին կամ ռեֆորմիստական) ինտերնացիոնալը թույլ չի տալիս, վոր կոմունիստները մտնեն իր գլխավորությամբ միավորվող պրոֆմիությունների կազմի մեջ։ Նա մասնացում է Ազգերի Լիգայի աշխատանքներին, վորը կապիտալիստական պետությունների կազմակերպությունն է։ Նա մշտապես հարձակվում է թ. իշխանության և խորհրդային պրոֆմիությունների վրա, ստոր ու կեղտոտ մեղադրանքներ թափելով սրանց գլխին և հալածելով սրանց հեղափոխական շարժումը։ Ամատերդամի դեկավարները բազմաթիվ անգամ վիժեցրել են բանվորների գործադուլները, դավաճանելով բանվորների շահերին։ 1.200000 անգլիական ածխագործների գործադուլը 1921 թվին, Անգլիայի ածխագործների գործադուլը և դրա պատճառով ծագած ընդհանուր գործադուլը 1926 թվին վիժեցին Ամատերդամի ինտերնացիոնալի դավաճան առաջնորդների ջանքերով։ Ամատերդամի ինտերնացիոնալը գործակցում է բուրժուազիայի հետ։

Պրոֆմիությունների Կարմիր Ինտերնացիոնալ ստեղծելու գլխավոր նպատակն էր սխտեմատիկ պալքար կազմակերպել Ամատերդամի ինտերնացիոնալի դեմ։ Պրոֆիտներնի մեջ մըտնում են ԽՍՀՄ պրոֆմիությունները և այն յերկրների կարմիր պրոֆմիությունները, վորտեղ ռեֆորմիստական առաջնորդներն իրենց վարքագծով պառակտել են այդ պրոֆմիությունները։ Բացի այդ, Կարմիր Ինտերնացիոնալը մոտք է գործել նաև այն յերկրները, վորտեղ Ամատերդամի ինտերնացիոնալը վոչ մի ադդեցություն չունի (Չինաստան, Ալստրալիա)։ Պրոֆիտներնի գործունեությունից հիմնական ուշադրությունը կենտրոնացած է լեղել դեպի Ամատերդամի ինտերնացիոնալի մեջ մտնող պրոֆմիությունները։ Յեթե պրոֆմիությունները գտնվում են ռեֆորմիստների ազդեցության տակ, ապա կոմունիստների պարտականությունն է չլքել այդ միությունները, այլ ընդհակառակը, մնալ և աշխատել նրանց շարքերում, իրենց ազդեցությունն ուժեղացնելու և ռեֆորմիստական առաջնորդներին այնտեղից դուրս վոնդելու նպատակով։ Համարյա թե բոլոր յերկրներում Կարմիր Ինտերնացիոնալին հաջողվել է այդ միություններին մեջ կազմակերպել հեղափոխական ուղղիցիա, վորը պալքարում է նրանց դեկավորությունն իր ձեռքն առնելու համար։

Կարմիր Ինտերնացիոնալի ակտիվության հետևանքով և

շնորհիվ կոմունիստական կուսակցությունների ոգնության, կարմիր պրոֆմիությունների և ռեֆորմիստական միությունների հեղափոխական թևերի անդամների թիվն ամենախոշոր չերկրներում մոտավորապես հետևյալ պատկերն է ներկայացնում (1927 թվի սկզբում)։

Ավստրալիա	25.000	Ղեհաստան	70.000
Մեծ Բրիտանիա	1.080.000	Հ. Ա. Միաց Նահ.	420.000
Իտալիա	75.000	Ֆրանսիա	450.000
Չինաստան	2.800.000	Ջեխո-Սլովակիա	200.000
Նորվեգիա	35.000		

Պրոֆինտերնը աշխարհի բոլոր մասերում կապված է 50 չերկրի հետ։

Պրոֆինտերնի կարևորագույն խնդիրն է պայքար պրոֆմիութենական շարժման միասնականության համար։ Նա արգելում է երկրանդամներին հեռանալ դեղին պրոֆմիությունների շարքերից։ Զպառակտելով բանվորների ուժերն առանձին կազմակերպություններ և խմբակներ ստեղծելով, այլ հեղափոխական աշխատանք տանելով գոյություն ունեցող կազմակերպությունների ներսում, հարկավոր է մասսաներին ներգրավել դեպի հեղափոխական գործունեություն և ապացուցել ռեֆորմիստական առաջնորդների դավաճանական բնույթը։ Ահա այս է նորմալիտերնի և Պրոֆինտերնի տակտիկան պրոֆեսիոնալ շարժման վերաբերյալ։ Պրոֆմիութենական շարժման միասնականության ձգտումը վերջին ժամանակներս առանձնապես ուժեղանում է դանադան չերկրների բանվորների լայն մասսաների մեջ։ Պրոֆմիութենական միասնականության շարժման գլուխն են անցել իտալիական պրոֆմիությունները, այսինքն չերկու ինտերնացիոնալների ամենաուժեղ կազմակերպությունները։ 1925 թվին բանվորական մասսաների ճնշման ազդեցության տակ անգլիական պրոֆմիությունների ռեֆորմիստ առաջնորդները հարկադրված ելին համաձայնվել ստեղծելու անգլո-ուսական կոմիտե՝ կապիտալի հարձակողական քաղաքականության և նոր պատերազմի վտանգի դեմ միասնաբար կռվելու, ինչպես և միջազգային պրոֆեսիոնալ շարժման միասնականությունն ստեղծելու նպատակով։ Սակայն Անգլիայի պրոֆշարժման ռեֆորմիստ ներկայացուցիչները դավաճանական քաղաքականություն են իրականացնում, շարունակ հետաձգում են հեղափոխական հարցերի լուծումը և վերջիվերջո Անգլիայի բուրժուական կառավարության

որինակին հետևելով, կտրեցին իրենց հարաբերությունները մեր պրոֆմիթությունների հետ և լուծեցին անգլո-ռուսական կոմիտեն:

§ 4. Գլավլիսերնը, Սպորսիսերնը յեվ Մոպրը.

Կոմիտեներն մեծ ուշադրություն ե հատ-
ԳՅՈՒԼԻՆՏԵՐՆԸ՝ կացնում գլուղի աշխատանքին, գիտենալով,
վոր զգալի գլուղական ազգաբնակչություն ունեցող յերկրներում
հեղափոխական պրոլետարիատը չի կարող հաղթանակել, յեթե
նա հանձնա գլուղի աշխատավորության չունենա իր դաշնա-
կիցը՝ բուրժուազիայի դեմ մղած կռիվում: Դեռ իր II համաշխար-
հային կոնգրեսում Կոմիտեներն ընդունեց Լենինի առաջարկած
բանաձևը, վորը պարզում եր կոմունիստական կուսակցություն-
ների վերաբերմունքը դեպի գլուղացիությունը: Այդ բանաձևում
ասված եր՝ «Միմիայն քաղաքի արդյունաբերական պրոլետար-
իատը, ղեկավար ունենալով կոմունիստական կուսակցությունը,
կարող ե գլուղի աշխատավորական մասսաներին ազատել կա-
պիտալի և խոշոր հողատերերի ճնշումից, քայքայումից և իմպե-
րիալիստական պատերազմներից, վորոնք նորից ու նորից անխու-
սափելի յեն կապիտալիստական հասարակակարգում: Գլուղի աշ-
խատավոր մասսաներն ալ փրկություն չունեն, քան դաշնակցել
կոմունիստական պրոլետարիատի հետ, ոգնել նրան իր հեղափո-
խական պայքարում՝ բուրժուազիայի և կալվածատերերի լուծը
տապալելու համար»:

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունն անագին ազդեցություն
ունեցավ ամբողջ աշխարհի գլուղացիության վրա, ցույց տալով
ներան, թե ինչպես գլուղացիությունը բանվոր դասակարգի ղեկա-
վարությունը վաղեմից կալվածատերերին, ստացավ հող և անմի-
ջապես մասնակցում ե Խորհրդային իշխանության շինարարու-
թյանը:

1923 թվին կազմակերպվեց Գլուղացիական Ինտերնացիո-
նալը (Գլուղիներնը), վորը միավորում ե իր շուրջը բոլոր այն
գլուղացիական կազմակերպություններն ու կուսակցությունները,
վորոնք կողմնակից են գլուղացիության և բանվոր դասակարգի
միատեղ կռիվին՝ ընդդեմ բուրժուազիայի:

Գլուղիներնի սեկցիաները գոյություն ունեն չվրոպական
շատ յերկրներում և, վոր առանձնապես կարևոր ե, Չինաստանում,
Ինդոնեզիայում և Արևելքի մի քանի ուրիշ յերկրներում: Ինկա-

տի ունենալով գլուղացիական շարժման առանձնահատկությունները դանազան լերկրներում, վորոնք կապ ունեն գլխավորապես հողային հարցի հետ, Գյուղինտերնը Մոսկվայում հիմնել և հատուկ ագրարային ինստիտուտ Գյուղինտերնը ավելի քան քսան ղուներով հրատարակում և գլուղացիական գրականություն, կոպերատիվ շարժման վերաբերյալ նյութեր և իր ամբողջ գործունեությունը իրագործում և հետևյալ նպատակները.

1. Ուսուցանել պաշարը՝ ամբողջ աշխարհի գլուղացիությունն աղատագրելու կալվածատերերի և կապիտալիստների ճնշումից:

2. Պաշապանել ամբողջ աշխարհի գլուղացիական ամենալայն մասսաների շահերը և բարձրացնել նրանց տնտեսությունը:

3. Ամենասերտ կապ հաստատել ամբողջ աշխարհի գլուղացիական տնտեսական, քաղաքական և կոպերատիվ կազմակերպությունների հետ:

4. Գյուղի և քաղաքի ղողումը, գլուղացիության կապը բանվոր դասակարգի հետ՝ կապիտալիստների և կալվածատերերի դեմ միատեղ կռիվում համար:

5. Յեղաբուծական կապ հաստատել ամբողջ աշխարհի բանվորական կազմակերպությունների հետ, վորոնք պաշտպանում են և կողմնակից են Գյուղինտերնի ծրագրին և գործունեությանը:

6. Միավորել բոլոր գլուղացիական կազմակերպություններն ու հոսանքները, իրականացնելու համար ժամկետային-գլուղացիական կառավարություն՝ լոգունգն ամբողջ աշխարհում:

Գյուղինտերնի միջոցով Կոմինտերնը հնարավորություն և ստացել կապ հաստատելու ամբողջ աշխարհի չքավոր և միջակ գլուղացիության միլիոնավոր մասսաների հետ, վորոնք կոմունիստների ճիշտ քաղաքականության դեպքում կդառնան պրոլետարական հեղափոխության դաշնակիցները:

Այն չափով, վոր չափով աճում և կնոջ դերն արտագրության մեջ, աճում և նաև նրա նշանակությունը բանվորական շարժման մեջ, Այս պատճառով Կոմինտերնի նպատակներից մեկն և հանդիսանում աշխատավորուհիներին կազմակերպելը և նրանց ներգրավումը բանվոր դասակարգի ընդհանուր պրոֆեսիոնալ և քաղաքական կազմակերպությունների մեջ, Անկազմակերպ, պրոֆմիություն շարքերից դուրս մնացած բանվորուհի անդունական և և այլ պատճառով էլ հարկադրված և աշխատելու ցածր աշխա-

ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱ-
ՅԻՆ ՔԱՐՏՈՂԱՐՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ:

տալարձով: Վորովհետև գործազուրկ կանանց թիվը մեծ է, ձեռնարկատերերը կարող են ոգտագործել բանվորուհիների այդ անհազմակերպ դրուժյունը՝ բոլոր բանվորների աշխատավարձը նըվազեցնելու համար: Այս վտանգի, ինչպես և աշխատանքի համար մղվող պալքարի հետևանքով՝ շատ չերկրներում բանվորները պահանջ են դնում հեռացնել կանանց արտադրությունից և վերադարձնել նրանց դեպի ընտանեկան ոջախը: Այս հանգամանքն սպառնում է պառակտել բանվոր մասսաներին չերկությանով բանակների, ի մեծ ուրախություն ձեռնարկատերերի, վորոնք աշխատում են մի կողմին գրգռել մյուսի դեմ: Այս պատճառով Կոմիտեերնը իր գլխավոր խնդիրներից մեկն է համարում շահագրգռել կին պրոլետարների ամենալայն մասսաներին քաղաքական կռիվ և գրավել նրանց դեպի կոմունիստական կուսակցությունները: Այս նպատակով Կոմիտեերին կից հիմնվել է Կանանց միջադպարի քարտուղարություն:

Բուրժուազիան, ֆաշիստները, ռեֆորմիստներն ոգտագործում են անկազմակերպ կանանց մասսաներին, գրգռելով նրանց ընդդեմ բանվորական հեղափոխական շարժան: Գերմանիայում գոլություն ունեն մոտ 3000 բուրժուական, գլխավորապես ագգային-կրոնական բնույթ կրող կանանց միություններ, վորոնք յուրաքանչյուր ուր նոր ու նոր անդամներ են գրավում քաղաքի բանվորուհիների և գյուղի գեղջկուհիների շարքերից: Անգլիայում կառավարության հաշվով հատուկ ցեխեր են պահվում կին-շտրեյկբրեխերներից կազմված: Ամերիկայում ձեռնարկատերերը կազմակերպել են դեղին և քրիստոնեյական կանացի պրոֆմիտություններ և այլն:

Իր դասակարգային թշնամիների բոլոր այս փորձերին Կոմիտեերնը պետք է պատասխանի ավելի ուժեղացնելով իր աշխատանքը կանանց մեջ և առաջին հերթին գործարաններում և պրոֆմիտյուններում:

Կոմիտեերնը ձգտում է մուտք գործել այնտեղ, ԿԱՐՄԻՐ ՍՊՈՐՏԻՆ-ՏԵՐՆ, ուր այս կամ այն կերպ, այս կամ այն ընդհանուր շահերի շուրջը կազմակերպվում են բանվորները: Այս պատճառով Կոմիտեերնը իր ուշադրությունն է դարձրել դեպի բանվորների շրջաններում լայն տարածված սպորտային կազմակերպությունները, վորոնք միավորում են բազմաթիվ չերիտասարդ և հասակավոր բանվորներ: Հիմնված է Կարմիր սպորտային Խնտերնացիոնալ, վորն իրեն քաղաքական հիմ-

նական նպատակն է դրել բանվորական սպորտային կազմակերպությունների ինտերնացիոնալ և ազգային միավորումը՝ նրանց դասակարգային կռիվն ակտիվ մասնակցելու հիման վրա: Այստեղ նուճակես, ինչպես և պրոֆմիլիտությունների և գյուղացիության հարցերում, Կոմիտեները Սպորտինտերնի միջոցով ընդգրկել են անկուսակցական բանվորների և բանվորուհիների նոր ու նոր մասսաներ և Ֆիզիկական դաստիարակության հետ միասին նրանց տալիս է անհրաժեշտ քաղաքական դաստիարակություն, վերաբնդի նրանք կարողանան գիտակցորեն մասնակցել բանվոր դասակարգի ընդհանուր հեղափոխական կռիվին: Ճիշտ քաղաքական դեկամպարության դեպքում այս սպորտային միությունները կարող են ազագույն Կարմիր գվարդիաների սաղմերը հանդիսանալ:

ՄՈՊՐ.

Բուրժուազիան զաժան կերպով պատժում է իր հակառակորդներին— հեղափոխական բանվորներին և գյուղացիներին: Կապիտալիստական բանտերում տանջվում են տասնյակ հազարավոր քաղաքական բանտարկյալներ: Սրանց հետ վարվում են գաղանաբար, վորի հետեանքով քաղաքական բանտարկյալներն ստիպված են լերկարատե սննդադուլներ հայտարարել, խուժվություններ առաջ բերել բանտերում, վորոնք սովորաբար վերջանում են բանտարկյալների անխնա ծեծով ու ջարդով: Սակավ չեն նաև քաղաքական բանտարկյալների ինքնասպանությունների դեպքերը: Սարսափելի վատ դրության մեջ են գտնվում նաև քաղաքական բանտարկյալների ընտանիքները:

1922 թ. ոգոստոսին մեր թերթերում լույս տեսավ մի դիմում, ԽՍՀՄ-ում ապրող լեհ կոմունիստներին և անկուսակցական լեհացիներին ուղղված, վորով խնդրվում էր նրանց նվերատվություններ ժողովել լեհական բուրժուազիայի անխնա տերրորի զոհերի ոգտին:

Շուտով կազմակերպվեց նվիրատվություններ ժողովող մի կոմիտե: Խորհրդային լեհերի սահմաններից դուրս գտնվող կապիտալի դեմ պայքարող պրոլետարներին ոգնելու պատրաստակառություն հայտնեցին նաև Ռուսաստանի, Բելուրուսիայի և Ուկրաինայի աշխատավորական լայն մասսաները: 1922 թ. նոյեմբերին հիմնվեց հեղափոխության մարտիկներին ոգնող միջազգային ընկերություն (Մոպր): Կոմիտեների IV կոնգրեսը կոչ ուղղեց բոլոր կոմունիստական կուսակցություններին Մոպր-ին

աջակցող կազմակերպություններ ստեղծել: Իր կարճատև գոյություն ընթացքում Մոսկով-ը իր կազմակերպություններն ստեղծեց 34 լեռկներում և դարձավ միջազգային պրոլետարիատի ամենախոշոր կազմակերպություններից մեկը: Մոսկով-ը ունի 10 միլիոն անդամ, վորից 5 միլիոնը արտասահմանում: Մոսկով-ի Հայաստանի կազմակերպությունը ունի 80 հազար անդամ:

Մոսկով-ը կազմակերպում և հեղափոխականների պաշտպանության գործը կապիտալիստական դատարաններում, նույնպես կան ոգնություն և հասցնում քաղաքական բանտարկյալներին և նրանց ընտանիքներին: Մոսկով-ի առանձին բլիշներն իրենց վերա լեն մերցնում կապիտալիստական բանտերում ձերբակալվածների շեֆությունը: ԽՍՀՄ սահմաններում Մոսկով-ի հաշվով պահվում են հանգստի տներ և այլ կազմակերպություններ այն հեղափոխականների համար, վորոնք փախչում կամ աքսորվում են կապիտալիստական լեռկներից: Մոսկով-ի հիմնական խնդիրն է բարոյական, իրավական և նյութական աջակցություն ցույց տալ կապիտալի բանտերում տառապող հեղափոխական մարտիկներին և նրանց ընտանիքին: Մոսկով-ի կազմակերպությունները աշխատավորության ինտերնացիոնալիստական դաստիարակությունը կազմակերպելու և ուժեղացնելու լավագույն դպրոցներից են: Մոսկով-ը՝ դա համաշխարհային հեղափոխության կարմիր թիկունքն է, այդ հեղափոխության գործը արագացնող և նրա հաղթանակի համար պայքարող կազմակերպություններից մեկը, վորը գործում է Կոմիտերնի ղեկավարությամբ:

Կոմիտերնի աշխատանքն ու պայքարը, նույն-
չափ Կ Կ (Բ)-ն ՑԵԿ իսկ այսպես կոչված դեմոկրատական լեռկներ-
ԿՈՄԻՏԵՐՆԸ, րում, վորտեղ կոմունիստական կուսակցու-
թյունները լեզալ գոյություն ունեն, ընթանում են ամենածանր պայմաններում: Այդ պայքարի հաջողության համար հարկավոր են պրոլետարական ամբողջ նախընթաց շարժման փորձն ու իսկական բալլընիկական ուսմունք: Ամուր կապվել բանվորական մասսաների հետ, միշտ նրանց հետ լինել և գլխավորելով նրանց, տանել նրանց լենինյան հեղափոխական ուղիով— ահա բալլընիկական կուսակցության հիմնական գծերը: Համամիութենական կոմունիստական (բալլընիկների) կուսակցությունը Կոմիտերնի ամենախոշոր սեկցիան է և ունի լեռեք հեղափոխությունների փորձը: Աշխարհի մեջ առաջին սոցիալիստական հեղափոխությունը կատարվել է Համհի (Բ)-ի և նրա հիմնադիր և առաջնորդ Լե-

նինի ղեկավարութեամբ, Համկէ (բ)-ն ունի պրոլետարիատի ղեկատարայի ամբաստան համար մղվող պայքարի տասնամյա փորձ: Համկէ (բ)-ն ղեկավարում և սոցիալիզմի կառուցումը մեր յերկրում: Ահա թե ինչու Համկէ (բ)-ն ղեկավար դեր և կատարում կոմիստերում:

Համկէ (բ)-ի փորձով բոլոր կոմկուսակցութիւնները սովորում են, թե ինչպէս պետք և կառուցել բալլընիկական լենինյան կուսակցութիւնը, ինչպէս պետք և աշխատել մասսաների մեջ, ինչպէս պետք և գրավել բանվորական և գյուղացիական մասսաներին կոմունիստական հեղափոխութեան համար: Համկէ (բ)-ն մյուս կոմկուսակցութիւնների համար որինակ և ծառայում կարգապահութեան, միաձուլութեան և հեղափոխական կռիւ ուղիղ և ճշգրիտ տակտիկայի:

Սրա որինակով ՀամկէԿԵԵՄ-ը ղեկավարող դեր և կատարում Կիմ-ի մեջ, իսկ Խորհրդային պրոֆմիութիւնները՝ Պրոֆիստերում:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Վորձնք են կոմիստերնի հիմնական խնդիրները:
2. Ինչո՞ւն և կալանում միասնական ֆրոնտի տակտիկան:
3. Վճրն և կոմիստերնի քաղաքականութիւնը գյուղացիական հարցում:
4. Ի՞նչ խնդիրներ են դրված Կիմ-ի առաջ:

ԽՆԻԻՐՆԵՐ

1. Հանձնարարել առանձին աշակերտների կազմել վերջին տարվա հեղափոխական շարժման տեսութիւնն Արեւմուտքում և Արեւելքում (լրագրական նյութերի հիման վրա):

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՇԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԱՂԹԱՆԱԿՆ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ ՑԵ

§ 1. Պատերազմից հետո կապիտալիստական յերկրների
ներսում հակասությունները սրվել են.

Աշխատավորների դրուժյունը վատթարացնելով թե կապի-
տալիստական յերկրներում և թե գաղութներում, միջազգային
կապիտալին հաջողվեց իր՝ 1914 թ. պատերազմի հետևանքով
խարխլած դրուժյունը վորոշ չափով բարելավել:

Կոմիտերնի I լայնացրած պլենումը (1925 թ.) մանրամաս-
նորեն ուսումնասիրելով միջազգային դրուժյունը, հաստատեց կա-
պիտալիզմի մասնակի կայունացման փաստը, այսինքն գտավ, վոր
միջազգային կապիտալի տնտեսական և քաղաքական հզորությունը
մասնակի կերպով վերականգնել և վորոշ չափով ամրացել է:

Ստաբիլիզացիա հայերեն նշանակում և կա-
պիտալիզմ:

Ինչի՞ մեջն է կապիտալիզմի այդ կայունաց-
ման նշանները: Ամենից առաջ արդյունաբե-
րության վերականգնման մեջ: 1921 թվին քարածուխի արտա-
դրությունը մինչպատերազմյանից 20%-ով պակաս էր, թուղի (չու-
գունի) ձուլումը մինչպատերազմյան կեսին տեղամ չեր հասնում,
բամբակի սպառումը հավասար էր մինչպատերազմյանի $\frac{1}{4}$ մա-
սին: 1926 թ. համաշխարհային արտադրությունն ընդհանուր
առմամբ արդեն հասնում է իր մինչպատերազմյան մակարդակին
և մի շարք բնագավառներում նույնիսկ սկսում է ավելի առաջ
անցնել (որինակ, պողպատի արտադրանքը, բամբակի սպառու-
մը): 1927 թ. արդյունաբերական արտադրության աճումը շա-
րունակվում է: Քարածուխի արտադրումը մինչպատերազմյանից
վորոշ չափով անցնում է, բարձրանում է թուղի ձուլումը, բարձ-
րանում է մինչպատերազմյանից 8%-ով, պողպատը 31%-ով, բամ-

բակի սպառումը 12⁰/₁₀-ով, 1927 թ. նավթի արդյունաբերությունը մինչպատերազմյանից 3¹/₂ անգամ ավելանում է (սակայն պետք է նկատել, վոր այս արդյունաբերությունն ընդհանրապես համառ է զարգացել և նույնիսկ 21 թվին նավթի արդյունաբերությունը մինչպատերազմյանից լերկու անգամ բարձր է լեղել): Հավասարապես վերականգնվել է նաև գյուղատնտեսությունը: Հինգ գլխավորագույն տեսակի հացահատիկների արտադրությունը 1927 թ. մինչպատերազմյան համեմատությամբ աճել է 12 տոկոսով:

Անհրաժեշտ է ընդնշել նաև մի շարք արտադրական ընագավառների բացառիկ արագ զարգացումը. բնագավառներ, վորոնք մասամբ նորերս են առաջացել. որինակ, արհեստական մետաքսի, ավտոմոբիլային, քիմիական, էլեկտրոտեխնիկական արդյունաբերությունները և այլն: 1926 թվին համարյա 10 անգամ ավելի արհեստական մետաքս է արտադրվել, քան մինչպատերազմյան շրջանում: Ավտոմոբիլային արտադրությունը ավտոմոբիլների քանակն աշխարհում հասցրել է 28 միլիոն հատի (Միացյալ Նահանգներում 5 բնակչին մեկ ավտոմոբիլ է ընկնում) և ավտոմոբիլային արդյունաբերության զարգացման շնորհիվ կառուչուկի արտադրանքը 28 թվին աճել է 6 անգամ:

Ցերկրորդ՝ կապիտալիզմի մասնավոր կայունացման նշանն է հանդիսանում համաշխարհային առևտրի վերականգնումը: 26 թվին նա համարյա թե հասել էր մինչպատերազմյան մակարդակին, իսկ 27 թվին անցել է արդեն այդ մակարդակից:

Ցերրորդ՝ բնորոշ է վալյուտայի վերականգնումը: Անգլիական և գերմանական դրամները հասան իրենց վուսկու կուրսին: Մի շարք այլ լերկրներում (Ֆրանսիա, Իտալիա և ուրիշները) փողային սիստեմի աստիճանական ամրացում է տեղի ունենում:

Պետք է հիշել, վոր կապիտալիզմի ստաբիլիզացիան ժամանակավոր և անկայուն լերևույթ է: Նման անկայունության նշանները շատ-շատ են: Մենք, որինակ, տեսնում ենք, վոր կապիտալիստական արդյունաբերության կայունացումը առաջ է գնում ծայրահեղ անհավասարության, ցատկուճներով, ինչ վոր տեղուտ հիվանդագին տեմպով: Առանձնապես աչքի լե ընկնում առանձին-առանձին լերկրների զարգացման ցատկուճներն ու անհամաչափությունը: Մենք տեսնում ենք արտադրական ապարատի թերաբեռնվածությունը: Նույնիսկ Միացյալ Նահանգներում ձեռնարկներն իրենց կարողության ³/₄ չափով են բեռնավորված միայն, իսկ ներկայումս տնտեսական կրիզիսի պատճառով մի շարք արտադրության ճյուղեր զգալիորեն կրճատվել են:

Վերջապես ստաբիլիզացիոն անկալունություն նշան է հանգիստանում նաև չվերջացող գործազրկությունը: Անգլիայի, Գերմանիայի, Միացյալ Նահանգների գործազուրկների քանակը բազմաթիվ միլիոններով է հաշվում: Յեթե մինչև պատերազմը Անգլիայում և Գերմանիայում արհեստակցական միությունները լուրջանշյուր 100 անդամին 3—4 գործազուրկ էր ընկնում, ապա այժմ ընկնում է 15—20 գործազուրկ:

Բուրժուազիան հուսահատական ճիգեր է գործադրում իր դրությունն ամրացնելու և կապիտալիստական տնտեսությունը կայունացման հասցնելու համար: Միջանի կապիտալիստական պետություններ իսկապես ամրացրել են իրենց տնտեսությունն ամերիկական կապիտալի ոգնությամբ: Սակայն, նախ՝ միջանի կապիտալիստական պետությունների ամրացումը կատարվում է ի հաշիվ մյուս պետությունների դրության վատթարացման, լերկորդ՝ կապիտալիզմի կայունացումը կատարվում է ի հաշիվ ագգաբնակչության մեծամասնության—բանվորների, գյուղացիների, մանր բուրժուազիայի: Այս հողի վրա ուժեղանում են հակասություններն առանձին կապիտալիստական լերկրների միջև և սըրվում է դասակարգային պայքարը կապիտալիստական լերկրների ներսում: Քննենք այս լերկույթները, վորոնք ուժգին թուլացնում են կապիտալիզմի կայունացումը և տալիս են նրան չափազանց անհաստատ և ժամանակավոր բնույթ:

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ՌԱՑԻՈՆԱԼԻՋԱՑԻԱՆ
ՅԵՎ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄԸ
ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ
ՎՐԱ:

Իր դրությունն ամրացնելու համար բուրժուազիան ռացիոնալիզացիայի լն լենթարկում տնտեսությունը: Ռացիոնալիզացիա ասելով, ընդհանրապես պետք է հասկանալ արտադրության տեխնիկայի բարելավումը (նոր կամ կատարելագործված մեքենաներ), աշխատանքի արտադրողականության բարձրացումը, աշխատանքի կանոնավոր կազմակերպումը և այլն, այսինքն այնպիսի միջոցների կիրառում, վորոնք անց են կացվում նաև ՊՍՀՄ մեջ: Բայց ՊՍՀՄ-ում պրոլետարական պետության կողմից կիրակվող ռացիոնալիզացիան նախատում է արտադրության արագ աճմանը, բանվորների թվի ավելանալուն, աշխատավարձի բարձրանալուն և ապրանքների գների իջեցմանը: Բոլորովին տարբեր հետևանքներ է առաջացնում կապիտալիստական ռացիոնալիզացիան: Ռացիոնալիզացիան կապիտալիստական լերկրներում անշուշտ տվել է շատ կարևոր տեխնիկական կատարելագործություններ: Բայց ամեն մի տեխ-

նիկական կատարելագործում կապիտալիստական գործարանում անմիջապես անդրադառնում ե տվյալ գործարանի բանվորների դրուժյան վրա: Գերարկելով ռացիոնալիզացիան, կապիտալիստները ձգտում են իջեցնել ապրանքների ինքնարժեքը՝ շուկաներում իրենց մրցորդներին հետ հաջող կռվելու և իրենց կապիտալներն ավելացնելու նպատակով: Սակայն շուկաները սակավ են, նրանց համար ուժեղ պայքար տեղի ունի և այդ նրանք անում են բանվոր դասակարգի շահագործումն ուժեղացնելու հաշվին: Յեթե ավելանում և բանվորական որը, կնշանակի ավելի քիչ թվով բանվորներ են հարկավոր, չեթե մոծվում են նոր կամ կատարելագործված մեքենաներ, ապա նշանակում է բանվորների մի մասն ավելորդ է: Այս պատճառով գործադրկության աճումը, բանվորական որվա չերկարումը և աշխատավարձի նվազեցումն Անգլիայում, Գերմանիայում, Իտալիայում և ուրիշ կապիտալիստական լերկրներում անմիջապես կապված են այդ լերկրներում կիրարկվող ռացիոնալիզացիայի հետ:

Բուրժուազիան միաժամանակ հալածանք իսկույն բանվորների դեմ նաև քաղաքական դժով: Համարյա ամենուրեք նա իշխանութունը հանձնել է բանվոր դասակարգի ամենակատաղի թշնամիներին. Ֆրանսիայում—Պուանկարեին, Գերմանիայում—Գինզենբուրգին, Իտալիայում—Մուսսոլինիին, Լեհաստանում—Պիլսուդսկուն, Անգլիայում—«պնդաճակատ» կոնսերվատորներին կամ բանվորների դավաճան Մակդոնալդին: Գնալով ուժեղանում են հալածանքները կոմունիստական կուսակցութուններին—բանվոր դասակարգի այս ավանգարդի դեմ:

Գերմանական բեռնակրներները մենշևիկների ոգնությամբ իշխանութունն իրենց ձեռքը ձգելով և այնուհետև իրենց ոգնականներին վտանահարելով, պատրաստ են ամեն կերպ պայքարելու՝ բանվորների աշխատավարձն իջեցնելու և բանվորական որը չերկարելու համար: Սև հարյուրակային բուրժուազիայի և ռֆիցերության շարժումը Ֆաշիզմի անվան տակ, իրեն բուլնը հյուսելով Իտալիայում, լայն կերպով տարածվում է նաև մյուս լերկրներում: Լեհական Ֆաշիզմը մարշալ Պիլսուդսկու ղեկավարությամբ քայքայելով գյուղացիական բոլոր կազմակերպութունները, այժմ արշավանք է սկսել բանվորների դեմ, լցնելով բանտերն ու կատորգաները նրանցով: Լեհական իշխանների որինակին հետևելով, Լիտվայի կալվածատերերը ձեռք ձեռքի տված հոգևորականության հետ, հեղաշրջում առաջ բերին և իշխանու-

թխան գլուխ կանգնելով, ալժամ զբաղվում են բանվորների առաջ-
նորդներին զնդակահարելով: Բալկաններում, Լեհաստանում, Ռու-
մինիայում, ՄԷ-ձբալթյան չերկրներում ամենուրեք բուրժուա-
զիայի արշավանքը բանվորների դեմ կրում է սպիտակ տերրորի
բնույթ: Իր այս արշավանքի ընթացքում բուրժուազիան լայն
կերպով ոգտվում է դավաճան սոցիալ-դեմոկրատիայի ծառայու-
թյուններով, վորը քարոզում է դասակարգային խաղաղության
և գործակցության հնարավորությունը, ուժեղ ազդեցությամբ
մղում վորոշ չերկրներում տերրի ու բանվորների միացյալ միու-
թյուններ կազմելու համար, շահութիւն մասնակցելու և այլ
նման հարցերով զբաղեցնելով բանվորներին, հեռու չե պահում
նրանց հեղափոխական կուլից:

Վերևում հիշված Լիվերսը Բելգիայի մասին ասում է. «Ձեռ-
նարկատերերը դաժան արշավանք են սկսել բանվորների դեմ:
Առանց աշխատավարձն ավելացնելու, նրանք չերկարել են բան-
վորական ուրը, հասցնելով այն 12 ժամից ել ավելի: Կառավա-
րությունը գործարանատերերին հնարավորություն է տվել չեր-
կարելու բանվորական ուրն իրենց հայեցողությամբ: Ներկայումս
կապիտալիստները միանում են, ամրակուռ կազմակերպություն-
ներ են ստեղծում, վորպեսզի մոտիկ ապագայում ավելի խիստ
գլոհի դիմեն բանվորների դեմ: Միևնույն ժամանակ նրանք
կազմակերպել են իրենց դրամարկղները գործադուրկների հա-
մար, հիվանդանոցային և թոշակների գանձարկղներ, ինչպես և
սպորտային խմբակներ, ճանապարհորդություններ են կազմակեր-
պում—այս բոլորի նպատակն է հեռու պահել բանվորների ուշա-
դրությունը պրոֆմիություններից: Վորոշ դեպքերում ձեռնար-
կատերերին այդ հաջողվում է:

Կապիտալիստների արշավը պսակվեց նրանով, վոր նրանք
պարլամենտի միջոցով ընդունեցին մի որոշք, վորով լայնացվում
են ժանդարմերիայի իրավունքները՝ ոգտվելու պուլեմիտներից
ու թնդանոթներից «փողոցային անկարգությունները», այսինքն
բանվորների չելուլթները ճնշելու համար:

Սակայն բուրժուազիայի գործողություն-
ներն առաջ են բերում հակագործողություն-
ներ բանվոր դասակարգի կողմից: Այն միջո-
ցին, չերը սոցիալ-դեմոկրատական առաջնորդ-
ները գնալով հետզհետ ավելի սերտ են կապվում բուրժուա-
զիայի հետ, բանվորական մասսաները ձախանում են, այսինքն

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՄԱՍ-
ՍԱՆԵՐԸ ԶԱԽԱՆՈՒՄ
ԵՆ:

հեղափոխականանում են, բացարձակ կռվի չեն դուրս գալիս կապիտալիստների դեմ և կորցնում են իրենց հավատը դեպի սոցիալ-դեմոկրատները: Առանձնապես բանվոր մասսաների ձախաձայրը նկատվում է այն չերկրներում, վորտեղ բուրժուազիային չի հաջողվել վերականգնել պատերազմի հետևանքով քայքայված տնտեսությունը: Այդպիսի չերկրների թվին է պատկանում ամենից առաջ Անգլիան:

Անգլիական իմպերիալիզմը խորը ճգնաժամ է ապրում: Բավական է բերել Անգլիայի ժողովրդական տնտեսության մասին հետևյալ տվյալները:

	1913 թ.	1922 թ.	1923 թ.	1924 թ.	1925 թ.
Ածուխի արդյունահանումը (հազ մետր. տոնն).	24.336	21.133	23.450	22.646	20.694
Ջուղունի հալոցքը (հազար մետր. տոնն).	869	415	630	620	528
Պողպատի հալոցքը (հազար մետր. տոնն).	649	401	718	696	626
Նավաշինարարութ. (հազ. տոնն).	1.957	2.469	1.395	1.297	885
Գործազուրկների թիվը 0/0-ներով ապահովագրվածների թվից).	—	14,0	11,6	10,3	11,3

Ինչպես լերևում է աղյուսակից, ածուխի արդյունահանումը, չուգունի հալոցքն ու նավաշինարարությունը տարեցտարի պակասում է: Զի պակասում միայն գործազուրկների տոկոսը: Անգլիայի տնտեսական դրությունը վատթարանում է:

Անգլիան վոչ մի կերպ չի կարողանում արդյունաբերությունը հասցնել մինչպատերազմյան մակարդակին: Լեռնային արդյունաբերությունը, վոր խոշոր դեր է կատարում Անգլիայի տնտեսության մեջ, տեխնիկապես չափազանց լետ է մնացել: Անգլիայի ածուխը համաշխարհային շուկայում չի կարողանում մրցել ամերիկական և գերմանական եթան ածուխի հետ: Անգլիական բուրժուազիան փորձեց ռացիոնալիզացիայի չենթարկել լեռնային արդյունաբերությունն ի հաշիվ բանվորների: Բանվորները սրան պատասխանեցին աշխարհում դեռ չտեսնված գործադուլով: 1926 թ. մայիսի 1-ին գործադուլ արին 1.200.000 ածխահատներ: Նրանց միացավ Անգլիայի ամբողջ բանվոր դասակարգը: Անգլիական ամբողջ արդյունաբերությունը դադարեց, չերկաթուղիները կանգնեցին: Այս խոշորագույն գործադուլը դա-

դարեց շնորհիվ անգլիական պրոֆմիուսթյունները գլխավոր խորհրդի առաջնորդների դավաճանության, վորոնք համաձայնություն կայացրին բուրժուազիայի հետ: Ածխագործներն իրենք ամբողջ 7 ամիս շարունակեցին իրենց հերոսական պայքարն անգլիական բուրժուազիայի դեմ: Չստանալով վոչ նյութական ոգնություն և վոչ ել անգլիական պրոֆմիուսթյունների գլխավոր խորհրդի բարոյական աջակցությունը, ածխագործները պարտվեցին: Այս պարտությունը նպաստեց Անգլիայի բանվոր դասակարգի քաղաքական զարգացմանը: Անգլիական բանվորները հասկանալ սկսեցին քաղաքական պայքարի անհրաժեշտությունը, սակայն այլ առաջնորդների ղեկավարությամբ: Կոմունիստական կուսակցությունը, վորը դեռ բավականաչափ ուժեղ չէր ածխագործների գործադուլը ղեկավարելու համար, իր մարտական վարքով գործադուլի ժամանակ համարյա կրկնապատկեց իր շարքերը: Անգլիական բանվոր դասակարգի ամենագիտակից մասն սկսել է յերես դարձնել իր դավաճան առաջնորդներից: Անգլիայում ստեղծվում են պայմաններ՝ մասսայական կոմունիստական կուսակցության համար:

Միևնույն ժամանակ անգլիական գործադուլի չտեսնված թափը մի շրջադարձ է հանդիսանում համաշխարհային հեղափոխական շարժման մեջ. նա ամբողջ աշխարհի պրոլետարների սըրտերում վառեց անվեհերության ջահը և նոր հավատ ներշնչեց դեպի իր սեփական ուժը: Հանքագործների պայքարը ցույց տվեց բոլոր յերկրների բանվորներին, վոր մի յերկրի պրոլետարիատը, նույնիսկ իր տնտեսական պայքարում, առանց ուրիշ յերկրների պրոլետարների համերաշխության և ոգնության, հաղթանակել չի կարող: Միևնույն ժամանակ հոգուտ գործադուլավորների կատարած հանգանակությունները համոզեցին անգլիական բանվորներին, վոր պայքարող պրոլետարիատն իրական ոգնություն կարող է սպասել միմիայն այն բանվորներից, վորոնց ղեկավարում են կոմունիստները: Դավաճան II Ինտերնացիոնալի ղեկավարության տակ գտնվող կազմակերպությունները վոչ միայն չեն ոգնում պրոլետարիատի հեղափոխական կռիվն, այլ ընդհակառակը, ամեն բան անում են բանվորների հաղթանակը խանգարելու համար: ԽՍՀ Միության պրոֆմիությունների ոգնությունն անգլիական հանքագործներին հասավ 11 միլիոն ռուբլու այն ժամանակ, յերբ անգլիական պրոֆմիությունների գլխավոր խորհրդի ոգնությունը նույնիսկ կես միլիոնի չհասավ: Այս թվերն իրոք խոսում են իրենց մասին:

Բոլոր լերկերների պրոֆեսիոնալ շարժման մեջ ուժեղանում է ձախ հոսանքը: Անգլիայում 1926 թվին ձախակողմյանների կոնֆերանսին ներկայացված ելին միլիոնից ավելի բանվորներ: Գերմանիայում կոմունիստների ազդեցության տակ աճում է ձախ թեք խոշորագույն պրոֆմիությունների՝ հանքագործների, մետաղագործների և քիմիական աշխատողների շարքերում: Գերմանիայում աճում են Կարմիր ճակատայինների (համաշխարհային պատերազմի մասնակից բանվորների) ուժերը, վորոնք կազմակերպված են Գերմանիայի կոմկուսակցության ղեկավարությամբ: Այս կազմակերպությունները հաշվում են ամբողջ Գերմանիայում մոտ 200.000 անդամ և թեև նրանք ղենք չունեն, բայց այնուամենայնիվ հանդիսանում են վորպես մարտական կազմեր գերմանական պրոլետարիատի Կարմիր գվարդիայի համար: Ֆրանսիայում պրոֆեսիոնալ շարժումը բաժանված է լերկու հավասար մասերի՝ հեղափոխական և ռեֆորմիստական: Վերջին ժամանակները ռեֆորմիստների շարքերում ուժեղանում է շարժումը հոգուտ պրոֆշարժման միասնականության: Ջեխո-Սլովակիայում գոյություն ունի հեղափոխական պրոֆմիությունների ուժեղ կազմակերպություն: Խալիայում, վորտեղ ռեֆորմիստներն աշխատում են պրոֆմիությունները դարձնել ֆաշիստական կադմակերպություններ, նույնպես կոմունիստների ղեկավարությամբ ուժեղանում է ձախ հոսանքը:

ԱՅԳԱՅԻՆ ՇԵՂԱՓՈ-
ԽԱԿԱՆ ՇԱՐՔՈՒՄՆ
ԱՐԵՎԵԼԲՈՒՄ:

Կայունացման կարևորագույն միջոցներից մեկը ճնշումն է գաղութների և կիսագաղութային լերկերների վրա, վոր գործադրում են կապիտալիստները հնարավորին չափ խոշոր շահույթներ քամելու նպատակով: Սակայն այս ճակատում իմպերիալիստները հանդիպում են իրենց դեմ ուղղված ազդալինազատազրական շարժմանը: Մասնավորապես Չինաստանում վերջին տարիներն ազդալին-հեղափոխական շարժումը խոշոր չափերի չե հասել: Այնտեղ ծագած տնտեսական գործադուլները չափազանց արագ կերպով ընդունեցին հստակ քաղաքական բնույթ: Այդ գործադուլներն ամրացրին բանվոր դասակարգի պրոֆմիութենական կազմակերպությունները, Բանվորական շարժման ակտիվության հետևանքով ուժեղ կերպով աճեց կոմունիստական կուսակցությունը, վորը լերկրի զարգացման քաղաքական խոշոր գործոններից մեկը դարձավ և 1927 թվի կեսերին իր շարքերում հաշվում եր մոտ 57.000 անդամ: Կոմկուսակ-

գությունը բացառիկ խոշոր ազդեցութիւն ունեւ պրոֆմիւլ-
թիւններում և գլուղացիութեան մեջ:

Բանվորական շարժման բարձրացման հետ միասին լայն
դարգացավ գլուղացիական շարժումը: Սկսեցին աճել գլուղա-
ցիական «Կարմիր նիզակները» զինված խմբերը, սկսեցին զար-
գտնալ զանազան նահանգների «գլուղացիական միութիւննե-
րը», վորոնք պարագում ելին հողալին ծրագրի մշակելով և ալդ
պահանջները կապելով հեղափոխական պահանջների հետ: Հա-
ճախակի դարձան գլուղացիների լելութները, վորոնք կապված
ելին գլուղի ներսում սրվող դասակարգային կովի հետ: Զինաս-
տանի գլուղատնտեսութեան դրութիւնը, վորի մասին խոսեցինք
վերևում—չափազանց հողասակավութիւնը, վաշխառուների
տիրապետութիւնը, ծանր հարկերը և խոշոր վարձագները, ամեն
տեսակի միանվագ գանձումները, քաղաքացիական պատերազմի
հետեանքով սոսկալի քայքայումը, միքանի տարիների հարկերի
նախորդ գանձումը—այս բոլորը առատ հող ելին ստեղծում
գլուղացիների մասսայական և տարերային շարժման համար:
Նա լել, ինչպես բանվորական շարժումը, խոշոր թափ ստացավ:

Զինական հեղափոխութեան առաջին ետապում, լերը նա իր
հարվածներն առաջին հերթին ուղղում եր ոտարերկրյա իմպե-
րիալիզմի դեմ, հնարավոր եր պրոլետարիատի և գլուղացիու-
թեան համաձայնութիւնը չինական ազգային բուրժուազիայի
և մանր բուրժուազիայի հետ: Ալդ համաձայնութիւնն արտա-
հայտվեց նրանում, վոր Կանտոնի ազգային-հեղափոխական կա-
ռավարութիւնը (վոր հետագայում տեղափոխվեց Ուխան) և մաս-
սայական ազգային հեղափոխական Գոմինդան կուսակցութիւնը,
վորոնց մեջ մտնում ելին նաև կոմունիստները, միասին կովում
ելին իմպերիալիստների և չինական միլիտարիստների դեմ:

Ազգային-հեղափոխական կառավարութիւնն իր իշխանու-
թեան տակ միավորում եր Զինաստանի մոտ կես մասը, բանվոր-
ների ոգնութեամբ գրավելով Շանխայ քաղաքն իրնավահանգրս-
տով: Այն ժամանակ իմպերիալիստական կառավարութիւններն
Անգլիայի գլխավորութեամբ դեպի Շանխայ և ուրիշ նավահան-
գստներ ուղղեցին տասնակ ուղմանավեր և տասնակ հազարա-
վոր զինվորներ: Զինաստանի գրավումն իմպերիալիստների կող-
մից, բանվորների և գլուղացիների մասսայական զնդակահարու-
թիւններով և խաղաղ քաղաքների ավերումով, կատարված
փաստ դարձավ: Միենուլն ժամանակ չինական բուրժուազիան,

վախենալով բանվորա-գյուղացիական թափից և կոմկուսակցու-
թյան հզորանալուց, իմպերիալիստների ազդեցության տակ, դա-
վաճանեց ազգային-հեղափոխական գործին և անցավ իմպերիա-
լիստների և չինական միլիտարիստների կողմը։ Այս արտահայտ-
վեց ազգային-հեղափոխական բանակի նախկին հրամանատար
Ջան-Կայ-Շիի դավաճանությամբ, վորն ավերեց պրոֆմիտլություն-
ները, քայքայեց կոմունիստական և գյուղացիական շարժում-
ները մի շարք գրաված գավառներում։ Բուրժուազիայի,
մանր բուրժուազիայի, գյուղացիության և պրոլետարիատի հա-
մաձայնությունը քայքայվեց և սկսեց վերածվել պրոլետարիատի,
գյուղացիության և մանր բուրժուազիայի համաձայնության։

Հեղափոխական շարժման հետագա զարգացումը, մասնա-
վորապես գյուղացիների կողմից կալվածատիրական հողերի գրա-
վումը, վոր տեղի ունեցավ մի շարք վայրերում, և բանվորների
զինավորումը, վախեցրեց չինական մանր բուրժուական ինտե-
լիգենցիային և ազգային-հեղափոխական բանակի հրամանատա-
րական կազմին, վորոնք նույնպես դավաճանեցին ազգային-հե-
ղափոխական շարժման շահերին։ Ուխանի կառավարությունը
նույնպես սկսեց հաշիվ տեսնել բանվորա-գյուղացիական կազմա-
կերպությունների և կոմունիստների հետ Ջան-Կայ-Շիի որինա-
կով։ Կոմկուսակցությունը թաղնիկեց ընդհատակում։ Ուխանի
կառավարության դավաճանությունը նշանակում է, վոր չինա-
կան հեղափոխությունը մտնում էր իր զարգացման նոր շրջանը։

Հեղափոխությունը Ձինաստանում ժամանակավորապես
պարտվեց։ Սակայն հիմք չկա լենինադրերու, թե այդ պարտու-
թյունը լերկարատե է, քանի վոր նախ՝ Ձինաստանի հակահեղա-
փոխական ուժերը հեշտ կերպով չեն կարող միմյանց հետ հա-
մաձայնության դալ, և պայքարը նրանց միջև դեռ շարունակվում
է. այս պայքարը նրանց թուլացնում է. լերկորդ՝ միլիոնավոր
գյուղացիներ արդեն ձեռք են զարկել կալվածատիրական հողերին,
ու նրանց հեշտ չի այլևս սանձահարել և տապալել. լերկորդ՝
պրոլետարիատի հեղինակությունն որեցոր աճում է, իսկ նրա
ուժերը դեռ հեռու լեն քայքայված լինելուց։ Անխուսափելի է
հեղափոխության նոր վերելքը, ուղղված ոտարերկրյա և չինա-
կան հակահեղափոխության դեմ։ Այդ բոլորի մոտեցումը պահան-
ջում է Ձինաստանի կոմկուսակցությունից ճշգրիտ քաղաքակա-
նություն վարել, այն է՝ ուժեղացնել գյուղացիների պայքարը
հողի համար, ամրացնել գյուղացիական միությունները, զինել

բանվորներին և գյուղացիներին, ագիտացիա մղել Խորհուրդներ կազմակերպելու համար:

Գյուղացիական և բանվորական շարժման աճումը, կենդանի կապը բանվորական և գյուղացիական կազմակերպությունների միջև, կոմկուսակցության և կոմյերիտմիության հաջողությունները, չինական բանվորների և գյուղացիների անքակտելի կապը ԽՍՀ Միության և միջազգային հեղափոխական պրոլետարիատի հետ—այս բոլորը վկայում են, վր չինական հեղափոխությունը պիտի զարգանա և, չնայելով իր ժամանակավոր պարտություններին, վերջնականապես կհաղթի: Չինական հեղափոխությունը կենդանի արձագանք է գտնում Հնդկաստանի, Ինդոնեզիայի և Արևելքի մյուս գաղութային յերկրների ազգային-հեղափոխական շարժման մեջ:

Կապիտալիստական աշխարհի անկայունության ՎԱՊԻՏԱԼԻՋՄԻ ՇԱ- թյունը ամեն բանում ել նկատվում է: ԿԱՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ, ընկի չնչել 4 հիմնական հակասություններ, վորոնք քայքայում են կապիտալիզմի ստարիլիզացիան: Ամենից առաջ այն հակասությունը, վոր գոյություն ունի ԽՍՀ Միության և կապիտալիստական աշխարհի միջև: Այս բոլորիս աշխարհում յերկու սիստեմներ են պայքարում՝ սոցիալիզմն ու կապիտալիզմը: Մեր յերկրում սոցիալիզմը կառուցվում է պրոլետարական դիկտատուրայի ղեկավարության տակ: Պրոլետարական դիկտատուրայի 13 տարվա գոյությունն աչգպիսի ընդարձակ յերկրում ըստինքյան նշանակում է կապիտալիզմի ճգնաժամը, դասակարգային պայքարի անորինակ սրվածությունը: Կապիտալիզմը միախմբում է իր ուժերը, վորպեսզի հարված հասցնի աշխատանքի հանրապետությանը: Սակայն ԽՍՀ Միության շուրջն են միախմբվում ամբողջ աշխարհի բանվորները: Կապիտալիստների միախմբմանը հակակշռում է պրոլետարական դիկտատուրայի յերկիրը, վորի համար ամբողջ աշխարհում միլիոնավոր աշխատավորներ պայքարելու չեն պատրաստ:

Յերկրորդ՝ աճում են կապիտալիստների ներքին փոխադարձ հակամարտությունները: Միացյալ Նահանգների ուժեղացումն ու համաշխարհային շահագործող դառնալը սրում է նրանց հարաբերությունները յվրոպական կապիտալիզմի և ամենից առաջ Անգլիայի հետ: Միացյալ Նահանգների և Անգլիայի փոխադարձ պայքարը դառնում է բոլոր համաշխարհային կոնֆլիկտների հիմքը: Նավթի, բամբակի, քարածուխի, մետաղի շուկանե-

րի նոր վերաբաժանման շուրջը կապիտալիստական լերկրների միջև տեղի ունեցող պայքարն անխուսափելիորեն հանգեցնու լի է մի նոր համաշխարհային պատերազմի։ Միացյալ Նահանգների և Անգլիայի միջև պայքարը տեղի լի ունենում համաշխարհային առաջնություն շուրջը։ Այս պայքարը դրսևորվում է և Յևլրոպայում և Հարավային Ամերիկայում և Մեկսիկայում։ Անգլո-Ամերիկյան մրցակցությունը սպառնում է աշխարհին հսկայական նոր ռազմական ընդհարումներով։

Յերրորդ՝ աճում են փոխադարձ հակամարտությունները գաղութների և այն լերկրների միջև, վորոնց նրանք պատկանում են։

Զինական հեղափոխությունը իմպերիալիզմին ճեղքվածք է հասցրել։ Հնդկաստանի բանվորների և գյուղացիների չվերջացող պայքարը (որինակ, Բոմբեյի բանվորների համառ գործադուլը, գործադուլավորների գնդակահարություններն անգլիական դորքի ձեռքով) ցույց է տալիս, վոր Հնդկաստանում հեղափոխական ճգնաժամը հեռու չէ։ Իսկ Հնդկաստանի հեղափոխությունը Անգլիայում անբուժելի հարված կհասցնի Պայքար և ապստամբություն տեղի ունի Հնդկական ծովի հոլանդական գաղութներում ու Աֆրիկայի տարբեր մասերում և այլն։

Զորորդ՝ հենց կապիտալիստական կենտրոնների մեջ էլ անխուսափելիորեն ճգնաժամ է հասունանում։ Բուլքովազիայի առաջխաղացումը բանվոր դասակարգի դեմ առաջ է բերում դասակարգային պայքարի սրումը։ Մասսաները ձախանում են, կոմունիզմը շարունակ նորանոր կողմնակիցներ է գտնում։ Պրոլետարիատի ցույցերը (որինակ, Գերմանիայում Մայիսի 1-ի ցույցերը) փոխվում են բարեկադային կոնֆների։ Զարգանում է միջազգային հեղափոխությունը։

Յևլրոպայում մենք ականատես ենք հաղթական լերկրների (Անգլիա, Ֆրանսիա) և Գերմանիայի փոխադարձ պայքարին։ Սակայն միևնույն ժամանակ Անգլիայի ու Ֆրանսիայի համար էլ փոխադարձ անհամաձայնությունների և ընդհարումների բազմաթիվ առիթներ գոյություն ունեն։

Բալկաններում ազդեցությունների պայքար է տեղի ունենում Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Իտալիայի միջև։ Հարված էլին Գերմանիայի ու Լեհաստանի հարաբերությունները։ Սրված են Ռումինիայի և Հունգարիայի հարաբերությունները և այլն։

Անգլիան և Ֆրանսիան փոխադարձորեն պայքար են մղում

Միջերկրական ծովի և նրա ափերի նկատմամբ ունենալիք դերի շուրջը: Իտալիան ցանկանում է ընդարձակել իր գաղութային տիրապետությունը: Գերմանիան հարց է բարձրացնում իրեն վերադարձնելու այդ գաղութները, վորոնք պատերազմից հետո բաժանվել են գլխավորապես Անգլիայի և Ֆրանսիայի միջև:

Ավելի սուր կոնֆլիկտներ են դրսևորվում Արևելքում: ալա-տեղ պալքարն ամենից առաջ տեղի չե ունենում Միացյալ Նա-հանգներին և Յապոնիայի միջև, խաղաղ Ովկիանոսում, Չինաս-տանում և Արևելյան մյուս չերկրներում ունենալիք դերի շուր-ջը: Հինց այդ նույն վայրերում մեծ դեր խաղալու հավակնու-թյուն ունի նաև Անգլիան, վորի շահերն ընդհարվում են ամե-րիկյան շահերին:

Միևնույն ժամանակ մենք տեսնում ենք, վոր գաղութների պալքարն իրենց շահագործող չերկրների դեմ ավելի ու ավելի հաճախ է ընդունում իսկական ապստամբությունների և պատե-րազմների ձև: Հիշենք Սիրիայի, Մարոկկոյի, Հոլլանդական գա-ղութների (Սումատրա) և այլն պալքարը:

Մյուս բացառիկ կարևոր մոմենտը, վորը թուլացնում է կապիտալիստական կալունությունը և սպառնում է աշխարհին նոր պատերազմներով—դա այն հակասություններն են, վոր գո-յություն ունեն առանձին կապիտալիստական չերկրների և այդ չերկրների խմբակցությունների միջև. բավական է թվել այդ հակասություններից միայն ամենակարևորները համոզվելու հա-մար, վոր կապիտալիզմն անգոր է նրանց վերացնելու:

§ 2. Արեավանք ԽՍՀ Միություն վրա.

ԽՍՀՄ-Ի ԱՆԻՍՏՆԵՐԸ
ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՅԵՆ
ՊԱՏՐԱՍՎՈՒՄ
ԽՍՀՄ ԴԵՄ:

Համաշխարհային իմպերիալիզմը և, առա-ջին հերթին, անգլիական իմպերիալիզմը չեն կարող հաշտվել աշխարհիս մեջ միակ բանվո-րա-գլուղացիական հանրապետության գոյու-թյան հետ, վորը, վորպես փարոս, ազատու-թյան ուղին է ցույց տալիս շահագործվող աշխատավոր մասսա-ներին և ստրուկ ժողովրդներին: Իմպերիալիստները հասկա-նում են, վոր սոցիալիզմի կառուցման հաջողությունները ԽՍՀՄ-ում մի առարկայական դաս է բոլոր ճնշվածների համար և բուր-ժուական ու սոցիալ-դեմոկրատական մամուլի բոլոր զրպար-տություններն անգոր են նսեմացնելու նրա նշանակությունը:

Այս պատճառով չինական հեղափոխությունը հաղթահարելու, բանվորական շարժումը խեղդելու, աշխատավարձը պակասեցնելու, բանվորական որը չերկարացնելու և ամբողջ աշխատավորություն և ճնշված ժողովուրդների արյունից հնարավորին չափ շահույթներ քանելու համար հարկավոր է հողին հավասարեցնել պրոլետարիատի ամբողջունը — իՍՆ Միությունը։ Իր լեռնայիններից մեկում ընկ. Ստալինն ասում է, թե «Նրանք, իմպերիալիստները վաղուց արդեն կռված չլինելին միմյանց հետ, չեթե չլինելին կոմունիստական կոնսակցությունները, վորոնք վճռական պայքար են մղում իմպերիալիստական պատերազմների դեմ, չեթե չլինել իՍՆՄ, վորի խաղաղ քաղաքականությունը խոշոր ծանրոցների նման կաշկանդում է նոր պատերազմի հեղինակների վրա ու ձեռքը, չեթե չլինել նրանց աչք չերկվողը, վոր պատերազմը կթուլացնի նրանց և դրանով իսկ կպատուվի իմպերիալիստական ճակատը։ Վերջին հանգամանքը, այսինքն միմյանց թուլացնելու չերկվողը և իմպերիալիստական միասնական ճակատի թուլացումը կարևոր գործոններից մեկն է, վոր թույլ չի տալիս նրանց առաջիմ միմյանց հետ կռվելու։ Այստեղից «բնականաբար» առաջանում է իմպերիալիստական վորոշ շրջաններին ձգտումը՝ լատին շարքերը քաշել իրենց սեփական բանակում գոյություն ունեցող հակասությունները, ժամանակավորապես նրանց ծածկել, ստեղծել իմպերիալիստների միասնական ճակատ, միասին արշավել իՍՆՄ վրա, դրանով թեկուզ մասնավորապես և ժամանակավորապես վճռել կապիտալիզմի խստացող ճգնաժամին ի հաշիվ իՍՆՄ»։

Մեր դեմ միասնական ճակատ ստեղծելու գործում դեկավար դերը պատկանում է իՍՆՄ ամենակատաղի թշնամուն — անգլիական պահպանողական կառավարությանը։

1926 թվին, անգլիական գործադուլավոր հանքագործներին մեր ցույց տված ոգնություն հետևանքով, անգլիական պահպանողականները կատաղի կամպանիա սկսեցին անգլո-խորհրդային պայմանագիրը խզելու համար, վորը և պետք է նախապատրաստեր իՍՆՄ դեմ պատերազմը։ Սակայն անգլիական բուրժուազիան չի սիրում պատերազմել իր սեփական ձեռքերով։ Նա գերադասում է պատերազմել ուրիշի ձեռքով։ Անգլիական կառավարությունը նպատակ է դրել շրջապատել իՍՆՄ թշնամի չերկրների ողակով։ Նա աջակցում էր Պիլսուդսկու հեղաշրջմանը Լեհաստանում և Փաշիստական հեղաշրջմանը Լիտվայում, վորոնք ուղղված էլին իՍՆՄ դեմ։

1927 թվի սկզբներում ժնեում գումարված Ազգերի լիգայի սեսիան նուշնպես հաստատեց Անգլիայի ալդ ծրագիրը: Սեսիային նեոկա լեղող Չեմբերլինը տենդային աշխատանք երտանում լեվրոպական պետութլունների միասնական ճակատ ստեղծելու խորհրդային Միութլան դեմ: Նա ցանկանալով, ինչեւ վոր լինի, Գերմանիային անպալման ներգրավել խորհրդային լերկրների դեմ կազմվող միութլան մեջ, հալտարարում եր՝ «Գերմանիան կարող ե հուլս դնել Անգլիայի ոգնութլան վրա միջազգային հարցերում միայն ալն դեպքում, լերը նա կհրաժարվի խորհրդային Միութլանը փոխառութլուններ կամ վարկեր տրամադրելուց»: Չեմբերլինի բոլոր ալս փորձերը Գերմանիայի վերաբերմամբ վիժեցին: Սակայն պետք ե նախատեսել, վոր լավ վարձատրութլուն ստանալով, Գերմանիան ես հեշտութլամբ կարող ե ե հպկում ունի անգլիական կոնսերվատիզմի դաշնակիցը դառնալ խ. Միութլան դեմ: Հարցը միմիայն վարձատրութլանն ե վերաբերում:

Բացի ալդ, Անգլիայի դրդմամբ, Պեկինում խորհրդային ներկայացուցչութլան վրա կատարվեց իր ստորութլամբ չտեսնված ու չլսված չինական վոստիկանութլան հարձակումը, բանտարկվեցին ներկայացուցչութլան աշխատակիցները ե կողոպուտի լենթարկվեց գուլքը: Իմպերիալիստները միքանի շաբաթ շարունակ պաշարված դրութլան մեջ պահեցին Շանհայի խորհրդային դեսպանատունը: Սակայն իմպերիալիստների բոլոր փորձերը՝ կովեցնելու խՍՀ Միութլունը Ձինաստանի հետ, հաջողութլուն չունեցան:

Այնուհետե մեկը մյուսի լետեից հաջորդեցին հարձակումը մեր առևտրական ներկայացուցչութլան վրա Լոնդոնում, դիպլոմատիկական հարաբերութլունների լսզումը մեզ հետ, մեր ներկայացուցչի՝ ընկ. Վոլկովի սպանութլունը Վարշավայում ե սպանութլունների, հրդեհների ու պալթլունների փորձերը լերկրի ներսում, վորոնց ներշնչողն Անգլիան եր:

Բոլոր ալս փորձերը վկայում են, վոր խՍՀ Միութլան վրա հարձակվելու վտանգը, վորի կազմակերպողը Անգլիան ե մյուս կապիտալիստական լերկրներն են, գնալով ուժեղանում ե, վորչափով ուժեղանում ե աճում են ազգային-հեղափոխական շարժումը գաղութներում ե բանվորական հեղափոխական շարժումը կապիտալիստական լերկրներում, վորովհետե խՍՀՄ գոյութլունը, վորպես սոցիալիզմ կառուցող մի լերկրի՝ թուլացնում ե կապիտալիստական կայունութլունը:

Իմպերիալիստական խոշոր պետությունները զինուժ են մեղարկած արևմտյան դրացիներին ԽՍՀՄ վրա անմիջապես հարձակվելու նպատակով:

Վերջին տարիներում մեր արևմտյան դրացիներն Անգլիայի և Ֆրանսիայի ոգնությունը զգալի չափով զինվում են: Նույնիսկ Լեհաստանն անգլիական կապիտալի ուղղակի ճնշման տակ, չնայելով իր տնտեսական և ֆինանսական ծանր դրության, 1925—26 թվին չկրճատեց իր ռազմական ուժերը և այժմ ել պահում է իր բուլջեյի ուժերից վեր բանակ:

Ֆինլանդիայի, Նատոնիայի, Լատվիայի, Լեհաստանի և Ռումինիայի զինված ուժերի ավելացումը հաստատում են հետևյալ թվերը:

	1923 թ.	1926 թ.	ավելացումը % -ով
Զինվորական բուլջեյները (միլիոն դոլլարներով)	185	214	15,5
Խաղաղ ժամանակի զորքերի թիվը (հազարներով)	479	533	11,3
Բուրժուական (ֆալիստական) զինվորական միությունների թիվը առանց Ռումինիայի (հազարներով)	295	651	120,7
Գործող ռազմական ինքնաթիռների թիվը	280	510	82,2

Ինչպես տեսնում ենք աղյուսակից, բացի մշտական զորքերից, մեր արևմտյան դրացիներն ունեն բազմաթիվ բուրժուական-ֆալիստական միություններ: 1927 թ. զինվորական միությունների քանակը շատ ավելի լեր խաղաղ ժամանակի զորքերի թվից: Մեր դրացիների ոգային տորմիլը նույնպես մեծ չափով աճում է: Ըստ վերջին տվյալների, նրանց ինքնաթիռների թիվը 1927 թվին հասնում էր 570-ի: Պետք է նշել, վոր վերջին տարիներում ինքնաթիռները զինվում են ժամանակակից ռազմական մեքենաներով:

Այսպիսով ԽՍՀ Միությունը կանգնած է ԽՍՀ Միության հարձակվելու սպառնալիքի առաջ: Մենք չպետք է անպատրաստ լինենք: Անհրաժեշտ է բանվոր դասակարգի և գյուղացիության մշտական և չղբալրական սերտ կապը մեր զինված ուժերի հետ:

Մեր լերկրում չպետք է գտնվի զենք կրելու ընդունակ և վոչ մի աշխատավոր, վորը չիմանա զենք գործածելը: Զենքին տիրապետելու և թշնամու հարձակումներին դիմադրելու ընդունակությունը զեռ լիովին բավական չե մեր լերկրի պաշտպանություն համար: Առհասարակ պատերազմը, իսկ առաջիկա պատերազմը մասնավորապես, ամբողջովին հիմնված պիտի լինի ժողովրդական տնտեսության վրա: Վորքան ուժեղ թափով զարգանան մեր արդյունաբերությունն ու գյուղատնտեսությունը, վորքան ուժգին թափով աշխատեն մեր գործարաններն ու ֆաբրիկաները, վորքան բարձր լինի բերքը մեր լերկրում, այնքան մեր Կարմիր բանակը հեշտութամբ կդիմադրի մեր թշնամիներին, այնքան նա լավ զենքը ձեռքին կպաշտպանի բանվորական պետության սահմանները: Այս պատճառով լերկրի պաշտպանություն համար պատրաստվելը չի սահմանափակվում միմիայն Պաշտիվ ափի միջին ըջիջներին ցուցակագրվելով և այդ ըջիջներում ակտիվ աշխատանք տանելով: Դրա համար դեռևս բավական չե նաև հրացանից լավ արձակել գիտենալը, զենքը ճանաչելն ու նշանին լավ խփելը:

Յերկրի պաշտպանություն համար պատրաստվել—դա նշանակում է ամենից առաջ և գլխավորապես տասնապատկել աշխատանքը ֆաբրիկաներում և գործարաններում, բարձրացնել աշխատանքի արտադրողականությունը, ռացիոնալիզացիայի լինթարկել արտադրությունը մեր ձեռնարկներում, ավելի բարձրացնել մեր գյուղատնտեսությունը և մեր սոցիալիստական ինդուստրիան ուժեղացնել, հզորացնել համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցում: Վորովհետև պատերազմել, չնթե մեզ այդ կըհարկադրեն մեր թշնամիները, և պաշտպանվել պետք է կարողանան վոչ միայն մեր զինված ուժերը և ֆրոնտներում գտնվող բանվորներն ու գուղացիները, այլև նրանց հետ միասին պետք է պատրաստվի մեր ամբողջ լերկիրը:

Մեր զինված ուժերը, շրջապատված խորհրդային Միության բազմամիլիոն աշխատավոր մասսաների և ամբողջ աշխարհի պրոլետարիատի սիրով և ուշադրությամբ, անդադար աշխատում են իրենց ռազմական գիտելիքներն ուժեղացնելու և քաղաքական պատրաստությունն ամրացնելու համար: Բոլոր աշխատավորները, մասնավոր լերիտասարդությունը, պետք է գիտենան իրենց տեղն ու պարտականությունները մեր պետության պաշտպանություն գործում:

Պատերազմի համար պատրաստվելու գործում բանվորագյուղացիական լերիտասարդութունը պետք է կարևոր տեղ գրավի: Յերիտասարդութունը պետք է քաղաքականապես, ֆիզիկապես և տեխնիկապես պատրաստ լինի հեղափոխական պատերազմի համար, պետք է գիտենա տիրապետել զենքին, ակտիվ աշխատի Պաշը ավիաքիմի և սպորտային կազմակերպություններում: Անհրաժեշտ է սովորել լերկար և անդադար վազքին, սովորել լավ լողալ, միշտ խփել նշանին, մեկ խոսքով՝ զարգացնել այն բոլոր ընդունակությունները, վորոնք անհրաժեշտ են ժամանակակից բանակի մարտիկի համար:

Բանվոր դասակարգի ձախանալը կապիտալիզմի լիտական լերկրներում առաջանում է վոչ միայն շահագործման սաստկանալուց և սոցիալ-դեմոկրատ առաջնորդների դավաճանությունից, այլև այն բանից, վոր բանվորական մասսաները գիտակցում են, վոր ԽՍՀ Միության մեջ իսկապես սոցիալիզմ է կառուցվում: Արևմտյան բանվորների հետաքրքրությունը դեպի Խ. Միությունն անչափ աճել է: Մինչև իսկ բուրժուական և սոցիալ-դեմոկրատական թերթերը չեն կարողանում ծածկել մեր հաջողությունները: Մեր արտահանած ցորենը, նավթը, անտառանյութերը և այլ ապրանքները պերճախոս ապացույց են այն բանին, վոր սովի տարիները վաղուց անցել են, վոր մեր լերկիրը վերածնվում է: Արևմտյան Յնվրոպայի և Ամերիկայի բանվորները, ճնշված լերկրների գյուղացիները ցանկանում են իրենց սեփական աչքերով տեսնել, թե ինչպես մեր բանվորներն ու գյուղացիները դուրս վոնդելով բուրժուազիային, կառուցում են իրենց կյանքը և այդ նպատակով մեզ մոտ են ուղարկում իրենց պատգամավորներին: Վերջին տարիները մեր լերկիրն այցելել են մեծ քանակությամբ բանվորական և գյուղացիական պատգամավորներ: Նրանք հանդիսանում են վորպես միացնող ամուրողակներ Խորհրդային Միության և ամբողջ աշխարհի բանվոր մասսաների միջև և կատարում են խոշոր հեղափոխական աշխատանք: Ահա թե ինչեր եր գրում առաջին գերմանական բանվորական պատգամավորությունը (1925թ.) իր հաշվետվության մեջ:

«Պատգամավորությունը լեկավ այն միասնական կարծիքին, վոր Խորհրդային Ռուսաստանը փաստորեն գտնվում է մի ուղիի վրա, վորը տանում է դեպի սոցիալիզմի հիմնադիրների նշած նպատակների իրագործումը, վոր բանվոր դասակարգն իսկապես

իր ձեռքում ունի իշխանությունը, վոր նա հանդիսանում է քա-
ղաքականապես ամենաազատ դասակարգն ամբողջ աշխարհում և
վոր տնտեսական շինարարությունն իրականանում է սոցիալիզ-
մի ուղղությամբ և բանվորական լայն մասսաների մասնակցու-
թյամբ: Շատերի համար այնքան ատելի պրոլետարիատի դիկ-
տատուրան իսկապես հանդիսանում է իսկական բանվորական
դեմոկրատիա, վոր բոլորովին տարբերվում է արևմտյան լեռկըր-
ների ալապես կոչնցյալ դեմոկրատիայից: Բանվորները, գյուղա-
ցիները, ճարտարապետները, տեխնիկները, ուսուցիչները և գիտ-
նականներն իրենց ճնշող մեծամասնությամբ կողմնակից են խոր-
հրդային սիստեմին և գոյություն ունեցող կառավարության: Յեւ
այլ կերպ ել չի կարող լինել: Բանվորները փաստորեն ունեն
հաստատուն ութժամյա բանվորական որ (շաբաթը 46 ժամ), փոք-
րահասակներն ու ֆինասակար արտադրություններում բանվոր-
ներն աշխատում են որական միայն 6 ժամ: Ամբողջ աշխարհում
սուրիշ վճարող գոյություն ունի նման դրություն: Գյուղացիներն
ստացել են խոշոր կալվածատերերի հողերը: Կառավարությունը
կոլլտուրա չե մուծում գյուղ: Կառուցվում է լեկտրականայինների
մի խոշոր ցանց: Գիղարվեստն ու գիտությունը ծառայում են
պրոլետարիատի գործին: Վերջին տարիներում ողու բանվորի
շրջանում նկատվում է կոլլտուրական վերելք: Նրա քաղաքական
գիտակցությունը նույնպես բարձր է: Արդյունաբերության մեջ,
վորը համեմատած գերմանականի հետ, դեռևս, շնորհիվ ցարիզմի
թողած ժառանգության, մասնավորաբար լետամնաց է և տեխ-
նիկապես կատարելագործված չե, նույնպես նկատվում է ուժեղ
առաջադիմություն:

Ռուսաստանի բանվոր դասակարգի համար ամենակարևորն
ու վճռական նշանակություն ունեցողն այն հանգամանքն է, վոր
նրա կյանքի մակարդակը վերջին լեռկու տարիներին ընթացքում,
թեև դանդաղորեն, բայց անընդհատ բարձրացել է և վոր նրա
ապասելիքները մոտավոր ապագայի վերաբերմամբ վերին ա-
տիճանի նպաստավոր են:

Գերմանիայում պատգամավորները 1500 ժողովներում զե-
կուցել են իՍՄԼՄ դրության մասին: Գերմանական պրոֆմիու-
թյունների ձախակողմյան թերխմվում է առաջին բանվորական
պատգամավորության շուրջը, վորը ինդուստրիալ Միությունն
այցելելուց հետո, վերադարձել է պրոֆեսիոնալ շարժման մեջ՝
հեղափոխական միասնականություն հաստատելու անխախտելի

կամքով և այդ ուղղությամբ լայն պրոպագանդ և մղում: Պրոֆ-միուսթյունները և սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունների դավաճան առաջնորդների բոլոր փորձերը՝ արգելել պատգամա-վորությունների այցելութունը դեպի Ս. Միութուն, վե՛լ մի հե-տևանքի չհասան: Բանվորների ձգտումը դեպի Պորհրդային Մի-ություն աճում և մանավանդ այժմ, յերբ համաշխարհային կա-պիտալը կատաղի արշավանք և սկսել բանվոր դասակարգի և խՍՀ Միության դեմ: Ամբողջ աշխարհի բանվորները շատ լավ են հասկանում, վեր խՍՀ Միությունը հանդիսանում և համաշ-խարհային հեղափոխության կենտրոնը և այս պատճառով ել Պորհրդային Միությունը պաշտպանելու լողունգը դարձել և մի-ջազգային հեղափոխության շարժման հիմնական լողունգներից մեկը:

«Մեր չերկրի ուժը, նրա հզորությունն ու ամրությունը նրա մեջ և կայանում, վոր նա խոր համակրանք և անդավաճան ոգնություն ունի ամբողջ աշխարհի բանվորների և գյուղացիներ-ը սրտերում:

Ամբողջ աշխարհի բանվորներն ու գյուղացիները ցանկա-նում են պահպանել Պորհրդային հանրապետությունը վորպես նետ, ընկ. Լենինի ձեռքով նետված դեպի թշնամիների բանակը, վորպես հենարան իրենց հույսերի՝ ազատագրվելու ճնշումից և շահագործումից, վորպես ճշմարիտ փարոս, նրանց ազատագրման ուղին ցույց տվող:

Նրանք թույլ չեն տա կապիտալիստներին և կալվածատե-րերին ավերելու նրան:

Սրա մեջ և մեր ուժը: Սրա մեջ և բոլոր չերկրների աշխա-տավորների ուժը: Սրա մեջ և նաև ամբողջ աշխարհի բուրժուա-զիայի թուլությունը» (Ստալին):

§ 3. Սոցիալիստական հեղափոխության հաղթանակն ամբողջ աշխարհում անխուսափելի յե.

Ընկ. Ստալինը կուսակցության XIV-րդ համագումարին տված իր զեկուցման մեջ (1925 թ. դեկտեմբեր) հետևյալ կերպով և վորողում խՍՀ Միության նշանակութունը համաշխարհային հեղափոխության համար.

«Նրանից հետո, յերբ աշխարհ չեկավ Պորհրդային չերկիրը, այն որից, յերբ հին Ռուսաստանը վերածվեց Պորհրդային Միու-

թխան—այդ որից ամենահզոր կապիտալիզմն ամբողջ աշխարհում դադարեց գոյութիւն ունենալուց։ Աշխարհը բաժանվեց չերկու բանակների, իմպերիալիզմի բանակ և իմպերիալիզմի դեմ պայքարող բանակ։ Իմպերիալիզմից դժգոհներն և նրա դեմ մահու կռիվ վարողներն գլուխն անցավ մեր չերկիրը—Խորհրդային Միութիւնը...

Կապիտալիզմի բանակում չկա շահերի միասնականութիւն և միաձուլութիւն... այնտեղ թագավորում է շահերի հակամարտութիւն, անկում, պայքար՝ հաղթողների և հաղթվողների միջև, պայքար իրենց՝ հաղթողների միջև, պայքար բոլոր իմպերիալիստների միջև գաղութների համար, շահույթի համար... այս բոլորի շնորհիվ կայունացումն այս բանակում չի կարող տեսական լինել։ Այնինչ մեր չերկրում տեղի ունի առողջ և ամրացող կայունութիւն, աճում է մեր տնտեսութիւնը, աճում է մեր սոցիալիստական շինարարութիւնը—մեր ամբողջ բանակում մեր չերկրի պրոլետարիատի շուրջն աստիճանաբար և անշեղ կերպով համախմբվում են բոլոր դժգոհ տարրերն ու խավերը, ինչպես Արևմուտքի, նույնպես և Արևելքի, նրանք բոլորը համախմբվում են մեր Խորհրդային Միութիւն շուրջը։

Այնտեղ, կապիտալիզմի բանակում տիրում է թշնամութիւն և ալյասերում։ Այստեղ՝ սոցիալիզմի բանակում— միաձուլութիւն, շահերի միասնականութիւն՝ ընդդեմ ընդհանուր թշնամու, ընդդեմ իմպերիալիզմի։

Վերջին տարիների անցքերը լիովին հաստատում են այս հիմնական դրութիւնները։ Առանձին չերկրներում նկատվող կապիտալիզմի կայունութիւնը ժամանակավոր է և վոյ ամուր։ Կապիտալիստական կարգերի հակասութիւնները սրվում են։

ԽՍՀ Միութիւն տնտեսական և քաղաքական աճումը, գաղութային ժողովրդների ուժեղացող ազգային-հեղափոխական շարժումը և բանվորների ամրացող միջազգային համերաշխութիւնը թուլւոյն տա կապիտալիզմին ամրացնելու իր դիրքերը։

Ձի կարելի, իհարկե, նվաստացնել կապիտալիզմի ուժը. նա դեռ բավականաչափ ուժեղ է, և միջազգային հեղափոխական ճակատի առանձին մասերում տեղի կունենան դեռ պարտութիւններ։ Սակայն կապիտալիզմն անխուսափելիորեն գնում է դեպի կործանում։ Այս է միջազգային դասակարգային կռիւ հիմնական ուղղութիւնը։

ՄԵՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ՝ Միջազգային դրուժյունը մտնում է մասնաճյուղի շրջան և գնահատություն չեն կատարվում, Կոմիտեների Գործադիր Կոմիտեի VII և VIII պլենումները չեն կատարվում մոմենտի հետևյալ հիմնական խնդիրները:

1. Պայքար կապիտալի արշավանքների դեմ, ինչ ձևով էլ վոր նա արտահայտվելու լինի, մասնավոր՝ պայքար կապիտալիստական ռադիկալիզացիայի հետևանքով պրոլետարիատի դրուժյունը վատթարացնելու ամեն մի փորձի դեմ:

2. Պայքար բանվոր դասակարգի միասնական ճակատ ստեղծելու և պրոֆեսիոնալ շարժման միասնականությունը վերականգնելու համար:

3. Պայքար նոր պատերազմների վտանգի դեմ ընդհանրապես և Անգլիայի՝ ՍՍՀ Միության և Զինաստանի դեմ ուղղված ռազմական պատրաստությունների դեմ, մասնավորապես:

4. Պաշտպանություն և ոգնություն միջազգային հեղափոխական շարժման կարևորագույն կենտրոններին, ՍՍՀ Միությանը և Զինաստանին:

Ահա Կոմիտեների Գործկոմի VIII պլենումի կոչը:

«Բանվորներ և գյուղացիներ, ճնշված ժողովուրդներ,

Որեցոր սպառնացող վտանգի դիմաց խտացրեք ձեր շարքերը՝ կատաղի և անխնա պայքար մղելու պատերազմի և այդ պատերազմը պատրաստող ավազակների դեմ: Դուք բոլորից ուժեղ եք և դուք կհաղթեք, լեթե ժողովք ձեր՝ բոլոր շահագործվողներից ուժեղն ընդդեմ շահագործողների:

Արթնացեք և գլուխ բարձրացրեք, հեռու վանեցեք ձեզանից փոքրոգությունը, մեկ միասնական ճակատով դուրս լեկեք բոլոր նրանց դեմ, ովքեր մեր կազմակերպությունների շարքերում անվստահություն ներշնչելով, քայքայում են մեր ուժերը: Մոտենում ե պատերազմի վտանգը: Միմիայն մասսայական լեռնաթմբերով, բողոքների միտինգներով, հզոր ցույցերով, դիմադրական գործադուլներով և ընդհանրապես մասսայական վճռական պայքար զարգացնելով կհաջողվի ձեզ լեռ մղել կապիտալի արշավը և դեն շարտել իմպերիալիստական շահագլխերին:

Ոգնեցեք չինական հեղափոխությանը, արգելքներ հարուցեք այնտեղ գործ և ռազմամթերք փոխադրելու դեմ, խտացրեք ձեր միլիոնավոր հզոր բանակները՝ նրանցից հզոր պատենշ ստեղծելու համար հոգուտ ռուսական հեղափոխության:

Իմպերիալիստները պատերազմ են պատրաստում հեղափոխությունը խեղդելու համար:

Դրան ի պատասխան պատրաստեցեք հեղափոխութիւն՝ խեղդելու համար պատերազմը և տապալելու համար այն կարգերը, վորոնք անխուսափելի յեն դարձնում պատերազմը:

Միացեք, հազարներով և միլիոններով ձեր կոմունիստական հեղափոխական կազմակերպութիւնները միջոցով սերտորեն կապվեցեք կոմունիստական կուսակցութիւններին հետ, դուք քրեցեք ձեր շարքերից սոցիալ-պատրիոտ առաջնորդներին, վորոնք քարոզում են սրբազան դաշինք շահագործողների հետ, փակեցեք նրանց բերանները, ովքեր ցանկանում են քնեցնել ձեզ իբր թե հնարավոր խաղաղության հեղաթնկներով:

Պատրաստվեցեք մեծ պայքարի համար, ամեն միջոց գործադրեք հաղթելու համար:

Զինվորներ և նավաստիներ.

Բանվորների և գյուղացիների զավակներ. մի մոռանաք, վոր դուք պատկանում եք աշխատավորների դասակարգին: Յեղափոխեցեք. ձեզ հարկադրում են դահիճ-դավաճանների դեր կատարել ընդդէմ ձեր դասակարգի: Բայց լավ հիշեցեք, վոր ձեր պաշտպանությանն արժանի չե միմիայն մեկ դրոշակ—միջազգային պրոլետարիատի կարմիր դրոշակը:

Բանվորներ, շահագործվողներ ամբողջ աշխարհի.

Կորչի պատերազմի սպառնալիքը, կեցցե հեղափոխական կռիվը:

Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացեք և դուք կհաղթեք:

ԽՍՀ Միութեան բանվորներն և գյուղացիներն ավելի մեծ յեռանդով և համառութեամբ պետք ե աշխատեն մեր սոցիալիստական տնտեսութիւնն ու կուլտուրան զարգացնելու, քանի վոր գրանով մենք կամրացնենք մեր յերկրի պաշտպանվելու ունակութիւնը, այլև Արեւմուտքի բանվորներին կենդանի որինակ կտանք, կենդանի ազիտացիա կմղենք կոմունիզմի համար և դրանով կմոտեցնենք և կարագացնենք պրոլետարական հեղափոխութիւնն ամբողջ աշխարհում:

«Մենք կովում ենք, վորպեսզի մարդիկ իրար կոկորդ չկրծեն գալլերի նման, այլ ընդհանուր ջանքերով, վորպես ընկերներ, կովեն բնութեան թշնամի ուժերի դէմ և հաղթահարելով նրանց, ստիպեն ծառայելու մարդուն: Մենք կովում ենք, վորպեսզի չլինեն գծուծ հարուստները, մարդկութեան ճնշողներն ու հարստահարողները, վորոնք վոսկե շղթայի, սովի և դահիճների

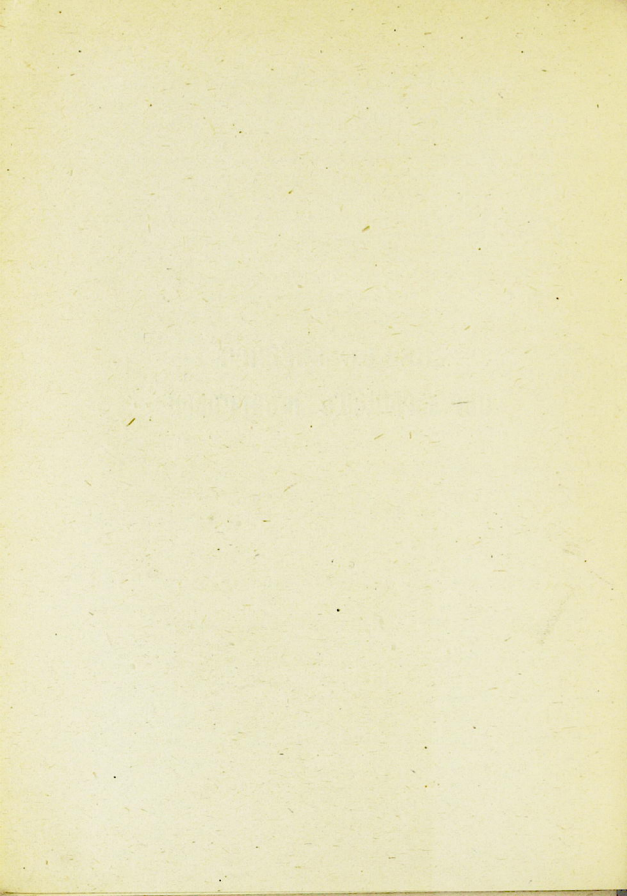
միջոցով ստրկացնում են հարյուր միլիոնավոր մարդկանց: Մենք պայքարում ենք մեր ամբողջ ուժերով և կրքով, բոլոր մեր ջղերով և միկանունքներով, զոհելով մեր կյանքերը նրա համար, վոբպես-զի լերկրի լերեսից վերանան ստրուկները, մոռացված, իրավա-զուրկ, կարիքից ստորացած ու ընկճված, կապիտալից տանջված ու ճզմված այս մշտնջենական աշխատողները, վորոնք փայտի հարվածների տակից փշրանքներ են ստանում իրենց տերերից: Մենք՝ կոմունիստներս պայքարում ենք, վորպեսզի վոչնչանա իշխանությունը, վերանան ճնշումը, պետությունները, բանտերն ու դահլճները, վորպեսզի սահմաններ չլինեն ժողովրդների մեջ: Մենք պայքարում ենք մեկ միասնական մարդկության համար, ստեղծելու համար ժողովրդների մեկ ընդհանուր համերաշխ հա-մամարդկային ընտանիք, վորը և կլինի միակ տերը լերկրի լերե-սին: Մենք պայքարում ենք ստեղծելու համար մեկ խելացի պլա-նային տնտեսություն, վորն իր հետ կրերի վոչ թե չարչիների շուկա, վոչ թե կույր տարերք, մրցություն և պատերազմ, այլ մարդկային բանականություն կուլտուրական մարդկանց, վորոնք դիտեն, թե ինչ է իրենց հարկավոր, վորոնք փորձված, հմուտ և լեռանդուն կերպով համերաշխություն մահլթանակեն բնության տարերքը:

Մեծ տեխնիկայի, կուլտուրայի, խաղաղության, լեղբայրու-թյան և իսկական ազատություն համար ենք պայքանում մենք պրոլետարական դեկտատուրայի զենքով:

Հ Ա Ր Ց Ե Ր

1. Ինչ՞ու կապիտալիստական կացությունը չի կարելի տեա-կան համարել:
2. Խնչպե՞ս պետք է վերաբերվեն կոմունիստները դեպի կապիտալիստական ռացիոնալիզացիան:
3. Վճրպիսի անհաղթահարելի հակասություններն են թու-լացնում կապիտալիստական կարգերը:
4. Ի՞նչ դեր է խաղում մեր սոցիալիստական շինարարու-թյունը համաշխարհային հեղափոխության համար:
5. Ինչ՞ու անխուսափելի լե համաշխարհային հեղափոխու-թյան հաղթանակը:

ՀԱՏՎԱԾ ՅԵՐՐՈՐԴ
ՄԵՐ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

I. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀՆԳԱՄՅԱ ՊԼԱՆԸ

1. Տնտեսության ինչպիսի աճում է ուրվագծված հնգամյա պլանում.

Թե ինչպես է աճում ժողովրդական տնտեսությունը—դրա մասին կարելի է դատել նրա զարգացման համար ծախսվող նյութական միջոցներից: Տնտեսության վրա ծախսվող միջոցները կոչվում են հիմնական ներդրումներ: Վերջին հինգ տարում ժողովրդական տնտեսության մեջ ներդրված հիմնական գումարները կազմում ելին 36.500.000 ռուբլի: Առաջիկա հնգամյակի համար ներդրումները ըստ պլանի կազմելու լին 64.400.000 ռուբլի: Այդ գումարի մեջ մտնում են թե այն միջոցները, վոր ծախսում է պետությունը ժողովրդական տնտեսության զարգացման համար և թե ազգաբնակչության իր ծախսերը, որինակ, գյուղացիների ծախսերը իրենց անհատական տնտեսության վրա:

Մեղնում գյուղատնտեսությամբ զբաղվում է ազգաբնակչության ահագին մեծամասնությունը: Ուստի զարմանալի է, վոր հնգամյակում հիմնական ներդրումների ամենամեծ գումարն ընկնում է գյուղատնտեսությանը: Դրա փոխարեն արդյունաբերության մեջ դրվող հիմնական գումարներն աճում են ավելի արագ, քան գյուղատնտեսության մեջ ներդրվածները, իսկ տրանսպորտի հետ հաշված առաջին ներդրումներն արդեն գերազանցում են գյուղատնտեսության հիմնական ներդրումները:

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐ (միլիարդ ռուբլիներով)

	1923/24—1927/28	1928/29—1932/33
Ազգաբնակչություն .	4,4	16,4
Գյուղատնտեսություն	15,0	23,2
Տրանսպորտ . .	2,7	10,0
Ելեկտրիֆիկացիա .	0,5	3,1
Հնգամյան	26,5	64,4

Հիմնական ներդրումների հսկայական աճումը, իհարկե, առաջ կբերի արտադրանքի համապատասխան աճում:

Հնգամյակի վերջին տարում արդյունաբերությունն արտադրելու չե 3¹/₂ անգամ ավելի ապրանք, քան պատերազմից առաջ, իսկ գյուղատնտեսությունը մինչպատերազմյան մակարդակը գերազանցելու չե 1¹/₂ անգամից ավելի: Ելեկտրական էներգիայի արտադրությունը, մինչպատերազմյան մակարդակի հետ համեմատած՝ կավելանա ավելի, քան 11 անգամ, գյուղատնտեսական մեքենաներ արտադրվելու չեն 7—8 անգամ ավելի, քան մինչպատերազմյան շրջանում: Յերկաթուղացանցի չերկարությունը 1¹/₃ անգամով պետք է գերազանցի մինչպատերազմյանին: Իսկ բռնների փոխադրությունը չերկաթուղիներով ավելի քան չերկու անգամ կգերազանցի մինչպատերազմյան շրջանի փոխադրությունները:

2. Ինդուստրացումը հնգամյա պլանում.

Յերկրի ինդուստրացումը նշանակում է արտադրական միջոցներ արտադրող արդյունաբերության առանձնապես արագ զարգացումը: Այդ հիմնական խնդիրն է առաջադրում հնգամյա պլանը: Ժողովրդական տնտեսության զարգացման հնգամյա պլանը չենում է արտադրության չափազանց արագ աճումից: Հնգամյա ծրագիրը նախատեսում է արդյունաբերական արտադրության տարեկան աճումն ավելի քան $\frac{1}{3}$ -ով (22—23 տոկոսով): Այս արտադրությամբ արդյունաբերության մեջ հսկայական միջոցներ են ներդրվում: Այդ միջոցների մեծագույն մասը (ավելի քան $\frac{3}{4}$ -ը) ներդրվում է ծանր արդյունաբերության ճյուղերի մեջ: Այս ճյուղերի արտադրությունն այդ պատճառով էլ ավելի արագ է աճում, քան թեթև արդյունաբերության արտադրությունը: Ամբողջ արդյունաբերության արտադրանքը 5 տարվա ընթացքում 3,8 անգամ աճելուն կից՝ ծանր արդյունաբերության արտադրանքն աճում է 3,3 անգամ:

Ելեկտրոշինարարությունը բնագավառում հնգամյա պլանը նախատեսում է 44 ռալոնական ելեկտրոկայանների կառուցումը: Այս հսկայական շինարարությունը արտադրվող ելեկտրոններ-գիայի քանակը 5 միլիարդ կիլովատ ժամից հնգամյակի վերջում հասցնելու չե 22 միլիարդ կիլովատ ժամի:

Մետաղի մեք պահանջը բավարարելու համար հնգամյա

պլանը ծրագրել և 9 մեծագույն մետաղագործարանների կառուցումը: Դրանցից ամեն մեկի կառուցումը կնստի մոտ 150-ական միլիոն ռուբլի: Այդ գործարաններից յերկուսը կառուցվելու լին Ուրալում, 3-ը Ուկրաինայում, 1-ը Միբիրում, 1-ը Ղրիմում, 1-ը ստորին Վոլգայի շրջանում և 1-ը կենտրոնական արդյունաբերության մարզում: Դրա շնորհիվ մենք հնգամյակի վերջում արտադրելու լինք 10 միլիոն տոնն թուջ՝ ներկայումս արտադրվող $3\frac{1}{2}$ միլիոն տոննի փոխարեն:

Լայն ծավալում և ստանալու մեքենաշինարարությունը: Հնգամյա ծրագրում նախատեսված և յերկու հսկայական տրակտորագործարանների կառուցումը Ստալինգրադում և Ուրալում, վորոնք հնգամյակի վերջում կարտադրեն 88 հազար տրակտոր: Նիժնեոլգորոդում կառուցվելու լին ավտոմոբիլի մեծ գործարան, վորը հնգամյակի վերջում տալու լին տարեկան 100 հազար ավտոմոբիլ:

Մեքենակառուցման բնագավառում վերակառուցին ու նոր գործարանների շինարարությունը հնարավորություն և տալիս մեքենակառույց արդյունաբերության ամբողջ արտադրանքը նախագծել $3\frac{1}{2}$ անգամ, իսկ գյուղատնտեսության մեքենայակառուցման արտադրանքը 4 անգամ:

Հնգամյակի ընթացքում կազմակերպվելու լին մի շարք նոր արտադրություններ, վորոնք մինչև այժմ գոյություն չեն ունեցել մեր յերկրում: Մեծ չափով զարգանալու լին քիմիական արդյունաբերությունը, վոր հսկայական նշանակություն ունի գյուղատնտեսության համար: Քիմիական պարարտանյութերի արտադրությունը հասնելու լին ավելի քան 3 միլիոն տոննի՝ հանդեպ 27/28 տարվա 175 հազար տոննի:

Հնգամյակում ուժեղ թափով կառուցվելու լին նոր հանքահորեր Դոնի ավազանում, Ուրալում, Կուզնեցկի և Մերձմոսկովյան ավազաններում: Դրա հետևանքով հնգամյակի վերջում մեզանում արտադրվելու լին տարեկան 75 միլիոն տոնն ածուխ՝ հանդեպ ներկայումս արտադրվող 35 միլիոն տոննի:

Այս խոշորագույն արդյունաբերական շինարարությունը մեր առաջ հնարավորություն և բացում աստիճանաբար հասնել այն յերկրներին, վորոնք մեզնից առաջ են անցել: Հնգամյակի վերջում ԽՍՀ Միությունը թուջի արտադրության բնագավառում համաշխարհային տնտեսության մեջ մյուս յերկրների համեմատությամբ բռնած իր այժմվա 6-րդ տեղից կփոխադրվի 3-րդ

տեղը, քարածուխի արդյունաբերության տեսակետից 4-րդ տեղից կփոխադրվի 3-րդ տեղը:

Հնգամյակի ընթացքում մենք ծավալելու լինք մեքենաների սարքավորման արտադրությունը տեքստիլ արդյունաբերության, վոտնամանների, լուցկու գործարանների, շինարարական, պոլիգրաֆի, փայտամշակման և արդյունաբերական այլ ճյուղերի համար: Այդ հնարավորություն կտա մեզ արդյունաբերության մի շարք ճյուղերի նկատմամբ ազատվել արտասահմանյան մեքենաների ներմուծումից: Դրանով իսկ մենք ավելի քիչ կախում կունենանք ոտարերկրյա տեխնիկայից: Միևնույն ժամանակ այդ մեզ հնարավորություն կտա արդյունաբերության մի շարք ճյուղերում (կարի, վոտնամանների, շինարարության), վորտեղ ձեռքի աշխատանքը մեծ դեր է խաղում, մտցնել արտադրության մեքենայական լեղանակ:

Նոր ձեռնարկություններ կառուցելով, նոր արտադրություններ կազմակերպելով, մենք կոգտագործենք այդ ասպարեզում արտասահմանյան գիտության և տեխնիկայի բոլոր նորագույն նվաճումները:

Հարկավ այդ հինգ տարվա ընթացքում մենք չենք կարող վերջ տալ մեր լերկրի դարավոր լեռամնացությանը, սակայն արդեն մեծ քայլ արած կլինենք դեպի առաջ՝ նրա լնդուստրացման գործում:

3. Գյուղատնտեսության չափազանց յեսսուկացության վերացումը.

Հնգամյակը ծրագրել է խորհրդային և կոլեկտիվ տնտեսությունների զարգացման արագ տեմպ: Միևնույն ժամանակ արագորեն զարգանալու է գյուղացիության կոոպերացումը, ավելի մեծ ոգնություն է տրվելու անհատական չքավոր և միջակ տնտեսություններին: Այս ամենը զգալի չափով կնպաստի գյուղատնտեսության զարգացումին արագացնելուն:

Այս հսկայական խնդիրները, վոր մեր լերկրի առաջ են դրվում հնգամյա ծրագրով, իրենց իրագործման համար պահանջում են գյուղատնտեսության լուրջ աճում: Գյուղատնտեսության ամբողջ արտադրանքը 5 տարվա ընթացքում պետք է 16,6 միլիարդ ռուբլուց բարձրանա 25,8 միլիարդ ռուբլու, այսինքն ավելի, քան $1\frac{1}{2}$ անգամ: Գյուղատնտեսության մեջ հսկայական միջոցներ են ներդրվելու՝ 23,3 միլիարդ ռուբլի:

Հնգամյակը գյուղատնտեսության առաջ խնդիրն է դնում բարձրացնել բերքատվությունը 35 տոկոսով, ընդարձակել ցանք-սաղաշտերի տարածությունը 22 տոկոսով: Մեր այժմյան բերքատվությունը չափազանց ցածր է մյուս լեռնայինների համեմատությամբ: Մի շարք հասարակ միջոցներ, վորոնք ամեն մի գյուղացու մատչելի չեն, կարող են բերքատվության շոշափելի բարձրացում տալ: Սերմերի զտումը, ֆլասատունների դեմ պայքարելը, հողի մշակման լավագույն ձևերի կիրառումը—ահա այդ հասարակ միջոցները: Լավագույն մեքենաների, տրակտորների, արհեստական պարարտանյութերի կիրառումը,—այս բոլորը պետք է տա բերքատվության հետագա աճում: Սակայն չափազանց չէ՞ն արդյոք այդ թվերը: Մատչելի չե՞ն արդյոք գյուղատնտեսության աճման աղբյուրի արագ տեմպը: Չե՞վոր նույնիսկ արտասահմանում, վորտեղ գյուղատնտեսությունն ավելի զարգացած է, արտադրանքը տարեկան ավելանում է 2—3 տոկոսով:

Իայց արդեն 1928—29 տարին ցույց է տալիս, վոր վոչ մի չափազանցություն չկա այդ հաշիվների մեջ: Կուսակցությունը 1928—29 տարվա համար խնդիր առաջադրեց՝ ավելացնել ցանք-սերը 7 տոկոսով: Չնայած վոր 1928 տարվա աշունը չափազանց աննպաստ էր ցանելու համար, չնայած վոր տեղ-տեղ աշնանացանը հարկ լեղավ նորից ցանելու, գարնանացանի տարածության աճումը ծածկեց աշնանացանի պակասը: Ընդհանուր առմամբ ցանքսերի տարածությունը, նախնական տվյալներով, ավելացել է 6 տոկոսով: Յեվ այդ՝ չնայած այն հանգամանքին, վոր գյուղի կուլակային տարրերն այս տարի կրճատել ելին իրենց ցանք-սերի տարածությունը: Չքավոր և միջակ տնտեսությունները ցույց տվին, վոր նրանք շահագրգռված են իրենց տնտեսության արտադրությունն ավելացնելու:

4. Մասսաների կյանքի մակարդակի բարձրացումը.

Արտադրության կապիտալիստական ձևի զարգացումը վատացնում է աշխատավորության ամենալայն մասսաների դրությունը: Սոցիալիզմի կառուցմանը զուգընթաց անդադար բարելավվում է աշխատավորության նյութական դրությունը, բարձրանում է նրա բարեկեցությունը: Ժողովրդական տնտեսության այնպիսի մի աճում, վոր ծրագրել է հնգամյա պլանը, չունի կապիտալիստական և վոչ մի լերկիր: Միևնույն ժամանակ չպետք

ե մոռանալ, վոր կապիտալիստական լեռերըներում ժողովրդական լեռամտի աճումը նախ և առաջ կապիտալիստների և կալվածատերերի լեռամտի աճումն է: Մեզանում ժողովրդական լեռամտի աճումը նախ և առաջ բանվորների, գյուղացիների, ծառայողների լեռամտի աճումն է, այսինքն նրանց լեռամտի, վորոնք աշխատում են: Հնգամյակի վերջում բանվորների աշխատավարձը կավելանա 71 տոկոսով, ամբողջ հողագործ ազգաբնակչության լեռամտը՝ 67 տոկոսով:

Ահա թե ինչ պատկեր է ներկայացնում արդյունաբերական ապրանքների սպառումը հնգամյակի վերջում՝ հաշված մի հոգու վրա.

	1927—28 թ.	1932—33 թ.
Բամբակե գործվածքներ (մետրով)	15,2	21,3
Բրդեղեն գործվածքներ (մետրով)	0,48	1,17
Վոտանաման (գուլգ)	0,39	0,74
Կրկնակոշիկ (գուլգ)	0,22	0,39
Շաքար (կիլոգրամ)	7,7	13,9
Ոճառ (կիլոգրամ)	0,9	2,6

Զգալի փոփոխություններ են տեղի ունենում նաև ազգաբնակչության սննդի բնագավառում: Մսի սպառումը՝ ազգաբնակչության ամեն մի հոգու կողմից, ավելանալու լե քաղաքում 28 տոկոսով, իսկ գյուղում՝ 17 տոկոսով. ձվի սպառումն ավելանալու լե քաղաքում 71 տոկոսով, գյուղում՝ 45 տոկոսով. կաթնամթերքների սպառումը քաղաքներում՝ 56 տոկոսով, գյուղերում՝ 25 տոկոսով:

5. Հասնել յեվ գերազանցել կապիտալիստական յերկրներին.

Հնգամյա պլանի համաձայն մեր արդյունաբերությունը տարեկան աճելու լե միջին հաշվով 22 տոկոսով, գյուղատնտեսությունը՝ 6—7 տոկոսով: Դա աճման այնպիսի տեմպ է, վոր կապիտալիստական աշխարհին անծանոթ է: Այնպես վոր հնգամյակի վերջում մենք, որինակ՝ քարածխի արտադրության բնագավառում կգերազանցենք Ֆրանսիային. ածխի արդյունահանության 5-րդ տեղից մենք կբարձրանանք 4-րդ տեղը: Մեզանից առաջ կլինեն միայն Միացյալ Նահանգները, Անգլիան և Գեր-

մանիւն: Թուղի արտադրութեան բնագավառում մենք ավելի մեծ
թափով առաջ կընթանանք—6-րդ տեղից կանցնենք 3-րդ տեղը:
Այդ ասպարեզում մեզանից առաջ կլինեն միայն Գերմանիան և
Միացյալ Նահանգները:

Հնգամյա պլանի համաձայն մեր կառուցած նոր ձեռնարկու-
թյունները կանգնած կլինեն Արեւմտքի տեխնիկապետ ամենա-
առաջավոր ձեռնարկութիւնների հետ մի մակարդակի վրա: Հըն-
գամյա պլանում նախատեսված 9 ամենամեծ մետաղագործարան-
ները կառուցվելու յեն տեխնիկայի վերջին խոսքի համաձայն:
Մետաղագործական այդ 9 հսկաները նույնպիսի արտադրակա-
նութիւն կունենան, ինչպիսին ունեն ներկայումս խՍՀՄ-ում
գոյութիւն ունեցող բոլոր մետաղագործարանները միասին: Հըն-
գամյակում ծրագրված ավտոմոբիլային գործարանն իր մեծու-
թյամբ 2-րդն է լինելու Յեվրոպայում: Դնպրի ելեկտրոկալարանը
կլինի աշխարհի ամենաուժեղ ելեկտրոկալարաններից մեկը:
Բրդի արտադրութեան մեջ ծրագրված 5 ամենախոշոր ձեռնար-
կութիւններն այնքան ապրանք կարտադրեն, վորքան արտա-
դրում էին ցարական Ռուսաստանում գոյութիւն ունեցող 800
բրդի գործարանները: Ապակու 5 խոշորագույն գործարանները
նույնքան ապակի կարտադրեն, վորքան արտադրում էին մինչ-
հեղափոխական Ռուսաստանի 300 ապակու գործարանները միա-
սին: Մանր լետամնաց ձեռնարկութիւններին փոխարինում են
նորերը, վորոնք վոչնչով չեն փնում կապիտալիստական ա-
ռաջավոր յերկրների ձեռնարկութիւններից: Գլուղատնտեսու-
թեան ասպարեզում նոր խորհրդային տնտեսութիւններն ընթա-
նայու յեն Ամերիկայի խոշոր տնտեսութիւնների հետ համաքայլ:

6. Բարձրացնել աշխատանքի վորակը.

Մեր տեխնիկական լետամնացութիւնը և ազգաբնակչութեան
գրագիտութեան ցածր մակարդակն այն հետեանքն ունեն, վոր
մենք վատ ենք աշխատում: Մեզանում և արդունաբերութեան և
գլուղատնտեսութեան մեջ աշխատանքի արտադրականութիւնը
չափազանց ցածր է: Այնուհետե, հնգամյա պլանն իրագործելու
համար, անհրաժեշտ է զգալի չափով իջեցնել արտադրանքի ինք-
նարժեքը: Արդունաբերութեան մեջ ինքնարժեքը հինգ տարվա
ընթացքում պետք է իջեցվի 35 տոկոսով, իսկ շինարարութեան մեջ,
վորտեղ առանձնապես բարձր է ինքնարժեքը,—վերջինս պետք

և իջեցվի 50 տոկոսով: Աշխատանքի արտադրականութունը պետք է ավելանա 110 տոկոսով:

Ինչպես գլուխ բերել այդ բոլորը՝ Նախ և առաջ՝ աշխատանքային կարգապահութունը ամրացնելով, Ապա՝ արտադրության տեխնիկան բարելավելով, սոցիալիստական ռացիոնալացմամբ: Յեւ վերջապես՝ բանվորների դրագիտութունն ու վորակավորումը բարձրացնելով:

Գյուղատնտեսության բնագավառում հնգամյա պլանը կմտնի լե իրագործել հետևյալ պայմաններում. բերքատվության բարձրացումը 35 տոկոսով, ցանքսի տարածության ընդարձակումը 22 տոկոսով և խորհրդային ու կոլեկտիվ տնտեսութունների ծրագրված շինարարության ճշտիվ կատարումը:

Այդ թվերը գերեկտիվներ են լուրաքանչյուր կոմունիստի, լուրաքանչյուր բանվորի և աշխատավոր գյուղացու աշխատանքի համար: Այդ գերեկտիվի իրագործումը հեշտ գործ է: Դրա համար անհրաժեշտ է հսկայական չափով լարել ուժերը, մասնավոր՝ կուսակցության ուժերը: Մակայն ժողովրդական տնտեսության զարգացման հնգամյա պլանի կենսագործումն է միայն, վոր հնարավորութուն կտա իրականացնելու սոցիալիզմի կառուցումը մեր յերկրում:

II. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԿՈՆԵԿՏԻՎԱՑՈՒՄԸ

Կոլեկտիվ տնտեսութունների գաղափարը կայծակի արագությամբ տարածվում է խորհրդային Միության մեջ. գյուղի և քաղաքի անգամ ամենախուլ անկույններում ապրողներն իմացել են նրա նշանակության և դերի մասին: Զբաղվոր և միջակ գյուղացիներն արդեն հասկացել են նրա ոգտակարութունը, գիտեն, վոր կոմունիստական կուսակցութունը և խորհրդային իշխանութունը խրախուսում և ոգնում են կոմունաներ, արտելներ և ընկերութուններ կազմակերպող աշխատավոր գյուղացիներին: Արտելներ և ընկերութուններ կազմակերպող աշխատավոր գյուղացիներին մենք ամեն կերպ աջակցում ենք, տալով նրանց դանազան արտոնութուններ—վարկային ոժանդակութուն, գյուղատնտեսական մեքենաների եժան մատակարարում, հարկերի թեթեացում, վորովհետև մանր ցաք ու ցրիվ լեղած տնտեսութունների խոշորացումով և, վոր պետք է հասնենք սոցիալիզմին—կոմունիզմին: Մեզ անհրաժեշտ է գյուղացու մանր ապրանքային

տնտեսութիւնը վերածել համայնական սոցիալիստական տնտեսութեան, վորովհետեւ խոշոր տնտեսութիւնները հնարավորութիւն ունեն ոգտագործելու գիտութեան և տեխնիկայի վերջին նվաճումները, վորով ել աշխատանքի արտադրողականութիւնը ավելի բարձր և լինում:

Յեղել են (և կան) տնտեսագետներ և քաղաքագետներ, վորոնց կարծիքով մանր տնտեսութիւնը խոշորից շահավետ ե, գլուղատնտեսութեան զարգացման կապիտալիստական ուղին սոցիալիստականից գերադասելի: Ներկայումս այդ ակնհայտ հիմարութիւնը հերքված ե տեսականորեն և գործնականորեն. դեպի սոցիալիզմ ունեցած առաջխաղացումն ու փայլուն նվաճումները գործով և վործով ապացուցեցին այդ տեսութիւնների բուրժուական ընդլայնը:

Աշխատավոր գլուղացիների մեծամասնութիւնն արդեն հասկացել են, վոր մանր տնտեսութիւնն անոգտակար ե և դատապարտված ե մահվան. նրանք գիտակցում են համայնական խոշոր տնտեսութեան անցնելու ոգտակարութիւնը. կոլեկտիվացման գործին մեծագուշն խոչընդոտներ են հանդիսանում գլուղացիական մասսայի անգրագիտութիւնը և լետամիացութիւնը, տեխնիկական և գլուղատնտեսական գիտելիքներին քիչ տեղյակ լինելու հանգամանքը և մասնավոր սեփականատիրական հոգերանութիւնը, բայց աշխատավոր գլուղացիութիւնը բանվոր դասակարգի ե նրա կոմունիստական ավանգարդի աջակցութեամբ ու ղեկավարութեամբ հաղթահարում ե այդ խոչընդոտները և գլուղի սոցիալիստական զարգացման լայն ճանապարհ հարթում:

Կոմունիստական կուսակցութիւնն ընթանալով Լենինի ուղիով, մանր, անհատական տնտեսութիւնների պահպանման և ամրացման տնիրադնծելի խոստումներ չի անում գլուղացիներին. նա աշխատում ե նրանցից կազմակերպել կոլեկտիվ աշխատանքի և արտադրութեան միջոցների կոլեկտիվ ոգտագործման վրա հիմնված սոցիալիստական տնտեսութիւններ:

Գլուղատնտեսութեան կոլեկտիվացումն այսորվա ամենահրատապ և մարտական խնդիրն ե: Գլուղատնտեսութեան սոցիալիստական կերպարանափոխման ներկա ետապի առանձնահատկութիւնը կոլտնտշարժման հզոր վերելքն և ամենաարագ տեմպն ե:

Կոլեկտիվացման են լենթարկվում վոչ միայն անհատ տնտեսութիւններ, գլուղեր, շրջաններ, այլև ամբողջ նահանգներ ու մարզեր: Այսորվա կոլխոզարժումը մասսայորեն ծավալվում ե

ներքեից, ընդունելով խոշոր տնտեսությունների կազմակերպման ավելի բարձր ձևեր, և համայնացվում են արտադրության բոլոր միջոցները: Համատարած կոլեկտիվացման միջոցով է, վոր պետք է 25 միլիոն մանր փողիացած տնտեսությունները վերածվեն խոշոր սոցիալիստականի:

Խոշոր տնտեսություններում գործադրված աշխատանքն ավելի շատ արդյունք է տալիս, քան թե նույն աշխատանքը մանր ցրված անհատական տնտեսություններում: Վորքան խոշոր է տնտեսությունը, այնքան հողի մշակման համար գործադրվող ժամանակն արդյունավետ է ոգտագործվում: Մանր տնտեսություններում հնարավոր չէ լրիվ ոգտագործել գյուղատնտեսական ինվենտարը. անհնար է խոշոր բարդ մեքենաների ոգտագործումը փոքրիկ հողամասերում, վորի համար ել մեքենայի մեկ որվա աշխատանքը գյուղացին պետք է կատարի ձեռքով 10 որում, վորը դժվար է լինում և շատ ժամանակ է պահանջում: Անհատ գյուղացին հնարավորություն չունի գնելու գյուղատնտեսության բոլոր գործիքները (տրակտոր, շարքացան, կախող, հնձող մեքենաներ և այլն). և ձեռնտու չել չէ գնել, վորովհետև իր փոքրիկ հողամասը մի լերկու որում մշակելուց հետո, մի ամբողջ տարի գործիքները պետք է անգործ մնան:

Համայնացված խոշոր տնտեսություններում հեշտ է մեծ մեքենաներ ձեռք բերելը և լրիվ ոգտագործելը: Մանր տնտեսություններում գյուղատնտեսական մթերքներ, գործիքներ, անասուններ և այլ իրեր պահելու և բնակվելու համար մանր շենքեր շինելու ծախսը շատ է լինում և մյուս կողմից չեն ունենում պահանջված հարմարությունները: Համայնացված կոլեկտիվ տնտեսությունները կառուցում են մեծ շենքեր, վորոնք միջանի անգամ եժան են լինում և ունենում են բոլոր հարմարությունները: Համայնացված տնտեսություններում, շնորհիվ աշխատանքի բաժանման, գործն ավելի արագ է կատարվում և լավ: Յեթե 10 մանր տնտեսություններում անասուններին նայելու համար հարկավոր է 10 մարդ, համայնացման դեպքում նույն գործը կկատարի 2 մարդ:

Խոշոր գյուղատնտեսական ձեռնարկությունների առավելությունները մանրերի հանդեպ հիմնականում հետևյալներն են.

1. Խոշոր ձեռնարկություններում հնարավոր է լրիվ ոգտագործել գյուղատնտեսական բոլոր մեքենաները, վորը մեծ չափով բարձրացնում է արտադրողականությունը. իսկ մանր տնտեսություններում այդ հնարավոր չէ:

2. Խոշոր տնտեսութիւններում հնարավոր է կատարել աշխատանքի բաժանում, վորը մասնագիտացնելով վորոշ մարդկանց աշխատանքի մի ճյուղում, բարձրացնում է արտադրանքի վորակը և քանակը: Անհատ տնտեսութիւններում գլուղացին կատարում է բոլոր տեսակի աշխատանքները, ամեն ինչով զբաղվում է, վորի հետևանքով ել չի մասնագիտանում և վոչ մի բանում. աշխատանքը տուժում է և արտադրվածը լինում է վորակով վատ:

3. Խոշոր տնտեսութիւններում հնարավոր է աշխատանքը կազմակերպել պլանով և գիտականորեն: Այստեղ խոշոր չափով կոգտագործվեն գլուղատնտեսներ, անասնաբուժներ և այլ մասնագետներ: Ութ դաշտյան կամ տասներկու դաշտյան ցանքաշրջանի ձեւը փոքրիկ հողամասերում մտցնել անհնար է, իսկ մեծ տնտեսութիւններում միանգամայն հնարավոր է:

4. Մեքենաների, շինարարութեան, լուսավորութեան, վառելանյութի, անասունների և մանր ինվինտարի ծախսերը խոշոր ձեռնարկութիւններում ավելի քիչ կլինեն, քան մանր տնտեսութիւններում:

5. Խոշոր տնտեսութիւնը լավ դրութեան մեջ է գտնվում ապրանքների գնման և վաճառքի գործում: Այստեղ հնարավոր է կազմակերպել գլուղատնտեսութեան արտադրանքի (հումուլթի) վերամշակում. նա հեշտութեամբ է գտնում իր արտադրանքի մշտական գնորդ:

6. Խոշոր տնտեսութիւններում բանվորական ուժն ավելի նպատակահամար, խնայողաբար և լրիվ է ոգտագործվում, քան մանրում: Խոշոր ձեռնարկութիւններում աւանձին բանվորի աշխատանքի արտադրողականութիւնն ավելի բարձր է, քան մանրում:

Սրանք են ահա կարեւորագոյն առավելութիւնները, վոր ունեն կոլտնտեսութիւնները մանրի դիմաց: Հեշտ է նկատել, վոր ալդ տնտեսութիւնները մեզ դուրս կհանեն աղքատութիւնից, բարձրացնելով աշխատանքի արտադրողականութիւնը, իջեցնելով ինքնարժեքը, ոգտագործելով տեխնիկայի վերջին նվաճումները, կշատացնեն մթերքը, և լերկիբը դուրս կգա սպառման մթերքների պակասութեան վիճակից:

Գլուղատնտեսութիւնը կարող է զարգանալ և խոշոր տնտեսութիւններ կազմել լերկու ճանապարհով՝ սոցիալիստական կամ կապիտալիստական: Անհատական տնտեսութիւնների խոշորաց-

ման կապիտալիստական ուղին իրագործվում է մրցման, պայքարի և թուլլ տնտեսութլունների քայքայման ճանապարհով։ Նա քայքայելով մանր տնտեսութլունները, հողը և արտադրութլան մլուս միջոցները կենտրոնացնում է գլուղի կապիտալիստական-կուլակային վերնախավի ձեռքում։ Աշխատավոր գլուղացիութլան տնտեսութլան քայքայման և շահագործման գնով գոյանում են խոշոր կապիտալիստական տնտեսութլուններ։ Կապիտալիստական ուղին գլուղացիութլան մեծամասնութլան (չքավորներ և միջակ ներ) համար աղքատացման և քայքայման ուղի չե։ Նրանք զըրկվելով արտադրութլան միջոցներից, նետվում են վարձու աշխատավորների ըանակը. մի մասը զբաղվելով գլուղատնտեսութլան մեջ—իսկ մլուսը քաղաքային արգլունաբերութլան։

Մինչև կապիտալիզմը, գլուղատնտեսութլունը ժողովրդական տնտեսութլան ամենաառաջավոր և զերտկշող տսպարեղն եր։ Կապիտալիզմը զարգացնելով քաղաքային-գործարանային արտադրութլունը, գլուղատնտեսութլանը դարձրեց իրեն գաղութ, շահագործման առարկա։ Կապիտալիզմի քաղաքային արգլունաբերութլան բարձր տեխնիկան ճնշում է գլուղատնտեսութլանը իր թուլլ տեխնիկայով։ Կապիտալիզմի զարգացման շահերը չեն զուգահեղում և անհամառեղելի չեն աշխատավոր գլուղացիների անհատական տնտեսութլան զարգացման հետ։ Կապիտալիզմը ցանկանում է վոչ լին գլուղացու անհատական աշխատավորական տնտեսութլունը, այլ նրա քայքայման և շահագործման գնով ստեղծված խոշոր կապիտալիստական-կուլակային տնտեսութլուն։ Կապիտալիստական արգլունաբերութլունը վոչ թե աշակցում և գլուղատնտեսութլան զարգացմանը, այլ քայքայում և կործանում է նրան։ Կապիտալիզմի պայմաններում գլուղատնտեսութլունը արգլունաբերութլան գաղութն է։ Կապիտալիզմը վոչ միայն չի աշխատում գլուղին բարձրացնել և հասցնել քաղաքին, այլև ուժեղացնում է սրանց միջի տարբերութլունը, խորացնում է հակասութլունը։

Կապիտալիստական զարգացման պայմաններում աճում են գլուղի ծալրահեղ խմբերը՝ մի բեեռում մասսայական չքավորութլուն, մլուսում՝ կուլակային շահագործողական վերնախավ, իսկ միջակ մասը մեջտեղից սըբվում, հալվում, նվաղում և քայքայվում է. միջակների մեծ մասը գալիս է չքավորների ըանակը, իսկ փոքր չնչին մասը՝ կուլակների։

Մեղանում ընդհակառակը՝ նվաղում է չքավորների և կու-

զականրի խմբակը և աճում է միջակութիւնը «վորպես հողագործութեան կենտրոնական դեմք»։ Շնորհիվ խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութեան, չքավորները դուրս են գալիս չքավորութիւնից, նրանց ցույց է տրվում բազմակողմանի աջակցութիւն՝ տնտեսութեան աղքատիկ վիճակը վերացնելու համար։ Կուլակը նվազում է, վորովհետեւ մենք սահմանափակում ենք նրա շահագործման տենդենցները, իսկ ներկայումս վարում ենք նրան վորպես դասակարգ վերացնելու քաղաքականութիւնը։

Ինչն խորհրդային և սոցիալիստական տնտեսութեան պայմաններումն է, վոր քաղաքային արդունարերութիւնը և գյուղատնտեսութիւնը կազմում են միմյանց ոգնող միասնական ժողովրդական տնտեսութեան տարբեր ճյուղերը։ Նրանք փոխադարձաբար իրար ոգնում են և շահագրգռված են միմյանց դարգացումով։

խորհրդային Միութիւնը չի կարող գնալ միլիոնավոր գյուղացիների քայքայման կապիտալիստական ուղիով։ Գյուղատնտեսութեան զարգացման այդ ուղին մեզ համար խորթ է և անընդունելի։ Մեր ուղին փոքր անհատական տնտեսութիւնների միացման, կոլեկտիվ և խորհրդային տնտեսութիւններ կազմակերպելու սոցիալիստական ուղին է։

Մեր արդունարերութիւնը վոչ թէ քայքայում, շահագործում ու գաղութացնում է գյուղատնտեսութիւնը, այլ ոգնում և ղեկավարում է նրա զարգացումն, ուղղելով նրան սոցիալիստական կերպարանափոխման ուղիով։ Մենք վոչ թէ մեծացնում, խորացնում ենք գյուղի և քաղաքի միջև գոյութիւն ունեցող ձեղքը, հակասութիւն և անհամասարութիւն, այլ վերացնում ենք այդ։

Յեթե կապիտալիզմը շահագրգռված է գյուղացիական աշխատավորական տնտեսութեան քայքայումով, մենք, ընդհակառակը, քայքայելով գյուղում կապիտալիստական տնտեսութիւնները, աջակցում ենք աշխատավորական տնտեսութիւններին զարգացմանը և նրանց կոլեկտիվացման ճանապարհով տանում ենք դեպի սոցիալիստական տնտեսութիւն։

Կապիտալիզմն աղքատացնում և սեփականազուրկ է դարձնում չքավոր և միջակ տնտեսութիւններին, իսկ սոցիալիզմը նրանց դարձնում է կոլեկտիվ սեփականութեան հիման վրա կազմակերպված աշխատանքային ընկերակցութեան հավասար անդամներ։

Աշխատավոր գյուղացիութիւնն տնտեսութեան զարգացման միակ ճիշտ ուղին սոցիալիստական զարգացման ուղին է, վորը նրան ընդմիշտ կազմատի շահագործման, քայքայման և աղքատացման սպառնացող վտանգից:

III. ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

«Պրոլետարիատի դիկտատուրան վոչ թե դասակարգային պայքարի վերջն է, այլ նրա շարունակումը նոր ձևերով: Պրոլետարիատի դիկտատուրան դասակարգային պայքար է հաղթանակած և քաղաքական իշխանութիւնն իր ձեռքը վերցրած պրոլետարիատի՝ ընդդեմ հաղթված, բայց չվոչնչացված, չանհետացած, դիմադրութիւնը չզազարեցրած, ընդդեմ իր գիմադրութիւնն ուժեղացրած բուրժուազիայի» (Լենին):

«Պրոլետարիատի դիկտատուրան համառ պայքար է, արյունալից և անարյուն, բռնի և խաղաղ, ռազմական և տնտեսական, մանկավարժական և վարչական, հին հասարակութեան ուժերի և տրագիցիաների դեմ, արտաքին կապիտալիստական թշնամիների դեմ, շահագործող դասակարգերի մնացորդները դեմ լերկերի ներսում, նոր բուրժուազիայի բողբոջների դեմ, վորոնք ծնունդ են առնում դեռևս չհաղթահարված ապրանքային արտադրութեան հիման վրա: Քաղաքացիական պատերազմի լիկվիդացիայի պայմաններում դասակարգային համառ պայքարը շարունակվում է նոր ձևերով, ամենից առաջ հին տնտեսական ձևերի մնացորդների ու նրանց նոր բողբոջների և տնտեսութեան սոցիալիստական ձևերի միջև տեղի ունեցող պայքարի ձևով, ըստ վորում պայքարի ձևերը փոխվում են սոցիալիստական զարգացման դանազան փուլերում և նրա առաջին շրջանում այդ պայքարը կարող է վորոշ պայմանների դեպքում սրանալ» (Գոմինտերնի ծրագրերը):

«Խաղաղ» սոցիալիստական շինարարութեան պայմաններում մենք վարում ենք կոլլակններին և նեպմաններին վերացնելու քաղաքականութիւն. նրանց տնտեսապես հաղթահարում ենք ուժեղացնելով ժողովրդական տնտեսութեան սոցիալիստական տարբերը պետ. արդշունաբերութեան, պետ. առևտրի, կոոպերացիայի ամրացման և կոլտնտեսութիւնների ու խոր. տնտեսութիւնների շինարարութեան միջոցով: Ծնշում ենք նրան հարկային և վարկային քաղաքականութեան միջոցով. հատուկ որենք-

ներով և վարչական միջոցներով պայքարում ենք նրանց շահագործման միջոցով ուժանալու դեմ:

Մենք տռաջադրել ենք համատարած կոլեկտիվացման և խոշոր սոցիալիստական տնտեսությունների կազմակերպման լուրջունգը: Կուլակը չի կարող չկռվել այս քաղաքականության դեմ, վտրվհետև դա խլում է իր վոտքի տակից շահագործելու բոլոր հիմքերն ու հնարավորությունները՝ նա իր համար մահ է ընրում: Նա մոչնչացնող հարված է հասցնում իրեն, վորպես գյուղի կապիտալիստական տարրի: «չկա ավելի վճռական սրարչավ հարձակում գյուղի և քաղաքի կապիտալիստական ելիմենտների վրա, քան սոցիալիզմի աճումը գյուղում և քաղաքում» (Մոլոտով):

Համայնական խոշոր տնտեսություններ ստեղծելու մեր վճռական կուրսին կուլակը պատասխանում է իր ուժեղացրած դիմադրություններով: Մենք կանխում և խորտակում ենք այդ դիմադրությունները, մահացու հարված տալով նրան սոցիալիզմի հաղթական արշավով: Դասակարգային հակառակորդին վերացնելու այդ քաղաքականությունից որինաչափորեն բղխում է դասակարգային պայքարի հետագա սրումը:

Կուլակին վորպես դասակարգ վոչնչացնելու քաղաքականությունն իրագործվելու չե նրա ակտիվության բարձրացման պայմաններում: Նա կամավոր չի զիջի իր գիրքերը—խնդիրը պետք է լուծվի դաժան և համառ պայքարի միջոցով: Ներկայումս դասակարգային պայքարը գյուղում գլխավորապես պայքար է կոլխոզի և կուլակի միջև: Այդ պայքարի ներկա փուլի առանձնահատկությունն այն է, վոր միջակի զգալի մասը գերադասելով կոլեկտիվ տնտեսությունն իր անհատականից, անցնում է նրա կողմը: Կոլտնտեսություններում կազմակերպված չքավորությունը, բատրակությունը ու միջակ գյուղացին անհաշտ պայքարի մեջ են մտնում կուլակի հետ:

Սոցիալիզմի հաջող հարձակման հիման վրա սրվող դասակարգային պայքարն ընդգրկում է տնտեսության, կուլտուրայի և քաղաքական կյանքի զանազան բնագավառները, դասակարգային թշնամին զգալով իր մոտալուտ վոչնչացումը, վոտքի չե հանում հին աշխարհի բոլոր ֆեոդոդներին, ձեռք է առնում պայքարի բոլոր հնարավոր միջոցներն իր անխուսափելի վախճանի ժամկետը չերկարացնելու համար: Նա զգում է, վոր ճգմվում է սոցիալիզմի հուժեղ առշավի անիմների տակ, վորի համար ել

հավաքում ե իր ուժերը վերջին դիմադրութիւնը ցույց տալու համար: Նա աշխատում ե ոգտագործել դասակարգային պայքարի բոլոր զինքերը վոչ թե նրա համար, վոր ուժեղացել ե, այլ նրա համար, վոր թուլացման ե կործանման անժխտելի փաստերն ստիպում են նրան մի անգամ ես ձեռքը գցելու չոփին, ինչպես խեղդվողը ծովում:

«Մեռնող դասակարգերը դիմադրում են վոչ թե այն պատճառով, վոր իրենք ավելի լեն ուժեղացել, քան մենք, այլ այն պատճառով, վոր սոցիալիզմն ավելի արագ ե աճում, քան իրենք» (Ստալին): Դասակարգային հակառակորդի ջղաձգային գալարումների այս վերջին փորձը նրա թուլացման ե անխուսափելի վոչընչացման նշանն ե:

Յերկրի ներսում դասակարգային պայքարի սրուճն ամբողջովին հերքեց աշերի խոսակցութիւնն այն մասին, թե դասակարգային պայքարը չի սրվում, վոր կուլակն աստիճանաբար ներաճում ե սոցիալիզմի մեջ կոոպերացիայի ե այլ ճանապարհներով: Նման տեսութիւնները հակասում են Լենինի ուսմունքին: Նրանք դինաթափ են անում պրոլետարիատին իր դասակարգային թշնամիների դեմ մղած պայքարում: Կուսակցութիւնը վճռողական հակահարված տվեց դասակարգային պայքարի սրումը թերագնահատող ե կուլակի վրա կատարվող հարձակման թափը թուլացնել ցանկացող աջ ոպորտունիստներին: Բանվոր դասակարգը, կոմունիստական կուսակցութան զեկավարութեամբ հենվելով չքավորների վրա ե դաշնակցելով միջակի հետ, կվոչընչացնի կուլակին վորպես դասակարգ ե կկառուցի սոցիալիստական հասարակութիւն:

«Կուլակներն ամենագազանային, ամենակոպիտ, ամենավարենի շահագործողներն են, վորոնք այլ չերկրների պայմաններում քանիցս վերականգնել են կալվածատերերի, թագավորների, տերտերների, կապիտալիստների իշխանութիւնը: Կուլակներն ավելի շատ են, քան թե կալվածատերերն ու կապիտալիստները: Այնուամենայնիվ կուլակները ժողովրդի մեջ փոքրամասնութիւնն են կազմում: Այդ արյունաքնները հարստացել են ժողովրդական կարիքի վրա, պատերազմի ժամանակ, բարձրացնելով հացի ե այլ պրոդուկտների գները: Այդ սարդերը չաղանում եին իհաշիվ գյուղացիների քայքայման պատերազմից, իհաշիվ սոված բանվորների: Այդ տգրուկները խմում եին աշխատավոր-

ների արշուներ, այնքան ավելի հաստանալով, վորքան ավելի սովի չե՛ր մատնվում բանվորը քաղաքում և գործարանում: Այդ վամպիրները հավաքում էին և հավաքում են իրենց ձեռքը կալվածատիրական հողը, նրանք նորից և նորից կապալայի տակ են պցում չքավոր գյուղացիներին:

Կուլակներն ոգտվում են գյուղական չքավորության խավարութունից, ցրվածութունից և ջլատութունից: Նրան դժգում են բանվորների դեմ, չերեմն կաշառում են նրան՝ հնարավորութուն տալով նրան մի հարյուր ուրիշ «շահն» հացի սպեկուլիացիայից (և միևնույն ժամանակ հազարներով թալանել չքավորութանը): Կուլակները ձգտում են իրենց կողմը քաշել միջակ գյուղացուն և չերեմն ալդ նրանց հաջողվում ե՛ր» (1, 66-ից):

Կուլակն ու նեպմանը բոլոր հնարավոր միջոցները ձեռք են առնում՝ խանգարելու խորհրդային իշխանության ձեռնարկումներին: Պրոլետարական դիկտատուրայի դեմ մղած իրենց պայքարում նրանք գործադրում են բազմազան ձևեր՝ սկսած կոլեկտիվները քայքայելու փորձերից, վերջացրած խորհրդային ակտիվ աշխատողների, կոմյերիտականների, կոմունիստների և գյուղ-թղթակիցների դեմ կազմակերպվող մահափորձերով: Այդ պայքարի կազմակերպման համար նրանք ստանում են քաղաքային նեպմանի, հոգևորականութան և արտասահմանյան բուրժուազիայի նյութական, բարոյական և քաղաքական աջակցութունը:

Կուլակն աշխատում է խախտել չքավոր և միջակ գյուղացու դաշինքը, վորպեսզի ալդ փոխարինի իր և միջակի դաշինքով և տապալի պրոլետարիատի դիկտատուրան. նա աշխատում է ունենալ իր մարդկանց գյուղում աշխատող զանազան կազմակերպությունների մեջ և առաջին հերթին՝ գյուղխորհրդում. հաճախ նա իր պայքարը տանում է չքավոր և միջակ լեռնամասց տարրերի միջոցով:

Մեր բոլոր ձեռնարկումներին կուլակը հակադրում է իրենը. մենք անցկացնում ենք հացամթերում—նա ևս անցկացնում է հացամթերում, թագցնում է իր հացը և գնում մյուս գյուղացիների ավելցուկը, վորպեսզի սովի մատնի չերկիրը և ստիպի մեզ զիջումներ կատարելու իրեն: Նա խանգարում է ինդուստրացման փոխառությունների իրացմանը. «իզուր եք ձեր կոպեկները տալիս կառավարությանը, դուք նախ մտածեք, թե քանի՜ ուր է մնալու ալդ իշխանությունը, վոր տասը տարվա վարկ եք տալիս»—

ասում ե կուլակը: Նրանք սպանում կամ ծեծում են չքավորներին, գյուղթղթակիցներին, քեֆերի կազմակերպման միջոցով աշխատում են գյուղացիների վորոշ մասին քաշել իրենց կողմը: Կուլակները և քահանաները ագիտացիա չեն անում կուսակցության և իշխանության դեմ, զանազան պրովոկացիաներ և պոչավոր ստեր են տարածում անտեղյակ մարդկանց միտքը պղտորելու ու գրգռելու համար: Կուլակներ տարածում են, թե կոմունաներում բոլորի կանայք և աղջիկները համայնացվում են, նրանք քնում են բոլորի համար պատրաստված մի մեծ վերմակի տակ, նրանք ճաշում են մի ընդհանուր ափսեյում և այլ նման ստահոգ լուրեր:

Կուլակները և նեպմաններն աշխատում են կաշառել և քայքայել մեր ապարատները. նա կեղծ դիմակ հագած մտնում ե կոտնտեսության մեջ, վորպեսզի նրան քայքայի և պալթեցնի: Կուլակները պալքարում են գների պետական կարգավորման դեմ, աշխատում են խափանել գների իջեցման քաղաքականությունը, վորպեսզի իրենց ապրանքը կրկնակի գներով վաճառեն և զցնն դրամի կուրսը: Կուլակը կատաղի դիմադրություն ե ցույց տալիս մեր հարկային, վարկային և չքավորին ոգնելու քաղաքականությանը: Նրանք պալքարում են անհատական հարկման և գյուղատնտեսական գործիքները դասակարգային սկզբունքով բաշխելու դեմ: Կուլակը պալքարում ե բամբակի ցանքսադաշտերը ծավալելու դեմ—«գալող տարի հացը շատ քիչ ե լինելու, սով ե տիրելու ամբողջ չերկրում, լեթե բամբակցանք, սովից կկոտորվեք»—ահա նրա խորամանկ պալքարի նմուշներից մեկը:

Այս բոլոր փաստերն ապացուցում են, վոր կուլակը սոցիալիզմի դեմ պալքարելու հստակ ծրագիր և տակտիկա ունի: Կուլակն իր հակահեղափոխական ագիտացիայով և պալքարով մի շարք տնտեսական և քաղաքական պահանջներ ե առաջադրում, վորոնց իրագործման դեպքում կվերանար պրոլետարական դիկտատուրան: Նրանք հասկանում են, վոր լեթե չլինի կոմունիստական կուսակցությունը, չի լինի և խորհրդային իշխանությունը, վորի համար ել առաջադրում են «խորհուրդներն առանց կոմունիստների» լողունգը. նրանք պահանջում են գաղտնի քվեարկություն և բուրժուական ու մանր բուրժուական կուսակցությունների լեգալ և անարգել գործելու հնարավորություն: Նրանք լավ գիտեն, վոր լեթե չլինի պրոլետարիատի ղեկավարությունը խորհրդներում, բանվորագյուղացիական դաշինքի մեջ, գյու-

դացիութիւնը կենթարկվի բուրժուական և մանր բուրժուական ազդեցութիւններին, և կթուլանա պրոլետարական դիկտատուրան, վորի համար ել պահանջում են բանվորների և գյուղացիների համասար ընտրական իրավունք, նրանցից խորհրդներում պետք ե լինի այնքան պատգամավոր, վորքան իրենց տեսակարար կշիռն ե ազգաբնակչութիւն մեջ: Նրանք պահանջում են գյուղացիների ինքնուրույն կազմակերպութիւններ—«գյուղացիների միութիւն»—քաջ գիտակցելով, վոր դրանք հականեղափոխութիւն ընել են լինելու: Նրանք պայքարում են չքավորներին ինքնուրույն կազմակերպելու և նրանց դասակարգային գիտակցութիւնը բարձրացնելու համար տարվող աշխատանքների դեմ—«գյուղացիներին պետք ե բաժանել վոչ թե չքավորների, միջակների և կուլակների, այլ աշխատավորների և ծուլների, անբանների»: Կուլակային այս ագիտացիայի իմաստը պարզ ե. նա ցանկանում ե թագցնել գյուղի դասակարգային շերտավորումը և դասակարգերի անհաշտ պայքարը, վորպեսզի դրանով թագցնի իր շահագործող դեմքը:

Թված փաստերը գալիս են մեզ համոզելու, վոր պետք ե անխնա պայքար մղել կուլակին քաղաքականապես և տնտեսապես վոչնչացնելու համար, վորպես սոցիալիստական շինարարութիւն և պրոլետարական դիկտատուրայի ամենակատաղի հակառակորդի:

IV. ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՊՊՅՔԱՐԸ ԿՈՒՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՍՈՒՄ

«Իհարկե կոլտնտեսութիւններում կան հակասութիւններ: Իհարկե կոլտնտեսութիւններում կան ինդիվիդուալիստական և նույնիսկ կուլակային սովորութիւններ, վորոնք դեռևս մի կողմ չեն նետվել, վորոնք սակայն անպայման մի կողմ պիտի նետվեն ժամանակի ընթացքում—կոլտնտեսութիւնների ամրացման, նրանց մեքենայացման հետ զուգահեռ»: «Դասակարգային պայքարի տարրեր կան արդի՞ք կոլտնտեսութիւններում: Այո, կան: Կոլտնտեսութիւններում դասակարգային պայքարի տարրեր չլինել չեն կարող, յեթե այնտեղ դեռևս պահպանվում են ինդիվիդուալիստական և անգամ կուլակային հոգեբանութիւն մնացորդները, յեթե այնտեղ դեռևս կա վորոշ անհավասարութիւն» (Ստալին):

«Աշխատանքի կազմակերպումը կոլտնտեսություններում չի կարող ընթանալ առանց պայքարի: Կազմակերպման, բաշխման և աշխատանքի վարձատրման շուրջը կլինեն նույնիսկ դասակարգային պայքարի տարրեր» (Պրավդայի առաջնորդողը №48,30 թ.):

Տնտեսության սոցիալիստական հատվածի համատարած արշավը և հաղթանակը, կոլլեոզ շարժման հզոր ծավալումն ուղեկցվում են դասակարգային պայքարի աննախընթաց սրումով: Կուլակությունը շատ տարբեր ձևերով պայքարում են կոլլեոզ շարժումն անհաջողության մատնելու համար, սկսած զրպարտություններից ու վարկաբեկումից, վերջացրած տերրորով, ծեծով, գուլքի հրկիզումով և ինվենտարի փչացումով: Պայքարի այս «խաղաղ» միջոցները գործադրվում են գլխավորապես կոլխոզների կազմակերպման առաջին շրջանում. կոլխոզի ձևավորման և ամրացման առընթեր այդ պայքարի ձևերը նորանոր մոմենտներ են ընդգրկում իրենց մեջ:

Կոլտնտեսությունների դեմ կուլակների պայքարի գլխավոր դիրձն ընթանում են նրանց կազմակերպման աշխատանքների ընդիմանալու, նրանց կազմակերպումը խանգարելու ուղղությամբ: Պայքարի այս գլխավոր գծից բացի, կա նաև զարտուղի ճանապարհ, դա լե՝ մտնել կոլտնտեսությունը նրան քայքայելու, կամ նրան իրեն կապիտալիստական տնտեսության շահերին լենթարկելու և սոցիալիստական դառնալու պրոցեսը կես ճամպին թողնելու համար. սա պայքարի լերկրորդ ուղին է: Կուլակը կոլտնտեսություն են գնում վորոշ ծրագրով և նկատառումներով. նա գնում է ալնտեղ, վորպեսզի պաշտպանվի պրոլետարական պետության ճնշումից, ազատվի անհատական հարկից, հացամթերումից և ալլն: Նա մտնում է կոլտնտեսություն, վորպեսզի ոգտագործի նրան տրվող արտոնությունները, կոլեկտիվի անվամբ ստանա մեքենաներ և ոգտագործի իրեն անհատական տնտեսության համար: Նրանք հաճախ ծախում կամ թագցնում են իրենց գուլքը և արտադրական միջոցները և կոլտնտեսություն են գնում վորպես միջակ կամ չքավոր, լեթեն այդ չի հաջողվում իրենց շրջանում—ապա հաջողվում է մի ուրիշ շրջան տեղափոխվելով: Մտնելով կոլտնտեսություն, նրանք աշխատում են նրան հակադրել պետությանը. նրան կապում են մասնավոր շուկայի հետ և վաճառում հացի ավելցողիկը նրան. իրենց սպառման նորմաները դիտավորյալ կերպով ավելացնում են, վորպեսզի հացը չտան պե-

տությանը. իրենց անվամբ թագցնում են կոլտնտեսութունից դուրս գտնվող կուլակներին հացը և ալլն:

Իսասակաբալին պալքարը կոլտնտեսության ներսում մեղմանում է, բայց չի վերանում: Այդ պալքարը մղվում է զգալիորեն փոխելով իրեն ձևերը: Վորտեղ կուլակային տարրերին հաջողվում է մտնել կոլտնտեսության մեջ, նրանք պայթուցիկ աշխատանք կատարողի դեր են տանում. նրանք կարողանում են շատ հմտորեն քայքայել կոլտնտեսութունը և լերեմնի քայքայման մեղավորին չքավոր կամ միջակ գյուղացուն դուրս բերել. կոլտնտեսության սաղափարը գյուղացիության աչքում վարկաբեկելու համար, նրան քայքայում, կաղմալուծում և պայթեցնում են ներքուստ:

Նրանք աշխատում են դուրս հանել կոլխոզից ափսիվ հասարակական աշխատողներին և չքավորներին՝ «ծուլլ է, չի աշխատում» և այլ պատրվակներով. ամեն կերպ խանգարում են կոլտնտեսության պարզ ձևերից բարձր և ավելի համայնացված ձևերին անցնելուն (որինակ՝ միասին հողագտազործող ընկերությունից արտելի կամ կոմունայի անցնելու համար), նրանք ցտնկանում են համայնացումը պահպանել իր ամենասկզբնական աստիճանների վրա, վորտեղ դեռ անհատական տնտեսութունն իր հիմնականում գոյություն ունի: Կուլակը կոլտնտեսության ներսում խանգարում է համայնացման բարդ ձևերին անցնելուն, վորովհետև վերջինս հնարավորություն չի տալիս նրան՝ կոլտնտեսութունն իր շահագործողական նպատակներին ծառայեցնելու. հանրայնացման բարձր ձևերին անցնելուն խանգարելը կուլակի ներկոլխոզային տափտիկայի հիմնական խնդիրն է:

«Կոլտնտեսության ներսում կուլակը գիմակավորված աշխատում է պահպանել իր կուլակային եյությունը, նա գործում է վորպես ֆեոսատու, վորպես սոցիալիստական տնտեսության կատաղի թշնամի: Նա փչացնում է կոլտնտեսության գործիքները, թշնամանք է սերմանում և սրում է անդամների փոխհարաբերությունը, անտնտեսավարություն և ստեղծում, կուլտուրական-քաղաքակրթական աշխատանքներին խանգարելու համար հարեցողություն է տարածում, աշխատում է չքավորներին դուրս հանել կոլտնտեսութուններից, խանգարում է համայնացման ավելի բարձր ձևերին անցնելուն, կոլտնտեսության ներսում շահագործողական հարաբերություններ է հաստատում, փորձում է կոլտնտեսութունը կապել մասնավոր շուկայի հետ և խանգարել պետության հան-

դեպ ստանձնած պարտավորութիւնները և այլն և այլն: Ահա սրանք են կուլակի պայքարի մեթոդները կոլտնտեսութեան ներսում:

Գոյութիւն ունեն նաև, այսպես կոչված՝ կեղծ կոլխոզներ, վորոնց կազմակերպիչները և հիմնական կադրերը կուլակային և խորթ տարրերն են: Կուլակութիւնն այդ «կոլտնտեսութեան» մեջ է քաշում նաև չքավորական և միջակային խավերից, իհարկե, այնպիսի քանակութեամբ և այնպիսի մարդկանց, վորպեսզի ղեկավարութիւնը մնա իրեն ձեռքին, իսկ նրանք կլինեն մի ցուցանակ կեղծ կոլտնտեսութեան իսկական գույն սալու համար: Կեղծ կոլխոզները—դրանք գլուղի կուլակային-շահագործող խավերի կազմակերպութիւններն են՝ կոլտնտեսութիւններին տված արտոնութիւններն իրենց ուռճացման և անհատական տնտեսութեան ամրացման համար՝ ոգտագործելու: Դրանք կապիտալիստական տնտեսութիւններ են, վորոնք կոլտնտեսութեան անվան տակ թազնվում են պրոլետարական դիկտատուրայի հարվածներից:

«Մաքրել կոլտնտեսութիւնները այնտեղ ևս սողոսկված կուլակային տարրերից, և վճռողական պայքար մղել կեղծ կոլտնտեսութիւնների դեմ, միաժամանակ կազմակերպել ամբողջ չքավոր և միջակ ակտիվի պայքարը այն կոլխոզներում, վորոնք գտնվում են կուլակների ղեկավարութեան կամ ազդեցութեան ներքո... Կուսակցութիւնը պետք է համառ և սխտեմատիկ աշխատանքով ապահովի կոլխոզների չքավոր-միջակային միջուկի ուժեղացումը: Դա անհրաժեշտ է, վորովհետև կոլտնտեսութիւններում, հատկապես պարզ տիպի կոլտնտեսութիւններում, վորքան վոր նրանցում դեռևս արտադրութեան բոլոր միջոցները չեն հանրայնացված և ընդհանրապես ուժեղ են մանր սեփականատիրական շահերը—այստեղ զգալիորեն մնում է կուլակային ազդեցութիւնների վտանգը (Կենտկոմի պլենումի բանաձևը կոլտնտ. շինարարութեան մասին):

Կոլտնտեսութեան ներսում դասակարգային պայքարը մղվում է նաև աշխատանքի արդիւնքի բաշխման ձևեր սահմանելու շուրջը: Վորոշ տեղերում բաշխումը կազմակերպում են ըստ միացրած արտադրական միջոցների: Բաշխման նման ձևն անթույլատրելի չէ և դասակարգախորհն սխալ, վորովհետև հնարավոր է դարձնում արտադրական միջոցներ ունեցողների շահագործումը չունեցողներին. սա ստեղծում է նյութական անհավասարութիւն, և կոլտնտեսութեան անունն ոգտագործվում է իրենց անհատա-

կան տնտեսութեան ամրացման համար։ Այս ձևը գլխավորապես կիրառւում է այն կոլտնտեսութիւններում, ուր մուտք են գործել կուլակային տարրեր կամ նրանց ազնետները։

Աշխատանքի և բաշխման կազմակերպումը կոլտնտեսութիւններում կարեւորագոյն սոցիալական խնդիր է, վորի սխալ լուծումն առաջացնում է հակասութիւններ, վոր և ստեղծում է դասակարգային պայքար կոլտնտեսութեան ներսում։ Մթերքի բաշխումն ըստ մուծած փայլի, կամ միացրած արտադրական միջոցների, հարմարում է չքավորութեանը և պետք է դեն շարտվի վորպես կուլակային ձև։

Միայն համայնացման պրոցեսի խորացումն է, նրա ավելի բարձր ձևերին անցնելը, վոր կստեղծի նախապայմաններ նույն կան-տնտեսական անհավասարութեան վերացման համար։ Քանի դեռ կա տնտեսական անհավասարութիւն կոլտնտեսութեան ներսում, այնքան ժամանակ կմնա և դասակարգային պայքարը։ Տնտեսական անհավասարութիւնը, նամանավանդ, լեթ է նա վորոշ շահագործողական տարրեր է պարունակում իրեն մեջ, բնականաբար վերածվում է դասակարգային պայքարի։

Կոլտնտեսութիւններին ներսում, բացի սոցոսկված կուլակներից, նրա դեմ պայքարում են նաև լենթակուլակները (կուլակի թուլակները, նրա ազդեցութեան տակ գտնվող գյուղացիները)։ Կուլակները սովորաբար աշխատում են պայքարը կազմակերպել իրենց այդ գործակալների միջոցով, վորոնք լինելով աշխատավորների ամենայնտամաց և դասակարգայնորեն բուլ խավը, գիտակցաբար աշխատում են կուլակի ոգտին՝ ընդդեմ կոլտնտեսութեան։ Սենթակուլակները դասակարգային թշնամու դեմքերն են կոլտնտեսութեան վիժեցման համար։ Նրանք մտել են կոլխոզ, նրան քայքայելու և կուլակի պատվերը կատարելու համար։ սրանց պետք է հարմարել և դուրս հանել կոլտնտեսութիւնից, վորպես մեռնող կուլակի պաշտպանների։ Իհարկե, լենթակուլակին չպետք է շփոթել այն աշխատավոր գյուղացու հետ, վորը լեքկար ժամանակ լխողաղ ապրելով կուլակի հետ, դեռ դժվարանում է հաշտվել նրա հանդեպ կիրառվող խիստ միջոցների հետ (գուլքի գրավում, արտաքսում և այլն)։ սրանք այն աշխատավոր գյուղացիներն են, վորոնք դեռ խղճահարվում են, վորոնք դեռ մինչև վերջը չեն գիտակցել կուլակի քնասարար դերը նոր հասարակարգ ստեղծելու գործում, վորոնցում դասակարգային պայքարը դեռ խոր չի գնացել։ Սենթակուլակին չպետք է շփոթել սրանց հետ,

սրանց միջև խոշոր տարբերությունն էր, Շեշտելով տարբերությունը, միևնույն ժամանակ պետք է ասենք, վոր սրանց միջև անանցանելի չինական պարիսպներ չկան. այդ մեղմ և խղճահարվող վերաբերմունքը կարող է վերածվել կուլակի ակտիվ պաշտպանության (գառնալինթակուլակ) և ընդհակառակը:

Կոլտնտեսությունների միջոցով մենք գնում ենք դեպի սոցիալիստական հասարակարգ, բայց կոլտնտեսությունը դեռևս կատարյալ սոցիալիստական տնտեսություն չէ: Կոլտնտեսության անդամների խոշորագույն մասը լերեկվա մասնավոր տնտեսատերն է, պարզ պարանքային տնտեսություն ունեցող գյուղացին: Մանր բուրժուական այդ հատվածը միանգամից չէ, վոր փոխում է իր սեփականատիրական հոգեբանությունն ու մանր բուրժուական մտածողությունը: Դեկրետի և լոգունգի ուժով չէ, վոր նրա այս կողմը պիտի վերամշակվի, այլ այդ պետք է տեղի ունենա համառ և լերկարատև պայքարի միջոցով: Մեր պայքարը այդ մանր բուրժուական մասնավոր սեփականատիրական մտայնության և հոգեբանության դեմ ևս դասակարգային պայքար է: «Մանր լերկարգործի վերամշակման և նրա ամբողջ հոգեբանության ու սովորությունների վերափոխման գործը սերունդներ պահանջող գործ է: Լուծել այդ խնդիրը մանր լերկարգործի վերաբերմամբ, առողջացնել, այսպես ասած, նրա ամբողջ հոգեբանությունը, կարող է միմիայն նյութական բազան, տեխնիկական, տրակտորների և մեքենաների գործադրումը մասսայական մասշտաբով լերկարգործության մեջ, ելեկտրիֆիկացիան մասսայական մասշտաբով» (Լենին):

Դասակարգային պայքարը կոլտնտեսության ներսում զգալիորեն տարբերվում է նրանից դուրս մղվող պայքարից, մենք վերը շեշտեցինք, վոր այդ պայքարը մեղմանում է և խոշոր չափով, սկզբունքորեն տարբերվում է նախկինից: Պայքարի բովանդակությունը և ձևերը մեծ մասամբ տարբերվում են կոլտնտեսությունից դուրս մղվող պայքարից:

Ընկ. Ստալինը Մարքսիստ ագրարագետների համագումարում այդ առթիվ ասում է. «Հոետորն այնպես գունեղ նկարագրեց դասակարգային պայքարը կոլտնտեսություններում, վոր կարելի չէ կարծել, թե դասակարգային պայքարը կոլտնտեսություններում չի տարբերվում կոլտնտեսություններից դուրս կատարվող դասակարգային պայքարից: Ավելին՝ կարելի չէր կարծել, թե այդ պայքարն այնտեղ ավելի կատաղի չէ դառնում... Դասակար-

գային պալքարի տարրեր կան արդյոք կոլտնտեսութիւններում։ Այո, կան։ Կոլտնտեսութիւններում դասակարգային պալքարի տարրեր չլինել չեն կարող, յեթե այնտեղ դեռևս պահպանվում են ինդիվիդուալիստական և անգամ կուլակային հոգեբանութիւն մնացորդներ, յեթե այնտեղ դեռևս կա վորոշ անհավասարութիւն։ Բայց կարելի՞ չե ասել, արդյոք, վոր դասակարգային պալքարը կոլտնտեսութիւններում նույն նշանակութիւնն ունի, ինչ կոլտնտեսութիւններից դուրս կատարվող դասակարգային պալքարը։ Վոչ, չի կարելի։ Մեր «ձախ» ֆրազիորներին սխալն ել չենց նրանումն ե, վոր նրանք չեն տեսնում այդ տարբերութիւնը։ Ի՞նչ ե նշանակում դասակարգային պալքար կոլտնտեսութիւններինց դուրս՝ մինչև կոլտնտեսութիւնների կազմակերպումը։ Այդ նշանակում ե պալքար կուլակի դեմ, վորը տիրապետում ե արտադրական միջոցներին, գործիքներին և ստրկացնում ե չքավորներին արտադրական այդ միջոցների ոգնութիւմը։ Այդ պալքարը վոչ թե կենաց, այլ մահու պալքար ե։ Իսկ ի՞նչ ե նշանակում դասակարգային պալքար կոլտնտեսութիւնների հողի վրա։ Այդ նշանակում ե նախ և առաջ, վոր կուլակը ջախջախված ե և զրկված ե արտադրական միջոցներից։ Այդ նշանակում ե լերկւորող, վոր չքավորներն ու միջակները միացել են կոլտնտեսութիւններում, արտադրական հիմնական գործիքներին և միջոցներին համայնացման հողի վրա։ Այդ նշանակում ե, վերջապես, վոր խընդիրը կոլտնտեսութիւն անդամների միջև յեղած պալքարի մասին ե, վորոնցից վոմանք դեռևս չեն ազատագրվել ինդիվիդուալիստական, կուլակային հոգեբանութիւն մնացորդներից և փորձում են ոգտագործել կոլտնտեսութիւններում յեղած վորոշ անհավասարութիւնն իրենց ոգտին, իսկ վոմանք ել ցանկանում են կոլտնտեսութիւններից դուրս վտարել այդ մնացորդները և այդ անհավասարութիւնը։ Միթե պարզ չե, վոր միայն կուլրերը չեն կարող տեսնել կոլտնտեսութիւնների հողի վրա և կոլտնտեսութիւններից դուրս կատարվող դասակարգային պալքարի միջև յեղած տարբերութիւնը։

Այսպիսով կոլտնտ. շարժումը աճելով և ծավալելով դասակարգային պալքարը, ինքը լինելով այդ պալքարի արդյունք, չի կարող միանգամից վերացնել այդ իր կազմակերպման առաջին շրջանում. սակայն նա հանդիսանում ե պրոլետարական-սոցիալիստական ամրոց դասակարգային թշնամու դեմ կրակ բանալու համար. պալքարելով և դուրս վանելով կոլտնտեսութիւնը քալ-

քալող կուլակներին և յենթակուլակներին, ուժեղացնելով չքավորական կազմակերպութիւնները և նրանց կշիռը ղեկավարութեան մեջ, պայքարելով աշխատանքի կազմակերպման և բաշխման կապիտալիստական-կուլակային ձևերի դեմ, պայքարելով մանր բուրժուական մտածելակերպի և հոգեբանութեան դեմ, մենք կոչուեալ ենք շարժումն իր պարզ ձևերից կվերածենք բարձր և բարդ ձևերի ու կստեղծենք սոցիալիստական յերկրագործութիւնը:

V. ՎՈՉԵՂԱՑՆԵՆՔ ԿՈՒԼԱԿԻՆ ՎՈՐՊԵՍ ԴԱՍԱԿԱՐԳ

«Դասակարգերի վոչնչացումը—համառ դասակարգային պայքարի գործը, վորը կապիտալի իշխանութիւնը տապալելուց, բուրժուական պետութիւնը կործանելուց և պրոլետարական դիկտատուրա հաստատելուց հետո չի վերանում (ինչպես յենթադրում են հին սոցիալ-դեմոկրատիզմի և հին սոցիալ-դեմոկրատիայի գեհնկացողները), այլ միայն փոխում է իրեն ձևը, դառնալով շատ կողմերով ապիլի դաժան» (Լենին):

«Սոցիալիզմը դասակարգերը վոչնչացնում եւ Պրոլետարական դիկտատուրան այդ վոչնչացման համար արաժայն ամենը, ինչ կարող եր. բայց դասակարգերը չի կարելի մեկ անգամից վոչնչացնել» (Լենին):

Կոլխոզ շարժումը մտել է իր աննախընթաց տեմպի և հարաճուն վերելքի մեջ՝ դառնալով համատարած և տալով միավորումներ յապիլի բարձր ձևեր: Զբաւոր և միջակ գյուղացիները հեղափոխական խանդավառութեամբ ջախջախելով հակառակորդի դիմադրութիւնը, իրագործում են համատարած կոլեկտիւացումը:

Սոցիալիզմի դիրքերի և բանվորա-գյուղացիական դաշինքի ամրացման հողի վրա մենք կատարում ենք շրջադարձ մեր գլուղական քաղաքականութեան մեջ: Այդ շրջադարձը նախապատրաստվել է սոցիալիզմի փալլուն նվաճումներով՝ յերկրի ինդուստրացման, կոլխոզ և սովխոզ շինարարութեան ամրացման, բանվորա-գյուղացիական զոդման նոր, արտադրական ձևերի տարածման և դասակարգային թշնամու շահագործողական տենդենցը սահմանափակելու ու նրա առանձին ջոկատների վանման նախընթաց քաղաքականութեամբ: Յեթե մինչև վերջերս մենք վարում էինք կուլակի շահագործողական ձգտումները սահմանափակելու քաղաքականութիւն, այսօր այդ քաղաքականու-

թիւունը համատարած կոլեկտիվացման շրջաններում փոխվում է նրան վորպես դասակարգ վերացնելու քաղաքականութիւնով. այսորվա խնդիրն է կուլակին վորպես դասակարգ իսպառ վերացնել, վոչնչացնել կապիտալիզմի բոլոր արմատներն ու ծիրերը գլուղում:

Ապակուլակացման լոզունգը կիրառվելու չե միայն համատարած կոլեկտիվացման շրջաններում: Համատարած շրջաններից դուրս, մյուս շրջանների համար կիրառվելու չե նրա շահագործողական ձգտումները սահմանափակելու և վանելու հին լոզունգը: Սակայն այս դրութիւնը մշտական չե. բատրակների և չքավորների կազմակերպման, միջակին մեր քաղաքականութեան շուրջը ել ավելի համախմբելու և կուլակին չեղծացնելու գուգահեռ, հիմք ունենալով կոլեկտիվացման ուժեղացումը տվալ շրջանում, մենք աստիճանաբար սահմանափակելու և հրապարակից վանելու լոզունգից կանցնենք ապակուլակացման և նրան վերացնելու լոզունգին:

«Ձի կտրելի «կուլակութեան վորպես դասակարգի վերացումը» և «կուլակութեան սահմանափակում» լոզունգները պատկերացնել վորպես յերկու ինքնուրույն, իրավահավասար լոզունգներ: Կուլակութեան վորպես դասակարգի վերացման քաղաքականութեան անցնելուց սկսած, այդ վերջին լոզունգը դարձել է գլխավոր լոզունգ, իսկ համատարած կոլեկտիվացման յենթարկված շրջաններում կուլակութեան սահմանափակման լոզունգն ինքնուրույն լոզունգից վերածվեց գլխավոր լոզունգի վերաբերմամբ ոժտնդակ լոզունգի, մի լոզունգի, վոր հիշալ շրջաններում հեշտացնում է գլխավոր լոզունգին անցնելու պայմանների նախապատրաստումը» (Ստալին):

Այդ քաղաքականութիւնը պահանջում է «բաց պայքարում ջախջախել կուլակի ընդդիմադրութիւնը և զրկել նրան իր գոյութեան ու զարգացման արտադրական միջոցներից (հողից ագատորեն ուտվելը, արտադրութեան գործիքները, վարձակալութիւնը, վարձու աշխատանքից ոգտվելը և այլն)» (Ստալին): Այս քաղաքականութիւնը, ի հարկե, տարբերվում է մեր նախկին քաղաքականութիւնից. «կուսակցութեան արդի քաղաքականութիւնը հին քաղաքականութեան շարունակութիւնը չե, այլ գլուղի կապիտալիստական տարրերը սահմանափակելու (և վտնելու) հին քաղաքականութիւնից մի շրջադարձ, դեպի կու-

լակությունն իբրև դասակարգ վերացնելու նոր քաղաքականութիւն» (Ստալին)։

Մեր կուսակցութեան XV, համագումարը, ընդունելով դուռդի և քաղաքի կապիտալիստական տարրերի դեմ վճռողական հարձակման, նրանց ել ավելի սահմանափակելու ու վանելու քաղաքականութիւնը—միևնույն ժամանակ դեմ արտահայտվեց ապակուլակացմանը, նա չվերացրեց հողի վարձակալութիւն և վարձու աշխատանքի որենքը, նա չհռչակեց կուլակին վորպես դասակարգ վերացնելու լոգունդը։

Ճիշտ եր արդէք XV համագումարի վորոշումը։ Անկասկած, ճիշտ եր։ Ճիշտ կլինեի արդէք այս վորոշման պահպանումը համատարած կոլեկտիվացման պայմաններում։ Ի հարկե, ճիշտ չեի լինի։ Այդ վորոշումների պահպանումը կհակասի կուլակին վորպես դասակարգ վերացնելու քաղաքականութեանը—վորի համար ել պետք ե մի կողմը թողնվի։

Ինքնըստինքյան պարզ ե, վոր մի քաղաքականութեան այս վճռողական շրջադարձը պահանջում ե ապակուլակացնել կուլակին։ «Ապակուլակացումն անթույլատրելի չի, քանի դեռ մենք կանգնած ելինք կուլակութեան շահագործողական տենդենցները սահմանափակելու քաղաքականութեան վրա... այժմ ապակուլակացումն ամբողջական կոլեկտիվացման ռալոններում, այլևս սոսկ վարչական միջոց չե։ Այժմ ապակուլակացումը կատարվում ե հենց իրենց՝ չքավոր և միջակ մասսաների կողմից, վորոնք կենսագործում են ամբողջական կոլեկտիվացումը։ Ապակուլակացումն այստեղ կոլտնտեսութիւնների գոյացման և զարգացման բաղկացուցիչ մասն ե հանդիսանում» (Ստալին)։

Չքավոր և միջակ գյուղացիներն արդեն ըմբռնել են այդ ճամարութիւնը և համատարած կոլեկտիվացման շրջաններում ձեռնարկել են ապակուլակացման գործնական աշխատանքներին։ Գյուղի հասարակութեան «չքավորների և միջակների» ընդհանուր ժողովի վորոշմամբ գրավում են հողուտ կոլտնտեսութիւնների (վորպես տնրաժանելի համայնական ֆոնդ) կուլակների արտադրութեան բոլոր միջոցները, թողնելով նրանց տվյալ շրջանի չքավորական տնտեսութիւնների միջին նորմայի չափով։ Գրավում են կուլակի տնտեսական բոլոր ձեռնարկութիւնները և շինութիւնները։ Ակտիվ հակահեղափոխական գործունեութիւն ունեցող կուլակները, վորոնք կատաղի դիմադրութիւն են ցուլց տալիս կոլեկտիվացմանը, աշխատավոր գյուղա-

ցիւների լանկությամբ ու վորոշմամբ արտաքսվում են համատարած կոլեկտիվացման շրջաններից:

Կուլակին, գյուղի ազրուկներին և վաշխառուներին իրենց տնտեսական-արտադրական հիմքից զրկելու դատավճիռը չքաշվոր և միջակ գյուղացուն և հանձնված, վորն այդ իրագործում և ընտելոր դասակարգի և նրա կոմունիստական առաջնորդի դեկավարությամբ: Ձշեղվելով լենինյան փորձված գծից, մենք կշարունակենք սոցիալիզմի արագատեմպ արշավը կապիտալիզմի արմատները վոչնչացնելու և սոցիալիզմի հոյակապ շենքը կառուցելու համար:

VI. ՊԱՅՔԱՐ ԿՈԼԵԿՏԻՎԱՑՄԱՆ ՃԱԿԱՏՈՒՄ ՃԻՇՏ ԳԾԻ ԱՂԱՎԱՂՈՒՄՆԵՐԻ ԴԵՄ

Գյուղի սոցիալիստական վերակառուցման ճակատում մենք ունենք անվիճելի ու փալլուն նվաճումներ: Գյուղի հիմնական մասսաների շրջադարձը դեպի սոցիալիստական զարգացման ուղին, կոլանտշարժման արագատեմպ աճումը, մի շարք շրջաններում համատարած կոլեկտիվացման իրականացումը և այդ բազայի վրա կուլակուկյան վերացումը, կոլտնտեսությունների ամրապնդումը և արտադրության կազմակերպումը և այլ նվաճումների կողքին տեղի չեն ունեցել կուսակցության ճիշտ գծի խեղաթյուրման և աղավաղման պրակտիկա մի շարք տեղերում:

Տեղի չեն ունեցել համատարած կոլեկտիվացման շրջանում կիրառվող փորձի ու ձեռնարկումների մեխանիկական փոխադրումը դեպի այնպիսի շրջաններ, վորոնք դեռևս բավականաչափ նախադրյալներ չունեն համատարած կոլեկտիվացման և կուլակուկյան իբրև դասակարգ վերացնելու քաղաքականության կենսագործման համար: Յեղիլ են դեպքեր, լերբ ընկել են քանական նվաճումների, տոկոսների բարձրացման լետից, կիրառել են վարչական-հարկադրական միջոցներ և խախտել են կոլտնտշինարարության կամավորականության սկզբունքը: Բավականաչափ հաշվի չեն առել կոլեկտիվացվող շրջանի տնտեսական, քաղաքական և կուլտուր-կենցաղային առանձնահատկությունները: Վորոշ լետամիաց շրջաններում կիրառել են համատարած կոլեկտիվացումը և կուլակուկյան վերացումն այնպես, ինչպես այդ արել են Միության գյուղատնտեսական զարգացած շրջաններում. և վորպեսզի «լետ չմնան ուրիշներից», կոլեկտի-

վացման ասպարիզում մասսաների ինքնագործունեությունը և կամավորականությունը փոխարինել են խորհրդային որգանների վարչական ինքնագործունեությամբ:

Խորհրդային Միության մեջ կան մի շարք ազգային հանրապետություններ ու շրջաններ, վորտեղ դեռևս չեն հասունացել համատարած կոլեկտիվացման անհրաժեշտ պայմանները, վորտեղ կուսակցության և իշխանության ուշադրությունը դեռևս պետք և մնա անհատական լերկրագործության և անասնապահության վրա, ուր դեռ հերթի չեն դրված մասսաների կոոպերացման ամենապարզ ձևերը և քոլվորների նստակաց դարձնելը, վորտեղ դեռևս բավականաչափ չեն կիրառված կուլակային և բեկական շահագործումը սահմանափակելու վերաբերյալ որոշումները. և այդ շահագործումը գոյություն ունի ամենավալրենի ու բարբարոսական ձևերով. իհարկե, նման շրջաններում համատարածի անցնելը ձևական, անոգուտ և ֆիասսակար գործ կլինի: Կան փաստեր, վոր անգամ նման տեղերում փորձել են համատարածի անցնել, ցանկացել են գյուղի սոցիալիստական վերակառուցման դժվարին և տևական աշխատանք պահանջող գործը «մեկ հարվածով կատարել», վոգեարված: հաշդություններից ու նվաճումներից առաջ են վաղել, շտապել են և խախտել կուսակցության ու իշխանության ճիշտ ցուցմունքները:

Մի շարք տեղերում թույլ են տվել կոպիտ սխալներ միջակների նկատմամբ. լեղել են միջակների «ապակուլակացման» դեպքեր, արհամարհանք դեպի անհատական, չքավոր և միջակ այն տնտեսությունները, վորոնք դեռևս չեն մտել կոլեկտիվի մեջ: Միանգամայն սխալ և գործին ֆիասսակար լերեուլթ ե այն, վոր աչքաթող են անում անհատական աշխատավորական տնտեսությունների դարգացումը. ուշադրությունը կենտրոնացնելով կոլեկտիվ և խորհրդային տնտեսությունների վրա, չպետք և մոռանալ չքավոր և միջակ տնտեսությունները, վորովհետև նրանք գրավում են և դեռ կգրավեն զգալի տեղ դուղատնտեսության մեջ:

«Այս աղավաղումների հետ միասին վորոշ տեղերում նկատվում են նաև անթուլատրելի և գործի համար ֆիասսակար փաստեր, այն ե՝ բնակելի շենքերի, մանր անասունների, թռչունների և վոչ ապրանքային կաթնատու անասունների ստիպողական համայնացումը, և դրա կապակցությամբ կոլտնտեսությունների արտելային ձևից, վորը կոլտնտեսական շարժման հիմնական ու-

դակն ե, քայլադուրդարար կոմունայի ձևին ցատկելու փորձեր։ Մոռանում են, վոր մեզ համար գլուղատնտեսության հիմնական պրորբնքը վոչ թե «թուչնային» կամ «վարունգների» պրորբնքն ե, այլ հացահատիկային պրորբնքն ե» (Համկոմկուսի Կենտկոմի վորոշումից)։

Սակայն ինչպես կարող եյին առաջանալ այդ սխալները. վճիռտեղ փնտռել այդ սխալների արմատը. այդ հարցին ընկեր Ստալինը պատասխանում ե. «Միջակի նկատմամբ ճիշտ մոտեցում չունենալն ե. միջակի հետ տնտեսական հարաբերություն պահպանելու ասպարիզում բռնություն ցույց տալը։ Այն, վոր մոռացվել ե, վոր տնտեսական մերձեցումը միջակ տարրերի հետ պետք ե կառուցվի վոչ թե բոնի միջոցների հիման վրա, այլ միջակի հետ համաձայնության դալու հիման վրա, միջակի հետ դաշինք կապելու հիման վրա։ Այն, վոր մոռացվել եր, վոր կոլտնտեսական շարժման հիմքը տվյալ մոմենտում հանդիսանում ե բանվոր դասակարգի ու չքավորության դաշինքը միջակի հետ՝ ընդդեմ կապիտալիզմին առհասարակ և ընդդեմ կուլակության ազանձնապես»։ Ընկեր Լենինը խոսելով միջակի հետ տնտեսական հարաբերություններ պահպանելու մասին, ասել ե. «Ամենից շատ մենք պետք ե հիմնվենք այն ճշմարտության վրա, վոր ալատեղ բռնության մեթոդներով ըստ ելության վոչ մի արդշունքի չի կարելի հասնել։ Ալատեղ տնտեսական խնդիրը բոլորովին այլ կերպ ե դրված։ Ալատեղ չկա այն վերնախավը, վոր կարելի լինի կտրել, թողնելով ամբողջ ֆունդամենտը և ամբողջ շենքը։ Այն վերնախավը, վոր կազմում եյին քաղաքում կապիտալիստները, ալատեղ չկա։ Գործել ալատեղ բռնությամբ—նշանակում ե կործանել ամբողջ գործը... Չկա ավելի հիմար բան, քան միջակ գլուղացիության հետ տնտեսական հարաբերությունները պահպանելու ասպարիզում բռնության մասին տեղամ մտածելը»։

Կոլեկտիվացման ասպարիզում կատարած սխալներն ու աղավաղումները հիմնականում հետևյալներն են.

1. «Սախտել են կամավորության լենինյան սկզբունքը կոլտնտեսություններ կառուցելիս։ Սախտել են կուսակցության հիմնական ցուցումները և գլուղատնտեսական արտելի տիպարային կանոնադրությունը՝ կոլտնտեսության շինարարության մասին... Լենինիզմն ուսուցանում ե, վոր կոլտնտեսությունը մարդկանց վզին ուժով փաթաթելու լուրաքանչյուր փորձ և կոլտըն-

տեսութիւնները հարկադրման կարգով ստեղծելու չուրաքանչյուր փորձ կարող է տալ միայն բացասական արդիւնք և կարող է միայն խրատեցնել գլուղացուն կոլտնտեսական շարժումից:

2. «Խախտել են լենինյան այն սկզբունքը, վորի համաձայն պետք է հաշվի առնել ԽՍՀՄ-ի տարբեր շրջանների բաղմազան պայմանները՝ կոլտնտեսական շինարարութեան ասպարիզում:

3. «Խախտել էլին լենինյան սկզբունքը, վորով անթույլատրելի է համարվում շարժման չափարտված ձևի վրայով թռիչք գործելը, կոլտնտեսութեան շինարարութեան վերաբերմամբ: Խախտել էլին լենինյան սկզբունքը՝ մասսաների զարգացումից առաջ չանցնել, մասսաների շարժումը դեկրետով չկատարել, մասսաներից չկտրվել, այլ շարժվել մասսաների հետ միասին և նրանց առաջ շարժել, մոտեցնելով նրանց մեր լոգունգներին ու թեթեւացնելով նրանց համար իրենց սեփական փորձով համոզվելու մեր լոգունգի ճշմարտութեան մեջ» (Ստալին):

Ինչ կասկած, վոր այդ շեղումները, աղավաղումներն ու խտտորումները ջուր են ածում դասակարգային թշնամու ջրաղացին, դրանք անուղղակի ծառայութիւն են դասակարգային հակառակորդին և ուժեղացնում են նրան: Այդ սխալները հրում են մեղանից միջակներէ և չքավորների առանձին խմբակները, վորով էլ դուրացնում են կուլակի դիմադրութիւնը Խորհրդային իշխանութեան դեմ: «Տարակուս չի կարող լինել, վոր այդպիսի պրակտիկան, վոր կիրառվում է «ձախ» ֆրազների դրոշի տակ, իրոք ջուր է ածում հակահեղափոխականների ջրաղացին՝ և վոչ մի ընդհանուր կետ չունի մեր կուսակցութեան քաղաքականութեան հետ»: Իհարկե, այս չի նշանակում, վոր աջ սխալներ չկան, կամ նրանք պակաս վտանգավոր են այս գործում. աջ վտանգը դարձյալ շարունակում է մնալ վորպէս ներկա շրջանի գլխավոր վտանգ, սակայն «ձախ» շեղումների սխալները գլխավոր խոչընդոտն են կոլեկտիվացման գործում:

Վերջին շրջանում գլուղացիների մի մասի հեռանալը կոլտնտեսութիւններից—առիթ տվեց վորոշ մարդկանց կուսակցութեան գծի ճշտութիւնը տարակուսանքի տակ առնելու. այս մարդիկ սկզբից գործը շատ հեշտ են համարել, վոգեկորվել, արբել և գլխապտուռ են լսել ջանակական հաղորդութիւններից և չերը հանդիպել են դժվարութիւնների, ի հայտ են բերել իրենց մանր բուրժուականութիւնը. չունենալով բաղականաչափ կամք, տոկունութիւն և համառ պայքարի ընդունակութիւն,

նրանք խուճապի մատնված սկսեցին բարբաջել՝ «պետք չեր կոտնտեսությունների տծման այդպիսի տեմպ վերցնել. դա սխալ էր և չեր բղխում մեր պայմաններից ու հնարավորություններից»:

Կոտնտեսություններից հեռացման և նույնիսկ առանձին կոտնտեսությունների քայքայման փաստերը չպետք է մեզ հանկարծակիս բերեն. պետք է ընդմիշտ ըմբռնել, վոր խոշոր գործերը ու սոցիալ-քաղաքական վերակառուցումները չեն կատարվում առանց դժվարությունների ու հիվանդությունների: Ինչ զարմանալի բան կա ալստեդ, վոր կոտնտշարժման հզոր և հաղթական այլքն իր մեջ է առել վորոշ անկաշուն տարրեր, կամ վոչ հաստատորեն կոտնտեսությունները չեկած խավեր, վորոնք ցուցակագրման շրջանում «ցանկացել են» լինել կոլեկտիվում, իսկ հիմա իսկական կոլեկտիվացման, արտադրության միջոցների համալցման և կոլիտոզների ամրացման շրջանում թողնում են նրա շարքերը: Հեռացողների մեծագույն մասը փաստորեն կոլեկտիվներում չեն չեղել, նրանք չեղել են միայն ցուցակներում և «յես կարծում եմ, վոր միանգամայն նորմալ լերեույթ է... կոտնտեսություններից հեռանում են նախ և առաջ ալսպես կոչված «մեուլ անձինք»: Դա նույնիսկ հեռացում չի, այլ դատարկության լերեան հանելը: Պէտք են արդեւ մեզ «մեուլ անձինք»: Ի հարկե, պետք չեն... Յերկրորդ՝ հեռանում են մեր գործին ուղղակի թշնամի, խորթ տարրերը: Պարզ է, վոր վորքան շուտ դուրս գցվեն ալսպիսի տարրերը, նույնքան լավ է կոտնտեսական շարժման համար:

Վերջապես, հեռանում են տատանվող տարրերը, վորոնց չի կարելի անվանել վոչ խորթ, վոչ էլ «մեուլ անձինք»: Դրանք հենց այն գլուղացիներն են, վորոնց մենք ալսոր դեռ չենք կարողացել համոզել, վոր մեր գործն արդարացի չի, սակայն վորոնց մենք անվիճելիորեն կհամոզենք վաղը: Այդպիսի գլուղացիների հեռանալը հանդիսանում է լուրջ, թեպետ ժամանակավոր, մի կորուստ կոտնտեսական շարժման համար: Այդ պատճառով կոտնտեսությունների տատանվող տարրերի համար մղվող պայքարն ալժամ հանդիսանում է կոտնտեսական շարժման ամենաեղանակ հարցերից մեկը» (Ստալին):

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.

Ց Ա Ն Կ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆԻՍՏԱՆԻ ԿԱՌԱՐԱԾՈՒՄԸ ԵՎ
ԿԱՌԱՐԱԾՈՒՄԸ ԿԱՌԱՐԱԾՈՒՄԸ**

ԵՂ

Կապիտալիստական տնտեսութիւնը և ԽՍՀ Միութեան տնտեսութիւնը	5
Ներածութիւն	5
Գ Լ ու խ առաջին. — Արտադրութիւնը և կապիտալիստական հասարակարգում	16
§ 1. Կապիտալիստական արտադրութեան բնորոշիչ գծերը	16
§ 2. Վերականգնող և կապիտալիստական հասարակութեան մեջ ստացվում շահութիւնը	25
Գ Լ ու խ երկրորդ. — Արտադրութիւնը և ԽՍՀ Միութեան մեջ	32
§ 1. Ինչպիսիք և տարբերվում խորհրդային տնտեսութիւնը կապիտալիստականից	32
§ 2. Շահութիւնը և ԽՍՀ մեջ և թե ուր և նա գնում	39
§ 3. Մասնավոր կապիտալիստական արտադրութիւնը և ԽՍՀ մեջ	42
Գ Լ ու խ երրորդ. — Կապիտալիստական տնտեսութեան և ԽՍՀ տնտեսութեան զարգացումը	46
§ 1. Մանր և խոշոր արտադրութեան պայքարը կապիտալիստական կարգերում	46
§ 2. Ուժ և հաղթողը մրցման միջոցին կապիտալիստական կարգերում	53
§ 3. Գոյութիւն ունի արդիւն պայքար և ԽՍՀ սոցիալիստական արդիւնաբերութեան մեջ	58
Գ Լ ու խ չորրորդ. — Գյուղացիական տնտեսութեան վիճակը կապիտալիստական հասարակարգում և ԽՍՀ Միութեան մեջ	63

§ 1. Գյուղացիական տնտեսութիւնը կապիտալիզմի որով	63
§ 2. Գյուղացիութեան դրութիւնը Խորհրդային կարգերում	71
Գ լ ու խ հ ի ն գ ե ռ ո Ր Դ.—Մենաշնորհային կապիտալիզմի տիրապետութիւնը	75
§ 1. Կապիտալիստական միավորումները և նրանց մենաշնորհը շուկայում	75
§ 2. Ֆինանսական կապիտալ	82
§ 3. Իմպերիալիզմը և պալքար շուկաների համար	87
§ 4. ԽՍՀՄ բանկերն ու արտադրութեան միավորումները	91
Գ լ ու խ վ ե ց ե ռ ո Ր Դ.—Գաղութների շահագործումն իմպերիալիզմի շրջանում	95
§ 1. Աշխարհի բաժանումը խոշորագույն իմպերիալիստական լերկրների միջև	95
§ 2. Գաղութների և կախումն ունեցող լերկրների շահագործումն իմպերիալիզմի կողմից	99
§ 3. ԽՍՀՄ Արևելքի և գաղութների ճնշված ժողովրդների բարեկամն և	102
Գ լ ու խ չ ո թ ե ռ ո Ր Դ.—Բուրժուազիայի դիկտատուրան և պրոլետարիատի դիկտատուրան	105
§ 1. Բուրժուական պետութիւն	105
§ 2. Պրոլետարական պետութիւն	120

ՀԱՅՎԱԾ ՅԵՐԿՐՈՐԴ. ՊԱՅԳԱՐ ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐԵՎԱՐՈՒՅԳՈՒՄ ՅԵՎ ԱՐԵՎԵԼԳՈՒՄ.

Գ լ ու խ ու թ ե ռ ո Ր Դ.—Ի՞նչ պայմաններում են բանվորներն ու գյուղացիները պալքարում կապիտալիստների դեմ	139
§ 1. Բանվորների և գյուղացիների դրութիւնն արևմուտքում	139
§ 2. Բանվորների և գյուղացիների դրութիւնն արևելքում	149
Գ լ ու խ ի ն ն ե ռ ո Ր Դ.—Ո՞վ և ղեկավարում բանվորների և գյուղացիների պալքարը կապիտալիստական լերկրներում	161

§ 1. Կոմիտեներնը և նրա խնդիրները	161
§ 2. Հոմիտեներնի ուժերը	174
§ 3. Պրոֆիտներնը և նրա գործունեությունը	178
§ 4. Դյուդիտեներնը, Սպորտիտեներնը և Մոպըրը	183

Գ լ ու խ տ ա ս ն ե ռ ո Ր Ղ.—Սոցիալիստական հեղափո- խության հաղթանակն ամբողջ աշխարհում անխուսափելի չե	189
§ 1. Պատերազմից հետո կապիտալիստական լեթ- կրներին ներսում հակասությունները սրվելեն	189
§ 2. Արշավանք ԽՍՀ Միության վրա	201
§ 3. Սոցիալիստական հեղափոխության հաղթա- նակն ամբողջ աշխարհում անխուսափելի չե	208

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԵՐՐՈՐԻ. ՄԵՐ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.

I. Ժողովրդական տնտեսության զարգացման հըն- գանյա պլանը	215
II. Դյուդատնտեսության կոլեկտիվացումը	222
III. Դասակարգային պայքարը գյուղում	228
IV. Դասակարգային պայքարը կոլտնտեսության ներսում	233
V. Վոչնչացնենք կուլակին վորպես դասակարգ	240
VI. Պայքար կոլեկտիվացման ճակատում ճիշտ գծի ադավադումների դեմ	243

784.

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0004772